Alexandru Ivasiuc
Cunoaştere de noapte
Colecţia BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ
coordonator: acad. MIRCEA ZACIU
Coperta de CRISTIAN CHEŞUŢ
Reproducere după Ion Ţuculescu, Câmp albastru
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
Ivasiuc, Alexandru
Cunoaştere de noapte/ Alexandru Ivasiuc. Cluj: Cartimpex, 1998
224 p.; 20 cm (Biblioteca românească)
Bibliogr.
ISBN 973-98604-5-1
859.0-31

Prezenta ediţie reproduce textul apărut la Editura Eminescu, 1979.

Str. Gen. V. Milea, 71, 3400, Cluj
tel. 064-19.55.62; fax 064-43.14.94

Timbrul literar se virează la Uniunea Scriitorilor din România, cont 45106262, BCR, Sucursala Municipiului Bucureşti.
ALEXANDRU IVASIUC

Cunoaştere
de noapte

Studiu introductiv, tabel cronologic şi referinţe critice de
DIANA ADAMEIC

EDITURA CARTIMPEX
Cluj, 1998
Imprimat la Garamond srl
3400, Cluj, str. Fabricii, 93-105
Lacrima interzisă
DIANA ADAMEK

Nici o cunoaştere, fie chiar şi în faza sa mitică, nu va atinge treapta desăvârşirii fără „clipa negaţiei", spune Alexandru Ivasiuc într-o secvenţă din Racul, roman al cărui protagonist trăieşte, în chip simptomatic, în mai multe momente, sub fascinaţia unei imagini. E cea atemplului din pădure înghiţit de proliferările necontrolate şi excesele unei vegetaţii ce sfidează formele, neagă structurile şi absorb energiile celor mai intime texturi. Din mai vechile efluvii şi misterioase armonii ale incintei sacre ceea ce respiră acum e magia rece a absenţei, dar tocmai aici, în inima dispariţiei şi a lentei măcinări, se naşte mai puternică forţa seducţiei, vraja şi o statornică putere învăluitoare, adică, în mod paradoxal, o altă faţă a prezenţei.

E tocmai relaţia pe care o dezvoltă în structurile sale de profunzime şi romanul Cunoaştere de noapte, cea de-a treia, în ordinea apariţiei, dintre cărţile lui Al. Ivasiuc. Desăvârşită ca metaforă în Racul, unde apare şi imaginea unei celule ce-şi dezvăluie, sub lentila microscopului, înspăimântătoarea dar şi captivanta „sarabandă fagocitară", raportul prezenţă-absenţă, construcţie şi destrucţie îşi găseşte prefigurări în Vestibul, roman ce deschide, de fapt, seria traseelor iniţiatice pe care le vor parcurge, între luciditate şi febre mocnite, eroii lui Ivasiuc. Emblematică se dovedeşte în acest context scena în care, pe pagina încă albă a scrisorii, personajul desenează un neuron, simbol deopotrivă al stabilităţii formei, dar şi al limitei sale, acea continuă şi necesară auto-anihilare a substanţei închise înăuntrul „machetei": „îmi imaginam - îşi aminteşte profesorul neuromorfolog - jeturile de substanţe care intră şi ies în fiecare clipă din corpul fiecărei celule. După câteva minute, celula este complet alta, ca o clădire care şi-ar schimba în permanenţă cărămizile. Totuşi, în mod ciudat, cu câteva mici variante, continua să existe, deşi, de fapt, permanentă îi este numai forma, macheta".

In Cunoaştere de noapte, experienţele protagonistului se vor înscrie şi ele sub semnul unui asemenea „desen interior". Nu întâmplător, prima imagine care va ţâşni din materia

vertiginoasă şi incoerentă încă a memoriei sale fiind cea a unui model atomic trasat cu creta pe o tablă de şcoală. Dar nu mişcările subterane, schimburile, anihilante şi înnoitoare totodată, ale substanţei sunt cele ce se impun acum atenţiei. Deşi precisă în detalii, cu liniile ferm conturate, imaginea electronilor rotindu-se, după un model naiv, asemenea planetelor în jurul soarelui, nu mai descoperă relaţii, interferenţe şi joncţiuni. Dominantă e acum o mişcare a desfacerii, mai exact ceea ce Ion Marina va numi o „atomizare" a lumii, implicând „senzaţia aproape pură a fărâmiţării". „Macheta" menită să mărturisească ordinea, armonia şi acel suveran, deşi mereu instabil echilibru de la nivel celular, a devenit acum o simplă carcasă incapabilă să mai exprime altceva decât o stereotipă şi oarbă mişcare circulară, figură simbolică a absenţei. E revelator în acest sens şi faptul că Ion Marina va retrăi secvenţa din copilărie ca pe „o amintire fără subiectul care să-şi amintească", înţelegând că „ceea ce ascundea simplul cuvânt atomizez, atomizez totul, nu era nici un fel de imagine, şi, repetându-şi-o, simţi într-un fel că şi verbul era undeva inutil, pentru că presupune pe cu atomizez, ceea ce era deja altceva". în lipsa predicatului şi a subiectului, rostirea va aduce la suprafaţă, închegând-o într-o lumină rece, tocmai acea „clipă a negaţiei" sinonimă, în Racul, cu triumful amar al cunoaşterii.

Clipa supremei dezvăluiri e amânată însă în Cunoaştere de noapte, personajul fiind dominat de sentimentul că se află mereu „la marginea înţelegerii", „în pragul unei revelaţii", adică într-un soi de spaţiu interstiţial în care memoria îşi aliază ficţiunea, prezenţa reclamă deja ecoul absenţei, iar vocile, chipurile şi gesturile, la fel ca şi obiectele, par a nu mai exprima decât „această ameninţare continuă de a deveni altceva", altfel spus, o alunecare în indecizia impalpabilului. E cea dintâi şi cea mai puternică senzaţie pe care o încearcă Ion Marina, scurt timp după ce află că ea, soţia (nenumită încă, amestec deci de abur şi carne), mai are de trăit doar experienţa unei numărători inverse. Boala, golul şi moartea s-au insinuat; în răsturnarea semnelor, viitorul a devenit de

pe acum aparenţă, tipar: „întregul birou, şi pereţii, şi lucrurile palpabile, şi cele impalpabile (nu mai exista de fapt o graniţă precisă între ele), se îmbolnăviseră de starea lui de spirit de la spital, erau o funcţie a lui şi nu nişte cumsecade lucruri exterioare în care se mişca. Iar el însuşi era cumva la fel, în funcţie de ele, nu ceva distinct şi separat, care le foloseşte fără să se gândească un singur moment la modul lor particular de existenţă. Un curent pleca de la el la obiecte şi la neobiecte, la lumina acelui ceas şi la lipsa de sunete (care era tot o prezenţă ca şi înseşi obiectele, într-un fel şi ele capabile să fie absente) şi se întorcea la el, mai puternic, întărit de consistenţa şi lipsa lor de consistenţă".

In această realitate contaminată de „un fel de blândă şi definitivă negaţie", bărbatul, până acum ferm şi sigur în fiecare pas şi în toate actele sale, subordonate cu precizie, dar fără efort, unui scop cântărit în balanţa puterii, va descoperi brusc alte legi. O altă geometrie, caracterizată prin adâncimi, suprafeţe, unghiuri şi valuri neaşteptate, va dicta din acest moment lumii. în ordinea prestabilită a „machetei" s-au trezit energii ce refuză să mai asculte de vocea obişnuită să despice cu hotărâre, de acea „demarcaţie între da şi nu, între ce trebuie făcut acum şi ce trebuie făcut mai târziu sau niciodată". Gesturilor tăioase le va lua locul o mişcare ce iese de sub imperiul voinţei. Protector şi sanc-ţionant deopotrivă, născut din derută, gestul pe care îl schiţează Ion Marina e acela de a se opune, pentru prima oară, unei realităţi în centrul căreia, sub măştile biruinţei, se ascunde golul, absenţa. Pentru că şi ea, femeia iubită cândva, n-a fost altceva, va descoperi personajul, decât o palidă umbră, cu mişcări egale şi previzibile, aproape mai mult „lucru" decât fiinţă, un simplu reflex asemenea celor aruncate de alte inexpresive, terne elemente ale decorului: „Fusese atât de egală – îşi aminteşte eroul - încât îşi unificase toate apariţiile, cele de anul trecut cu cele dinainte, de acum doi, trei ani, cele de toamnă cu cele de vară, într-o mare invariabilitate, aproape o nemişcare, transformându-se pe nesimţite în mobilă, în decor, în convenţie, în normă a respectabilităţii, alunecând mereu

dinspre fiinţă înspre lucru, şi din lucru bun, concret, în altceva, în atmosferă, parte nesimţită a unui univers familiar, cumul de reflexe ce se pot desfăşura şi în gol, ca nişte rudimente ale altei existenţe. Desigur că nu fusese chiar aşa, însă, pe măsură ce se gândea mai atent, cu tot mai multă stăruinţă la ultimii ani, ca să o prindă şi să o circumscrie, ea devenea tot mai palidă, se înfunda lăsând în loc o neliniştitoare absenţă".

Cu această descoperire, a imaterialităţii femeii de alături, începe, de fapt, traseul iniţiatic al lui Ion Marina. Iar cel dintâi prag e nu atât unul al lacrimii, al durerii, cât al stuporii. înaltul funcţionar dintr-un minister-cheie, cunoscător al ordinii şi regulilor îndelung exersate ale unei lumi ce a încetat să-i mai producă surprize, se vede proiectat cu brutalitate în inima vie a unui paradox. Căci femeia care urmează să moară a murit deja, absenţa ei proiectându-se simultan pe ecranul viitorului, dar şi pe acela al trecutului. Astfel încât, mai mult decât o afectivitate trezită târziu şi umbrită de efluviile vinei, ceea ce intră în joc în acest moment e un nemărturisit sentiment al eşecului şi al erorii gândirii. Pragul înţelegerii nu va fi trecut atâta vreme cât şirul evenimentelor şi suita imaginilor vor continua să rămână „insule de reprezentare", cu suprafeţele în continuă „atomizare". Pentru a le detecta „speciala adâncime" şi acel volum în care sunt conţinute „alte dimensiuni de realitate, alte relaţii", luciditatea singură se dovedeşte inoperantă. A cunoaşte îşi impune în acest context sinonimia cu a inventa.

E ceea ce află, în faţa amintirilor sale mult prea palide, Ion Marina: el „trebuia să-şi invente propria nevastă ca să poată să-i suporte moartea ca pe un lucru bine delimitat". Or, pentru aceasta, ea va trebui, întâi de toate, să redevină Ştefania, recâştigându-şi, împreună cu numele, consistenţa neliniştitoare a cărnii, materialitatea unui corp încă viu, chiar dacă ameninţat. Rememorând scena meciului, personajul lui Al. Ivasiuc va descoperi astfel, treptat, dincolo de conturul unui chip de femeie cu expresiile încordate, haloul de vrajă al fiinţei sale. Prin actul simbolic al numirii (e de reţinut aici că în Vestibul unul dintre personaje subliniază faptul că

„gândirea omului spre pericol de moarte e întotdeauna simbolică"), eroul provoacă cea de-a doua metamorfoză a soţiei sale; salvând-o din hăţişurile unui univers al „lucrurilor", el o readuce în „fiinţă": „Faţa aceea modificată de excitaţie şi pumnii strânşi, glasul cu timbrul schimbat nu mai aparţineau cuiva vag sau ei (modalitate de impersonificare), ci Ştefaniei, şi numele îi revenise, aşa ca şi cum ar fi fost de faţă. De altfel, insistenţa şi carnea amintirilor se materializa tocmai prin acest nume care reţinea figurile şi întâmplările şi le determina să se desfăşoare normal, chiar mai încet decât de obicei, cu opriri şi apoi cu salturi egale, decurgând din asociaţii a căror geneză n-ar fi fost chiar atât de greu de stabilit. [...] Consistenţa ei de acum, chiar tulburătoare, neliniştitoare, se marca precis prin revenirea numelui ca o prezenţă".

Actul numirii femeii are însă şi o altă semnificaţie. Căci, „inventându-i" fiinţa, Ion Marina atinge acel prag al cunoaşterii unde chiar şi golul se transformă în substanţă, pentru a se lăsa apoi modelat. înaltul funcţionar a ieşit din mecanica oarbă a regulilor prestabilite, deşi amară, clipa pe care o trăieşte fiind una a creaţiei. în însăşi inima absenţei, el face astfel să triumfe structuri, recompune relaţii de mult măcinate, redă proceselor şi faptelor acea vibraţie interioară proprie doar corpurilor vii. O întreagă lume, stăpânită până acum de fenomenul „atomizării", se trezeşte într-o altă lumină, şovăielnică încă, e adevărat, dar încărcată de „realitate" sau cel puţin de promisiunea ei:
„însă acum, cunoaşterea asta era altfel - înţelege personajul - un fel de bănuială nu a unor noţiuni şi cunoştinţe, ci a unor realităţi concrete.
S-ar putea spune că îşi închipuia aceste procese şi fapte şi diferenţe ca şi cum ar avea corp şi ar fi plasate în spaţiu, ar consta dintr-o anumită calitate colorând şi luminând ceea ce se vede în jur, şi amintirea lucrurilor văzute altădată. Ca un fel de lumină în care sunt inundate toate lucrurile, creând alte umbre şi alte colţuri, modificând contururile. Şi această lumină era cea mai importantă, pentru că fără ea Ştefania nu era decât o convenţie şi nici măcar nu putea să moară, deşi acest eveniment urma să se întâmple curând, foarte curând. [...] Tocmai

acest gen de lumină specială, modificând conturul obiectelor şi umplând imaginea convenţională a Ştefaniei (deocamdată numai a ei), se opunea ideii de «atomizare» care-l speriase".

Niciodată mai vie decât aici, în pragul iminentei sale dispariţii, Ştefania poartă deci în sine, simultan, zvâcnetul şi somnul. Lumina care îi însoţeşte apariţiile va fi de aceea şi ea scânteiere, dar şi un fel de perlată paloare lunară. Sub acest dublu însemn, lumea se deschide într-o „mişcare pulsatilă", care e cea a adevărurilor ultime, a semnelor reunite. Viaţa şi moartea, diurnul şi nocturnul îşi împletesc reflexele.

Mai mult decât atingeri fugare ale extremelor, ceea ce trăieşte eroul lui Alexandru Ivasiuc în „cunoaşterea sa de noapte" e acea clipă de maximă sinteză, capabilă să desfacă şi să refacă lumea, să o nege, pentru a o recompune nu în suite de secvenţe şi joc al suprafeţelor, ci în imaginea totalizatoare a celor mai nebănuite adâncimi. „Undeva, mai adânc, trebuia să fie o scenă nevăzută care să le cuprindă pe toate", intuieşte Ion Marina încă din momentul primei sale întâlniri cu Ştefania, când, rememorând febril experienţa frontului, are sentimentul unei rostiri care se frânge, într-o continuă suspensie a sensului. „Pentru că nu fusese nici asta, n-a vrut să spună doar atât", e gândul care va reveni obsesiv, sub avalanşa zecilor de imagini care-i trec personajului prin faţa ochilor, dar care, toate, „se topeau ca fulgii de zăpadă pe o suprafaţă caldă, mult prea fierbinte ca să reţină ceva".

în încercarea de a coborî la rădăcina lucrurilor şi a le prinde acel tainic înţeles din subtextul propriului său discurs, eroul schiţează, deşi doar la nivelul senzaţiei încă, un prim pas, prefigurând „cunoaşterea sa de noapte". El îşi va imagina astfel o „scenă netrăită care să le adune pe toate celelalte", „în stare să adune toate scenele", şi zbaterea, şi teama, şi furia, şi neputinţa. Cu alte cuvinte, el va „inventa", la fel ca mai târziu, o prezenţă, modelând-o din cea mai eterică dintre substanţe, aceea a absenţei. Pentru că această „scenă netrăită" reprezintă pentru el potenţialitatea, un soi de cadru absolut, sintetizator, spaţiul pur al naşterii sensului. E un gest pe care îl va repeta şi în singurătatea şi liniştea vătuită a biroului său,

scurt timp după aflarea veştii apropiatei morţi a soţiei, atunci când, confruntat din nou cu senzaţia că „ceva îi scapă printre degete" şi că „totul avea caracterul acela fals al amintirilor abstracte, ca în cazul hainei fără culoare, numai cu lungime, a Ştefaniei", personajul încearcă iarăşi această paradoxală experienţă alchimică, a transformării absenţei în prezenţă. „Ca să reînvie totul", simte el, trebuie să „prindă lucrul care lipsea", declanşând, o dată cu memoria, şi mişcările imprevizibile ale cercurilor imaginarului. Ar lua fiinţă astfel un „corp" de semnificaţie aparţinând deopotrivă realului şi ficţiunii, irealităţii.

Intraductibilă în registru verbal, cu atât mai mult cu cât, spune Alexandru Ivasiuc în Vestibul, „mijloacele limbajului sunt imperfecte", cunoaşterea de noapte înseamnă, aşadar, un triumfal înţelegerii, plătit însă crud cu preţul unui eşec al comunicării şi, în cele din urmă, al însingurării. Ea s-ar asemăna, în esenţă, cu acea solitară şi indefinibilă „călătorie fără timp, în afund", trăită în somn, univers ce ademeneşte eul „într-o desfiinţare de sine prin suprafiinţă". E taina pe care o respiră, în înstrăinarea sa, şi ambigua prezenţă-absenţă a Ştefaniei, femeia care atrage din început tocmai prin învăluitoarea „plasă subţire a golului creat de ea", prin acea „iluzie a inconsistenţei" ce-i potenţează „prezenţa zdrobitoare": „Femeia, văzută de jos, era din nou alta, nici vioaie, nici timidă, nici pasionată, nici înfricoşată, o tensiune încremenită care luase formă. într-un fel îşi era străină chiar sieşi, nu numai faţă de el, depărtată de ceea ce obişnuia să fie. Atât doar că era adâncită în starea ei, sau aşa părea. Fusese adus aici, în faţa acestei prezenţe zdrobitoare, printr-un fel de iluzie a inconsistentului, şi acum nu putea sau nici nu voia să se întoarcă. De aici înainte nu mai exista decât mers înainte, dincolo de chiar prezenţa femeii, până la capăt".

Privite din această perspectivă, experienţele personajului s-ar înscrie, prin urmare, sub acolada a ceea ce, spre finalul romanului, se arată a fi o realitate „cu sensul schimbat". Mai vechilor opoziţii, dezvăluite în lumea ordonată şi previzibilă, populată de înalţi funcţionari din ministere-cheie, obişnuiţi să delimiteze între da şi nu, să separe puterea de slăbiciune,

luciditatea de narcoză şi biruinţa de eşec, li se vor substitui treptat relaţii ce reaşază realitatea în tiparul unei subterane şi calde consonanţe. In videle „machete" reci de altădată se fac auzite acum „pulsaţia venelor şi a corpului", ritmurile conjugate ale cărnii şi spiritului. împărţirii şi „atomizării" îi iau locul, definitiv, însumarea, fuziunea. E un nou univers, surprins în însăşi intimitatea miezului său, într-o aproape „insuportabilă" densitate a substanţei: „Din nou se crease o concordanţă între pulsaţia venelor şi a arterelor corpului şi mers, şi respiraţie, starea aceea de opresiune, din cauza unor victorii ce-şi schimbaseră de acum semnul triumfal. Ion Marina devenise din nou propriul său mers, trupul fuziona într-o stare de spirit, nu mai era simţit ca o realitate separată, câmpia dezolantă prin care călătorise ajunsese nu un peisaj exterior ci tristeţe şi apăsare lăuntrică, înfiptă în mişcarea lentă a celulelor corpului, în pulsaţia batraciană a inimii, care devenea mai departe mers, contracţie trudnică a muşchilor. [...] Nu se gândea la nimic, nu-şi mai imagina nimic, cuminţile senzaţii şi gânduri separate se adunaseră, se absorbeau în ele ca să încapă, deveneau un punct de materie în care era inclus el, trup şi suflet, un punct de o densitate insuportabilă, din ce în ce mai apăsător pe măsură ce era mai mic, mai redus şi mai nediferenţiat. [...] Unitatea era însă desăvârşită, şi voinţa de a i se împotrivi se pierdea undeva acolo, şi nu putea fi deosebită, nu se putea folosi de ea. Peisaj real şi peisaj interior, şi trup, şi amintiri, şi deprinderi s-au unit fără nici o linie de despărţire..." Iar aici, în centrul acestei lumi cu „sensul schimbat", stăpâneşte, pură, făptura Ştefaniei, care nu mai e de data aceasta o simplă imagine, ci o prezenţă capabilă să subsumeze atât ipostaze reale, cât şi imaginare, la fel cum în „realitatea" ei se conjugă propriile sale experienţe cu trăirile bărbatului iubit.

Dacă în Corn de vânătoare Al. Ivasiuc aduce în prim-plan imaginea emblematică a unui „romb încremenit pe care toate sunt aşezate", simbol al statorniciei lumii, în Cunoaştere de noapte, universul îşi dezvăluie semnificaţia tocmai la un pol opus, acela reprezentat de ritmurile structurilor vii. Măreţia,

puterea, biruinţa sunt, în esenţa lor, cu totul altceva decât un răspuns rigid la apelurile „schemei". Ele ţin mai degrabă, va înţelege Ion Marina în final, de iluminările venite din cele mai fragile adâncuri ale fiinţei, acolo unde sângele şi spiritul recunosc unitatea unui alt tipar, întâlnindu-se în elementaritatea neagră, dar caldă,
a trecerii. E şi concluzia la care ajunge personajul ultimului roman al lui Al. Ivasiuc: doar necropola, spune acesta, dă măreţia unei culturi.

Cu acest sentiment parcurge, de fapt, Ion Marina ultima secvenţă a traseului său iniţiatic (despre a cărui natură mărturiseşte şi o referinţă anterioară la „marile probe eleusiene"). E un drum „spre centru", spre inima fiinţei şi a lumii, spaţiul marilor şi ultimelor conjuncţii, revelate în diastole şi sistole, în seducţii ale îndepărtării şi fascinaţii ale întoarcerii, într-un ritm al sângelui care este şi viaţă, la fel ca şi moarte. Pentru că doar în această dublă mişcare, de flux şi reflux, realitatea îşi dezvăluie cu adevărat sensul, luminându-se de „înţelesul unui rost":

„Toate obiectele fugeau înspre margine şi se adunau spre centru, într-o continuă comunicare, pământul avea unitatea apei, relativa independenţă şi unire a valurilor vibra cald şi continuu. In legătura aceasta în care toate aveau înţeles şi unitate, luminate unele de către altele, până şi groapa roasă, dezvăluindu-şi pământul galben şi murdar, avea un
înţeles special, pe care nu-l ascundea, ci-l dezvelea, nu dincolo de ea, ci prin ea, în legătură cu celelalte. [...] Ion Marina nu era despărţit de ceea ce vedea, nu era martorul lui, stând faţă în faţă cu el, ci se simţea parte integrantă şi de aceea îl vedea cumva dinăuntru, adâncit în peisaj, în mişcarea sa spre orizont care-l împingea şi pe el până mai departe, până la înţelegerea a ceea ce se întâmplă dincolo de limitele privirii.

Şi el, şi ceea ce i se întâmplase, nu numai trupul lui, ci întreaga lui experienţă, atâtea fapte fără înţeles separat, participau la vibraţia aceea lentă şi continuă, la un ritm ce se dezvelea şi transforma lucrurile, luminându-le de înţelesul unui rost".

In acest context, imaginea finală a romanului, aceea a oraşului cu clădirile deformate sub aberaţiile gigantizării, simptom al unui delir al materiei, şi subminate de proliferări canceroase, pare, în ciuda subtextului său demitizator, să pledeze pentru acea clipă de maximă negaţie, constructivă însă, despre care va vorbi şi Racul, adică despre o fugară şi febrilă strălucire, în care fiinţele şi lucrurile îşi potenţează misterul. Lumea lui Alexandru Ivasiuc e, astfel, una a lacrimii interzise, pentru că, dincolo de carcase şi „machete", ea ştie să-şi „inventeze" mereu armoniile, ritualurile şi o cald învăluitoare şi stăruitoare sacralitate.

ION MARINA, ÎNALT FUNCŢIONAR ÎNTR-UN MINISTER-CHEIE, ERA poate pe pragul de a gândi despre moarte. Nu trecu însă pragul, pentru că de îndată ce primi ştirea începu să vadă mult, detailat şi mai ales misterios. Fusese plasat brusc într-o lume de iceberguri, cu creste strălucitoare spintecând valurile, mânate din afunduri de mase ascunse, adevăratele determinante ale mişcării, ale căror capricii nu le putea bănui, după cum nu le putea ghici nici forma, nici adevărata culoare, nici intenţiile lor indiferente de corpuri ascunse şi greoaie. Printre ele încerca să navigheze ocolind, ferindu-se, pliindu-se, sau ar fi încercat să facă aşa, dacă ele ar fi fost altceva decât imagini în faţa ochilor săi. Mai întâi medicul, siluetă albă, uşor încovoiată, căruia îi vedea şi braţele bronzate, ieşind din mânecile scurte ale tunicii albe, şi firele de păr culcate pe ele, şi gâtul înălţându-se deasupra vestmântului, şi bărbia bine rasă, în afara câtorva fire rămase sub buza de jos, linie subţire, palidă, încovoiată, acoperită aproape, în pauzele glasului, de buza de sus, mai pronunţată, ce se mişca în sus şi în jos (pentru că frază cu grijă), acoperind şi dezvelind dinţii puternici, albi şi ascuţiţi, bine înghesuiţi unii în alţii, în afară de unul singur, ieşit puţin mai în faţă, din lipsă de loc. Toate lucrurile astea erau la fel de importante, pentru că toate erau vizibile. Păreau, nu, erau ieşite din orice ierarhie, egale între ele, ca să-l împresure pe el, Ion Marina, înalt funcţionar dintr-un minister-cheie, la care de obicei totul sosea selecţionat ierarhic, neatins decât de lucrurile cu adevărat importante pentru domeniul său de activitate. Un fel de ordine o puteau da ochii omului din faţă, mari, cenuşii, obosiţi, cu punctul negru al pupilei bine rotunjit, acoperiţi pe jumătate de pleoapele prea nemişcate pentru bunăvoinţa lui. La fel trebuie să fie şi ochii mei, la fel de obosiţi, se gândi, şi aceasta însemna ordine, pentru că era posibilă o comparaţie. Nu erau acolo doar pentru privit, şi atât. Dar privirea îi aluneca mai departe, peste fruntea înaltă şi ridată (patru pliuri largi, dintre care

cel din mijloc mai adânc şi mai întortocheat), şi peste părut tăiat scurt, şi apoi mai în spate, pe dalele strălucitoare, îmbinare de pătrate bine spălate, albastre şi albe, ale coridorului, spre ferestrele înalte rânduindu-se regulat, întinzând peste dalele albastre şi albe dungi oblice de lumină, mărginite de alte dungi cenuşii, de umbră, unde pardoseala, pătratele acelea regulate, albastre şi albe, nu străluceau cu aceeaşi intensitate, erau mult mai triste şi mai puţin bine curăţate. Intre ferestre, uşile înalte, lăcuite cu alb, aşezate tot regulat, la intervale egale, mereu în dreptul celei mai întunecate nuanţe a coridorului, acolo unde lumina era mai săracă. Şi în faţa unei uşi, un cărucior de transportat bolnavi, cu două roţi cu spiţe, linii subţiri, de oţel, care divizau spaţiul în intervale egale, stând toate cu unghiurile ascuţite cap la cap, ca nişte animale împărtăşindu-şi un secret prin adunarea boturilor. Bineînţeles, nu făcu această comparaţie, nu putu s-o facă. In faţă se mişca repede, trecând de la stânga la dreapta, o altă siluetă albă şi, mai în fund, un corp dungat, linii albastre (mai închise decât dalele mozaicului) fugind paralel cu altele albe. Se mişca greu, târâit, încă un salt şi n-a mai rămas decât peretele din fund, parcă cenuşiu, şi apoi din nou, pătratele albe şi albastre, tigrate de dungile aplecate, de umbră şi de lumină, şi uşile înalte, vopsite în alb, exact în dreptul porţiunilor mai umbrite, şi căruciorul de transportat bolnavi, obiect nepereche, pentru că în spatele lui nu exista un alt cărucior, şi mai în spate, la un interval regulat, altul, şi încă altul, şi în sfârşit unul în fund, turtit de perspectivă, şi mai cenuşiu. în spate de tot nu era decât zidul care închidea coridorul. Toate lucrurile astea se chemau spital, dar nu se îmbucau, n-aveau legătură unul cu celălalt, şi de aceea numele plutea pe deasupra fără să poată să le unifice. Dar spital, nespital, totuna era, nu putea nici măcar să se oprească asupra unui obiect, să stăruie cu privirea asupra lui, să stea, pentru că din fiecare punct izvorau alte detalii, mai întâi nişte umbre pe dalele albastre şi albe, urme de tălpi, poate de băr-

bat, poate de femeie cu mers gâfâit, femeie grasă, dar nu puteai şti, vedea doar unghiul format de tălpi şi golul dintre călcâi şi vârful piciorului. Oprirea n-ar fi adus odihnă, pentru că se iveau alte amănunte, crăpăturile de abia vizibile ale dalelor, care se târau şerpuit, şi dacă stăruia din îngroşăturile crăpăturilor, şi adânciturile lor inegale, şi aşa mai departe până la capăt, se năştea mereu câte ceva, izbucnind, la fiecare oprire a privirii, oprire mai mult aparentă, pentru că pe noul detaliu ochii alergau din nou, cu aceeaşi febrilitate, şi unde nu vedea nimic bănuia, apoi inventa atunci când ajungea la împăienjenirea ochilor. Halatul din faţă avea nasturii cusuţi cu aţă albă, în cruce, şi unul din braţe era mai gros, iar celălalt mai subţire. Cel gros avea multe fire paralele, strânse unele în altele, şi unele dintre fire erau mai groase, iar altele mai subţiri. Cele mai groase erau mai scămoşate, nu atât de netede şi tăioase ca celelalte. Şi din loc în loc nişte îngroşări, şi aşa mai departe, până la înceţoşarea ochilor, când apărea doar bănuiala contururilor, şi ele pline de detalii, mai greu de distins, din ce în ce mai greu de distins. Toate lucrurile astea începeau în pete mari, albe, ca pânza tunicii medicului, şi se terminau în durere, izvorând în amănunte din ce în ce mai fine chiar din ochii lui. Numele de spital plutea deasupra, fără să se poată lega chiar de ele, pentru că nici unul din obiectele, din formele astea nu se lega de celelalte, ci era condus de undeva dinăuntru, poate chiar din ochii lui, care alergau de-a lungul amănuntelor născute mereu, neostenit, ţâşnind ca să împiedice orice fel de odihnă. Şi nici măcar nu se numeau toate obiecte, ci fiecare trăia în legea lui, separat, era o dungă sau un pătrat colorat, care la rândul lui era compus din altele şi din altele, şi aşa până la capăt. Obiectele creşteau mereu din propriile lor amănunte şi dispăreau ca să lase loc acestora, până ce şi din acestea ieşeau altele mult mai mici, care făceau ochii să doară. In timp ce aceştia nu se puteau odihni, pentru că mereu trebuiau să alerge peste noile detalii, pe deasupra răsuna vocea medicului, într-un fel

binevoitoare, deşi cam obosită, spunând nişte lucruri pe deplin de înţeles, până la fund, fără să lase nici un fel de dubiu (nici nu ştia că se poate înţelege atât de deplin şi semitonurile să fie atât de semnificative). Pricepea absolut tot.

„Acum cel mai important lucru este starea psihică a bolnavei. încolo, nu mai e nimic de făcut. Trebuie menţinută aşa, să se simtă cel puţin bine, măcar până nu apar durerile. Să i se spună că totul va decurge bine, că nici măcar nu e nevoie de operaţie, aşa cum s-a crezut la început. A fost o greşeală, şi lucrurile se vor aranja de la sine. Cel mai important lucru rămâne starea ei psihică, să nu fie împinsă spre disperare."

Medicul, probabil, a ezitat între a se roti în cerc, a repeta aceleaşi lucruri despre starea psihică a bolnavei, care trebuie menţinută cu orice preţ, şi a spune ceva nou, deşi nu mai era nimic propriu-zis de spus. A ales totuşi a doua alternativă, în faţa tăcerii lui şi a început să spună nişte lucruri tehnice, folosind tot felul de termeni, unii semănau cu cei din liceu, cariochineză, mitoză, proliferare, alţii nu semănau cu absolut nimic. Totuşi se înţelegea foarte bine ce vrea să spună, pentru că nu termenii aceştia aveau importanţă, era evident, ci ceea ce spusese de la început, că nu e nici o speranţă, că trebuie cu orice preţ menţinută starea psihică a bolnavei, până la capăt. Mai ales acest ultim cuvânt era foarte clar şi clarifica din urmă orice fel de termeni cunoscuţi sau necunoscuţi, care semănau a ceva sau nu semănau a nimic. Şi cum el tăcea, medicul, cu glasul imperceptibil voalat de oboseala din ce în ce mai mare (care creştea însă încet, imperceptibil), vorbea mereu de alte amănunte, şi cum arată boala, cum o văzuse chiar el la microscop (parcă aşa spunea), şi mereu alţi termeni, şi vocea lui din ce în ce mai voalată, repetând ici-colo câte un cuvânt, şi apoi chiar frânturi de frază, pentru că trebuia să spună ceva, aşa, direct, bărbăteşte, căci se adresa unui bărbat care înţelegea doar foarte bine totul. Ceea ce era şi strict adevărat, pentru că înţelegea.

Va să zică nu era nimic de făcut, tot efortul trebuia concentrat pentru menţinerea stării psihice a bolnavei, încolo, absolut nimic nu mai avea importanţă, dar acest lucru, starea ei psihică într-adevăr era foarte importantă. Medicul vorbea şi vorbea, şi mereu avea tendinţa să se mişte în cerc, să mai repete câte ceva, ca să mai tragă din timp şi să astupe golul creat de tăcerea bărbatului din faţa lui, şi cuvintele sale aveau o legătură cu apariţia de amănunte şi apoi din aceste amănunte, absolut fără nume (nu se puteau decât cel mult descrie), alte amănunte, şi din ele altele, până ce mai bine privirea alerga mai departe, în sus şi în jos, pe coridorul acela foarte curat.

Era fascinantă această alergătură, însă foarte obositoare, până la împăienjenirea ochilor, şi nu se putea stabili cu precizie care e de fapt legătura cu vorbele medicului ce tindeau să se organizeze în cerc, deşi neîndoios această legătură există. Cât ţinea vorbirea, cel puţin atât ar fi urmat şi naşterea neîncetată a detaliilor care-l asediau. Insă nu putea să-l întrerupă, să spună şi el ceva, ca să îl lase să se odihnească, să nu-l silească să vorbească din ce în ce mai voalat, aşa cum trebuia de fapt să facă. Nu era pentru prima dată când era pus în faţa unei situaţii fără soluţie imediată, sau chiar fără soluţie, o situaţie într-adevăr grea, pe care doar timpul o putea rezolva, sau uneori nici timpul, însă se explica prin timp, altădată lucrurile nu se vor mai întâmpla aşa, cu alţii. De obicei în asemenea ocazii, uneori mai frecvente, alteori mai rare, ştia să găsească expresia trebuincioasă, o explicaţie clară, directă, bărbătească, şi totul se lămurea, oamenii cu care discuta, colegi de-ai lui uneori, sau mai degrabă subalterni, colaboratorii lui apropiaţi, plecau liniştiţi acasă şi lucrurile se desfăşurau cum trebuie. Oricând survin astfel de situaţii, şi apoi treceau, viaţa se scurgea înainte, după regulile ei ascunse privirilor grăbite ilar, cu efort, nu imposibil de recunoscut. Uneori adevărurile care astupau aceste situaţii erau chiar din cele mai simple, dacă reuşeai să priveşti lucrurile din perspectiva necesară, adică depăşindu-le,

uitându-te de sus, fără să te laşi dominat de ele. El, Ion Marina, de ani de zile ştia să le privească astfel, fără să ocolească adevărurile. Nu se ascundea în spatele vorbelor, ştia să ia lucrurile aşa cum sunt, adică bărbăteşte. Pe când acum, explicaţia aceea, în fond destul de simplă, pe care o înţelegea şi el, îl pândea (şi poate acesta era lucrul cel mai neplăcut) din spatele preocupărilor sale de moment, această explicaţie nu apărea. în faţă se deschideau toate lucrurile astea, din care se năşteau amănunte, şi din ele alte amănunte, pe care fiecare în parte le conţinea din plin. Trăia ca niciodată sub imperiul unor amănunte aproape, şi apoi chiar fără nume, şi în faţă bărbatul acesta în alb, medicul, care vorbea parcă în cerc, explicând cum arată boala, şi fără să vrea descinzând şi el într-un fel de amănunte, însă ale lui toate cu nume, unele cunoscute şi altele nu. îl lăsă să vorbească, şi la început nici nu-şi dădu prea bine seama cum în vocea celuilalt se strecoară o undă de nelinişte, făcând-o să pară mai puţin voalată, şi apoi dintr-o dată, aproape cuprins de panică, lasă baltă toţi termenii şi toate sfaturile în legătură cu starea psihică a bolnavei, care trebuie menţinută până la capăt, şi începu să se scuze, să spună că a făcut tot ce este omeneşte posibil, că nimeni, nici aici şi nici în altă parte, n-ar putea face mai mult, şi apoi era gata să se scoboare până la mărturisiri personale, cât de greu îi vine să lucreze aici unde sunt atâtea cazuri disperate şi satisfacţiile sunt aşa de puţine. Ar fi trebuit să recunoască panica aceasta ascunsă, care împingea oamenii la mărturisiri personale, făcându-i să lase tonul obiectiv cu care de obicei încep, şi atunci efectele de cele mai multe ori sunt tocmai contrare, şi o situaţie insolubilă de la sine devine un fel de greşeală personală, provocată chiar de către cel în cauză. El ştia foarte bine lucrul acesta, se mai întâlnise de foarte multe ori cu el, şi de obicei intervenea cu explicaţia simplă şi convingătoare, capabilă să scoată pe cel din faţa lui din starea aceea neliniştitoare de implicare, de vinovăţie personală. De cele mai multe ori, când cineva îi vorbea aşa, recunoştea fără

greş că în fond nimeni nu poartă nici un fel de vină, că aşa sunt lucrurile dincolo de voinţa cuiva şi nimeni nu trebuie să alunece în starea aceea de disperare, care dacă ne-ar stăpâni nimic n-ar fi posibil. Insă de data asta recunoscu panica pur şi simplu, şi într-un fel şi ea pluti incapabilă să producă vreo asociaţie. Desigur, ar fi putut să-şi închipuie că medicul era conştient de puterea lui, deşi el şi-o exercita într-un alt domeniu, însă, undeva, superiorul superiorului superiorilor săi se întâlnea cu el, cu Ion Marina, erau poate chiar prieteni, şi asta însemna foarte mult. însă nu-şi închipui nimic, şi tonul medicului îi era şi foarte cunoscut dar şi foarte nou, aşa cum pentru el şi o uşă înaltă de spital sau chiar un nasture cusut în cruce cu aţă albă era un obiect şi familiar, dar şi ciudat, prin autonomia lui, prin păienjenişul nesfârşit de amănunte pe care-l conţinea. Nu-i spuse nimic, nici măcar aşa „ce să-i facem, uneori se întâmplă, nu mai este nimic de făcut" (cum ar fi trebuit să reacţioneze după o veche formulă a lui) şi nici nu se înfurie, cum fac alţii, nici nu se lăsă cuprins de vreo criză de disperare. îl aşteptă pe celălalt să se explice îndelung şi să treacă la un ton de confesiune, apoi să revină iar la nişte termeni tehnici (legaţi de confesiunea lui) şi chiar să se întoarcă, pe un alt ton, la starea psihică a bolnavei. Stătea tăcut, un om masiv, cu capul mare şi o frunte boltită, aşa cum nu putea să se vadă în clipa aceea, urmărind neliniştit metamorfozele lucrurilor din faţa lui, ale unor obiecte lipsite de importanţă, ca şi cum n-ar fi înţeles pe deplin ce i se spunea. Deşi înţelesese complet, absolut, cum nici măcar nu se putea bănui că se poate înţelege.

Până când dintr-o dată totul se schimbă. Medicul renunţase de câteva clipe la termenii lui tehnici şi, într-un fel, după o scurtă revenire, nu se mai confesa despre greutăţile lui, despre necazurile lui şi lipsa de satisfacţii în acest serviciu foarte greu al spitalului, mărturisindu-se cum făcuseră şi atâţia alţii în faţa lui, om puternic, bărbat, nu numai datorită importanţei sale sociale, dar şi prin el

însuşi, datorită forţei sale capabile să-i deschidă pe toţi, el rămânând închis, inspirând încredere fără să trebuiască să se mărturisească. Reacţia de până acum a medicului fusese într-un fel obişnuită, standard, şi numai acum şi teama, şi slăbiciunea celorlalţi i se părea într-un fel nouă. Insă tăcea de câteva clipe, şi apoi dintr-o dată, într-adevăr, făcu un lucru neobişnuit. întinse brusc braţul (care ieşea bronzat din mânecile înguste ale tunicii albe) şi îl apucă de braţ pe el, pe Ion Marina, i se încleştă de braţ, nu ca să se apere, ci ca să apere, mânat poate de un val brusc de simpatie pentru omul puternic din faţa lui, căruia îi anunţase ceva foarte grav şi foarte personal. Senzaţia mâinii celuilalt nu se mai descompuse într-o serie de amănunte, ci, chiar aşa, se transmise direct, fără măcar să fie nevoie de cuvinte. Medicul nu era nici obosit, nici disperat, nici înfricoşat de ce ar putea să zică sau să creadă el. Atunci senzaţia de amănunte născute fără încetare de ceea ce îl înconjura încetă, şi nu se gândi nici la medic, ci brusc, aşa cum ar fi fost poate normal de la început, simţi că îi vine să se întoarcă, să intre la ea în cameră, în rezerva specială, să o mai vadă încă o dată, acum când ştia precis (înţelesese doar foarte bine) că nu mai era nimic de făcut, asta era, şi gata. Să deschidă uşa şi să o vadă, chiar dacă nu urma să fie văzut. Era gata s-o facă, dar dintr-o dată amintirea de abia estompată a stării de odinioară reveni, îşi imagină că, poate, şi faţa ei urma s-o vadă la fel. Pe negândite, fiecare trăsătură, fiecare proeminenţă, să nu ofere nici un fel de punct de odihnă, ci să se adâncească, să dispară descompusă în punctele care o compun, şi fiecare punct să fie şi el prea mare, să se adâncească şi să se risipească, şi aşa până la capăt. Era încă mai chinuitor decât priveliştea coridorului de spital, pentru că figura de umbră a ei, ridicată o clipă din amintire deja lipsită de consistenţă, se rupea şi se împărţea chiar înainte de a fi pregnantă, dispărea înainte de a se naşte. Ochii-i erau albaştri şi nu reuşeau să prindă culoare, fiecare amănunt

era chinuitor, cerut, bănuit şi eforturile se dovedeau zadarnice. Trăsăturile feţei păreau necunoscute, ca şi cum nu le-ar fi cunoscut niciodată, nefiind nici înainte decât un simplu semnal al unei prezenţe alături de el. Dacă s-ar întoarce acum, aşa cum simţise impulsul cu o secundă înainte, s-ar destrăma în faţa lui şi, într-un fel, ar muri. Cuvântul îl pândea aproape fără chip de evitare. Un pas înapoi, întoarcerea, deschiderea unei uşi, privirea aruncată înăuntru şi gata, ar îndeplini un proces strâns legat de înţelesul ascuns al spuselor omului din faţa lui care întinsese braţul şi nu-l lăsase încă. Pentru prima dată, aşa cum s-ar părea, el, care de obicei privea lucrurile în faţă, fără menajamente, bărbăteşte, limitând cu un gest (avea şi o mişcare a mâinii special pentru asta, tăioasă, sigură) posibilul de imposibil, realul de imaginar, certul de incert, începu semiconştient să se ferească de singurul cuvânt care-i venea în minte, nu spus de omul din faţa lui (ceea ce deja ar fi fost altceva, toate cuvintele străine sunt uşoare). De altfel, nici medicul nu-l pronunţase niciodată, lăsându-l să-i conducă frazele din adâncime. Poate s-ar fi gândit la această posibilă descoperire, ghidarea frazelor de către subînţelesuri, persistenţa unui fapt nemărturisit în faţa căruia se succed, ca pe un ecran, alte fapte, alte expresii, puzderii de cuvinte, însă locul în care se afla era fără cuvinte, în afară de cele ale omului din faţă, care aveau curioasa facultate de a se topi imediat în înţelesuri. Şi asta ar fi putut fi o descoperire interesantă, situaţia în care un şir de cuvinte nu sunt percepute nici o clipă ca o linie de sunete, ci dintr-o dată devin ceea ce înseamnă, cu toate consecinţele îndepărtate şi apropiate, cu ramificaţia extraordinară a fiecărui fapt. Şi, într-un fel, în asemenea cazuri nu apare numai ghemul de înţelesuri, ci mult mai mult, dincolo. Dar în asemenea stări nu te poţi dedubla, când vorbele, frazele capătă asemenea ecouri, şi desigur că nu putea nici el. Se ferea doar să deschidă uşa rezervei, pentru a nu vedea cum ceea ce se întâmplase cu coridorul

se extinde şi asupra ei, adevăratul subiect de conversaţie, şi evitând exact cuvântul care trebuie pentru a denumi ce se poate întâmpla. Atunci, ca să-l înlocuiască, îi veni în minte altceva, clar, precis, într-un fel după vechile sale obiceiuri, ceva care să-i descrie starea. Cuvântul înlocuitor a ţâşnit pur şi simplu, acoperind orice altceva şi s-ar putea descrie reacţia sa faţă de el ca un fel de apucare, agăţare, şi dorinţa de a-l face real, pronunţându-1. „Atomizez, atomizez totul." Insă această aventură cu un cuvânt, neobişnuită pentru el, se dovedi o cale plină de pericole, pentru că în acest moment o simplă vorbă avea putinţa să-l conducă spre consecinţe nebănuite. Cuvintele nu erau cuvinte, ci deveniseră altceva, mult mai complicat, se molipsiseră de starea lui specială şi în loc să poată fi bine conduse, ca de obicei, spre adevăratele concluzii, închise încă în prima frază, desfăşurându-se de acolo, după reguli bine cunoscute, îl dominau ele, ca nişte realităţi străine, impuse, de care nu se poate scăpa, nici măcar cu ajutorul altor cuvinte. „Atomizez, atomizez totul" deveni calea spre o altă experienţă. întâi o imagine şcolară, pe o tablă, un model, un cerc în centru cu un punct îngroşat, şi în jur alte cercuri, mai îndepărtate, cu câte un punct mai subţire de abia bănuit, capabile să se pună în mişcare. Un model atomic, desigur, vechi, şcolar, de pe vremea când mergea el la şcoală, în care electronii repetau imaginea planetelor din jurul Soarelui. Aşa cum era atunci, când lucrurile mici repetau lucrurile mari, şi lumea era organizată la fel, nu se deosebeau decât prin dimensiuni, un nivel era mai mare şi altul mic de tot şi micronii erau într-adevăr nişte subdiviziuni ale kilometrului, dar cu aceeaşi organizare. Nu se gândi, bineînţeles, nici o clipă, că de mulţi ani s-a dovedit că nu prea este aşa. Modelul naiv al atomului nu fu izgonit de alte imagini de care auzise, sau de lipsa de imagine, de formule şi simple simboluri matematice. Se descompuse doar de la sine. (Era o ciudată amintire şcolară, de pe vremea liceului, în care nu exista decât tabla neagră, desenul cu cretă de pe ea, însă el era absent, nu

era presupus, ca şi cum n-ar fi existat niciodată. O amintire fără subiectul care să-şi amintească.) Şi nu apăru nimic în loc, decât senzaţia aproape pură a fărâmiţării, în care era de data asta plasat chiar în centru. Aşa cum ştia pentru prima dată că sunt lucrurile, compuse din atomi, şi ei la rândul lor compuşi, care la rândul lor se descompun, ca să se descompună, şi mai departe, mult mai departe, o cale foarte lungă, doar cu pietre kilometrice, şi poate fără ele, din care era compus nu numai coridorul sau medicul din faţa lui, dar chiar el însuşi, fiecare părticică din el divizibilă, colecţie de colecţii. Ar fi fost foarte bine pentru el dacă şi-ar fi imaginat o şosea lungă de tot, şi foarte palidă, nemărginită de nici un fel de peisaj, cu umbra doar a pietrelor kilometrice (o umbră foarte albă, dacă se poate imagina aşa ceva) care să fie nivele de organizare, fără depărtări, fără orizont şi fără perspectiva care apropie lucrurile şi închipuie cel puţin undeva o linie închisă. Insă nici măcar această şosea fantomatică, o simplă comparaţie plasticizată, încercând cel puţin, chiar dacă nu izbuteşte, să prindă carne, nu îi apărea în faţă. Chiar dacă ar fi urmat eventual să o descompună, aşa cum se atomizau dalele albastre şi albe ale coridorului care, într-un fel, oricât ar fi înlocuite de amănuntele lor, măcar îşi păstrau urma de culoare, rămânea vag, foarte vag, conştiinţa că orice apare e un amănunt al acestor dale colorate, pe care poţi sta cu picioarele bine înfipt, când auzi pe cineva spunându-ţi o veste foarte neplăcută. Ceea ce ascundea simplul cuvânt atomizez, atomizez totul nu era nici un fel de imagine, şi, repetându-şi-o, simţi într-un fel că şi verbul era undeva inutil, pentru că presupune pe eu, atomizez, ceea ce era deja altceva. Mai potrivit ar fi fost, dacă ar fi putut sta să se gândească, „se atomizează", foarte impersonal, în lipsa lui, pentru că şi el era supus aceluiaşi proces, sau încă şi mai bine, e atomizat, fără nici un fel de proces, ca o simplă stare şi atât. De la bun început aşa, pentru că aşa sunt făcute lucrurile, şi el, participând la universul acesta dincolo de bănuiala ştiinţifică, realizat într-o singură clipă,

pronunţând un singur cuvânt ca să evite altul. O lipsă totală de orişice fel de imagine, oricât de palidă, oricât de fantomată, doar conştiinţa pură a unui lucru, a unei stări, căreia nu i se putea opune pentru că făcea parte integrantă din ea, mai rău decât chiar strivită de ea, ceea ce ar fi fost deja altceva, şi ar fi presupus un mijloc de apărare. Măcar dacă i-ar fi putut fi rău, chiar silă, să-şi simtă organele contorsionate, ca atunci când ai părăsit terenul ferm şi te găseşti undeva în vid, ca într-un fel de capsulă de cosmonaut, unde probabil te simţi foarte prost, cu toate antrenamentele şi leşinurile dinainte care te călesc şi poate niciodată pe deplin. Insă nu-i era rău, nu-şi simţea viscerele revoltate, ca şi cum chiar senzaţiile propriului său corp ar fi încetat. Era de fapt într-un fel de stare dominată de cuvântul nu, niciodată rostit, mereu presupus, nu rău, nu imagini, nu, nici măcar amănunte, detalii, atomi sau altceva (decât ca o simplă cale provizorie). Propriu-zis nu era nici spaimă, nici altceva, ci o nesenzaţie fără nume, pentru câtva timp, nu se poate preciza pentru cât timp, poate foarte mult, poate foarte puţin, câteva secunde, câteva fracţiuni de secundă, nu se poate preciza. El nu putea preciza, din această stare, pentru că pentru orice observator din afară, înarmat cu un ceas, şi-ar fi dat seama că un bărbat înalt şi solid, undeva pe coridorul bine curăţat al unui spital elegant, de centru important şi civilizat, a rămas câteva momente încremenit, după ce medicul i-a apucat braţul la sfârşitul unei conversaţii destul de lungi în care i-a explicat ceva cu destulă amănunţime. Pe faţa lui cărnoasă, cu trăsături energice, bărbăteşti, puţin îngroşate de vârstă şi de hrană bună, şi mai ales de încă ceva venit dinăuntru, transformarea după o formulă proprie a experienţei, şi poate că şi mai adânc, dincolo de experienţă, fondul lui ieşit de-a lungul anilor la iveală, nu se schimbă nimic. Mai mult decât niciodată aceste trăsături energice, încremenite, semănau cu ele însele, purificate de toate expresiile pasagere, concentrare sau bucurie (totdeauna reţinută) sau mânie. Pentru cineva din afară,

bărbatul puternic, înalt, rămăsese într-o poziţie statuară, cu adevărat impozantă, dominând nu numai pe medicul cu spatele puţin încovoiat din faţa lui, ci şi coridorul, fiind o prezenţă indiscutabilă, capabilă să atragă orice privire, chiar a unui trecător grăbit şi preocupat. De aceea medicul îşi retrase braţul, parcă sfiindu-se de gestul său de familiaritate nepermisă nu pentru că omul era important, socialmente important, ci pentru că era el, foarte puternic, determinând reflex respect şi ascultare, un om capabil să dea soluţii, sau să te simţi bine în preajma lui, chiar fără să fie nevoie să faci ceva, într-un moment de repaus. Privit din afară părea într-una din clipele cele mai prielnice în care trebuie văzut un bărbat, calm, stăpânit, la greu sau la bine egal, capabil să asculte orice veste, chiar o nenorocire şi mai mare decât cele care se pot spune pe coridorul unui spital. După ce şi-a retras braţul, medicul a făcut chiar un pas înapoi ca să se plaseze la o distanţă deferentă, şi, vag, trebuie să fi simţit chiar o undă de ruşine pentru văicăreala lui de dinainte, când s-a plâns că n-are satisfacţii, aşa cum au alţi colegi care reuşesc să facă operaţii, să vindece şi să trimită oamenii acasă, bucurându-se de recunoştinţa lor. Ruşinea lui parcă devenise şi ea impersonală, adică nu legată doar de faptul că el, cu câteva minute înainte, s-a plâns de ceva, ci pentru că se poate plânge vreodată, pentru că îşi construieşte undeva obscur viaţa pe ideea de satisfacţie şi recompensă, fie ea şi morală. în jur se crease un alt fel de lume, mai aspră, unde nu era loc decât pentru stările de fapt, uşoare sau grele, oricum ar fi, mai degrabă grele şi pline de un dur conţinut, cu care trebuie să te lupţi cu calm şi siguranţă, ca să le învingi fie şi numai prin calmul tău, prin faptul că rămâi mereu acelaşi, chiar şi într-o realitate mereu schimbătoare.

Dar toate astea doar pentru ochiul din afară care poate observa încremenirea de câteva clipe. Dinăuntru însă nu se putea şti cât a durat starea aceea, mult, puţin, foarte lungă sau foarte scurtă, pentru că nu se desfăşura, nu pro-

gresa. O clipă doar, cât văzuse amintirea aceea pseudo-şcolară, pe tablă, şi apoi nu mai fusese nici o imagine pe care să o poată reţine sau să fugă de ea. Până ce a izbucnit o revoltă împotriva acestei stări, o încrâncenare pe ea, şi atunci s-a petrecut un lucru curios. Cu mişcări stăpânite, dar pe undeva foarte încordate, Ion Marina, un om puternic şi nicidecum egoist şi fricos, salută şi se îndreptă grăbit înspre ieşire, fără să spună nici un cuvânt, spre consternarea medicului. Era stăpânit de revolta încrâncenată împotriva stării lui de dinainte, şi în acest fel scăpă de ea, dar într-un fel special, pentru că nu poţi să scapi pe deplin de un lucru atâta timp cât te baţi cu el. De acum înainte, pentru o bună bucată de vreme cel puţin, lupta împotriva acestei senzaţii ciudate va fi preocuparea lui constantă, se deschidea o altă perioadă din viaţa lui al cărei prim capitol a fost cum a aflat el de moartea iminentă, de o boală gravă a nevestei sale, şi cum această veste s-a generalizat până când a şi uitat, pentru o clipă, de a cui moarte era vorba, şi a fugit (chiar dacă păşind foarte demn), preferând să iasă şi să suporte cum afară totul se descompune în detalii care izvorăsc neîncetat, detalii de copaci învăluiţi în lumina subţire a soarelui de început de vară.

Maşina lui neagră s-a apropiat de scară, de-abia observată, ca atunci când avea treburi foarte urgente şi importante, şi s-a suit în locul din faţă, lângă şofer. Ca totdeauna când era foarte preocupat, a simţit cu oarecare plăcere alunecarea roţilor pe asfalt, mişcarea lină şi sigură a maşinii. Era atât de preocupat, încât şoferul, care-i cunoştea obiceiurile, nu şi-a putut închipui că poate să-l ducă în altă parte decât la minister.

Interludiu I

PROBABIL CĂ DE ACUM ÎMI VA FI MULT MAI BINE. SE ŞI VEDE, Ion a stat foarte puţin astăzi la mine, şi era puţin absent, aşa cum e el de obicei, şi a ieşit apoi cu doctorul, ce om drăguţ, simpatic, cu toate că e aşa de obosit, ca să aranjeze poate ieşirea mea de aici. Am atâtea de făcut, e bine să mă gândesc încă de pe acum. Să fac nişte schimbări prin casă, de prea multă vreme toate lucrurile au rămas aşa, nemutate din loc. Trebuie să fac o mulţime de reforme, să fie casa cât mai atrăgătoare, poate ar trebui să cumpărăm şi noi tablouri, ca alţii. în ultima vreme am fost atât de neglijentă, m-am risipit fără să fac nimic, am pierdut atâta timp, şi nu e timp de pierdut. Oare de ce totuşi n-au aranjat plecarea mea aici, de faţă cu mine, ci au ieşit să discute numai ei doi, afară, ca şi cum eu n-ar fi trebuit să ştiu. Totuşi, mi-a spus lămurit, „nu mai e nevoie de nici un fel de operaţie, ni s-a părut nouă la început". Aşa trebuie să fie, pentru că mă şi simt mai bine, foarte bine. Oboseala ţine de lipsa de activitate, şi nici nu mă doare nimic. Am pierdut o mulţime de vreme, foarte multă vreme, nici nu-mi pot aduce bine aminte de ultimii ani, au fost goi. El mereu ocupat, absent, da, absent, venind târziu şi tăcând la masă. Insă nici eu nu făceam nimic, ceva care să-l intereseze. Dacă în fiecare zi i-aş fi făcut o surpriză, totul ar fi fost poate altfel. întâi un tablou, apoi schimbarea lucrurilor în casă, o aranjare mai bună, să se vadă că sunt şi eu acolo. Prea le-am lăsat aşa, toate, la voia întâmplării. M-am şters şi nici n-am amintiri din ultimii ani, nici un fel de amintiri, ca şi cum n-aş fi trăit. Am să schimb totul, de cum voi ajunge acasă am să schimb o mulţime de lucruri. Ia să vedem. Chiar în camera lui ar trebui început, şi când mă voi întrema o voi face. Trebuie să mă gândesc bine, cu amănunţime, să nu mă las copleşită de oboseală. Mai degrabă cred că e o boală de nervi sau aşa ceva, şi trebuie să mă lupt cu ea, să nu mă mai gândesc mereu numai şi numai la oboseala asta, şi la mine, pentru că mi-au rămas atâtea de făcut, pentru el şi pentru băiat, bietul băiat, abia

aştept să vină, aşa grăbit cum e, pentru că mereu îl aşteaptă o treabă urgentă. Nu ne cunoaştem prea bine, ne-am îndepărtat. Şi aici sunt foarte multe de făcut, şi nu mai trebuie să mă gândesc la slăbiciunea şi la oboseala asta în care m-am lăsat în ultima vreme. Mai bine să mă gândesc cum e aşezată casa, aşa, cu de-amănuntul, ca să văd ce am de făcut, să se observe în fiecare clipă că sunt acolo, şi să nu mă uite toţi. Insă până atunci, ca să mă pot gândi bine şi să fac planuri, să mă odihnesc puţin, să aţipesc. Poate se va întoarce şi atunci va trebui să-l întreb şi pe el. Să ne sfătuim împreună, să-i cer părerea, amândoi locuim în casa aceea prea mare. Prea mare.

Şi cu boala asta a fost ceva bun, cu toată spaima şi oboseala. N-am făcut înainte nimic, dar nici n-am avut timp să mă gândesc. Aici însă, la spital, în liniştea din jur, am avut răgaz berechet, destul timp. De aceea ne şi îmbolnăvim, ca să putem să ne gândim, să privim lucrurile aşa cum trebuie, de aceea ne este dată boala. Cine ne-o fi dând-o? Nici la asta nu m-am gândit de mult, de foarte multă vreme, şi după somn e un prilej, câte zile mai stau aici, poate foarte puţin, până mâine, însă trebuie gândit cu grijă, nici nu ştiu de când nu m-am mai gândit şi e foarte important.

II

MAN.A ASTA DACĂ AR FI PUTUT SĂ-ŞI ADUCĂ AMINTE, SAU dacă mintea sa s-ar fi putut opri la vreo asociaţie, fie ea şi numai de sentimente, i-ar fi refăcut tinereţea, vreme când timp îndelungat era stăpânit de o energie furioasă, nedomolită, ce uneori izbucnea în afară, aproape spre spaima celor care-l cunoşteau. De obicei însă era reţinută cu o altă energie, echivalentă, şi efortul de a se stăpâni şi ceea ce de fapt îl stăpânea, furia aceea rece, ar fi putut constitui atunci formula sa personală, un fel de coloane ale personalităţii lui aproape gata formate. Din acea confruntare izbucneau însă nişte mişcări elastice şi rapide,

bruscheţea întoarcerilor pe loc, atunci când îşi fixa un adversar (şi avea foarte mulţi adversari pe vremea aceea), fruntea aplecată înainte şi gesturile care veneau totdeauna ca un fel de punctuaţie specială a frazelor scurte care împărţeau şi despărţeau situaţii, alungau mari hălci din realitate ca nesemnificative. De aceea gesturile erau tăioase, pentru că şi frazele lui mereu rupeau şi despicau câte ceva, cuvintele fiind ca un fel de demarcaţie între da şi nu, între ce trebuie făcut acum şi ce trebuie făcut mai târziu sau niciodată. în mod curios, amânările erau atât de hotărâte, încât limita dintre mai târziu şi niciodată era foarte palidă. Important era ce urma să se facă acum. De la aceste împărţiri decise, într-o lume aparent simplă, ar trebui să se înceapă, pentru a trasa înapoi calea formării, măririi şi poate crizei lui Ion Marina. însă tinereţea nu-i venea în minte şi mânia nu producea asociaţii decât poate în muşchi, şi mersul său redevenise elastic, rapid, cu umerii balansaţi, în contrast evident cu întreaga Iul masivitate. Umbla ca un tânăr, ca tânărul înalt, subţire şi întunecat care fusese, doar că acum corpul său, îngrăşat, deplasa mase de aer, le împingea şi nu le tăia ca odinioară. ()ricine ar fi văzut că s-a întâmplat ceva cu bărbatul acesta, chiar dacă nu l-ar fi cunoscut dinainte aşa cum era, important, ponderat, nelipsit de o notă de solemnitate în tot ce făcea. Senzaţiile pornite în val din muşchii săi zvâcniţi, încordaţi şi apoi brusc destinşi, probabil lărgindu-şi venele şi arterele de mult lenevite, îl învăluiau şi îi susţineau mânia. In timp ce urca scara somptuoasă a instituţiei unde lucra (scara principală, de onoare, folosită doar de musafiri importanţi şi de puţini ai casei, acoperită cu un mare covor roşu bine fixat cu bare lucitoare de alamă), nu observa nimic în jur, scările albe, şi balustrada, şi geamurile înalte nu-i mai revelau nici un fel de amănunte copleşitoare în stare să se atomizeze, să nască altele, şi apoi altele, şi dispăruse, fusese înlocuită senzaţia aceea ciudată că stă şi face parte dintr-o lume dominată de goluri, în care plinurile nu sunt decât un nivel de organizare, o înşelătorie lipsită de sub-

stanţă. Era doar prada unei biciuiri a nervilor şi a vaselor sale de sânge liniştite şi pe cale să devină rigide, a muşchilor săi oferind nişte vechi rezerve uitate, toate adunate în energie şi mânie. Portarul a rămas cu mâna la şapcă, iar liftiera a deschis în grabă liftul şi şi-a uitat mâna pe mânerul uşii câtva timp după ce el începu să urce scările. Două persoane din hol, din care un funcţionar destul de important, şi-au modificat poziţia, surprinse, neştiind ce să facă. Nu era un şef cu toane şi deci nu putea fi ceva obişnuit, o hachiţă oarecare. De aceea, ca în faţa unor evenimente importante, pe care le surprindeau din întâmplare şi nu le erau destinate, s-au abţinut să facă vreo remarcă, parcă ar fi vrut să nu observe celălalt că a aflat ceva, ştia mai mult decât se cuvine unui om la locul lui ce nu-şi încalcă niciodată atribuţiile, poziţia lui fermă şi disciplinată în instituţie şi în lume. Doar un observator, cu totul detaşat de lumea instituţiei, care n-ar fi fost prins în aceeaşi stare de spirit, ar fi remarcat că cei prezenţi în hol, după o clipă de încremenire, au început să facă gesturi extrem de ciudate. Unul râcâia foarte preocupat, ca un copil scos la lecţie pe nepregătite, care se apleacă sub o observaţie foarte aspră, pardoseala, de altfel de o impecabilă curăţenie, iar celălalt număra parcă becurile din marele candelabru ce domina holul. Portarul pusese mâna pe o perie devenită subit un obiect misterios cu care nu ştii ce să faci, şi femeia de la lift, singura mai sinceră, neîncercând să-şi ascundă stupoarea, bălăngănea uşa de la dreapta la stânga. După aceea frazele celor doi au devenit de o suspectă banalitate. Ciudat era că în ciuda acestei banalităţi (unul discuta despre timp, iar celălalt despre cum îşi va petrece un concediu îndepărtat), nu păreau că se înţeleg, ca şi cum ar fi vorbit nişte lucruri abstracte, esoterice, fiecare deţinând un alt cifru total necunoscut celuilalt. Nu se înlănţuia un dialog oarecare, ci se înfruntau două monologuri, fiecare fiind grăbit să-şi spună propria sa partitură, ca să dovedească preocuparea sa total străină de ceea ce se întâmplase tocmai atunci, şi nu-1

privea. Pentru că nu se puteau gândi decât că s-a întâmplat ceva cu totul deosebit, într-o sferă unde ei n-aveau acces, şi erau printre primii care aflau, chiar şi aşa indirect, câte ceva. Or, evenimentul li se părea deosebit şi nu voiau să fie martori, nu voiau să fie implicaţi în nişte lucruri care-i depăşeau cu siguranţă, pentru că numai astfel de lucruri ar fi putut determina o asemenea intrare neobişnuită a unui om important ce se comporta cu totul altfel, chiar atunci când acţiona în nişte treburi foarte importante şi foarte dificile. De ani de zile îl vedeau (destul de rar, bineînţeles, însă de mult timp), urcând la fel scările din faţa intrării principale, răspunzând la saluturi, păşind prin hol cu pas greoi şi hotărât, apoi urcând în lift cele trei etaje până la biroul său. Nu discuta de obicei cu nimeni, pentru că nu era dintre acei şefi care se prefăceau că sunt familiari, nereuşind decât să accentueze distanţele. Discuta ceea ce trebuie discutat, glumea cu cine trebuie glumit, şi nu trebuia să bată pe nimeni pe umeri ca să se arate binevoitor. Tăcerea lui calmă şi puţin solemnă era de la sine binevoitoare. Nu era un tiran cu stai i de s|>ii it contradictorii şi neprevizibile, şi nu avea nevoie fie prea cumsecade o dată ca să repare izbucniri nemotivate, anterioare. Era, în definitiv, şeful pe care şi l-ar fi dorit fiecare, sever poate dar drept cu siguranţă, impunând respect de la sine cu o bunăvoinţă largă şi sigură de sine. De ani de zile intra la fel, acţiona la fel, oricare ar fi fost împrejurările şi de aceea noul său mod de a fi surprindea cel puţin, deschidea chiar o lume de neprevăzut şi de nesiguranţă, unde trebuiau noi adaptări poate. Mai exista speranţa că ceea ce se întâmplase nu-i privea direct, şi de aceea nu voiau să ştie, nu trebuiau să fie martori şi-şi luau, reflex, măsuri de prevedere. Nu-şi puteau închipui că ceea ce văzuseră avea o altă cauză, pentru că datorită distanţei ce-i separa, Ion Marina nu părea că are şi o viaţă particulară. O dată sau de două ori în ultimii ani văzuseră cu anumite prilejuri festive că venea întovărăşit de o femeie mică, puţin încărunţită şi îmbrăcată în negru, sobru, care

stătea lângă bărbatul ei şi în tovărăşia altor câteva femei, venite cu alţi bărbaţi, colegi de-ai lui Marina, zâmbind la toată lumea la fel de ponderat ca şi el, poate cu mai multă căldură, şi apoi se comenta în treacăt prin birouri că este foarte la locul ei, o femeie cumsecade, sau nu se comenta deloc. într-un fel şi ea făcea parte din nişte obiceiuri bine stabilite şi nu avea decât un fel de viaţă, de relaţie, în funcţie de bărbatul ei, ca şi cum ar fi fost inventată anume pentru anumite ocazii şi după aceea ar fi dispărut cu desăvârşire, ca şi cum şi el ar fi avut aceeaşi existenţă puţin ciudată, reprezentativă, legată de ocupaţiile care-l făceau important pentru ei, în clipele când soseau la serviciu şi trebuiau să îndeplinească anumite treburi care uneori ajungeau la el, alteori rămâneau la alt nivel, sau, pur şi simplu, luau un alt drum. Existenţa sa fiind legată numai de aceste însărcinări, intrarea lui deosebită era desigur legată de ele şi pe ei nu-i privea deocamdată, iar dacă va fi cazul, atunci vor fi anunţaţi la timp şi aşa cum se cuvine, în funcţie de ceea ce au ei de făcut în fiecare zi.

Surprinsă a fost şi secretara în momentul în care s-a deschis uşa şi şeful a trecut grăbit pe lângă ea, închizând brusc uşa cabinetului după el. Nici n-a avut timp să se dezmeticească după apariţia şi dispariţia sa grăbită. Secretara îl cunoştea mult mai bine, însă opiniile ei nu difereau prea mult de ale celorlalţi. Ea era, în general, o fiinţă discretă care îşi făcea foarte bine meseria, şi nici în alte circumstanţe nu s-ar fi gândit că stările de spirit ale şefului ei făceau parte din atribuţiile unei bune secretare. Se bucura cel mult că nu e pusă niciodată în situaţia delicată de a trebui să se preocupe de ele, să dea relaţii despre dispoziţia lui dintr-o zi sau din alta. De aceea era plăcut să lucrezi cu el, un serviciu greu, plin de răspundere, dar care se desfăşura fără nimic imprevizibil măcar din punctul acesta de vedere. Totul era bine ordonat, după nişte reguli nescrise, particulare acestui birou, destul de simple ca să poată fi făcute cu îndemânare. Acum, evident, se întâmplase ceva deosebit, nu se ştie de ce natură. Pentru

secretară, deşi Ion Marina nu avea prea mult relief,^ era oricum mai viu, nu numai un pachet de atribuţii. Insă cumva, vechile raporturi se extindeau şi asupra noii situaţii, şi atunci secretara nu încercă să facă presupuneri de nici un fel şi nu-şi părăsi discreţia, ci începu să aştepte atentă ca, totuşi, ritualul să se desfăşoare aşa cum trebuie, să revină la normal. După un timp urma să fie chemată ca să i se dea dispoziţii, să cheme pe cineva sau să aducă hârtiile necesare. Uşa capitonată a cabinetului a rămas închisă şi nici nu s-a auzit ca de obicei soneria. Secretara, intrigată, era pe marginea unor presupuneri, aşteptând puţin nerăbdătoare, pentru prima dată sarcinile ei reveîându-i-se şi ca nişte drepturi de care se simţea într-un fel frustrată. De aceea aşteptarea ei, destul de îndelungată, era întovărăşită şi de un sentiment între iritaţie şi nemulţumire, pe care nici măcar nu încerca să-l înlăture făcând altceva. Stătea şi aştepta ca lucrurile să se lămurească. Nu dorea poate să i se spună ce s-a întâmplat (eventual urma să deducă şi singură), ci doar ca totul să reintre în normal, după o regulă ce nu fusese fixată în mod special de nimeni, dar se impusese singură, şi de aceea parca absolut naturală, de consistenţa lucrurilor reale, ¡11 mijlocul cărora ne-am născut şi le acceptăm ca date şi fireşti, aproape Iară origine şi fără încheiere. Poate de aceea nemulţumirea ei devenea tot mai mult un fel de revelaţie a unei nedreptăţi, o schimbare care o ameninţa nevăzut, plana deasupra întregii încăperi şi făcea ca ziua să pară străină, venită din altă parte, punând probleme ce nu se ştia dacă pot l i uşor rezolvate. Pericolul se putea extinde până departe, dincolo de zidurile instituţiei, în viaţa separată cu grijă de îndatoririle zilnice. în loc să facă presupuneri vagi pe care nu ştia de unde să le înceapă, secretara începu să se gândească îngrijorată la nişte treburi de-ale ei personale, care nu i se mai păreau atât de simple, pe cale să se rezolve de la sine. Mai spera însă că va auzi soneria salvatoare din biroul de alături, sau se va deschide uşa capitonată ce rămânea cu-

rios de nemişcată, nemărturisind nimic din ce se întâmpla dincolo.

Ion Marina încerca să privească cealaltă faţă a uşii. Intrat în biroul său spaţios, se aşezase la masa de lucru, într-o poziţie mai veche, aproape uitată. In loc să stea comod, simţind bine speteaza scaunului, îşi pusese coatele pe masă, cu pumnii strânşi, drept în faţă, cu fruntea aplecată şi privirea îndârjită fixată drept înainte. Aşa, masiv, cu umerii aduşi în faţă, părea gata de o luptă înverşunată, pândind momentul în care să intre fulgerător în acţiune, pregătindu-se să nimicească un adversar ce i se împotrivea. Nimic din relaxarea de altădată, din liniştea cu care lua hotărârile, nu lipsite de importanţă, care trebuiau luate, din calmul cu care încerca să pătrundă lucrurile. Mânia cu care părăsise spitalul era întreagă, aici, însă'nu se mai putea dizolva în mers, zvâcnea tăcută în el, fără obiect în afară. Adversarul era nevăzut sau, şi mai bine, omniprezent. Jur-împrejur, biroul său devenit atât de familiar cu timpul părea că s-a schimbat. Perdelele grele de la geamuri, masa lungă şi grea de conferinţă, cele câteva fotolii masive de piele, covorul moale de pe pardosea, masa îns.isi din faţă, şi încă ceva, nedefinit, nu un obiect oarecare, poate lumina filtrată în acel ceas al zilei sau liniştea bine păzită de uşa capitonată, subliniată doar de zgomote foarte îndepărtate venite din stradă sau de pe coridoare, toate erau altfel decât cum le ştia. Nu se mai dizolvau în amănunte, ca spitalul sau figura medicului, dar păstrau această ameninţare continuă de a deveni altceva decât de obicei, mult mai complicate. De data asta nu păreau că se pot desfiinţa urmărindu-le nesfârşita serie de amănunte, şi mai departe structura de dincolo de văz capabilă şi ea să se mărunţească. Nu lăsau propriu-zis un gol în faţa locului, o absenţă, ci o purtau cu ele, aşa cum se vedeau, grele, bine înfipte în parchetul de stejar, în covorul gros şi moale. Erau într-un fel dublate de propria lor fragilitate gata oricând să se descopere, se dovedeau sau, mai degrabă, se bănuiau şi masive şi uşoare, nemişcate şi putând fi într-un

fel supte înăuntru. Oricum, erau altfel, şi aveau caracteristici foarte depărtate de funcţiile lor obişnuite, nu se putea să nu le bage în seamă, se cereau observate, evaluate şi într-un fel îl determinau. Era mai bine şi mai rău decât în clipa aceea scurtă când simţise un înţeles ascuns şi foarte grav al cuvântului „atomiza", mai bine pentru că putea să existe mânia, un sentiment încercat şi altădată, şi mai rău pentru că acum comunica evident cu toate lucrurile din jur, cu lumina şi cu tăcerea, şi poate cu nebănuita aşteptare a secretarei. întregul birou, şi pereţii, şi lucrurile palpabile, şi cele impalpabile (nu mai exista de fapt o graniţă precisă între ele) se îmbolnăviseră de starea lui de spirit de la spital, erau o funcţie a lui şi nu nişte cumsecade lucruri exterioare în care se mişca. Iar el însuşi era cumva la fel, în funcţie de ele, nu ceva distinct şi separat, care le foloseşte fără să se gândească un singur moment la modul lor particular de existenţă. Un curent pleca de la el la obiecte şi la neobiecte, la lumina acelui ceas şi la lipsa de sunete (care era tot o prezenţă ca şi înseşi obiectele, într-un fel şi ele capabile să fie absenţe) şi se întorcea la el, mai puternic, întărit de consistenţa şi lipsa lor de consistenţă. De fapt, nu se gândea la ceea ce gândise sau simţise cu o jumătate de oră sau trei sferturi de oră mai înainte, ci doar o resimţea altfel, într-o atmosfera insesizabil sau radical schimbată, încărcată de un lei de secret special, numai pe jumătate revelat, nu complet necunoscut dar nici la îndemână, şi el, pe margine, ca toate lucrurile din jur. Contra lui, contra acestei comunicări nedorite, care se infiltrase în el, voia să lupte şi stătea pregătit ca într-o poziţie de atac, neştiind cum să înceapă, cum să rezolve totul şi să aducă în sfârşit totul la lumină. Pumnii îi stăteau în faţă, şi o frică insidioasă, care dubla mânia, îl împiedica să-i mişte, chiar şi numai să-i strângă, lăsându-se doar o clipă dominat de senzaţia, pentru prima dată descoperită, a unei mişcări pulsatile proprii, în afara oricărei voinţe. Până ce se hotărî şi începu să mişte cu furie obiectele pe masă, să le facă să sune bufnit, împingând o

călimară grea şi decorativă, apoi un tampon, o bucată de fier forjat de presat hârtiile, un telefon prea fragil ca să-i facă plăcere. Era pe punctul de a împinge mobilele, de a se lăsa să simtă greutatea biroului, a fotoliilor, făcând gesturi ridicole de care nu se simţise vreodată în stare, chiar şi pe vremea în care era cu totul altfel decât aşa cum îl cunoşteau acum cei din jur. Ar fi făcut-o, lăsându-se pradă impulsurilor necunoscute, după ce ani de zile îşi disciplinase toate reacţiile, chiar cele bine cunoscute, ce se estompaseră şi până şi gândul lor dispăruse cu desăvârşire sau îl considera vinovat, mai mult decât vinovat, ridicol şi jenant, ruşinos.

Se opri doar pentru că duşmanul nevăzut începuse să prindă consistenţă. S-ar fi bucurat şi s-ar fi simţit uşurat de o tristeţe oricât de adâncă, umană, de sentimentul de părăsire şi de singurătate pentru cea care, era sigur acum, urma să moară în curând. La ea trebuia să se gândească, aşa cum este sau aşa cum a fost, să-şi amintească de clipe care au dispărut de mult, dar a căror dispariţie urma s-o încerce de-abia de acum, când va fi singurul depozitar al lor şi de aceea urmau să devină foarte singulare şi foarte subiective, fără nici un sprijin în afară. Doar cu moartea ei urma să se îngroape orice mărturie străină a unui moment dintr-o iarnă, seara târziu, când relaţia lor luase o altă turnură, hotărâtoare. Ca şi cum mereu ar trebui să depui undeva mărturie, să citezi martori că sunt nişte evenimente care au existat aievea, că sunt bine demarcate de simple invenţii. Cumva, a fi proprietarul unic al unor amintiri părea o greutate. Dacă şi-ar fi adus aminte, aşa cum încerca, oprind mişcarea ridicolă a unor obiecte de birou, desigur că totul ar reintra în firesc şi ar fi invadat de o tristeţe adâncă dar explicabilă, un semn al normalităţii, al virtuţilor sale, al umanităţii de care trebuia să fie animat (şi în mod obişnuit fusese, când se ivise prilejul). Ar fi fost trist din cauza morţii altcuiva, ce urma să se întâmple foarte curând. Cineva foarte apropiat, desigur, care urma să lase un gol în viaţa lui, şi golul acesta se

resimţea de pe acum, de când ştia că moartea ei era inevitabilă, adică urma să se întâmple într-un timp foarte scurt şi mai ales era precizată, ştia în ce an, poate chiar în ce lună va avea loc şi din ce cauză anume, datorită cărei boli, nu mai era doar un eveniment sigur dar fără corp, fără circumstanţe, aşa cum se putea gândi despre propria lui moarte. Evenimentul acesta bine conturat, ca şi existent, cu un loc precizat în timp şi forme, lăsa deja un gol firesc, resimţit ca tristeţe, un sentiment cu care nu prea era obişnuit, nu era forma sa obişnuită de reacţie, dar odată şi odată era inevitabil să se întâmple, aşa cum îl mai resimţise de câteva ori, din cauze similare, părinţi, prieteni apropiaţi, generaţia lor începuse să se rărească de pe acum. Nu avea de ce să se apere, era foarte firesc, însă mânia ce o resimţea continua să-l bântuie, ca şi cum ar fi continuat să fie în faţa unui adversar, deşi acum se gândea exact, ştia care-i cauza, cum de altfel nu ignorase nici o clipă. Insă, ca să fie trist, oricât de trist, trebuia să-şi amintească de ceva precis, să reconstituie nişte scene sau măcar o faţă concretă, reprezentată cu un număr cât mai mare de amănunte. Şi nu reuşea. Amintirile sale erau noţionale, prea abstracte, se gândi că e căsătorit de mai bine de 20 de ani, mai exact 22 de ani şi două luni, se căsătorise într-o zi de aprilie, însă ziua nu avea nici o formă. Nici ea nu avea o formă precisă, trebuia s-o numească, şi nimic nu-i apărea în faţa ochilor, nici o scena din viaţa din ultima vreme, un amănunt oarecare de viaţa obişnuita, ca şi cum nici n-ar fi trăit împreună, s-ar li despărţit de mult sau ea ar fi murit deja. Părea că niciodată nu jiu ase nici un rol, mai ales în ultima vreme. Nu existau decât ore de masă, veniri acasă, seara târziu, şi un fel de tăcere foarte grea, acum resimţită ca apăsătoare. Mânia se înmuia cu un fel de vină, încercată pentru prima dată, încă neprecizată. Şi de fapt adversarul continua să planeze, pentru că nu era în mod hotărât moartea altcuiva cea care urma să se întâmple, pentru că nu reuşea să prindă destulă consistenţă ca să poată fi suportată ca un fapt cu adevărat din

afară. Imaginile inconsistente se destrămau cu uşurinţă, lăsând mereu senzaţia aceea de gol şi ameninţare strecurându-se printre impresiile orelor de venire acasă, ale meselor, ale unor ritualuri domestice de care era agăţată fără importanţă ea, lipsită de relief, apendice, element de atmosferă şi de bună rânduială, existând numai într-o anumită configuraţie ce-i dădea un fel de semnificaţie derivată şi secundară. în spate se deschidea o perspectivă de decor şi de convenţie, fără nici o greutate şi forţă, mai puţin reală decât un vis care cel puţin îşi are rădăcinile într-un anumit tip de existenţă plină, de nechestionat. Şi din nou lucrurile trecute se contaminau de lipsa de consistenţă şi realitate a ei, destrămându-se şi ele, nu prin diviziune, ci printr-un fel de blândă şi definitivă negaţie, încă un pas şi s-ar fi reluat, de data asta prin timp, din cauza lipsei trecutului, senzaţia aceea de vid, din care urma şi el să devină fără greş parte componentă. Reflex, se afundă în mânie, într-un fel de protest pe care nu mai voia să-l tacă, ar fi avut nevoie de public, să-l mărturisească. Strângând din pumnii aşezaţi cu aceeaşi apăsare grea pe masă, îşi formulă în minte, clar, gramatical, cuvintele, nu aşa cum gândim, ci cum vorbim, chiar dacă nu rosti nimic. „Nici măcar n-am iubit-o, în ultima vreme de aceea n-am observat-o, pentru că n-o iubeam. Nişte relaţii vechi, ce îşi aveau un curs bine fixat, repetau gesturile noastre vechi, golite acum." într-o polemică inventată atunci, continuă: „Cum vroiai să fie relaţiile după atâta vreme? Nu aveam timp să mă preocup de ea, am avut ani de zile atâtea griji pe cap, şi ea era mereu aceeaşi, ştearsă, fadă, fără nici o surpriză, mereu aceeaşi sau preocupându-se cu fleacurile ei, sau, mă rog, poate cu ce trebuia. Niciodată altfel, ani de zile, fără nici o variaţie. Nu eu, ci ea s-a şters singură, din ce în ce mai de nebăgat în seamă, micşorând totul, orice lucru cu care intra în contact. Dacă aş fi stat să-i povestesc grijile mele atunci mi-aş fi dat seama, aş fi căpătat impresia că sunt nişte fleacuri. Toate lucrurile grave, deciziile importante, le trivializa^ fie că era de

acord, fie că nu era de acord cu mine. Mai ales când era de acord, atunci le transforma în nişte vini, aprobându-le. Desigur, spunea, cum puteai să faci altfel? Doar ai nevastă şi copii, nu ne poţi lăsa pe drumuri, ca şi cum din cauza asta aş fi acţionat aşa şi nu altfel, ca şi cum asta ar fi contat. îmi scuza mereu nişte vini închipuite, până ce nu i-am mai spus nimic, pentru că trivializa totul, cu spiritul ei mărunt şi banal. Pe nesimţite s-a transformat într-un fel de femelă geloasă, o menajeră. Nici n-ar fi trebuit să-i las în grijă educaţia copiilor. Conformismul ei e îngrozitor, şi spaimele ei continue, parcă m-aş fi plimbat mereu printr-o lume plină de pericole. Ar fi fost în stare să intre mereu în panică, pentru că nu înţelegea nimic, dar absolut nimic. La început au fost nişte sentimentalisme, când a crezut că pot avea lucruri comune, şi apoi n-a mai rămas nimic. O femeie plină de tropisme". îşi strânse pumnii, de mânie, şi-şi umflă pieptul, sângele îi zvâcnea plăcut în vine, îl simţea în ceafă, furia era foarte plăcută, şi totuşi nu-i ajungea. Imaginea ei nu se crea din polemică, şi furia lui, de altfel plăcută, se izbea în gol, fără obiect precis, nu întâmpina rezistenţa aceea satisfăcătoare care dă un sens luptei şi deschide perspectiva victoriei. Obscur poate că simţea aceeaşi insatisfacţie şi poate scârbă de sine însuşi, pe care ar trebui să o simtă cineva lovind un om legat, incapabil de apărare. Oricât ai lovi, cu oricâtă mânie, chiar stimulată artificial, e neîndestulător. Plăcerea mâniei se pierdea şi dincolo de ea ameninţa mereu neputinţa, toate sentimentele ciudate care 1 copleşeau de < utcvn im Ha nu prindea faţă, rămânea ciudat de abstim ta, <> ■< lu-ma ameninţată, la fel de palidă în compătimiie .au in inAnie. Niarea lui rămânea fără obiect, nu se putea expli< .1 prin pierderea ei apropiată, care declanşa, dai nu acoperea senzaţiile de vid şi schimbare a perspectivei, întieaga ieşire din matca gândurilor şi reacţiilor lui obişnuite Trebuia să formuleze, exact, fără greş, că ea va muri, ceea ce eia o pierdere grea, o suferinţă, în sfârşit, un eveniment grav, de scamă, unul din momentele pe care le ţii minte toată viaţa. După ani

de zile în care îşi dădea seama acum că prezenţa ei fusese de-abia înregistrată, dintr-o dată ea devenise, redevenise foarte importantă, pentru un timp cel puţin, o scurtă perioadă înainte şi după moarte, ca apoi să se şteargă din ce în ce mai mult, o amintire pioasă, o convenţie interioară. Dacă s-ar fi gândit precis, ca de obicei, în atâtea alte ocazii, ar fi înregistrat şi el, prin experienţă personală, curioasa traiectorie a aproape tuturor, a celor mai umile fiinţe, care-şi ating plinătatea existenţei doar în clipa morţii, când fiecare capătă un fel de mică faimă, se vorbeşte despre ei, sunt obiectul unor griji chiar pentru nişte necunoscuţi, şi atrag atenţia şi ei, pe înseşi străzile unde s-au strecurat neluaţi în seamă, ani de zile. O clipă, câteva ceasuri, în timpuri calme, paşnice, se ridică până la generalitate, sunt înconjuraţi de o nelămurită frică şi pioşenie, întrupând destinul tuturor. Pentru alţii, atunci există cel mai deplin, şi deseori trăiesc şi în eforturile fugare ale cunoscuţilor de a le împrumuta un profil. Un timp scurt, minţi mediocre se încearcă să descifreze „ce a fost", şi nu sunt niciodată epuizaţi total, le mai rămâne o aură de mister, de vag sentiment că s-a terminat ceva nedesăvârşit, ceva ce mai putea să şi continue. Dacă s-ar fi gândit la toate lucrurile acestea la îndemâna oricui, la acest ultim privilegiu al oricărei existenţe, înainte de a nu mai fi deloc, Ion Marina poate ar fi ieşit din starea neliniştitoare în care se afla de câteva ore. însă nu numai că nu se gândea, nu se plasa deasupra întregii situaţii, la înălţimea lui obişnuită ce-i permitea să arbitreze orice evenimente, ci intrase într-o polemică cu propria lui stare, se afunda în ea, tocmai pentru că plinătatea existenţei nevestei sale se cerea, dar nu avea de unde s-o reconstituie, explozia de viaţă de acum nu avea material în amintirile sale mult prea palide. Ion Marina trebuia să-şi invente propria nevastă ca să poată să-i suporte moartea ca pe un lucru bine delimitat, şi toate eforturile lui eşuau în schemă şi element de atmosferă. De fapt se întâmpla un lucru foarte curios, femeia devenea misterioasă tocmai prin lipsa ei de consistenţă,

în contrast cu atenţia cerută de evenimentul în pragul căruia se găsea. Nici o imagine, nici o amintire ce-i trecea prin minte nu-l mulţumea, pentru că era lipsită de plinătatea aceea de viaţă pe care o căuta, şi atunci căpăta o valoare mai mică decât chiar o avusese vreodată şi întărea senzaţia de gol, dublată puţin cu spaimă, din care nu reuşea să evadeze. Fără convingere, polemiza cu bolnava pentru lipsa ei de pregnanţă, pentru că fusese ani de zile atât de ştearsă şi atât de previzibilă, încât nu înregistrase absolut nimic, nefăcând decât să se repete ca un ritual dintr-o ceremonie cu înţelesurile pierdute. Fusese atât de egală, încât îşi unificase toate apariţiile, cele de anul trecut cu cele dinainte, de acum doi, trei ani, cele de toamnă cu cele de vară, într-o mare invariabilitate, aproape o nemişcare, transformându-se, pe nesimţite, în mobilă, în decor, în convenţie, în normă a respectabilităţii, alunecând mereu din fiinţă înspre lucru, şi din lucru bun, concret, în altceva, atmosferă, parte nesimţită a unui univers familiar, cumul de reflexe ce se pot desfăşura şi în gol, ca nişte rudimente ale altei existenţe. Desigur că nu fusese chiar aşa, însă, pe măsură ce se gândea mai atent, cu tot mai multă stăruinţă, la ultimii ani, ca să o prindă şi să o circumscrie, ea devenea tot mai palidă, se înfunda lăsând în loc un gol neliniştitor, o absenţă. Ion Marina înregistra mari părţi din propriul său trecut domestic ca o absenţă, şi descoperirea, pe pragul înţelegerii depline, îl neliniştea, încerca să se concentreze asupra unei imagini, oricare, şi nu putea naşte decât stranii închipuiri descărnate şi impersonale, o uşă care se deschidea, auzul veselei la o masă tăcută, apoi, straniu, fără nici o legătura, un bA/.âit ca de ventilator, a atmosferă totuşi stătută, in i iuda agitaţiei artificiale, şi o mare uşă de dulap de haine masiv, de nuc, prin care alunecau cămăşi albe şi cravate. Un drum trist cu maşina printr-un peisaj arid şi apoi pe un drum străjuit de plopi californieni, geometrici, egali, la distanţe riguros calculate. Şi zgomotul uşii care se deschide, al uşii dormitorului, când se strecura el, cu atenţie, din camera de

lucru unde întârzia adesea şi, obosit, ameţit de efort, se întorcea aici în semiobscuritate. Veioza din dreptul patului lui mai ardea, acoperită cu o bucată de pânză verde, şi dincolo de pata ei de lumină se întindeau umbre din ce în ce mai dese, iar zgomotul respiraţiei era uşor şi egal, de-abia simţit, element de decor, mai mult decât mărturie de prezenţă. După stingerea luminii domnea liniştea cea mai deplină, fără nici unul din zgomotele acelea sâcâitoare pe care le fac unii dormind, fără plescăituri, inegalităţi de respiraţie din cauza viselor, ca să nu mai vorbim de sforăituri. Ea dormea foarte decent, rezervat, fără să tulbure pe nimeni, şi în nopţile de insomnie, destul de grele şi multe în unele perioade (pe care acum ştia să le evite, ca să nu mai fie niciodată perioade grele şi uşoare), se simţea absolut singur, netulburat de nimeni. Aceeaşi absenţă, poate plină de solicitudine, ca să nu-l deranjeze, îi domina şi ziua şi noaptea, era prezentă şi în timp de veghe şi în somn. Era un avantaj sau un drept, cel puţin aşa considerase totdeauna până în acea zi, când fusese anunţat. Ani de zile fusese egală şi previzibilă, previzibilă până la cel mai neînsemnat amănunt. De fapt, nici nu existaseră amănunte, pentru că amănuntul înseamnă variaţie, or, aici nimic nu se deosebise de nimic. încă plin de o nedisimulată ciudă, îşi formulă în minte, clar, „Niciodată nu aducea nici cea mai mică surpriză. Aveam impresia că o cunoşteam prea bine, dacă era ceva de cunoscut. Era îngrozitor de monotonă, îngrozitor de monotonă". Şi brusc, fără să ştie de unde, fără vreo legătură cu şirul gândurilor lui, văzu întreaga scenă care-i dădea ei relief, o pregnanţă pe care o căutase cu mintea în toate scenele casnice incapabile să-i ofere ceva. La început îşi aminti de tot, ca de o lumină orbitoare care lumina centrul, iar ei toţi erau plasaţi în umbră şi de-abia se vedeau unii cu alţii. Apoi după lumina aceea tare, de reflectoare, izbucniseră ţipetele, de undeva din el, fără să ştie că le păstrase cu atâta fidelitate, că în solemna lui tăcere imaginea lor netă putea să supravieţuiască. Era cea mai pregnantă reprezentare a

lui, explozivă, târându-1, creând vechi stări de spirit, altfel decât toate amintirile sale, negând prezentul, mobila grea din cabinet, cu existenţa sau neexistenţa ei, puţin mai conta, cu uşa aceea capitonată, bine închisă care-l despărţea de lumea din afară. Mai viu decât orice de acum, din faţa ochilor creştea şi se desfăşura scena, şi el nu i se putea împotrivi. Prelucrată undeva în el, în ascunzişurile memoriei, devenise mult mai tare şi mai emoţionantă decât atunci când se întâmplase cu adevărat, şi îşi anexase şi moartea ei apropiată, şi senzaţiile de la spital, se luminase şi se întărise prin ele, încercând să le anuleze. Devenise cea mai importantă amintire a lui, om care trecuse prin multe, ştia multe şi fusese în contact cu lucruri într-adevăr emoţionante, cu urcări şi scoborâri, cu meteorice ascensiuni de care fusese legat şi reuşise să se desprindă la timp. Toate marile lui amintiri, mari satisfacţii sau uşoare înfrângeri şi umilinţe, hotărâri esenţiale sau, dimpotrivă, renunţări ce-l consumaseră, se negară în faţa acestei amintiri uitate, legată de un fapt divers, pe care o trăia acuma cu adevărat, mult mai mult decât atunci. Pe vremuri de-abia o înregistrase ca pe o mirare nedemnă de multă reflecţie. Nici acum nu era reflectată, ci exista.

După ce izbucnise în minte lumina aceea care lumina ringul şi-i lăsa pe ei toţi, de sub cupola de sticlă a sălii, în întuneric, de-abia se puteau distinge feţele şi mulţimea scufundată în întunericul de contrast crescuse cumva în număr şi era misterioasă, mişcările ei semănând cu mişunatul, ceea ce auzi clar fusese ţipătul ei, necunoscut, iritat, răguşit, cu un timbru special. Era punctat de respiraţie, pentru că nu putea încăpea doar în pauza dintre două mişcări ale cuştii pieptului, dintre intratul şi ieşitul aerului prin gâtlej, şi de aceea se continua peste ele, oscila crescând şi scăzând în intensitate, fără să dispară. Şi nu era un ţipăt de disperare, de durere, atunci ar fi fost uman, uşor de înţeles, ar fi adus cu el compătimirea. Ochii strălucind şi pumnul mic, strâns, ridicat, şi apoi, după gesturi şi după ţipăt, cuvintele pe care nici măcar nu putea bănui

că le ştie, preluate unele pe loc, ca şi cum le-ar fi supt de pe buzele celorlalţi, ale tovarăşilor de ţipăt şi de petrecere violentă. Brusc dispărând de lângă el, cufundată în mulţime, trăind plăcerea de a nu mai fi decât o parte din ea, din emoţia generală, concentrată cu toată fiinţa în spectacolul scenei. Şi trăsăturile feţei schimonosindu-se, şi din cauza mişcării pumnul strâns ieşind din întuneric (se ridica şi cobora neîncetat, grăbit, atât de repede, încât fulgera în faţa lui), şi imitând ce se întâmplă pe ring, participând. Pe pumnul întins se desenau, clar chiar acolo, în penumbră, venele albastre, şerpuite, umflate de trăirea efortului imaginar. Scăpă de ţipăt şi de tot ce-l întovărăşea, şi de surpriza lui nedezminţită nici de uitare, de trecerea atâtor ani în care a avut timp să uite ce s-a întâmplat, să uite cu desăvârşire până în clipa de faţă, în birou, numai amintindu-şi de întreaga scenă, reluată cronologic. Aşa, ţipătul acela bolborosind cuvinte se mai dilua, devenea ceva înscris în alte evenimente, îşi rotunjea marginile şi se modera. Primele reprize fuseseră plicticoase. Un schimb de pumni, totul păstrat în limitele sportivităţii, în timpul unei gale de box amator, când nu se joacă sume şi cariere, un campionat republican de fiecare an cu boxeri nu foarte buni, nu foarte dibaci. Un eveniment obişnuit. Pasionaţii, în care sala era destul de bogată, comentau zgomotos, strigau boxerii pe nume, aplaudau o lovitură bine plasată, nu pentru violenţa ci pentru iscusinţa ei. Era răsplata îndemânării dată bunului meseriaş, care s-a pregătit temeinic pentru a face o treabă bună, precisă, după toate regulile. Desigur, publicul era împărţit în tabere, probabil că unii se identificaseră cu unul dintre adversari, alţii cu celălalt, ca să poată să participe mai din plin. îşi încurajau poate propria lor imagine de pe ring, se bucurau de o lovitură bine plasată pe care protagonistul ce-i reprezenta o dădea celuilalt, adversarului, ei înşişi neprimind nici o lovitură, nici imaginativ. Sala era împărţită cam egal între cei doi boxeri şi din când în când toată lumea reuşea să fie chiar obiectivă, cu totul impersonală, şi aplauda doar

loviturile cele mai reuşite, indiferent cine le dădea, ca şi dibăcia de a le para. Era un omagiu adus artei, tehnicii, bărbăţiei în luptă, şi cunoscătorii aveau satisfacţii mult mai mari decât ageamiii, nimeriţi acolo din întâmplare, ca şi ei, invitaţi de cineva, venind ca să se destindă, din amuzament, pentru curiozitatea şi ciudăţenia de a participa la campionate de box. El se cam plictisea de fapt, subtilităţile tehnice îi erau cu totul necunoscute. Aşa s-ar fi desfăşurat totul până la capăt şi nu şi-ar mai fi amintit niciodată de seara aceea când, cedând plictiselii sau, mai curând, oboselii, veniseră aici pentru că nici o altă distracţie cerând efort intelectual oricât de mic nu l-ar fi satisfăcut. La un moment dat însă această întrecere de iscusinţă, viteză şi tehnică se transformă în altceva, depăşi jocul şi regulile lui. Şi atunci nu mai fu înfruntarea a două siluete înalte, din când în când despărţite de silueta mai mică, îmbrăcată în alb a arbitrului, şi cei doi sportivi nu mai erau doi tineri înalţi şi elastici, cu muşchii frumoşi, plăcuţi la vedere. Unul dintre ei îl lovi pe celălalt, brusc, puternic, nu destul ca să-l doboare, dar probabil că îndeajuns ca să-i provoace o durere neobişnuită. Sau, cine ştie cum fusese lovitura, el n-o putuse observa, nu se pricepea, dar probabil că fusese ceva deosebit sau într-o clipă deosebită, pentru că cel lovit se sperie, şi peste antrenamentul şi curajul său era dominat de frică. Nu mai primea înfruntarea, nu se mai apăra cu iscusinţă, ca înainte, nu mai specula greşelile adversarului. Nu se mai oprea dansând neîncetat din picioare şi nu mai făcea piruete elegante în jurul său. Au încetat şi acele curioase îmbrăţişări, despărţite de arbitru. Acum fugea, vădit îngrozit, şi dacă i-ar fi trecut prin minte poate ar fi abandonat, indiferent de consecinţe, titlul de campion care i s-ar fi părut poate o vanitate. Mulţimea din sală, ce voia să se respecte jocul, să vadă un meci de curaj şi iscusinţă, începu să fluiere şi să huiduiască şi, pe nesimţite, cel care fugea rămase singur. Toţi cei ce înainte îl simpatizau şi se identificaseră pentru această seară, în jumătatea de oră a meciului, cu

el, îl repudiau, trecuseră de partea celuilalt, nemaipăs-
trând cu el decât un fir subţire de legătură, în cazul când
îşi va reveni. Pe măsură ce deziluziona însă tot mai mulţi
treceau de partea celuilalt, hotărâţi, şi urlau dispreţuindu-1
pentru slăbiciunea sa de neiertat. Nimeni nu-şi mai putea
imagina propriul curaj prin curajul şi iscusinţa lui. Celă-
lalt, adversarul, îl fugărea în jurul ringului, căuta să-1
ajungă, lovea cu pumnul în aer, se înfuria că nu mai are
în cine să lovească, cu cine să se măsoare, îl urmărea încu-
rajat de sală, îndemnat de huiduielile lor, şi probabil că
în puţină vreme începuse să-l şi dispreţuiască pentru laşi-
tatea lui, şi acum nu mai alerga doar după o victorie spor-
tivă, ci voia să-l desfiinţeze moral, să-i dovedească aici, în
sală, întreaga nevolnicie. Voia poate să-i mai dea o ultimă
lovitură, atât ca să-l doboare şi să consfinţească şi fizic
victoria lui morală, a bărbăţiei sale de necontestat. De
aceea fugea după el şi se înfuria când nu-l ajungea cu pum-
nul şi aspira huiduielile sălii ca tot atâtea îndemnuri de
a-l răpune definitiv, de a-l sacrifica. Toată lumea se întor-
sese acum împotriva fugarului, nimeni nu mai era alături
de el, toţi se identificaseră cu cel puternic şi curajos. Cel
slab, chiar dacă slăbiciunea lui era circumstanţială, mo-
mentană, rămăsese cu desăvârşire singur şi împotriva lui,
zăpăcindu-1, era întreaga lume ce-l dispreţuia, nu numai
partenerul său de joc sportiv. Alerga pe ringul acela mic,
inundat de lumină, şi probabil că auzea mulţimea din
întuneric huiduindu-1, râzând de el, fluierându-1, dispre-
ţuindu-1. Oricine din sală, chiar cei mai nevolnici, cei mai
laşi în viaţa de fiecare zi, îl dispreţuiau pentru că laşitatea
lor era mai secretă, nu publică şi nu se manifesta în cadrul
unui sport care cere curaj, înainte de toate. Toţi, dar ab-
solut toţi, se lepădaseră de el. Adversarul era gata să-1
ajungă, însă în ciuda huiduielilor frica a fost mai tare şi
se feri încă o dată. Celălalt lovi cu pumnul în aer, cu pu-
tere, crezând că acum dă lovitura de graţie, şi din cauza
elanului a fost cât pe ce să se prăbuşească. Se înfurie şi
mai mult, avântându-se înspre el, şi atunci lumea simţind,

şi fiind cu desăvârşire de partea lui, urlă de dispreţ şi in-
dignare, şi zeci de voci îl acoperiră cu insulte pe laş. Iepu-
rilă, strigară, iepure fricos, huooo, iepure, repetară alţii,
şi nimeni nici măcar nu mai râdea de indignare. Frunţile
boxerilor se acoperiseră de sudoare (boxerii erau destul de
aproape de funii şi, acum, de când jocul se schimbase,
trăsăturile lor se individualizaseră) şi furia tuturor cres-
cuse, pentru că repriza era aproape terminată. în pauză
au fost comentarii, apoi s-a auzit din nou gongul şi bo-
xerul cel fricos, după câteva încercări, a fost din nou cu-
prins de panică, pentru că iar se găsea singur printre duş-
mani. O singură dată, cât mai avea încă elan, încercase să
se apere de o lovitură, normal, după regulile jocului, dar
acum nu i se mai ierta nimic. Mulţimea din sală, foştii
spectatori (căci acum participau mult mai mulţi şi terme-
nul de spectator devenise cam impropriu) l-au acoperit de
huiduieli. Avea deja o reputaţie de laşitate şi orice se inter-
preta prin prisma ei. Asta l-a împins spre panică, şi aşa s-a
desfăşurat jocul timp de două reprize, de fiecare dată se
întâmpla câte ceva destul de nevinovat şi el era huiduit.
Meciul era aproape gata, se aflau pe la mijlocul ultimei
reprize, şi nu mai era nici o îndoială cine e câştigătorul,
ceea ce de fapt nici nu mai avea cine ştie ce importanţă.
Câştigătorul îşi dispreţuia profund adversarul laş şi nici
nu mai era atât de încrâncenat, nici sala, care mai degrabă
râdea sau cerea banii înapoi. Era un joc acum cu gesturi
pline de înţeles, cel brav se făcea că dă, apoi renunţa în
râsetele sălii, meciul ajunsese cumva comic, aproape circ,
şi desigur că ar fi fost şi mai mult aşa, dar trebuiau respec-
tate nişte reguli, era, oricum, campionatul la categoria
grea a ţării, şi nu reprezentaţie cu clovni. Nimeni nu se
mai aştepta la nici o surpriză, din contra, lumea nu mai
era iritată când învinsul fugea, ci când nu fugea, când
nu-şi respecta condiţia de clovn. Ar fi vrut acum giumbuş-
lucuri, cu atât mai vesele cu cât le făcea un boxer de cate-
goria grea. Aşa se desfăşura totul, până ce interveni încă
un accident neprevăzut, care schimbă din nou mersul me-

ciului. Băiatul acela înalt, cu muşchii bine reliefaţi sub piele, nu era destul de trist în fundul sufletului său ca să poată deveni clovn şi să lase pe ceilalţi să râdă. Era un boxer care ajunsese destul de vestit, câştigase nenumărate meciuri, răsfăţat de public şi pumnul lui uriaş de multe ori fusese ridicat deasupra capului de către arbitru, ca semn al victoriei. Hăituiala pe nesimţite se transformase în revoltă, nu mai era acum loc pentru frică şi nici pentru joc, în clipa aceea se hotăra soarta lui viitoare, imaginea despre sine în ochii lumii şi în propriii săi ochi. Acum se hotăra dacă vreodată se va mai bucura de solidaritatea atâtor oameni care-şi întrupau curajul în el şi i-l sporeau, îl făceau să crească şi să devină o mare imagine a lui însuşi. Adversarul alerga după el râzând, lovind moale, făcându-se că dă, apoi renunţând şi în locul loviturii bărbăteşti făcea un alt gest, caraghios, îşi freca faţa transpirată cu mănuşa uriaşă de piele şi iar se apuca să-l gonească, învinsul nici nu mai exista, învingătorul se adresa doar sălii, lor le erau destinate toate gesturile şi de aceea era relaxat, neserios, fără încrâncenare. Aşa însă nu se putea continua şi într-un moment de haz învinsul se îndreptă brusc şi-şi refuză rolul nefericit de clovn. Corpul lui tânăr şi muşchiulos deveni încordat ca o vergea de fier şi trăsăturile i se înăspriră şi, cu un efort ce se reflectă pe faţă, îşi înţepeni picioarele pe podeaua ringului, se înălţă ca o statuie uşor curbată, din piatră, aşteptându-şi adversarul care venea moale, relaxat, sigur că mai urmează un ultim episod comic, doar rolurile fuseseră deja bine fixate, se hotărâse cine dădea şi cine primea. Rigiditatea şi hotărârea adversarului i se păreau probabil o simplă mască. Pe faţă i se lăţise un zâmbet, şi lumea din sală, care se identificase cu el, probabil că zâmbea şi ea. în sfârşit, urma o scenă cu adevărat comică, în care cel slab, făcându-se că rezistă, va fi lovit şi va face o tumbă răsturnându-şi poziţia fals statuară, subliniind contrastul, dovedind că piatra e de gumă, o păpuşă. Totul se petrecu într-o fracţiune de

secundă atât de scurtă, încât oamenii de-abia putură să se adapteze la schimbările rapide de poziţie, să-şi părăsească imaginile despre ei şi despre luptători care păreau ferme şi, mai ales, pe deplin acceptate. Lovitura fu scurtă, îndesată şi se auzi în sală, apoi o urmă alta, peste faţa care nu-şi putea încă şterge zâmbetul triumfător sau batjocoritor. Evenimentele din afară erau prea neaşteptate şi rapide ca să poată fi primite aşa cum trebuie, nu era loc decât cel mult pentru mirare sau nici măcar atât, indiscutabilul învingător, aplecat sub lovitură, încerca să se apere reflex, necrezând că ceea ce simte, lovitura peste faţa încă păstrând urmele zâmbetului, e reală, nu-i o simplă închipuire. îşi ridica pumnii în gardă ca un automat, se ferea de lovituri, nu-şi distingea adversarul, nu şi-l mai recunoştea. De fapt, nici nu mai era acelaşi adversar, se schimbase, nu mai era clovnul sau laşul dinainte şi se apăra ca faţă de gol, prin simplu reflex, ameţit, readus la mecanismele învăţate în orele de antrenament. Publicul tăcea, nu era în stare să aplaude loviturile bine plasate, forţa şi dibăcia lor. Tăcea confuz, toate alegerile şi identificările dinainte erau date peste cap, nimeni nu mai era cu nimeni, reduşi toţi la propria lor personalitate de care veniseră să scape în această sală. Cel care păruse sigur ca învingător era acum orbit de lovituri, o şuviţă de sânge i se desprinsese din nas şi se scurgea subţire spre buze. Fostul clovn, întărâtat, nu mai lovea cu dibăcie ci cu o furie oarbă, începuse o adevărată încăierare, în care se decideau multe, o bătaie de confruntare a doi duşmani ameninţaţi adânc unul de celălalt. Atunci, în ultimele minute ale reprizei ultime, poate din cauza loviturilor, a durerii sau pentru că şi-a ieşit o clipă din confuzie, într-o secundă de răgaz, cel lovit a înţeles probabil că-l lovea cel ce fusese doborât, umilit, învins, râsul sălii, iepurele fricos de odinioară, care se încrâncenase asupra lui, şi, desigur, îl cuprinse revolta. Ca şi cum s-ar comite o nedreptate, o răsturnare nefirească a lucrurilor şi a ordinii din lume. Ca

un potentat indignat de revolta celor ce înainte se plecau în faţa lui. Dintr-o dată îşi reveni. Respinse un atac cu dibăcie, îşi concentră întreaga atenţie pentru a surprinde o fisură în tehnica duşmanului, a revoltatului (care de altfel lovea fără eleganţă, destul de dezordonat, nu sportiv şi prudent, ci dezlănţuit) şi contraatacă furios. De data asta nu se mai juca. Lovea cu sete, profitând de fiecare porţiune descoperită, se prăvălise cu toată forţa pumnilor lui uriaşi, îşi înlănţuise aproape adversarul, şi în tăcerea sălii se auzeau loviturile. Probabil se depăşiseră limitele jocului, regulile, dar şi arbitrul se obişnuise înainte cu desfăşurarea jocului, apoi fusese şi el încurcat de scurta revenire a celui învins, nu ştiuse exact ce se întâmplase, şi el acum trăia sentimentul că se reface ceva natural, că lucrurile revin la firescul lor tulburat pentru o clipă. De aceea era absorbit şi el de spectacolul corecţiei crâncene şi nesportive care i se aplica revoltatului fără să intervină, fascinat, ca întreaga sală ce stătea cufundată în întuneric, cu respiraţia oprită, o masă ce se putea bănui, ca o prezenţă grea şi misterioasă, cu toate simţurile tulburate, până în adâncuri. Nimeni însă nu era acolo ca să-i vadă, se puteau bănui aşa după ani, atunci nu existau martori, ci numai participanţi la o represiune sângeroasă (şi într-adevăr sângeroasă şi era).

Dacă cel bătut cu sete, cu faţa acoperită de sânge, cu mănuşile pavăză vană în dreptul ochilor, ar fi fost apărătorul tuturor, ar fi fost cel care ar fi venit, ar fi sortit să izbăvească miile de oameni de sub cupola de sticlă de toate relele şi pericolele, n-ar fi avut mai multă simpatie. Sala aceea întunecată unde nu străluceau decât mii de ochi excitaţi se împlântase ca o atmosferă grea, plină de tensiune în sufletul lui Ion Marina, care atunci intrase printre ultimii în joc, pentru că forţa lui nu avea nevoie să se identifice cu nimeni de pe ring, nu avea nevoie de alte întrupări mai volnice, corpul lui masiv şi fruntea lui înaltă şi boltită purtau destulă mărturie. Dar acum, în momentul represiunii, fusese supt şi el de golul tensionat,

din sală, de aviditatea cu care spectatorii încremeniţi, rigizi în locurile lor, trăiau ceea ce se întâmpla în cercul de lumină orbitoare al ringului. Era şi el o parte din mulţime, urmărind absorbit, incapabil de judecată, neputând să compare nimic cu nimic, loviturile bufnite ale răzbunătorului căzând peste faţa, peste ochii şi gura, şi pieptul torsionat al celui ce îndrăznise să se ridice împotriva noţiunii în care fusese cuprins un timp, şi într-un fel încercase să evite un destin ce-i fusese acordat printr-o întâmplare. Ploaia de lovituri se înteţea şi, ca să mai continue, să nu cadă, răzbunătorul îl cuprinsese cu un braţ şi cu celălalt îi zdrobea faţa, mânjită de sânge, îl plesnea strângând din dinţi la fiecare lovitură, sistematic, cu o metodă rece, ca o maşină, ca un malaxor ce nu-şi poate ieşi niciodată din regulile construcţiei decât atunci când e defect şi se opreşte. Arbitrul, siluetă scundă şi albă, părea că stă la picioarele lor şi asistă la o înfruntare care se întâmplă dincolo de locul jurisdicţiei sale, într-o altă sferă, cu regulile ei sălbatice şi sângeroase, unde se întâmplă dreptatea neconvenţională şi unde totul este dat. Faţa palidă a celui care dădea se curbase deasupra celui lovit, a figurii lui umflate, sângerânde, şi toate loviturile veneau de sus, scurte şi icnite, fără încetare, şi tindeau să-şi stabilească un ritm, o implacabilă periodicitate, ca şi cum ar fi repetat un ciclu ce trebuia să se desfăşoare până la capăt. întâi pumnul negru, înmănuşat, se ridica zvâcnit, apoi scobora peste arcada umflată, se ridica din nou, cobora peste ochi, iar se ridica şi izbea proeminenţa sângerie a nasului şi peste buze şi peste bărbie, scoborând înspre zvâcnirea arterelor gâtului. Celălalt braţ ţinea într-un cerc de fier umerii victimei care încetase împotrivirea, poate era deja leşinată, şi un braţ îi atârna inert, cu mănuşa întinsă spre podeaua pe care ar fi aflat liniştea. Celălalt braţ nu se vedea, pierdut undeva în strânsoare. Deasupra sălii tăcute şi întunecate circulau nişte curente independente ce păreau că nu sunt emanaţii ale celor de acolo, ci se scoborau asupra lor, iar ei, încremeniţi pe scaune, sunt doar mate-

rializări ale unei forţe ce-i amesteca. Ion Marina se gândea acum, în cabinetul lui, că dacă atunci şi-ar fi ridicat privirile sub bolta de sticlă şi oţel, elegantă şi cu grijă curbată, bine calculată a sălii, ar fi văzut acele emanaţii ale oamenilor, care-i depăşeau. însă atunci şi el fusese cuprins de mulţime şi trăia numai cu ochii aţintiţi asupra ringului, nu-şi amintea de nimic, de altceva sau altcândva, ca să delimiteze precis senzaţiile şi să le condamne, să le respingă. De altfel, totul se petrecea de foarte puţin timp, şi foarte repede, şi numai lipsa comparaţiilor făcea ca scena să pară foarte lungă în memorie sau, mai mult decât atât, fără lungime. Era o amintire izolată între amintirile lui, şi neatinsă. Atunci stătuse amestecat în sala întunecată, unul dintre cei mulţi, unul din mulţime. Nu vorbea nimeni, nu striga, se auzeau doar bufniturile mănuşii imense de piele. Până când cineva nu mai suportă. Nu mai fu în stare să se uite cu desăvârşire pe sine, membru al mulţimii topit în ea, ferecat în tensiune, şi, fără să se împotrivească tendinţei generale, dar neputând sta locului, ţipă, ascuţit, cu voce neplăcută: rupe-i pătlăgica! Sala foşni, apoi se adăugară alte glasuri, şi altele, şi zeci de voci excitate strigau: pătlăgica, rupe-o, felinarul, sparge felinarul, dă-i borş, lasă-i borşul. Dădeau din picioare, îşi ridicau pumnii, ţipa fiecare după legea lui, vocile se anulau, se amestecau, se adunau ici-colo. întreaga sală era cuprinsă de animaţie, nimeni nu mai stătea locului sau prea puţini şi neînsemnaţi. Tensiunea dinainte se spărgea în toate zgomotele sălii, cuprinse sub bolta de sticlă şi lame subţiri de oţel, bine arcuită, care aduna sunetele şi le respingea adunate înspre sală. Atunci o văzu şi pe ea. La început o simţise lângă el, atingându-1, ca şi cum ar fi vrut să fie protejată. Se pare că nu-i plăcea, şi înainte de a fi clovn, când fusese doar înfricoşată, îi fusese milă de victimă. Pe nesimţite s-a depărtat de el, nu i-a mai simţit trupul atras şi el de spectacolul de pe ring, apoi nici n-a mai putut-o băga în seamă, ca acum, în clipa dezlănţuirii mulţimii, s-o vadă alături, cuprinsă şi ea de patimă, ţipând, folosind

cuvinte pe care nu i le bănuise vreodată (poate le învăţase acum, cu repeziciune). Striga şi ea şi ţipa ascuţit, cerea ca victimei să i se spargă ochii (felinarul), să i se terciuiască nasul (pătlăgica), să vadă sângele scurgându-se din faţa lui mutilată. Se ridicase în picioare, mică, puţin cam grasă, şi îşi înălţase pumnii în aer, îi scutura ameninţătoare. Pe mâna ei mică şi albă, cu degetele cam scurte, se umflase o venă albastră care-o încolăcea ca un şarpe subţire şi foarte veninos. Pumnul ei, de obicei moale şi grăsuţ, îşi descoperea acum, strâns cu o neobişnuită energie, scheletul osos, ascuţişurile falangelor. Dar alături de loviturile date aerului şi de vocea aceea ce începea să prindă deja răguşeală, cu totul schimbată era faţa înroşită şi ochii strălucitori ce-şi pierdeau culoarea pentru lumină. Participa şi ea cu o energie necunoscută sau vag cunoscută, ce-i amintea ceva din vivacitatea de pe vremea tinereţii, însă mult mărită, altfel totuşi. Alături era o fiinţă necunoscută, un ghem de energie dezlănţuită, bucurându-se de ce se întâmpla pe ring, vrând poate mai mult, până la capăt. O fiinţă ieşită din ea însăşi, întinerită poate, cu huma ce părea că i se lipise pe trăsături de-a lungul anilor căzând, scuturându-se. De fapt, trăsăturile ei explodaseră. N-o mai recunoştea şi nici nu mai era atent la ce se întâmplă pe ring. De altfel, în câteva secunde arbitrul oprise totul şi, deşi mulţimea mai urla, meciul se sfârşise. Trupul victimei era întins pe podea, iar învingătorul, cu faţa palidă, brăzdată doar de şiroaiele de sudoare, privea mulţimea agitată cu nişte ochi tulburi, lipsiţi de triumf, de bucuria unei victorii, de sentimentul că e înconjurat de uralele publicului. Chiar şi arbitrul uitase să-i ridice mâna ca la învingători, iar el îşi curba doar umerii şi privea fix, părând că nu vede pe nimeni. Braţele îi atârnau moi de-a lungul trupului, apoi încetul cu încetul şi le ridică cu o nespusă greutate, ca să-şi şteargă sudoarea de pe faţă cu dosul mănuşii. Mănuşa era pătată de sânge. Apoi s-a întors şi a ieşit greoi de pe ring, deşi mulţimea continua să strige. Pe el, pe Ion Marina, de fapt nu-l interesa ce se mai întâm-

plă. Se uita doar la ea, surprins, intrigat, aproape fără să îndrăznească să intervină. Doar câteva secunde, tot ce îşi amintise acum nu durase decât secunde fiecare scenă, însă se imprimaseră cu atâta forţă, şi fusese uitat totul cu atâta îndărătnicie, încât în sinea lui, mai ales acum, în birou, după ce i s-a dat vestea, totul revenise dilatat. După câteva secunde, încă mirat, o apucase de braţ, şi ea, nu imediat, s-a întors către el privindu-l cu aceiaşi ochi plini de excitaţie, ca până la urmă să încerce să alunece încet, foarte încet spre starea ei obişnuită, de supunere plină de solicitudine pentru el. Dar asta a cerut timp, şi o vreme, chiar când au ieşit din sală, tăcerea ei avea o altă semnificaţie decât cea obişnuită, de răbdătoare absenţă. Mulţimea s-a îndreptat spre ieşire, şerpuind în faţa sălii de sporturi, asediind mijloacele citadine de locomoţie, ei s-au urcat în maşină şi au plecat tăcuţi acasă, puţin jenaţi, mai ales ea, dar şi el. Din când în când arunca o privire spre profilul ei revenit la normal, ce se vedea în semiîntunericul din maşină. Acasă au încercat să discute, dar nu-şi putea aminti ce au discutat, totul fusese neclar, confuz şi prea complicat, de fapt se fereau unul de celălalt chiar în timp ce vorbeau, aşa că au lăsat totul aşa, mai bine nici să nu vorbească. Nu se putea reţine decât înceata revenire la normal, trecând prin zone de înlemnită închidere în sine. Din paralizia de după întoarcerea acasă a început să-şi amintească mai precis cum a fost. Era şi mai uşor. Imaginea pumnului strâns, aruncat în faţă, a vocii schimbate şi a trăsăturilor tensionate, forma gurii aproape într-un rictus, şi mai ales ochii strălucitori, bombaţi, coloraţi mai intens, se transformau într-o prezenţă vie, copleşitoare, la alte dimensiuni decât chiar atunci, în sală. Puternică, reliefată, amintirea umplea lucrurile din jur, modifica starea de spirit care nu mai era nici de gol, nici de mânie în faţa golului. Avea o prezenţă în faţă, nefamiliară, ca şi cum ar fi întâlnit-o pentru prima oară, înaintea oricărei comparaţii şi aproape înaintea unui nume. O insulă de reprezentare. Din această prezenţă pregnantă din trecutul său

începeau să se umple într-un fel şi alte imagini, cele din clipa de faţă, ca şi acelea mai vechi, molipsindu-se, în sens invers, de trecerea ei, atunci, de la starea aceea ciudată, la normal. într-un fel, acum realiza obscur cât de goale fuseseră amintirile sale casnice, ca şi alte amintiri, pentru că se lăsau modificate de către reprezentarea pregnantă a feţei ei cuprinse de furie. Imaginile convenţionale sau nici măcar convenţionale ci de atmosferă, impersonale şi încărcate cu reflexe, căpătau acum o specială adâncime, din nou aveau volum, nu numai suprafaţă, pentru că puteau să conţină, undeva înlăuntru, în spatele aparenţelor, alte dimensiuni de realitate, alte relaţii, iar suprafeţele nu erau decât înşelătoarele învelişuri care ascundeau realităţi mult mai tulburătoare, capabile să încurce, să trezească nelinişti, sentimente de prea puţin cunoscut (pe care dorea să-l cunoască), de dificultate şi, mai presus de orice, de nedumerire. S-ar putea spune deci că Ion Marina, aducându-şi aminte de desfăşurarea unei scene din trecut şi de modul cum aceasta a reintrat la normal, a început să aibă un fel de reprezentări în mai multe dimensiuni, care-1 nelinişteau, scăpându-l însă de un alt tip de nelinişte, mai gravă, când nu-şi putea reprezenta moartea nevestei sale. Oricum, în timpul acestui proces, lucrurile începuseră să reintre în normal, întrucât amintirile luaseră o formă personală. Faţa aceea modificată de excitaţie şi pumnii strânşi, glasul cu timbrul schimbat nu mai aparţineau cuiva vag sau ei (modalitate de impersonificare), ci Ştefaniei, şi numele îi revenise, aşa, ca şi cum ar fi fost de faţă. De altfel, insistenţa şi carnea amintirilor se materializa tocmai prin acest nume care reţinea figurile şi întâmplările şi le determina să se desfăşoare normal, chiar mai încet decât de obicei, cu opriri şi apoi cu salturi egale, decurgând din asociaţii a căror geneză n-ar fi fost chiar atât de greu de stabilit. Timp îndelungat înainte, chiar când se gândise la ea, în treacăt, funcţional, nu-i pomenea numele în minte. Ştefania era numai un mod de a striga, de a se adresa cuiva ca să-i atragi atenţia că ai nevoie de

ceva, şi nu ceva legat de un gând bine fixat. Nu avusese vreme îndelungată trecut şi nu-l folosea nici atunci când erau foarte aproape, în aceeaşi cameră. Consistenţa ei de acum, chiar tulburătoare, neliniştitoare, se marca precis prin revenirea numelui ca o prezenţă. Deci, Ştefania atunci, în maşină, când s-a întors de la gala de box, avea un profil păstrând încă urmele ieşirii ei violente, cu priviri ce-l ocoleau. Ştefania părea plonjată într-un fel de mohoreală, se mişca greu, asemănându-se în oboseala ei cumva cu boxerul învingător ce nu-şi ridica mâna decât să-şi şteargă faţa de sudoare, nu ca să şi-o fluture biruitor, ca apoi să şi-o lase atârnată moale de-a lungul trupului, până aproape de genunchi, din cauza aplecării spatelui. Faţa inexpresivă, ochii goliţi de orice conţinut, fie şi de o patimă rea, privind doar aşa, drept în faţă, legaţi mai mult de afundurile informe ce-i modelau înfăţişarea decât de ceea ce vedeau, dacă într-adevăr reuşea să vadă ceva, să recunoască ce vor toţi oamenii aceia care strigă şi se agită în faţa lui, părând că-l cheamă. Ea, Ştefania, desigur, nu era atât de epuizată, dar avea totuşi o rigiditate ce amintea un om care se trezeşte dintr-un somn foarte adânc, după o mare oboseală sau, şi mai bine, după ce a adormit drogat, a luat barbiturice ca să poată să se afunde în neştire într-o odihnă paralizantă, dincolo de orice vise. La trezire se mai păstrează un fel de mahmureală, de apatie, ca şi cum de fapt somnul n-ar fi odihnă, ci un efort nemaipomenit. De aceea îi şi venea greu să vorbească, şi el îşi dădea seama foarte bine că încă nu e prezentă pe deplin alături de el. El era, de altfel, împărţit între două sentimente contrare. Să scape cât mai curând de scena aceea, de amintirea ei, să nu se gândească ce semnifică, în ce mod tulbură desfăşurarea normală a lucrurilor sau îi complică imaginea, şi totuşi curiozitatea de a afla ce se întâmplase, de a comenta faptul, de a participa într-un fel şi de a-i grăbi trezirea, reintrarea în firesc. Era totuşi ciudat că vivacitatea şi energia ei de dinainte semănau atât de mult cu o stare petrecută nu în timp de veghe ci de somn, ca

şi cum numai în afară de conştiinţa ei diurnă, trează şi grijulie s-ar mai păstra viaţa şi mobilitatea. După ce au coborât din maşină, ea a continuat să fie absentă, mişcându-se cu greutate, fără armonie, prea apăsat. Paşii îi răsunau pe scări, ca şi cum ar fi avut un picior de lemn, boncăniţi, şi părea că nici o mişcare nu ţine seama de prezenţa lui alături. Nu se făcea nici o reflexă potrivire de mers, nici o reglare inconştientă a vitezei după propriile lui mişcări. Ştefania se urca pe scară singură, ca şi cum ar fi mers pe stradă alături de un străin incapabil să-i atragă atenţia prin ceva. S-a aşezat apoi în faţa uşii şi a aşteptat ca el să deschidă, continuând să privească drept înainte. Aşa au intrat în casă, ca şi cum ea s-ar fi gândit foarte preocupată la ceva. Curios totuşi, nu părea că se gândeşte, ci, mai degrabă, continua să plutească într-un fel de stare vagă de obnubilare. Poate că în minte i se perindau imagini de la meci sau auzea în urechi ţipetele la care ea însăşi a participat, sau îi plutea în faţa ochilor larg deschişi faţa însângerată a victimei. Insă mai degrabă nu vedea nimic, nu se gândea la nimic anume sau la lucrurile cele mai obişnuite, legate de viaţa cotidiană, sau observa ce se găseşte în jur, mobila camerei, când au intrat în casă, şi faţa preocupată a bărbatului ei, însă de la o altă distanţă, sub un alt unghi, din care se vedea totul schimbat, mai indiferent, lipsit de acuitate, aşa cum poţi auzi o voce răguşită.

Până ce, într-adevăr, totul a reintrat în normal, fără ca el atunci să insiste. A fost mult mai comod să-şi închipuie că nu se întâmplase nimic, mai ales că erau serioase motive să creadă că-i aşa. Nu fusese decât un moment, într-o scenă de violenţă, când ea a intrat în agitaţia aceea colectivă, a fost cuprinsă de mulţime, s-a uitat pe sine, şi poziţia ei, şi îndatoririle ei. De altfel, totul nu fusese decât un spectacol, nu era o situaţie care să nască consecinţe, să mai aibă urmări. De aceea şi erau făcute aceste spectacole, şi nu numai cele sportive. E adevărat că fusese tulburată, şi a reintrat cu o oarecare inerţie în ritmul ei obişnuit, ca şi cum n-ar fi încăput dintr-o dată. Dar până

la urmă, în ciuda senzaţiei pe care i-o lăsase, a redevenit la fel de ştearsă şi nici n-a mai trebuit să se gândească la ea. Numai acum, privind uşa capitonată din birou, când îi revenise cu putere în centrul atenţiei şi nu putea nici să suprime, nici să amâne imaginea ei, Ştefania se reliefa tocmai prin scena aceea. Aducându-şi-o bine aminte, putea să se gândească, să judece dacă fusese o izbucnire de cruzime latentă sau doar o integrare în masă. Absenţa ei nu era blândă. Era ştearsă şi atentă, comodă dar nu bună. Nu apăruseră niciodată surprizele care arată adevărata atenţie şi solicitudine. Totul era doar bine orânduit şi atât, foarte, foarte comod. Nu se putea şti cu ce se ocupă toată ziua, care-i sunt gândurile intime, dacă are asemenea gânduri, şi încerca degeaba să-şi închipuie cum arată lucrurile din jur, obiectele din casă, el însuşi în ochii ei. Operaţia era grea, şi întrebarea îl surprinse şi pe el. Oare cum arată toate, aşa cum sunt văzute de ea, din punctul ei de vedere? Cum ar arăta biroul, văzut de altcineva, de vizitatorii care de-abia îl cunosc, care intră pentru prima dată aici, de cei mai familiari, de secretară? De pildă, ea, Ştefania, atunci când foarte rar a intrat aici, cum a văzut lucrurile din jur, cum l-a văzut pe el stând la birou, primind-o aici, întinzându-i mâna, sculându-se de pe scaun? Se uită în jur, însă mobilierul greu de birou, al unui înalt funcţionar într-un minister-cheie, nu-i dădea nici un fel de indicaţie, nu păstra nici un fel de mărturie, era incompatibil să-l ajute. Pe suprafeţele lucioase ale mobilelor alunecaseră atâtea priviri, şi deasupra mesei, şi peste faţa lui. îşi aminti că demult, foarte de mult, în adolescenţă, încerca un joc ciudat, care-l distrase în treacăt, înainte de a acţiona. Cum stătea întins pe pat, în camera aceea izolată, unde se petrecuseră (poate ca acum) cele mai aprige idei interioare, fără ca el să se deplaseze. Stătea cu ochii larg deschişi şi se gândea ce bine ar fi dacă s-ar putea vedea plimbându-se prin cameră, el în pat şi tot el prin cameră, nu cu consistenţa unei imagini într-o oglindă, ci chiar aşa, în carne şi oase, văzut din afară tot de el, în

carne şi oase. Era un joc care-l pasiona şi chiar întrebase pe cineva: „cum arăt eu din afară", însă întrebarea păru fără nici un sens interlocutorului, care de altfel era foarte grăbit. De data asta, curiozitatea lui, cu iz de infantilism, de adolescenţă descoperind lumea, era cum e privit el de altcineva din afară, nu de el însuşi, el încadrat de toate celelalte lucruri, şi chiar spaţiul din jur. De fapt, cam ce se petrece în interiorul Ştefaniei şi ce s-a petrecut mereu, în toţi anii aceia. Cumva amintirea pregnantă din sala de box şi apoi mişcările amintind somnul sau imediata trezire cu care a intrat în normal, atunci, îi dădeau un fel de indicaţie asupra existenţei unei asemenea lumi interioare, suficientă ca să-i biciuie curiozitatea. Ion Marina, desigur, nu ignorase niciodată că există o lume interioară, că fiecare percepe lucrurile din jur într-un anumit fel, că se întâmplă în el şi în alţii diferite procese complicate şi obscure care sapă comportamentul, îl dăltuiesc. Insă acum, cunoaşterea asta era altfel, un fel de bănuială nu a unor noţiuni şi cunoştinţe, ci a unor realităţi concrete. S-ar putea spune că îşi închipuia aceste procese şi fapte şi diferenţe ca şi cum ar avea corp şi ar fi plasate în spaţiu, ar consta dintr-o anumită calitate colorând şi luminând ceea ce se vede în jur, şi amintirea lucrurilor văzute altădată. Ca un fel de lumină în care sunt inundate toate lucrurile, creând alte umbre şi alte colţuri, modificând contururile. Şi această lumină era cea mai importantă, pentru că fără ea Ştefania nu era decât o convenţie şi nici măcar nu putea să moară, deşi acest eveniment urma să se întâmple curând, foarte curând. Or, dacă evenimentul nu modifica ceva foarte prezent, de care să-i poată părea extrem de rău, şi să fie trist cu adevărat, nu mai rămânea decât senzaţia de gol, care nici măcar nu era un drum străjuit de abstracte pietre kilometrice. Tocmai acest gen de lumină specială, modificând conturul obiectelor şi umplând imaginea convenţională a Ştefaniei (deocamdată numai a ei), se putea opune ideii de „atomizare" care-l speriase. Toate aceste gânduri însă, bineînţeles, aveau avantajul de a nu fi deloc clare

pentru Ion Marina, chemându-l deci, impunându-i să cerceteze într-o direcţie pe deplin necunoscută.

Obiectele din jur nu purtau însă mărturia unor alte priviri şi nu putea să-şi dea seama cum e interiorul altora, al Ştefaniei. Poate privind în trecut, la primele relaţii, doar deducând-o din evoluţie, peste imaginile convenţionale care-i apăreau în minte. Trebuia privită, gândită de la început, şi punctul acela era foarte îndepărtat şi foarte tulbure, ca şi cum relaţia lor ar fi existat de totdeauna, şi de aceea necrescută, nenăscută, părea goală, fără explicaţii.

Totuşi, îşi amintea că fusese îmbrăcată într-o haină lungă, un fel de jachetă trei sferturi, de culoare ţipătoare. Nu ştia exact ce culoare, obiectul în amintire era foarte bizar, deşi lucrul semăna cu un cuvânt, pentru că nu avea decât lungime. Nu avea nici culoare, nici cusătură, era bizar de lipsit de grosime, nu puteai să-ţi dai seama cum ar fi fost la pipăit, ce calitate avea. Era desigur destul de frig, cu toate că de afară venea multă lumină, soare, un soare blând care nu arunca lumina, ci o lăsa să se scurgă din el, şi ea cobora în volute, umplând spaţiul cu o masă aurie. Copacii îşi răriseră frunzele, de afară veneau zgomote încetinite, de fond, însă exista o stare vagă, fusese conştient de existenţa străzii, a anotimpului, a unui spaţiu dincolo de zidurile biroului, care se întindea vast până în nişte bănuite câmpii străjuite de pomi înalţi, singuratici, risipiţi la mari distanţe. Şi un drum prăfuit întins pe câmpia netedă, pe care păreau că scoboară umbrele a doi călători, misterioşi în înaintarea lor lentă, ca şi cum ar fi venit de cine ştie unde, dintr-un loc ciudat, situat deasupra, deşi acolo nu era decât câmpia foarte netedă, vastă, inundată de lumină, cu pete mari de culoare şi pământ negru, proaspăt arat. Desigur că toate se simţeau numai în încăperea unde era el, însă se stabilise un fel de comunicare cu toate întinderile, aerul era un transportor de sunete şi de distanţe, şi nici zidurile străzii, nici agitaţia asurzită de pe ea nu puteau stabili nici un fel de limită. Toate astea

aveau o legătură interioară, ascunsă, cu haina aceea lungă, trei sferturi, cu o culoare de care nu-şi putea aduce aminte, însă culoarea şi calitatea hainei nici nu mai aveau importanţă, ceea ce rămânea şi era cu adevărat interesant sta în comunicarea cu un spaţiu care se întinde mult dincolo de zidurile înguste ale camerei unde se afla, în dimineaţa, mai exact amiaza aceea de toamnă. Trebuie să fi fost cam la ora 11, când răcoarea începea să dea locul unei călduri plăcute, nemoleşitoare. Era foarte plăcut şi foarte relaxant, şi agitaţia din jur, chiar din clădire, se oprea la o oarecare distanţă de el. Te puteai gândi la lenta ridicare a aerului, la cercurile acelea transparente inundate de lumină şi la lenta ridicare a peisajului, spre nord, după ce treceai de lacuri şi de marile câmpii, şi valurile de pământ se înălţau pe nesimţite, dădeau loc la ondulaţii, la văi, până la atmosfera translucidă şi mult mai rece a muntelui, şi la cărările lui pietroase, simţite aspru sub bocanc, şi la întunecimea pădurilor de pe versantele abrupte, şi mai departe, comunicaţia se stabilea cu pustietatea din vârfuri, unde nu era decât un vânt dulce şi uşor, o continuă adiere aproape muzicală, ce trezea o senzaţie de neîmplinire şi de greutate, rar resimţită, de izolare dureroasă şi în acelaşi timp foarte plăcută, pentru că era întovărăşită de un fel de ciudată silă şi milă, de marea şi agitata scoarţă a pământului pe care se petreceau procese lente şi continue, modelând-o neîncetat, şi chiar acele procese aveau ceva alunecat, conducând-o spre un capăt previzibil de subţire până aproape de extincţie, şi apoi dincolo de extincţie, într-un gol cu care se învecina tot timpul, dar numai în asemenea momente i se descoperea. Lenta eroziune a scoarţei se vădea ca un proces ireversibil dar nu tragic, pentru că era perfect previzibil şi constituia însăşi raţiunea şi modalitatea ei de existenţă, şi de aceea era plăcută, ca adierea dulce şi uşoară de pe înălţime şi tristeţea foarte suportabilă, ca a unui convalescent. în asemenea amiezi de toamnă, eroziunea geologică pare o sinucidere dintr-o obscură voinţă de dincolo. Toate aveau legătură cu hai-

na aceea ce cobora puţin deasupra genunchiului şi lăsa să se vadă fusta, destul de ieftină, ponosită, şi ea, ca haina, puţin cam abstractă, pentru că nu avea o culoare definită şi nici un fel de pregnanţă, dar nu era nici gândită, pur şi simplu, balansa doar la limita dintre cuvânt „fusta şi haina trei sferturi" şi amintirea propriu-zisă, vie şi colorată, întovărăşită de mişcare.
Dar, de fapt, n-a fost aşa. A existat într-adevăr o asemenea îmbrăcăminte, însă fără atmosfera de largă comunicaţie şi de spaţiu larg, inundat de lumină. Brusc, amintirea aproape abstractă a îmbrăcămintii aceleia s-a despărţit de falsul peisaj şi de pseudomelancolia de toamnă, de dulceaţa unui anotimp inventat de distanţa în timp, de sentimentul de bătrâneţe al scurgerii iremediabile a vremii. în ruptura creată astfel a izvorât, din locuri neştiute, adevărata situaţie de atunci, lipsită de orice blândeţe şi împăcare cu sine. Toată toamna aceea nu fusese decât o invenţie, născută din îmbătrânirea lui, şi nici n-avu timp să se gândească la curioasa transformare a timpului într-un peisaj înaintând mai mult decât îl pot cuprinde vreodată ochii.

Nu fusese nici măcar un asemenea birou şi nici un fel de miez calm de zi. Era destul de târziu, o vreme ploioasă, cu ploaia de-abia oprită, care continua să apese ca o ameninţare, din cerul bănuit jos, întunecat de nori în straturi suprapuse, mereu agitaţi şi izbiţi, dar deja incapabili de tunete, ci doar de migăloase scurgeri de apă. In curând urmau să se aprindă luminile, când au ieşit din clădirea aceea rechiziţionată, un fost sediu al unei societăţi germane pe acţiuni, ce fusese probabil de o eleganţă greoaie şi oficială, cu prea subliniate tendinţe de a dovedi soliditate. Acum devenise rapid murdară şi scorojită, ca şi cum ar fi avut o ciudată legătură cu întregul sistem ce o născuse. Mobilele se ponosiseră şi parchetul era neînchipuit de negru, cu paşi murdari suprapuşi. în hol era un pian dezacordat, ce fusese adus de nu ştiu unde, dintr-o locuinţă de deasupra, probabil, a administratorului. Oglin-

zile erau şi ele înnegrite de fum, apărând prea multe, de prisos. De acolo au ieşit într-o seară, din atmosfera supraîncălzită (se dăduse prematur drumul la calorifere, nu fără rost, pentru că mulţi dintre cei care lucrau sau veneau pe acolo înduraseră şi urmau să îndure frig destul), afară, pe strada întunecată, unde nu se aprinseseră încă luminile.
Ei trei, el, ea şi tânărul cu ochelari, studentul. Ea, Ştefania, avea într-adevăr o haină trei sferturi, maro-închis din stofă groasă, cu ţesătură imitând creanga de brad. Nu era prea elegantă, destul de comună pentru vremea aceea, şi purta atunci un nume caraghios, ceva în genul kuli, kugli sau aşa ceva. O stofă tot groasă, cadrilată, verde, fusta cădea cu puţin sub genunchi. Sub îmbrăcămintea asta groasă, destul de grosolană, se vădea un corp subţire şi fremătător, electric, cu oase mici, nu din fineţe ci din hrană pe sponci, însă încărcat cu o energie vie, tinerească şi lacomă. Ii plăcuse de la început, din primele clipe în care o văzuse în sală şi nu luă nici o clipă în serios cuta dintre sprâncenele îmbinate, adumbrind privirea întunecată şi vioaie, lacomă şi ea de viaţă, pe care severitatea de împrumut n-o putea ascunde. Era o fată cam de douăzeci de ani, închistată de tot felul de prejudecăţi şi lipsuri pe care le ura cu furie, şi cu care venise să se lupte aici. Aceste lipsuri şi dorinţe se manifestau în discuţii aprinse, în încruntare. O văzuse de la distanţă, nu-şi dădea seama ce spune atât de agitat, şi nici nu-l interesa. îi observa însă deschiderea gurii cam palide, cu buze frumos arcuite care-i dezveleau dinţi mărunţi, ca de şoarece, ce-i revelau, într-un mod curios, mai mult din personalitatea ei sprinţară, neliniştită şi foarte vie decât ochii sau oasele mici sau mişcările repezi. îi plăceau într-un fel dinţii aceia mărunţi, de rozător, dezveliţi ritmic de sub buze, trăinicia lor mică. O fixă îndelung şi hotărî că-i place foarte mult, aşa că se apropie şi apoi au ieşit împreună. Era incapabil să-şi aducă aminte care au fost primele cuvinte pe care le-au schimbat, şi nici măcar nu încercă, nici acum, în acest ceas, când i se revela importanţa unor amănunte ce trebuiau aflate cu orice preţ,

pentru a surprinde nici el nu ştia ce, oricum, ceva împotriva senzaţiei periculoase de gol care-i interzicea tristeţea. Primele cuvinte, chiar în clipa aceea când nimic nu mai era absolut sigur şi împărţit după vreo ierarhie, nici măcar nu le bănuia cât de cât importante, şi nu se chinui că nu-i veneau în minte. Important este că au ieşit toţi trei, ea îl cunoştea de mult, de fapt era împreună cu el într-un fel. Studentul era un tip înalt, puţin adus de spate, cu ochelari peste nişte ochi foarte aburiţi şi foarte obosiţi, şi cu un ten întunecat, smolit, cu o claie de păr foarte negru ieşindu-i de sub o bască urcată pe creştetul capului. Purta un trenci alburiu şi cam slinos, cu epoleţi, şi poate din cauza ochelarilor sau a privirii încruntate semăna în aşa hal a tânăr intelectual revoluţionar dintr-un film nefăcut cu grijă, de un regizor romantic şi foarte departe de intuiţia nelivrescă a lucrurilor, încât în timpuri de prigoană ar fi părut un fel de invitaţie pentru agenţii de poliţie secretă începători. Fără îndoială că se cunoşteau foarte bine, erau prieteni foarte buni, între ei se aşezase un fel de relaţie stabilă şi lipsită de surprize. Păşeau pe stradă în tăcere, neavând ce să-şi spună, pentru că tânărul cu ochelari (parcă-l chema Mihai, sigur că Mihai, îşi aminti, îl întâlnise într-o împrejurare după mult timp) era foarte timid şi poate că prezenţa lui îl încurca. De aceea relaţia care se stabilise între ei trei fu imediat în avantajul lui, din cauza golului pe care-l lăsa acest Mihai, cu care Ştefania nu era obişnuită, şi de aceea ea vorbea banalităţi, voia să-1 determine pe el să înceapă o conversaţie, îl întreba de unde vine, ce face, şi asta îl înveselea fără să ştie exact de ce. Până ce dintr-o dată dezvălui relaţia dintre ei doi, ea şi studentul (vizibil student), spunând fără nici o legătură cu ce vorbeau: „Ştii, Mihai e foarte deştept, ştie o grămadă de lucruri pe care mi le explică". Era în tonul ei şi mândrie şi un sentiment de proprietate, tânărul avea o menire, un fel de funcţie pe lângă ea. Au izbucnit toţi trei în râs, aproape deodată, deşi de fapt în clipa aceea se întâmplaseră o mulţime de lucruri. Relaţia dintre ea şi prietenul

ei căpătă imediat nişte dimensiuni mai reduse. Tânărul într-un fel era agreat pentru o calitate anume, de aceea-1 plăcea, nu pur şi simplu aşa, pentru că era el. I se revelase doar ca cineva deştept, sau instruit, sau cumsecade, sau chiar foarte bun, un băiat minunat, însă fiecare din calităţile acelea sau chiar toate la un loc nu pot da naştere la cine ştie ce relaţie, în orice caz nu la o relaţie profundă, de care poate credeau chiar ei doi că e vorba. Cine ştie, în clipa aceea şi-a dat şi ea seama de asta şi s-a mândrit (e drept, cam stupid) de el, dar a simţit nevoia s-o justifice în faţa lui, a tânărului Ion Marina, pe care-l cunoscuse de mai puţin de o jumătate de oră. însă în clipa aceea între ei era deja vorba de altceva, dintr-o dată foarte complicat, mai important decât amiciţia, tovărăşia mai veche ce părea stabilă. Dintr-o dată vechea lor prietenie se dezvăluia ca un mare orgoliu la fata asta vie, neliniştită, cu dinţi mărunţi şi trup neastâmpărat şi prost hrănit. Acel Mihai era de fapt un fel de aspiraţie, mai mult socială, un orgoliu şi, într-un fel, o proprietate. Iar între ei se născuse brusc nevoia unor explicaţii. Desigur, atunci nimeni nu s-a gândit la aşa ceva, însă totul nici măcar nu avea nevoie de gândire, devenise aproape evident, iar comanda micii trupe o luase el, Ion Marina, un tânăr întunecat şi el, încrâncenat, căruia îi plăcea pur şi simplu fata de alături de el, pe care, de altfel, o şi simţea alături, strângându-se în haina aceea maro cu stofa cam grosolană. Au intrat într-un restaurant cam murdar, înţesat de fum şi de lume gălăgioasă, şi s-au aşezat la o masă pe care ea, înainte de a veni chelnerul, a şi curăţat-o cu un şerveţel de hârtie de urmele de bere, cu mişcări vioaie, de gospodină obişnuită cu treaba, pasionată de curăţenie, şi apoi i-a zâmbit, sau i s-a părut, dintr-o dată, aşa, cu nespusă satisfacţie, ca după un lucru bine îndeplinit. Au comandat bere şi el a cerut rom şi l-a turnat la început în halba lui, apoi şi într-a ei. Doar pe tânărul acela, Mihai, l-a întrebat, şi probabil că dintr-un complex a comandat şi el o cinzeacă şi l-a turnat singur, tot, în halbă. Apoi tot el a presărat sare deasupra

halbei şi a întrebat-o din ochi pe ea. N-a vrut, iar tânărul se uita parcă puţin speriat, aşa că lui nu i-a oferit. Apoi au comandat ceva de mâncare, crenvurşti, nu aveau altceva se pare, şi ea, Ştefania, a început să-i mănânce, ca şi studentul, cu furculiţa şi cuţitul, iar el a început să-i înmoaie gros în muştar şi să-i muşte. Ea continua să mănânce atent şi mărunt, tăind felii relativ subţiri din cârnatul apos. „Nu simţi nimic aşa", i-a spus, şi atunci, dintr-o dată, înveselindu-se toată, a luat şi ea crenvurştiul în mână şi l-a învelit în muştar, cu un sentiment de eliberare şi de voie bună, disproporţionat faţă de ce făceau. Muşca pofticioasă şi se uita la el care mânca, şi el, umplându-şi bine gura cu carne, o privea triumfător, cu chef şi plăcere, pentru că îi plăcea fata asta cam prost hrănită dar plină de viaţă, punând atâta poftă în ceea ce făcea, în modul cum mânca şi cum îi sticleau ochii de satisfacţie. Berea cu rom (şi sare în cazul lui) şi cârnăciorii cam apoşi le dădeau un chef deosebit de viaţă, iar fata părea cam lacomă, pofticioasă, nu mai era încruntată, nici plină de seriozitate, ci cuprinsă de veselie. Dinţii ei mărunţi sfâşiau carnea şi mâna se învârtea cu dexteritate în farfurie, umplând urma roz a muşcăturii ei cu muştar. Se simţeau foarte bine şi au mai comandat încă un rând de halbe, şi apoi încă un rând şi încă un rând. Mihai turna cu nădejde rom în bere, câte o sută de grame şi (mai neobişnuit şi fără măsură) începuse să se cam ameţească, ochii îi sticleau în dosul ochelarilor groşi şi cu ramă neagră care-i încadrau figura, şi părea şi mai subţire în trendul ponosit. Era însă desigur un băiat bun, pentru că nu se posomora, ci, uitându-se în jur, prin norii grei de fum, peste mesele de piatră fără feţe, pătate de urme rotunde de halbe, începuse să vorbească agitat. îi pipăia stofa aspră a scurtei ofiţereşti şi povestea, clipind din ochii lui de miop, aburiţi şi mai tare de alcool sau poate de căldura şi zăpuşeala din local, cum se urcase pe motocicletă, în spate, şi era ciudat că prietenul lui din faţă avea o cască nemţească, stranie, turtită, care-l făcea de nerecunoscut. Alergau prin Bucureştiul complet amor-

ţit, pustiu în amiaza zilei de vară. Liniştea, întreruptă doar din când în când de bombardamente, era chinuitoare, semăna a indiferenţă tocmai când el se ducea să facă un lucru atât de deosebit, pentru care într-un fel se pregătise ani de zile. însă nu era decât motocicleta alergând şi străzile pustii, cu case cu jaluzele trase. Majoritatea celor ce locuiau în cartierul din nord trebuie că erau plecaţi, s-au refugiat în casele lor de ţară, de bombardamentele americanilor din vara care a trecut (mai era plină vară şi atunci, dar altfel). Oraşul părea mort şi liniştea cartierului aceluia cu vile elegante contrasta cu zgomotele înfundate ale exploziilor ce răsunau mai departe. Acolo unde pleca el. Parcă ar fi fost cu adevărat două lumi. Nu-i era absolut deloc frică, ci simţea doar o emoţie ciudată, un nod în gât şi o mare nerăbdare care n-avea nimic comun cu ceea ce ştia el că e frica, sentimentul pericolului, ca atunci când eşti urmărit sau când te aştepţi că vor veni ei. Se înţelegea cine sunt acei ei. Atunci, alergând pe motocicletă, era cu totul altceva, ca înaintea unui examen foarte important, sau nici măcar examen, un frison dinaintea unei întâlniri cu o fată la care ţii foarte mult. Ion Marina îşi dădea perfect de bine seama că nu-şi aminteşte exact ce i-a spus studentul acela, Mihai, ci, din câteva date rămase în minte, îl reconstituie, îl inventează. Precis nu-şi amintea decât de localul înecat în fum, rău mirositor, şi de mesele de piatră. Mai era o amintire destul de precisă, mişcarea degetelor lungi şi uscate ale băiatului aceluia, desenând nervos ceva cu urmele de bere scursă pe masă. Nişte semne rotunde şi nişte linii drepte geometrice. îşi închipuia însă cum alerga pe motocicletă, pe şoseaua asfaltată, de-a lungul pomilor prăfuiţi, aliniaţi în pustietatea străzii ca într-un oraş de provincie. Nu-i era frică, spunea (asta îşi amintea precis), doar era foarte emoţionat (mereu repeta cuvintele astea desenând cu degetul umed de bere), şi se îndrepta spre luptă, mirat doar că evenimentul avea loc într-o atmosferă atât de curioasă, de linişte întreruptă de un huruit îndepărtat. El îşi imaginase că va pleca cu mulţi

la bătălie, integrat într-o masă mai largă, aproape festivă, că va fi mult zgomot de oameni, poate chiar urale, şi la asta fusese în stare să se gândească în anii precedenţi. Nu mai era mult până la podul de la Băneasa, aşa că s-au dat jos de pe motocicletă şi au avansat târâş, strecurându-se, căutând locuri adăpostite, ca nişte adevăraţi soldaţi. Jocul de-a soldaţii se amesteca într-un fel cu emoţia care-l sugruma, făcea să scadă tensiunea nervoasă, dând altă dimensiune, mai infantilă, realei bucurii care îl cuprinsese. Până ce a ajuns la linia de tragere, lângă nişte soldaţi care trăgeau metodic, calm, ca nişte profesionişti, cel puţin aşa i s-a părut lui, şi a tras şi el, de-abia ştiind cum să mânuiască arma, mai preocupat de unealta asta ciudată decât de ce se întâmpla acolo, în jur. La vreo sută de metri se vedeau din când în când nişte mogâldeţe, forme cenuşii, care reprezentau inamicul, cum spunea ofiţerul ce-i comanda. Termenul era şi el curios, până acum spunea doar duşmanul sau duşmanii, cu totul altceva, un termen încărcat de ură sau de dorinţa de a învinge. Cuvântul inamicul suna altfel, tehnic, întocmai ca tirul metodic al soldaţilor printre care se amestecase. Deşi el trebuia să fie curier, om de legătură. Doar arma lui nu era un zgomot, ci o smucitură din umăr, şi apoi s-a întâmplat lucrul cel mai curios, adevăratul sens al luptei. Ochise cu grijă una din formele de la distanţă şi după ce a apăsat pe trăgaci a văzut-o plecându-şi capul într-un fel ciudat, brusc, şi un soldat sau gradat, în sfârşit, un bărbat mustăcios de lângă el, l-a atins pe umăr şi i-a spus: „gata, l-ai dat gata pe Fritz, kaput", şi şi-a sticlit dinţii din faţă, acoperiţi cu viplă. Atunci a simţit cum emoţia lui dinainte, tensiunea aceea nervoasă, se risipeşte, şi cum îl cuprinde o mare uşurare, un fel special de bucurie şi mai vrea să lovească o formă din acelea, şi apoi încă una. Nu simţea nici un fel de ură, cum nu simţise nici prima dată, ci o uşurare, ca şi cum de pe umeri i s-ar fi luat o greutate foarte mare, şi acum era puternic, foarte uşor, gata de orice fapt, gata să se arunce înainte dacă i s-ar fi cerut, trăgând în ţintele dinaintea lui. Nu s-a

gândit decât în treacăt, absolut în treacăt, în vreme ce pândea o altă ţintă, că „a ucis un om", şi lucrul îi dădea o secretă mulţumire şi mândrie şi mai ales senzaţia aceea de uşurare de orice emoţie, un tip anumit de calm şi chiar voioşie. Nu voia decât să mai repete faptul, încă o dată şi încă o dată, şi eventual să audă vocea bărbatului de alături de el care îi spusese prima dată bravo. Recunoştea, deşi ştia precis de ce este acolo, şi aşteptase acel moment multă vreme, acum nimic din cauză sau măcar din ură nu mai rămăsese, decât senzaţia aceea de eliberare. După aceea toate s-au învălmăşit, au atacat, apoi a plecat la comandament cu motocicleta, nu ştia dacă trăgând mai departe mai reuşise să lichideze vreunul. Insă când totul s-a terminat, şi după două zile şi două nopţi nedormite a ajuns iar să se culce într-un pat ca lumea, la el acasă, dezbrăcându-se s-a simţit foarte puternic şi s-a gândit că a săvârşit unul din lucrurile pe care trebuie să le înfăptuiască orice bărbat măcar o dată în viaţa lui, să ucidă pe un alt bărbat, duşmanul lui de moarte. Fără asta nu e niciodată complet. Sau, adăuga, s-a simţit bine pentru că a scăpat de o mare oprelişte, sădită de mic în suflet, peste care trecuse şi de aici încolo celelalte opreliști nu urmau poate să joace un rol covârşitor, diminuau. Şi cum atunci, când se dezbrăca să se culce, şi-a privit corpul şi braţele lui cam subţiri, ce-i păruseră însă atunci groase, muşchiuloase, pline de putere. Numai după un timp, după mai mult timp, fără să-şi reproşeze, bineînţeles, ceva, s-a gândit că trebuie să fim foarte atenţi, pentru că există momente în viaţa noastră când astfel de lucruri sunt necesare, absolut necesare, însă poartă cu ele un curios pericol pentru cel care le făptuieşte, plăcerea aceea de a te simţi bărbat cu adevărat şi împlinit când ai luat o altă viaţă. Sau, cine ştie, poate mai e şi un avantaj în asta, ucigând un om şi văzând că e atât de uşor, eşti mai dispus şi tu să mori, nu ţi se pare totul o grozăvie atât de mare, şi, desigur, că a învăţa să mori e mai mult decât necesar, e o absolută nevoie pentru ce ni se mai poate întâmpla de

acum înainte. însă, neîndoios, spunea, mai sunt şi pericole izvorând din uşurinţa şi emoţia ciudată, de eliberare, cu care răpui pe cineva.

Ştefania se uita la el şi-l asculta absorbită, şi din nou era pe punctul de a nu-l considera numai deştept şi de-a-1 admira pentru asta. Se vedea după cum îl privea, cu gura întredeschisă, dezvelindu-i dinţii mărunţi şi agili de rozătoare. Pe el însă, pe Ion Marina, nu asta l-a supărat atunci. în definitiv, fata aceea pur şi simplu îi plăcea, şi o dorea poate ca un bărbat, însă nu însemna nimic pentru el. Altceva îl iritase, şi atunci nu-şi dădea seama ce, doar acum ar putea să spună că-l enerva faptul că această luptă, aşteptată ca un fel de sărbătoare, de către băiatul ăsta, în loc să fie ce fusese, o acţiune, un moment al insurecţiei, devenea un fel de aventură spirituală, prin care el creştea în propriii lui ochi, atunci şi mai târziu îi dădea griji şi prilej de meditaţie. într-un fel lupta asta căpăta ceva de carte sau nici nu de carte, atunci nici n-ar fi putut să se gândească la aşa ceva, mai bine zis nu era chiar reală, petrecută, se subţia din cale-afară, devenea un semn care-1 privea pe băiatul ăsta din faţa lui, care desena mereu pe masa de piatră ceva neclar, cu degetul lui ud. Nu-i mai pipăia stofa şi parcă nici nu mai vorbea cu ei, se întâmpla cu el un lucru ciudat, cum i se întâmplase de puţine ori să vadă până atunci.

Dintr-o dată toată discuţia, monologul lui Mihai şi atenţia încordată a Ştefaniei îl supărară peste măsură, totul devenea, ar spune el acum, şi mult prea simplu şi mult prea complicat. Simţi o teribilă nevoie să facă pe grozavul sau să spună lucrurile aşa cum sunt, deşi nu ştia nici el prea bine cum arată în realitate. Sau cum arată ştia, dar nu putea spune cum sunt. Oricum, băiatul îl supărase cu povestirea lui, şi voia el acum să vorbească, de aceea când istoria ameninţa să fie şi mai enervantă îl întrerupse brusc, cu brutalitate. Nu voia să-i povestească el cum a ucis, cum a tras prima dată şi a doua oară, şi a treia şi a mia oară, şi să-i spună cum e cu frica şi cu omorârea oame-

nilor. Nu voia să-l contrazică aşa, direct, şi să-i spună că-i altfel. In minte îi venea un marş de toamnă, prin noroi, şi nici nu avea importanţă unde. Mergeau doar de foarte multă vreme, şi noroiul era lipicios şi suna fleoşcăit sub tălpi, şi peste căputele bocancilor, stâlcit şi scârbos, cu ţâşnirea lui diformă de broască. Pământul, aşa, de o murdărie nespusă, era viu şi nu puteai să te gândeşti la nimic, nici să visezi ceva, nici să speri că vei ajunge mai curând sau mai târziu undeva, la un adăpost călduros, unde va fi foc. Mergeai doar întruna, şi faptul că nu poţi ajunge la un capăt, că nu-l poţi gândi, făcea ca mersul să pară fără sfârşit şi fără început. Ca şi cum marşul acesta prin noroiul lipicios ar fi fost un fel de soartă a lor, de care n-aveau cum să scape vreodată, şi niciodată n-a fost altfel. Nu le-a spus, atunci seara, astfel, despre asta, ci numai că mergea zile întregi prin noroi, foarte obositor, şi fiecare pas cerea atenţie, pentru că se puteau împotmoli şi puteau să-şi piardă încălţămintea, şi aşa ruptă şi păcătoasă, lipită de picior. Dar nici asta n-avea importanţă. Se mergea greu, şi chiar dacă n-ar fi fost nici un fel de pericol pentru încălţăminte totuna ar fi fost, ar fi trebuit să se gândească la fiecare pas, ca şi cum atunci ar fi învăţat să meargă. Pentru că nu se puteau gândi la altceva, şi drumul era de două ori necunoscut, nu doar pentru că atunci îl făceau pentru prima dată, în ţară străină, ci şi din pricină că fiecare pas, gândit, cumpănit, era într-un fel necunoscut. Nu se puteau gândi la altceva, cum nu poţi face două lucruri deodată atunci când unul e foarte greu. Piciorul se ridica, şi-ţi închipuiai cum se ridică piciorul, cum se înalţă cu greutate deasupra noroiului şi cum cade din nou, şi se înalţă iar, cu chin şi efort, târând cu "el greutatea lutului umed. Şi mai era ceva. Nu te puteai uita în altă parte, mergeai mereu cu ochii în pământ până ce te dureau de culoarea brună, înnegrită a lutului, nu exista nici o altă culoare, nici una timp de ceasuri decât aceea, una şi aceeaşi, a noroiului, şi atunci te-ai fi uitat în altă parte, măcar spre ramurile negre de ploaie ale unei pădurici din apropiere, pe

care o zăreai rar, la un ceas o dată, cu coada ochiului. Dar nu te puteai uita din plin, drept înspre ea, pentru că atunci ar fi însemnat să te opreşti, şi în spate simţeai că vin alţii, şi din când în când le simţeai respiraţia, le-o bănuiai foarte caldă în ceafă. Nu se putea să stai măcar pentru o clipă, să priveşti ce este în jur, eliberat de mers, pentru că nimeni nu s-ar fi oprit nici măcar o singură clipă din cauza ta şi te-ar fi călcat în picioare, fără să-şi dea seama că păşesc deasupra. Ai fi mers înainte şi ai fi căpătat şi tu culoarea noroiului, iar cei din spate, mai din spate, nici n-ar fi putut bănui, chiar dacă te-ar fi căutat. Era greu şi obositor şi nu te puteai gândi decât la mers, restul nu era decât frică, şi atât. La acest punct l-a oprit băiatul acela şi i-a spus: „ştii de ce era aşa de greu şi obositor? Tocmai pentru că trebuia să te gândeşti la mers. Un pas e un lucru automat, nu te cuprinde tot. Dacă ar trebui să ne gândim la fiecare gest pe care-l facem, din cele bine învăţate, atunci când am termina cu bărbieritul de dimineaţă ar trebui deja să ne culcăm, morţi de oboseală". L-a supărat din nou ce a spus, poate chiar mai tare, şi i-a răspuns că nu-i aşa, oprindu-l cu violenţă. Dar poate că şi el, băiatul acela, avea dreptate în felul lui, el, Ion Marina, era de vină, pentru că nu despre asta era vorba, nu povestea el bine, a fost cu totul altfel, unde nu încap explicaţii. Ce dracu' are asta cu bărbieritul de dimineaţă? Nu era numai noroiul, mersul zilei întregi şi fiecare pas ajuns un semn de întrebare, o problemă de rezolvat. Trebuia să se chinuiască, să spună mai bine. Desigur că era şi frica. Trebuiau să meargă repede, pentru că în spate veneau ceilalţi şi carele de luptă, şi ar fi tras în ei. Trebuiau să meargă repede, să fugă aproape prin noroiul acela clisos. Dar nici asta nu era ameninţarea din spate, deşi o simţeau. Nu foarte tare, pentru că mersul era o datorie, o trebuinţă de care nu puteau să scape şi se gândeau la el mereu, în fiecare clipă. Mai tare decât noroiul şi ameninţarea, frica, şi oboseala continuă, şi foamea, şi faptul că nu se putea ridica niciodată privirea, mai era încă ceva. Toţi oamenii aceia mulţi, care

mergeau prea încet, mult prea încet şi te împiedicau, deşi, dacă ar fi lipsit ei, ar fi fost şi mai rău. Asta era. Nu ştiai cum e mai bine, te înfuriau că-ţi stăteau în cale, că te încurcai printre ei şi mereu te izbeai când de unul, când de altul, nu mai era nici un fel de rânduială, dar nici fără ei n-ar fi fost bine. Şi nici măcar asta n-a fost de ajuns. Atunci, în localul acela împuţit, îi venea greu să spună exact cum era, nu se putea spune, şi îşi simţea fruntea acoperită de broboane de sudoare şi gâtul uscat, ca şi cum din cauza lui n-ar fi fost în stare să povestească. Au mai cerut băutură, ca să-şi umezească gâtul, şi a mai spus. Mai era şi soldatul acela, tipograful, Abadic îl chema, care nu se mai putea ţine pe picioare, din pricină că era mai în vârstă, un vechi rezervist nu ştiu cum nimerit pe front. Avea nevoie de un baston, de un băţ, pentru că era foarte slab. îşi pusese o batistă sub capelă, ca şi cum l-ar fi durut dinţii (poate că îl şi dureau), şi din cauza asta îl vedea cât e de urât, cu capul lui de mort şi dinţii galbeni de tutun, rânjiţi de slăbiciune, şi obrajii lui supţi. Avea un băţ în care se sprijinea şi arăta şi mai neputincios. îi luase înainte şi îi vedea băţul noduros drept în faţă şi cum îl arunca în spatele său, cum i se încurca printre picioare. în orice clipă se putea împiedica şi el, Ion Marina, în băţul acela blestemat, şi ar fi putut cădea în noroi, ar fi trecut alţii peste el, l-ar fi făcut una cu noroiul, cu pământul acela galben, lipicios, din care nu s-ar fi putut ridica. Abadic acela era semnul neputinţei, ar fi fost bine dacă n-ar fi fost deloc. Acolo era nevoie de bărbaţi puternici, cu adevărat puternici, de care să te poţi sprijini la nevoie. Dar Abadic nici măcar pe el nu se putea sprijini. Nu-şi putea dezlipi ochii de la băţ, era mai important decât chiar noroiul, şi mişcarea în faţă şi în spate a bucăţii aceleia gârbove de lemn îl împiedica să meargă, nu se putea uita la propriile lui picioare încălţate în jalnicii bocanci. II şi ameţea, simţea că se va împiedica în blestematul acela de toiag, pe care Abadic îl lăsa anume să i se strecoare printre picioare. Abadic era de vină, desigur, şi ar fi fost mai bine să moară.

La oblânc avea (el, Ion Marina) un pistol mare şi greu, cu ţeavă lungă, pe care începuse să-l simtă, mai întâi ca o greutate, apoi împungându-1, la sfârşit, ca un fel de arsură. Nu-şi putea desprinde gândurile de la el, fusese mult mai bine chiar şi cu noroiul şi cu paşii, la care ar fi vrut să se întoarcă acum ca să nu cadă, să nu se prăbuşească. Dar n-avea ochi decât pentru băţul noduros, cu forma ciudată, al lui Abadic, de care în orice clipă putea să se împiedice de picioarele lui descărnate, învelite cu cârpe (aşa erau învelite, şi moletierele nu erau bine legate), şi simţea la şold pistolul acela greu ca un fel de rană a propriului său trup. Ar fi vrut să-l scoată, să-l arunce, nu se putea să facă asta, dar putea să se împiedice, să cadă, şi apoi ar fi fost gata. Trebuia să fugă de Abadic, cel mai de seamă lucru ăsta era, să nu-l mai vadă într-un fel sau altul. Ar fi vrut să aibă în faţă o ceafă de taur a unui soldat voinic, mergând nepăsător şi stropind în jur cu noroi, legănându-şi umerii laţi, puternici. Chiar unul din soldaţii aceia mai nesuferiţi, cu care nu putea să stea de vorbă, o brută, numai să fie puternic, călcând apăsat şi stropind totul cu noroi. Slăbiciunea lui Abadic era lucrul cel mai rău, cel mai rău cu putinţă, şi Abadic trebuia urât, şi-l ura cu patimă, mai mult decât pe orice duşman. Nu-i făcuse niciodată nimic, era un tipograf bătrân şi de treabă, cam tăcut şi cu mici ciudăţenii pentru lumea lor de bărbaţi tineri.
Il ura cu sete pe bătrânul ăsta neputincios, şi pistolul îi frigea coapsa. Mâna i se întindea înspre el, îl căuta, şi începuse să nici nu-l mai urască aşa de tare nici pe Abadic, să nu se poată gândi nici la el, ci numai la corpul dur, la mânerul de oţel, solid, al pistolului pe care l-ar fi simţit rece în palmă, apoi piedica întâia, ca la instrucţie, rupi piedica întâia şi a apoi a doua, şi gata. Nu mai conta nici bătrânul acela cu slăbiciunea lui, care poate era şi propria lui slăbiciune, a lui Ion Marina, faţă de el sau poate faţă de vecinul din spate, ci mai presus de toate frica de a simţi pistolul în palmă, şi plăcerea de a-l simţi acolo, groaza de ce va urma, ce părea că nu poate fi ocolit. Frica de propria

lui mână ce putea să lucreze după legea ei, după cum şi picioarele mergeau prin noroiul acela lipicios. încordarea muşchilor lui de oţel (de care fusese întotdeauna mândru, foarte mândru, ca de puterea lui de a se stăpâni şi de a nu-i fi frică), ca să ţină mâna la locul ei. Deasupra, ploaia care cernea mereu, şi din când în când, foarte rar, ca un luminiş în mers, crengile înnegrite de ploaie ale pădurii, de-a lungul căreia mergeau, şi încă mai bine, un luminiş prin care se vedea un câmp umed, plin de pâclă, pe care ploaia făcea alt zgomot. Dar nu scăpa de frica de el însuşi, mai rea decât de inamic şi noroi, mai rea decât oboseala şi moliciunea din câte o clipă când bănuia că nu mai e decât foarte puţin până ce va ucide. Apoi din nou încordarea, când i se înfundau urechile şi nu mai auzea cum se târăsc trupele prin noroi, nu mai era nici un clipocit, nici zgomotul terciuit al paşilor, şi totul se amâna pentru un timp. Şi ultima amânare şi, apoi, brusc, cu toată puterea, riscând să cadă, împroşcând cu furie băţul negru al lui Abadic, care a zburat cât colo, şi glasul lui (al lui Abadic), aproape chelălăit, subţiratic şi speriat, ca şi cum ar fi ştiut tot timpul: „ce-ai cu mine, nu da!, ce-ai cu mine?" şi el înjurând înfundat: „marş înainte, paştele mă-tii, marş înainte", şi bătrânul începând să fugă, gata să cadă, apoi dispărând, strecurat printre oamenii care nu s-au întors nici unul. Poate nu s-ar fi întors nicicum, chiar dacă ar fi tras. Şi sfârşeala de la urmă, îngrozitoare, şi dorinţa să se termine totul într-un fel oarecare, şi un fel de ură obosită împotriva a toate. Dar nici asta nu era de ajuns. Nici asta nu era de ajuns de povestit, şi feţele celor doi de la masă, încremenite, iar Ştefania speriată, întoarsă către el. Vorbise fără şir, nu se ştie cât, dar nu era de ajuns, pentru că nu numai despre asta era vorba. In mintea lui se zbăteau o mulţime de alte fapte, al căror rost nu-l înţelegea, şi de aceea se cereau povestite, ca să se rostuiască. Acum, chiar în clipa aceea, în faţa lor. A fost greu numai să aleagă, doar atât, şi până la urmă s-a pomenit vorbind de altceva, fără legătură cu cele spuse mai înainte.

A fost într-o noapte de aşteptare, după multe lupte şi refaceri, şi s-au dus în refacere, dar chiar de a doua zi, aşa cerea interesul, au fost readuşi pe poziţie şi au stat foarte multă vreme, fără să se poată face aprovizionarea. Stăteau toţi, într-o noapte de vară, când era calm şi nimeni nu dormea, decât poate cel mult inamicul, la vreo două sute de metri în faţă. Se încheiase un fel de pace, nu prin acorduri sus, nu de către comandamente, prin nici o înţelegere, ci din cauza epuizării, a trecerii limitelor rezistenţei, într-un fel se făcuse un soi de pace, de la carne umană la carne umană, de la trup la trup, istovit fără măsură. Erau prea obosiţi ca să poată dormi pe poziţie, şi era bine pentru că încetaseră şi reflectoarele, nu se auzeau nici focuri izolate, domnea cea mai deplină linişte şi întunericul şi aerul cald şi stătut al verii. Ar fi fost aproape plăcut, şi liniştea la început părea că transformă câmpul într-un fel de pustiu, fără oameni, şi singurătatea era şi ea plăcută. Nimeni nu dormea, nimeni nu se gândea, el cel puţin nu se gândea la nimic, ci stătea doar aşa, fără să pândească nimic, fără să dorească, poate bucurându-se de senzaţia de calm care-i aducea vag în minte mişcarea sângelui prin vasele obosite. Stătea aşa, când deodată apăru zgomotul acela care venea şi din dreapta, şi din stânga, şi de dincolo de vecinii imediaţi, întinzându-se pe întreaga linie. Era un zgomot mărunt şi grăbit, hârşâit, o mărunţire continuă şi fără pauză, un crănţănit furişat. îşi ciulise urechile şi nu ştia ce este, îl pândea, dar nu putea să descopere cauza. Părea ieşit din liniştea din jur, izvorât din miezul ei pe care-l accentua. Nu părea să vină de la oameni, şi poate nici de la fiinţe. Semăna mai degrabă cu o maşină care îşi consumă neîntrerupt materia primă, dacă ar fi fost mai indiferent. Dar ritmul grăbit avea ceva de panică, nu putea izvorî decât dintr-o fiinţă vie, din o sumă de fiinţe vii, multe şi mărunte, care împânziseră locul şi se târau prin ierburile arse de obuze, cu sutele de picioare mici strecurate în grabă. Ca o invazie de lăcuste sau o năvală de şobolani, la dreapta, la stânga, mai în spate puţin şi dinco-

lo de vecini, pretutindeni. Zgomotele erau înmulţite de noapte, întrerupte. încetau o clipă din dreapta, preţ de câteva secunde, numai ca să lase loc unui alt zgomot, la fel venind de dincolo de cel care încetase, ca apoi să reapară iarăşi. Părea că vine şi de sus, de unde se adunau ca să scoboare ca o ploaie. Cu urechile ascuţite, atent, îl pândea neliniştit, până ce o dată îl simţi foarte aproape, chiar lângă el, chiar din groapa unde şedea rupt de oboseală. Din însuşi capul lui, şi înţelese totul. De-a lungul liniei întâi, pe zeci de metri, soldaţii, frânţi de oboseală şi flămânzi, mâncau pesmeţi, pâine de război, uscată până la piatră. Nu mâncau, ronţăiau, rodeau, o mestecau întruna, rupând-o între măsele, fărâmiţând-o, într-un zgomot întrerupt doar de mica pauză când mâna se împlânta automat în sac şi altă bucată de aluat tare ca piatra era găsită, şi începea mestecatul. Toţi făceau la fel, şi el, şi vecinii din dreapta, din stânga şi cei de mai departe, până cât se putea auzi, şi dincolo de ei, pe toată întinderea. Pe sute de metri, şi poate pe kilometri întregi, tot regimentul, poate întreaga divizie, armata. Pe un front de sute şi mii de kilometri, pe toată întinderea ce tăia continentul, măcar atât cât ţinea liniştea, oameni îngropaţi în pământ, flămânzi, obosiţi de pândă, ronţăiau pesmet, fără să se gândească la nimic, mişcându-şi doar fălcile, ca o imensă armată de rozătoare. Stând în pământ, în şanţurile săpate de ei şi zdrobind între măsele pesmetul, muindu-l bine cu salivă, împingându-l cu limba spre cerul uscat şi tăbăcit de foame al gurii. Aruncă bucata pe care o avea în mână. Ar fi vrut să se audă mai bine orice altceva. Şoapte de oameni, chiar dacă n-ar fi înţeles nici o vorbă omenească, dar ar fi ştiut că-şi vorbesc. Chiar dacă ar fi auzit şi înţeles că-şi spun cele mai groaznice amintiri, ceva omenesc totuşi. Sau dacă ar fi săpat sau s-ar fi pregătit de un atac a doua zi, să ucidă şi mulţi să cadă, şi atunci ultimele clipe ar fi fost încărcate de tensiunea, de intensitatea aceea care întinde amintirile şi-ţi descoperă din propriul tău trecut lucruri pe care nu le-ai ştiut niciodată şi pe care după

aceea le vei uita din nou, deşi poate sunt cele mai importante. Orice zgomot să fi făcut, omenesc însă, chiar dacă ar fi fost mult mai tare şi ar fi alungat liniştea jinduită atâta. Să bată din tălăngi, ca să se deştepte cei din şanţurile din faţă, care să deschidă foc. Aşa însă, liniştea părea netulburată, în afară de zgomotele acelea mici, făcute de o armată tupilată care ronţăia, adânc îngropată, cu gândurile pierdute. Ar fi vrut să tragă sau să strige, şi şi-a simţit nervii întinşi, peste puteri, nemaiputând suporta, şi nu ştia nici măcar de ce. Văzuse atâtea locuri, făcuse unele pe care nici nu şi le putea închipui altfel decât acolo, trecuse prin atâtea, dar nu conta. Atunci însă, în liniştea deplină a unei nopţi de calm, nu mai putea răbda zgomotul acela venind de pretutindeni, mărunt şi grăbit, întins ca o pânză deasupra întregii tranşee, fără limite, de aici până aici, putând să-l închipuie pe orice întindere, deodată. Mâna a început să caute mânerul armei, degetul s-a întins pe trăgaci, să tragă oriunde, în sus, înainte sau chiar în el, numai să nu audă zgomotul acela mic şi grăbit, armata care ronţăie. Şi nici nu se putea gândi în altă parte, ar fi avut nevoie de un gând înalt, aşa cum nu-l putea gândi, o idee frumoasă, dar nu era decât urechi, precum toţi ceilalţi nu puteau fi închipuiţi decât ca un şir de guri înarmate cu dinţi ascuţiţi, cu care rupeau pesmetul, pâinea de război. Mai bine orice, şi a rupt prima piedică, încă mai rămăsese o fracţiune de secundă şi ar fi răsunat împuşcătura, ceilalţi ar fi răspuns, s-ar fi încins focul de-a lungul întregii linii. Şi toţi ar fi tras de frică, minute în şir, până ce într-un târziu şi-ar fi dat seama că nu este nimic, atât doar că nervii cuiva au ajuns la margine. Desigur, n-ar fi început nici un atac, nu era posibil, şi ar fi revenit liniştea, chiar dacă nu atât de deplină. Deşi din schimbul acesta de focuri, cine ştie, un glonte rătăcit şi-ar fi ales victima. Degetul a încremenit pe trăgaci, a strâns din dinţi, n-a înjurat măcar, să-i facă pe ceilalţi să înceteze. Nu s-a târât până la ei să-i roage să renunţe, să nu mai ronţăie, a stat aşa, cu gura încleştată, cu muşchii strânşi, nu ca

într-o noapte liniştită când nu se trăgea de nicăieri şi nimeni nu pândea pe nimeni. Faţa i s-a acoperit de sudoare, ca după lucrul greu, la pământ, sudoarea izvora şi din ceafă şi o simţea rece, coborându-i-se pe spinare. Dar nu-i era scârbă de el, de propria lui gură, ca un minut înainte. Stătea în tranşeu, în gaura lui, şi se balansa în faţă şi în spate, până ce ameţi. Zgomotul a continuat mult aşa, toată noaptea.

Stând în biroul său de la minister, Ion Marina nu-şi putea aminti zgomotul ronţăitului de-a lungul liniei. îşi aducea aminte doar de restaurantul acela cu mese de piatră, în care evocase scena, şi nu-şi putea da perfect de bine seama de ce povestise tocmai această întâmplare. Nici atunci nu înţelesese şi s-a oprit, chinuit că nu spusese de ajuns. Pentru că nu fusese nici asta, n-a vrut să spună doar atât, şi fruntea i se încreţea zadarnic, acoperită de broboane de sudoare, şi a lovit apoi cu pumnul în masă, strigând: „dar nu e asta, au mai fost şi altele". Zeci de scene îi treceau prin faţa ochilor şi se topeau ca fulgii de zăpadă pe o suprafaţă caldă, mult prea fierbinte să reţină ceva. Nimic nu era de ajuns, nici priveliştea unui câmp îngheţat de luptă, cu muşuroaie negre răspândite în toate sensurile, fără ordine, şi un ofiţer cu grad mare, înveşmântat într-o şubă groasă, cu blană de oaie la gât, lovind cu picioarele în cadavrele îngheţate ale celor căzuţi cu spatele la duşman, ca şi cum nimeni nu s-ar răsuci în faţa morţii, cuprins de spasme, şi ar cădea solemn, ca în cărţile de citire, ca la paradă. Şi atunci simţise cum i se ridică mâna spre pistol şi cum simte trăgaciul, şi ridică piedica, şi se opreşte în ultimul moment, cu toţi muşchii încordaţi, el cuprins de o oboseală de moarte. Nici una din scenele trăite nu erau de ajuns ca să povestească nu ştia nici el ce, şi de aceea se risipeau chiar înainte de a le povesti. Undeva, mai adânc, trebuia să fie o scenă nevăzută care să le cuprindă pe toate, şi el o simţea şi îşi încorda muşchii căutând să ridice piedica şi să rupă întâia, şi apoi a doua rezistenţă a trăgaciului, a unui trăgaci nevăzut. Scena

aceea spre care mergea nu trebuia să fie neapărat de război, nu trebuia să moară numaidecât cineva în ea. Obosit, adăugase doar că atunci, când au mers prin noroi, lucrul cel mai îngrozitor era faptul că nu-şi putea dezlipi privirile de jos, nu exista peisaj ci numai tina clisoasă şi paşi, paşii lui şi urmele paşilor celorlalţi, şi toate sunetele din jur erau tot ale mersului, nimic nu era altceva decât mers continuu, nu se vedea şi nu se auzea nimic altceva decât foarte rar putea zări copacii uzi, cu scoarţa neagră îmbibată de ploaie. Sentimentul scenei netrăite care să le adune pe toate celelalte continua să-l bântuie, şi gustul sărat al berii (care-i revenea şi acum în biroul de la minister) nu făcea decât să-l întărâte, pentru că nu reuşea să-şi domolească furia, şi, mai mult decât furia care-i zvâcnea în piept, nu ştia de ce trebuia s-o spună oamenilor de aici, de la masă, femeii care-l privea cu ochi tulburi, poate de aţâţare, şi băiatului aceluia, în fond cumsecade, ce ucisese şi el un om, ca într-o carte, şi voise să-i spună lui cam ce simte un om în asemenea cazuri. Nu se mai putea continua aşa.

Brusc, bătu cu pumnul în masă, furios, şi spuse că de acum va fi altfel, toate astea n-au nici o importanţă, nici o importanţă. Că este ceva, undeva, în stare să adune toate scenele, o zbatere şi o teamă, dar totul va trece şi va fi şters. Bătu cu pumnul în masă şi o privi pe fata aceea slabă din faţa lui ce se uita la el cu fruntea încreţită de efortul de a înţelege ceva, şi îi plăcu. Dintr-o dată înţelese că-i place foarte mult, foarte mult, şi îi simţi vibraţia trupului sub haina trei sferturi din stofă grosolană. De atunci hotărî că n-o va lăsa nimănui, nici băiatului acestuia cu ochelari, cumsecade în fond, care-l privea atent şi parcă tulburat, şi nimănui altcuiva. Ii plăcu şi mâna ei cam scurtă şi groasă, dar nervoasă, aşezată pe masă, şi o simţi a lui, cu tot ce poate însemna asta. Un aşternut cald, şi pielea catifelată, şi liniştea deplină, împăcarea şi mulţumirea orgoliului. Atunci, pe loc, s-ar fi ridicat şi ar fi plecat undeva cu ea, lăsând-o să se lipească de el, mergând afară, prin aerul umed de toamnă, undeva, într-o cameră încăl-

zită. Gândul acesta îl linişti sau îi schimbă direcţia neliniştii, şi nu vroia decât să termine mai repede masa, deşi băiatul acela, cu ochelari, Mihai, vroia să mai rămână şi mai comandase bere cu rom. îşi ştergea neîndemânatic lentilele ochelarilor cu o mare batistă cadrilată, maro cu alb, şi vroia să discute ceva, neapărat să-l întrebe, ca şi cum el ar şti când, cât şi cum va fi altfel, să discute despre adâncimea transformărilor în care s-au angajat ei toţi cei de la masă, şi despre „condiţia umană", cuvânt prea abstract, care-i făcea silă. Nu era un băiat rău, desigur, însă atunci lui îi plăcea fata care urma să devină Ştefania pentru un timp (atunci nu era încă, se putea numi doar „fata slăbuţă", iar mai târziu n-a mai fost, a devenit „ea") şi vroia să plece undeva împreună cu ea şi să lase toate grijile. într-un fel îl şi repezise, dar cam neatent. îi spusese că există lucruri ce trebuie făcute imediat, mai puţină mizerie, organizarea economatelor şi altele, cucerirea şi consolidarea puterii, iar restul va veni mai târziu. însă de pe atunci ştia să despartă ce trebuia făcut imediat, atunci, de ce urma să vină mai târziu şi nu avea cine ştie ce importanţă, cel puţin pentru moment. Fiecare act trebuia făcut repede şi bine, până la capăt, iar restul era amânat până când îi va veni timpul, nu putea să se ocupe cu el. Nu-1 repezi însă cu prea mare violenţă pe tânărul acela cu ochelari, pentru că era preocupat de fata aceea ce tremura (sau i se părea lui) alături de el. îşi lăsă mâna mare, grea, peste mâna ei cam scurtă, micuţă, aşezată pe masă, şi atunci simţi, fără drept de îndoială, zbaterea ei strecurată prin pielea groasă, tăbăcită de eforturi, a palmei. Mişcarea nevăzută a sângelui prin vasele cele mai fine şi tremurul celulelor, unduirea de viaţă poate speriată, dar, oricum, dornică să răzbată la suprafaţă, întinzându-se evident spre el, spre puterea pe care i-o ştia toată lumea, fără putinţă de greş. Ea nu şi-a retras mâna, şi tot corpul ei s-a îndreptat înspre el, părându-i-se că toată zbaterea aceea interioară i se adresează în exclusivitate, ca şi cum n-ar fi avut nici un alt rost în afară de el. Nu mai era o viaţă indepen-

dentă, cu rosturile ei ştiute şi tainice, ci doar un fel de anexă a lui, în noaptea aceea (se făcuse deja târziu) când se angajase într-o conversaţie ce nu-i stătea în obicei, şi se desprindea cu greu de imaginea din spatele ochilor, tulbure, având legătură cu o lume înmuiată de ploaie, cu noroi şi scoarţă muiată de copaci, cu care el se afla angajat într-un fel de bătălie personală. Nici măcar n-o privi, şi nici pe celălalt, ca nimic să nu-i tulbure senzaţia plăcută de viaţă tremurândă ce-i pâlpâia prin pielea groasă a palmei, venind de altundeva, nu avea cine ştie ce importanţă de unde. Ea continua să rămână aşa cu mâna, lăsându-1 să-i absoarbă tremurai de care probabil ea nici nu era conştientă. Se liniştea greu şi mohorât, însă se liniştea, şi iar totul se îngustase plăcut, ca de atâtea ori înainte şi după aceea când grijile erau aruncate hotărât în lături.

Acum, Ion Marina stătea în biroul lui mare şi confortabil de la minister, cu gândurile oprite, încercând să unifice senzaţiile acelea de la început cu scena din sala de sporturi, ca să le aducă spre altceva, spre gândul că Ştefania e într-un pericol de moarte din care nu va scăpa. Gândul că ea este într-un asemenea pericol se contura precis, fără echivoc, doar senzaţiile de la început nu reuşeau să intre cu uşurinţă în imaginile disparate ale vieţii lor împreună de mai târziu, şi nesimţita ei umbră nu reuşea să prindă suficientă consistenţă, nu avea nici pâlpâitul acela de-abia perceptibil pe care-l simţise în palmă, în prima noapte când o cunoscuse. De aceea începu din nou să-şi deruleze cu greutate, căutând ici, colo să înlăture iluziile sau falsa memorie crescută în timp de pe miezul acela de realitate.

A stat mai mult timp cu mâna peste mâna ei, neţinând seama de nimic, neobservând prezenţa celuilalt, a băiatului cu ochelari, Mihai, care renunţase şi el să mai discute şi să treacă în cuvinte ceea ce el nici măcar nu-şi putea imagina. Ar mai fi stat aşa, cine ştie cât, lăsându-se pradă plăcutei îngustări, trăind doar pe suprafaţa redusă a mâinii ei mici şi cam scurte, dacă n-ar fi intervenit altceva. De

masa lor se apropiase unul din desenatorii de local, un fel de artist boem sau simplu parazit şi cerşetor care bea din banii câştigaţi făcând portrete ale consumatorilor din localurile de mâna a doua sau a treia din Bucureşti. Pe lângă desene mai oferea şi alte distracţii consumatorilor cam ameţiţi, le făcea succinte teorii despre artă şi rostea cuvinte franţuzeşti, spre încântarea cam hazlie a clienţilor săi, toţi păstrători ai unui adânc respect social pentru limba franceză. Oricum, individul era pitoresc şi îşi împodobea faţa cu o falnică mustaţă galică, pleoştită peste buze, mereu umedă de spumă de bere şi de vorbe rostite în grabă, mormăite. Această caricatură, pentru uzul popular al artistului, se apropie de masa lor şi ceru îngăduinţa să facă „le portrait de madame". Reacţia lor a fost foarte deosebită. închizând în ea germenii unei vajnice economii (necrescuţi doar pentru că lor urma să le meargă în curând prea bine ca să fie utilă), Ştefania voi pur şi simplu să-1 gonească, declarând apăsat că n-are nevoie de nimic şi adăugând şi evidenţa că pictorul vagabond e un beţiv. Tânărul cu ochelari, Mihai, se simţea vădit stânjenit, probabil dintr-un fel de complex, dintr-o obscură solidaritate dar şi din delicateţe. Mai mult decât toţi consumatorii din local, el ştia că desenul, „le portrait de madame", n-are nici un fel de legătură cu pictura, cu arta, că e cerşetoria deghizată a unui tip pitoresc. însă poate bănuia că falsul pictor avusese nişte speranţe cândva, că a încercat şi n-a reuşit să facă o activitate care în ochii săi avea o importanţă deosebită. Sau, cine ştie, avea acea slăbiciune amestecată cu milă dar şi cu groază faţă de orice aspect al ratării, specifică categoriei din care făcea parte. Oricum, era foarte stânjenit şi căuta ceva prin buzunarele trenciului său soios, dorind să satisfacă pe „artist" şi să-l determine să plece fără să fie nevoie de brutalitate.

Numai Ion Marina reacţionă altfel. îşi aruncă privirile circular, ieşi din starea destul de plăcută dominată de senzaţia tactilă a femeii, a fetei de lângă el, dezbărându-se

de ea cu efort. Din nou o încordare, un uşor sentiment de ruşine şi regret pentru băiatul acela ce-şi ştergea din nou, a nu ştiu câta oară, ochelarii. Fata era cu el, şi brutalitatea cu care-l substituise i se păru condamnabilă şi nedemnă. Ii fu ciudă şi pe propria lui slăbiciune. N-avea nevoie de nimic, se descurcă şi singur, nici el nu ştia precis din ce. Totuşi, privi fără duşmănie profilul subţire al fetei, ochii ei adânciţi şi vioi şi dinţii mărunţi şi agili, şi ceru „artistului" să-i facă portretul. Acesta, cu o ciudată seriozitate, mormăind franco-româneşte pe sub mustăţi, se aşeză la lucru. Creionul îi alerga pe suprafaţa foii de bloc de desen şcolar, mânuit cu îndemânare, şi de sub el ieşea o caricatură semănând vag la chip cu Ştefania. Toţi îl priveau cu concentrare, bucuroşi că au la ce să se uite, până în clipa în care Ion Marina simţi caldă, aproape umedă, mâna fetei apropiindu-se de mâna sa strânsă pumn, care odihnea pe masă. Privirea lui îl părăsi pe pictor, Mihai se uita şi el la alunecarea mâinii femeii, cu palma pe jumătate strânsă şi cu degetele tremurând de-abia perceptibil, doar ea privea drept înainte, ca şi cum ar fi pozat într-adevăr pentru un artist, în faţa unui pictor de seamă. Gura îi era întredeschisă, lăsând să i se vadă dinţii mărunţi şi ascuţiţi. Nu mai putea continua aşa. Ion Marina trecu peste protestele artistului care, ciudat, nu vroia să-şi încaseze doar onorariul, ci să-şi termine lucrarea „parce que madame a un visage vraiment expressif", şi devenise aproape vehement în stăruinţa lui. Ion Marina îl plăti însă, chemă urgent şi chelnerul, şi apoi se ridică de la masă. In buzunar strecură portretul neterminat, care înfăţişa o femeie cu gura întredeschisă. Se despărţi de ei, imediat ce au făcut câţiva paşi afară, plecând grăbit după ce i-a salutat politicos, aproape cu ceremonie. Cel mai încurcat nu era el, nici femeia ce de-abia putuse să spună câteva cuvinte îngăimate, ci băiatul acela cu ochelari, Mihai, care părea că vrea să se scuze, şi îi reţinu mâna îndelung, gata să spună ceva. Era un om bun, desigur, care nu se bucura

că a rămas pe teren, fie chiar şi într-o victorie fără glorie. După aceea nu l-a mai văzut ani de zile, până târziu de tot. Şi atunci într-o circumstanţă excepţională, când venise la el să-i rezolve o problemă încurcată, situaţia lui de partid (era cu puţin înainte de a fi numit în postul în care e acum). L-a recunoscut imediat, cu toate că trecuseră vreo 15 ani, după aerul încurcat cu care-şi ştergea ochelarii, după ce s-a aşezat la birou. Gestul, fără să-şi dea seama, a dovedit că nu putea să se schimbe, şi în fond desigur că era un băiat de treabă. Şi acum, matur, rămăsese doar un băiat. înainte de a-l asculta, luase decizia de a-i rezolva situaţia în mod favorabil. A fost una din puţinele dăţi când reacţionase într-un fel iraţional, bazându-se pe intuiţii, pe un sentiment ascuns, greu de definit, un fel de simpatie şi nu numai atât, ca şi cum s-ar fi pus în situaţia lui, l-ar fi văzut, în afara oricăror evidenţe, din interior în interior, ca şi cum i-ar fi bănuit o anumită substanţă lăuntrică, umplându-1, şi ar fi fost în contact direct cu ea. Amintirea acelei reacţii îi reveni plăcut în minte, fără umbră de reproş, de apreciere critică sau măcar ironică. Parcă ar fi fost în pragul unei descoperiri importante şi ar fi vrut să insiste asupra ei. îşi reaminti deci scena cu mare minuţie, ca să n-o mai piardă, se gândi cum era aşezat biroul lui, ceva mai mic decât cel de acum (avea însă deja birou singur, de multă vreme), şi un covor în faţa biroului, grena, gros, unde paşii lui când se plimba, înainte de a lua o hotărâre, nu se auzeau, şi primul pas sonor venea mai târziu, mai departe, când ajungea pe parchet. Atunci, întâi era un sunet de-abia auzit, înfundat, moale, şi unul tare, răsunând sec, a lemn, parchetul. Apoi încă doi paşi tari, din nou sunetele se desperecheau, şi mersul se înfunda în moale. Covorul era de pe atunci mare, gros, un covor de valoare. Fereastra era la stânga, acoperită cu o perdea subţire, tremurândă, prin care se filtra lumina de afară înmuiată de pânza diafană, de aceea în cameră era totdeauna foarte plăcut, învăluitor, chiar în zilele cu căldură toridă şi soare nemilos. Acolo l-a primit pe băiatul

acela cu ochelari, cam prost bărbierit, mai slab, mai tras la faţă, cu o privire mai speriată. însă nu-şi putea aduce aminte dacă era primăvară sau toamnă, nu-şi amintea ceva şi de aceea totul rămânea foarte vag. Sigur, reacţionase altfel, era ceva plăcut cu amintirea aceea, trebuia, ar fi fost bine să-şi aducă aminte exact totul, cel mai important lucru ar fi fost s-o retrăiască, dar nu ştia cum, ceva îi scăpa printre degete, totul avea caracterul acela fals al amintirilor abstracte, ca în cazul hainei fără culoare, numai cu lungime, a Ştefaniei. Efortul de a prinde lucrul care lipsea ca să reînvie totul îl obosea, iar era gata să intre într-o stare specială, ca atunci la spital, ca în birou, când obiectele îşi puteau dezveli faţeta lor de gol, latura lor inexistentă. Se uită chiar cu teamă în jur, totul era în ordine, însă nu era bine să insiste. Oricum, nu despre asta era vorba, ci despre seara aceea, de fapt noaptea aceea când a cunoscut-o, şi după ce i-a plăcut foarte mult, extrem de mult, mai ales după ce a povestit el scenele acelea îndepărtate (i se păreau, erau acum), şi apoi a renunţat la ea, din cine ştie ce motiv. Oricum, pe băiatul acela l-a ajutat dintr-un sentiment spontan, a dat un telefon, şi poate din cauză că nu acţionase conform obiceiului său de a cumpăni bine lucrurile a ţipat şi la cel ce se ocupa cu asemenea cazuri, a fost puţin chiar ameninţător, spunându-i „să nu se mai întâmple altă dată", ceea ce pe celălalt l-a mirat probabil. De fapt pe el nu-l interesa dacă se miră sau nu, cert e că i-a făcut treaba şi totul a fost în ordine. După aceea iar nu l-a mai văzut şi, trecând în cu totul alt sector de activitate, nici n-a mai auzit de el. L-a uitat cu desăvârşire.

Insă în seara aceea, în noaptea aceea, pentru că se făcuse foarte târziu, periculos de târziu pentru vremurile acelea neaşezate, când ziarele erau pline de fapte macabre, pachete găsite sub poduri etc., în noaptea aceea a renunţat la fată, poate din cauza lui. Nu voia să ia un lucru cu forţa, trebuia să se stăpânească, oricât chef ar fi avut. Nu putea profita de un moment de slăbiciune a fetei, de avantajul

maturităţii lui faţă de băiatul acela cu ochelari, Mihai, şi s-a despărţit de ei, lăsându-i miraţi pe amândoi, şi apoi ştia, i-a spus mai târziu Ştefania, ea fusese extrem de furioasă. De fapt, din cauza aceea s-a certat definitiv cu Mihai. El însă s-a despărţit de ei, i-a lăsat fără prea multe explicaţii, nici nu şi-a exprimat dorinţa să-i mai revadă. A plecat salutându-i sec. Mâna ei a rămas parcă nepermis de mult, moale, în palma lui, însă el a scuturat-o energic, pentru că atunci nu voia s-o ia, poate nu voia să i-o ia lui Mihai, fără să-şi dea seama de asta foarte precis. După ce s-au despărţit, a plecat să se plimbe, cuprins de nelinişte amestecată cu mânia lui obişnuită în acele vremuri. Toate erau foarte amestecate, şi senzaţia aceea că există undeva o imagine mai bună ca să spună totul, mai bună decât mersul prin tina clisoasă, şi peisajul acela ud, cu scoarţa muiată şi neagră a copacilor, singura alternativă la noroi, şi aceea doar din când în când, scurte răgazuri întunecate şi ele. Sentimentul de greutate şi nemulţumire apărea doar puţin, încolo se gândea la fata de care se despărţise, deşi îi plăcuse foarte mult, mai ales la un moment dat când şi-a aşezat palma peste mâna ei şi i-a simţit, sau şi-a imaginat, zbaterea, şi ar fi plecat imediat cu ea din localul acela afumat unde se apucaseră să discute lucruri de care nici măcar nu vroia să-şi aducă aminte, deşi nu se refugia de ele, ci, într-un fel, se lupta împotriva lor.

A umblat până târziu de tot, chinuit de imaginea femeii care-i plăcea, uneori, în timpul mersului, din ce în ce mai mult, fără s-o vadă de fapt şi fără să se gândească la ea anume, să şi-o reprezinte. Mergea şi-i plăcea, pur şi simplu, nu înfăţişarea ei cam famelică, nici subţirimea corpului ei, nici măcar dinţii ei mărunţi şi ascuţiţi, şi nici vioiciunea reacţiilor, ci altceva fără formă anume, un sentiment al ei care putea exista şi la depărtare, nu dispăruse o dată cu despărţirea, şi putea lua tot felul de înfăţişări, de aceea tresărea la vederea unor siluete fugare de noapte, care, bineînţeles, nu erau ea, deşi într-un fel semăna cu fiecare contur de obiect subţire, evocator prin lăuntrul

său. Până ce simţi în buzunar, îşi făcu dintr-o dată apariţia în câmpul conştiinţei, deveni senzaţie fără s-o atingă, bucata de hârtie de bloc de desen, schiţa „artistului" de cafenea. Se gândi că o are, dar n-a scos-o imediat, deşi îi simţea prezenţa şi parcă şi foşnirea, la fiecare pas. îşi dădea seama cât e de ridicol, ca un elev de liceu care ţine fotografia unei fete în buzunar ca să-şi poată fixa mai bine gândurile. Sentimentul de ridicol îl ajuta să vadă totuşi nişte deosebiri. Nu era chiar îndrăgostit de fata aceea, îi plăcuse, e adevărat, însă nu era propriu-zis dragoste. O dorea, şi se gândi că ar trebui să se ducă la o altă femeie, chiar în noaptea aceea, o femeie pe care o cunoştea foarte bine, însă îi fu silă fără nici un motiv plauzibil şi într-un fel se sperie că doar pe fata aceea, cunoscută chiar atunci, numai pe ea o vrea, fără să o iubească de fapt şi fără să aibă nevoie anume de ea, alături de el. Din nou mersul greoi, cu pasul apăsat lovind caldarâmul, şi apoi încordarea muşchilor, şi sentimentul de nemulţumire şi de furie care trebuie înfrântă prin încordarea asta, atât de familiară în vremea aceea. Dorinţa aspră de ea, şi dorinţa şi mai mare, biruitoare până la urmă, de eliberare, de libertate de impulsuri şi dorinţe iraţionale, care-i veneau din când în când, în momentele de încordare. Să nu se lase târât de furiile şi de plăcerile care-l puteau stăpâni, să-şi direcţioneze precis energia, s-o înfrângă şi să şi-o amâne. Pe atunci, într-adevăr, fără nici un gând de asceză, fără vreo explicaţie, trăia din dorinţă, şi dorinţa şi mai mare de a le stăpâni şi înfrânge, şi tensiunea dintre cele două tendinţe contrare îl definea, fără să-şi dea seama de asta. De aceea trupul său părea un arc de oţel şi se pregătea pentru lunga perioadă, în care de fapt şi intrase, când a fost necruţător pentru că se simţea liber, chiar de trecutul lui, eliminat cu furie din toate socotelile sale. încerca să tragă o linie precisă de demarcaţie între orice experienţă şi ceea ce va urma, şi, într-un fel, dorinţa lui puternică pentru fata aceea, întâlnită doar o singură dată, simţea că, poate, nu era doar o simplă dorinţă, ci avea un ecou mai mare,

cu alte rădăcini, de care nu voia să ţină seama. Şi plimbarea aceea, plină de gânduri confuze despre fată şi despre cine ştie ce imagine, era tot o modalitate de a se lăsa târât de impulsuri, de dorinţe de moment. Se îndreptă spre casă şi înainte de a intra rupse foaia de bloc fără să o privească şi aruncă bucăţile într-o gură de canal. Era un capitol terminat. Apoi se hotărî să doarmă, şi după o vreme reuşi. Zilele următoare era mai încordat ca oricând, umblă mult, încercă să facă multe şi răspândind în jur un sentiment de încredere şi de vigoare de care era neapărată nevoie.

Fetei i-au trebuit vreo trei zile până să-i dea de urmă. O găsi într-o seară la poartă, îmbrăcată în aceeaşi haină trei sferturi, ca în prima dată, mai zgribulită acum, din cauza aşteptării prelungite, se făcuse târziu, era destul de frig şi a stat mai mult nemişcată, ascunsă după un copac, ca să nu atragă atenţia. Când ajunsese aproape de poartă a văzut-o ieşind din umbră, îndreptându-se spre el, şi dacă n-ar fi putut pe vremea aceea să treacă atât de uşor de la o stare la alta, de la un gând la observarea unui fapt ce se petrecea chiar în momentul acela, ar fi tresărit. Atunci însă, aproape nimic nu era o surpriză, mobilitatea lui extremă, agilitatea lui psihică îl plasa mereu într-o lume prezentă, ca şi cum ar fi trecut mereu prin acelaşi spaţiu şi ar fi fost, în acelaşi timp, un plan, o amintire sau ceea ce vedea şi auzea. Recunoştea tot ce întâlnea foarte repede, şi a recunoscut-o şi pe ea, a înţeles fără greş şi ce vrea, ce caută, ca şi cum s-ar fi aşteptat. Fata trebuie că fusese cuprinsă de panică şi trăise toate zilele acelea doar întâlnirea, şi-o imaginase în fel şi chip, şi acum, că o realizase, nu mai avea nici un pic de energie, ca atunci când ajungi la capătul unui drum foarte lung şi obositor şi nici nu mai ştii ce să faci cu ţinta, pentru că ţi-ai epuizat-o în timpul efortului de-a o ajunge, în imaginaţie. Sau, pur şi simplu, era speriată de propria ei îndrăzneală, de dezvăluirea ei completă, în care nu mai încăpea nici un joc şi nici o cochetărie. Venise gata înfrântă în orice luptă ulterioară, fără să se gândească la nici o consecinţă, încăl-

cându-şi nu numai mândria, dar şi tot ce învăţase ca mod de a fi, decent, care să-i asigure un mijloc de apărare. Trecuse peste prejudecăţi ce se vor dezvălui mai târziu, se lăsase târâtă de dorinţa de a-l revedea. Putea să găsească un alt prilej, să facă să se întâlnească păstrând aparenţele, chiar acolo unde s-au întâlnit prima dată, însă probabil că simţise că nu e în stare, că n-ar fi fost de ajuns, şi dorea să se exprime în formele cele mai clare şi fără echivoc, expunându-se nu pe ea, ci sentimentul cu care vreme de trei zile se identificase. Nu mai suporta decât sincerităţile totale şi venise să-l aştepte aici, la uşa casei lui, noaptea târziu, fără să-i pese nu numai de alţii, dar nici de propria lui reacţie. Ion Marina se gândi acum, în biroul lui de la minister, că după ce a provocat dorinţa aceea arzătoare, fusese, într-un fel, consumat şi el prin ea, nu mai conta prea mult, şi Ştefania rămăsese singură cu propria ei pasiune. Aşa cum şi ea atunci, seara, nu fusese decât un fel de pretext care stârnise o reacţie. Numai că el reuşise s-o înfrângă, pentru că era preocupat atunci să-şi învingă reacţiile imediate, prea avusese de furcă de multe ori cu ele şi nu le credea. Sau din cine ştie ce motiv. Pe când Ştefania era aici, supunându-se oricărui risc posibil, de a fi respinsă brutal, jignită, umilită, de a fi aşteptat momentul reîntâlnirii degeaba. Nu-şi asigurase nici o punte de retragere, chiar pentru a relua totul de la capăt, ca să reînceapă atacul cu stăruinţă, până la izbândă. Nu-şi imaginase, nu-şi putuse imagina reacţiile lui, n-o interesau, nu-şi închipuia că pot fi mai multe variante de răspuns, nu concepuse fragilitatea unei asemenea cedări. Stătea doar aşa, în faţa lui, fără să spună un singur cuvânt, zgribulită, paralizată, privindu-l cu nişte ochi goi de orice emoţie, fără să exprime nici măcar prin priviri o dorinţă, o bucurie sau chiar spaimă. Pur şi simplu prezentă în faţa lui, cu trăsăturile înăsprite doar de un fel de gravitate, ca şi cum ar fi fost în faţa unui act foarte important, în faţa morţii. Ion Marina, acum, după 22 de ani, tresări când se gândi la acest din urmă cuvânt, care-i veni involuntar în minte, şi

simţi din nou un fel de val de panică, ca şi cum ar fi fost din nou în pragul unei revelaţii sau a ceea ce căuta de fapt. A fost însă târât de imaginile următoare şi s-a înfundat în ele cu o oarecare înfrigurare, pentru că era ceva, dar nu chiar tot, şi unele gânduri puteau fi şi neplăcute, şi apoi se declanşase un mecanism pe care nu-l putea stăpâni, şi nici nu-şi prea propune să-l domine. Reîntoarcerea la scena din faţa casei lui, de atunci, îi adaugă, după scurta spărtură din memorie, o nouă dimensiune. Vedea mai clar şi altfel decât la început, mai fără ajutorul cuvintelor cu care se mai ajutase până acum din când în când. Nu vedea numai faţa aceea încremenită, serioasă, ca şi cum fata nu şi-ar fi provocat o întâlnire cu orice preţ, cu întregul preţ, şi ochii aceia aproape fără expresie, gura întredeschisă şi haina trei sferturi parcă prea mare. In plus, percepea în spatele crispării ei, al încremenirii trupului şi tensiunea muşchilor care-o ţineau dreaptă, tremurul imperceptibil din afară, ascuns privitorului, dar simţit de ea dinăuntru, ca o posibilitate aproape reală, pe care-l stăpânea cu toate fibrele, cu întreaga voinţă. Nu-l observase propriu-zis atunci, nici măcar nu-l bănuise, ci fusese prezent în el fără să aibă nevoie să-l gândească, şi reapărea acum. O vedea ca pe o fiinţă vie, cu tensiunea nervoasă dezvelită, cu panica amestecată cu bucuria mariifestându-se dincolo de aparenţă. Mai observa acum, ceea ce poate înregistrase atunci fără să-i acorde vreo importanţă, balansul în bătaia vântului al unui felinar agăţat de o sârmă, care lăsa o pată galbenă, mişcătoare pe pavajul din mijlocul străzii. Era surprins de acuitatea ce i-o dădea acest amănunt niciodată ştiut şi perfect uitat în acelaşi timp, păstrat în afara voinţei lui, undeva, ca un fel de rezervă a realului. Caldarâmul străzii avea luciri întunecate atunci când era atins de lumină, şi pietrele pătrate, roase de roţi şi de paşi, îşi dezvăluiau forme şi nişte amănunte pe care nu le observase niciodată, mai vii decât dacă le-ar fi privit în chiar clipa aceea. Insă acest tip de amănunte nu aveau fragilitatea celor observate la spital, păreau mai stabile, ca şi cum ar

fi fost legate de un liant nevăzut care lipsise celorlalte. Din pietre, lăptoasă prin atmosfera umedă, lumina se reflecta pe faţa Ştefaniei, care nu reuşea să spună nici un cuvânt şi poate nici nu voia să vorbească, simţind de altfel cuvintele inutile. De fapt, în asemenea situaţie orice ar fi spus nu putea să sune decât ridicol, fie prin emfază sau prin banalitate pusă în evidenţă până la starea pură. El a reacţionat imediat, n-a întrebat-o nimic, ci i-a întins doar mâna pe care ea i-a primit-o moale, complet fără vlagă şi mai pierdută decât la început. Atunci se simţea total liber, nu se mai repeta dorinţa şi hotărârea de a o înfrânge, de la ieşirea din restaurant. Nu vroia să profite de situaţie, fata îi plăcea cu moderaţie, aşa cum trebuie, şi nici măcar n-avea timp să se gândească prea mult. A invitat-o în casă (ar fi fost absurd să se plimbe pe străzi, în halul de extenuare în care era Ştefania). Cu un gest natural, ca şi cum totul ar decurge conform unei vechi înţelegeri, a deschis uşa şi a lăsat-o să treacă în faţa lui în întunericul dinăuntru, întinzând pe deasupra umărului ei mâna, ca să răsucească butonul luminii electrice. Acum îşi reprezenta ceea ce nu avusese timp să perceapă, senzaţia vagă de cald din dreptul gâtului ei atunci când şi-a mişcat mâna pe lângă el, şi gestul însuşi, mişcarea mâinii tăind întunericul, cu o siguranţă şi libertate care-l încânta şi acum. Camera s-a deschis dintr-o dată privirilor ei, aşa trebuie să fi fost, sub lumina prea tare, metalică, a becului electric, şi i-a simţit toată răcoarea, cum nu poţi s-o simţi decât după ce se aprinde lumina, şi o vezi încăpere, şi toate aşteptările de căldură îţi sunt înşelate. Era foarte neprietenoasă, cu divanul denivelat, acoperit cu o cuvertură prea roşie, stridentă, alungit lângă perete, şi mai ales cu dulapul pretenţios, sculptat doar ca să demonstreze munca tâmplarului, încărcat de capete de fată şi frunze de viţă, iar deasupra, la mijloc, în dreptul despicăturii uşii, cu un ţugui fals, turn de lemn menit să-i dea o înfăţişare impunătoare. Toate erau fragile şi lăsau spaţiu mult între ele, şi spaţiul putea fi perceput şi prin ele, incapabile cum erau să-l umple cu

formele lor şovăielnice. De aceea, pentru ochii ei, atunci, camera trebuie că a părut mai goală decât dacă într-adevăr n-ar fi avut nici un fel de mobilă, pentru că o simţea cu disperare, fiind mijlocul de a ieşi din starea aceea de tremur încremenit, adevărata ţintă în sfârşit atinsă, prea încărcată de speranţe ca să o poată linişti cu adevărat. Era în acelaşi timp şi nouă, dar şi imaginată poate, sau simţită inconştient. Oricum, ceea ce este sigur e că a rămas în uşă, privind de data asta în jur, nu fără expresie, şi el a trebuit să-şi scuze într-un fel casa, faţă de care nu simţea de altfel nici un fel de ataşament, însă trebuia s-o facă să se simtă într-un fel bine. Lemnele au bufnit pe parchet, şi a scotocit în sobă, alungând dedesubt cenuşa, apoi a ieşit după surcele, şi s-au auzit, înăuntru, unde era ea, loviturile toporului de afară, un şir de sunete foarte plăcute şi casnice, bărbatul face focul. Când s-a întors a găsit-o aşezată pe divan, rotindu-şi privirile în jur cu vioiciune, gura nu-i mai era întredeschisă. La început a fost puţin fum, se făcea foc pentru prima dată în anul acela, apoi s-a încălzit repede şi i-a atârnat haina trei sferturi de un cui. A rămas într-o bluză cu mâneci lungi, galbenă şi mătăsoasă, şi contrastul dintre părul ei negru şi galbenul bluzei o făcea aproape frumoasă, îi plăcea din nou foarte mult şi a simţit nevoia să fie vesel. Mai era încă foarte tăcută şi destul de intimidată, încât încetul cu încetul, la fiecare gest al treburilor lui casnice, aprinsul focului şi căutatul mâncării, toate pregătirile lui repezi, bine orânduite, crisparea, paralizia de pe faţa ei se topea, ca şi cum ar fi căzut o mască de piatră şi se revela vioiciunea şi energia neliniştită, evocată şi prima dată de trăsăturile ei mobile şi de subţirimea trupului, a oaselor. La ea, pe vremea aceea, te frapa mai mult mişcarea decât ceea ce se mişcă, i se părea că energia nu poate fi conţinută în trupul prea subţire care e făcut doar să puncteze, să deseneze traiectoria mişcărilor şi a dorinţelor ei. El a simţit nevoia să fie vesel cu ea, fără gravitate, şi, neştiind ce să spună, a luat-o prieteneşte de umăr, cu un gest rapid şi vesel, ca atunci când ciufuleşti

părul unui copil. A simţit-o sub degetele lui vibrând, făcând încă un pas spre destindere, spre relaxarea muşchilor, a întregului trup, o alintare felină şi în acelaşi timp un fel de recunoştinţă. N-a mai fost atent mai departe, se simţeau foarte bine, atât, şi nu înregistra decât liniştitoarea descreţire şi despresurare a feţei. Era plăcut, şi a făcut totul ca să nu mai fie nici un fel de tensiune, de senzaţie de anormal, de pasiune prea răscolitoare. O bănuise probabil şi a întreprins o serie de acţiuni ca să reducă din neobişnuit, tulburat şi tulburător, să pară că ea n-a venit pentru prima dată, că nu l-a aşteptat fără să fie invitată. O reacţie obişnuită doar, normală, nimeni n-a trăit neplanificat, adunându-se cu toată fiinţa pentru un singur lucru şi pentru un singur moment al întâlnirii dintre ei, în care ea se aruncase. Focul fusese făcut nu numai dintr-o amabilitate, nu pentru că era frig, ci ca să creeze o atmosferă învăluitoare, blândă şi domestică, ce prin însăşi existenţa ei împărţea concentrare. Nu era numai el sau numai ea, ci şi focul din sobă, treptata încălzire a teracotei, aerul plăcut din jur, mobilele mai puţin străine şi duşmănoase. A făcut toate eforturile să existe şi casa, să nu fie doar o strângere a unuia în celălalt. Nici mâncarea nu i-a dat-o în grabă, fără ceremonial, aşa cum era el obişnuit să mănânce. Trebuia şi masa să fie o etapă care să împartă timpul, să o obişnuiască să aştepte, nu înfrigurat, cu reacţii necunoscute în faţă, ca atunci când l-a aşteptat pe el în umbra copacilor de pe stradă, zgribulită de frig. N-avea tacâmuri şi, deşi era târziu, s-a dus să ceară farfurii şi cuţite, şi furculiţe de la gazdă. A trecut în grabă peste un fel de înţepare a acesteia, supărată din cine ştie ce motiv, născocindu-şi poate obiecţii de morală: „domnu' Marina, la mine în casă, te rog să nu-mi aduci pe nimeni". Relaţiile lui cu ea fuseseră reci, rezervate şi politicoase, n-a vrut niciodată să repete obişnuita legătură proprietăreasă-chiriaş tânăr, ea femeie între două vârste, speriată obscur de bătrâneţe, roasă de rutină, conştientă obscur de zădărnicia anilor dinainte. Politeţea lui, neobişnuită în

acea vreme, era o barieră dincolo de care nu voia să ştie nimic. A înregistrat doar în trecere enervarea ei surdă când i-a cerut tacâmuri, oricum, nu vroia să-i dea nici o atenţie. El trebuia să nu se complice inutil, avea treburile lui, care nu erau numai ale lui, şi acum avea nevoie de câteva obiecte ca totul să fie cât mai calm şi mai plăcut, în limitele unor convenţii pe care chiar dacă le dispreţuia, înţelegea să le folosească atunci când trebuie. Era hotărât să se ferească de nebuniile din afară, le avea pe vremea aceea pe ale lui, cu care se înfrunta în tăcere. Nu avea nevoie de nici un ajutor, de nici o participare, a nimănui. A întins el masa, tacâmurile bine lustruite şi farfuriile albe şi subţiri de porţelan, cu o dungă pe margine care le sublinia transparenţa, erau în contrast cu puţinătatea şi simplitatea improvizată a mâncării de burlac, însă de asta avea nevoie, ca să accentueze tocmai existenţa mediului, a decorului, transformarea venirii ei crispate într-o vizită întovărăşită de ceremonial. Căldura plăcută a focului de cameră, de toamnă, când el e la limita dintre necesitate şi lux, zgomotul tacâmurilor şi tăcerea plăcută dintre ei făceau atmosfera suportabilă, învăluitoare şi inofensivă. Servită, Ştefania se transforma în femeia-copil, ar fi vrut să şi vorbească, ieşind din timiditate, să întrebe, însă pentru început se mărgineau să-şi zâmbească şi ea îşi ascundea agerimea, vivacitatea mişcărilor în dosul unei moliciuni alintate, care nu era nepotrivită cu subţirimea trupului ei. Gesturile ei aveau un fel de somnolenţă, şi zâmbetul care nu-i părăsea faţa, o blândeţe greu de bănuit în împrejurări obişnuite, un amestec de renunţare la sine şi oferire totală şi dezarmată, cu frica de chiar dorinţele ei cele mai fierbinţi, de realizarea lor.

De fapt, în momentele acelea nu avea ea dorinţele, pasiunea ei se întorsese în sine, se golise, femeia era un receptacol golit de ea însăşi, pentru el. Din propria ei voinţă, acum îşi dădea seama, Ştefania se desfiinţa ca vibraţie personală, devenea o funcţie a lui, se transforma într-un gol plin de aşteptare. Era foarte plăcut şi el îi ve-

ghea zâmbind surâsul de-abia înflorit pe buze, şi care se păstra, mai mult decât pe buze, în luminile cu intensitatea redusă ale ochilor uşor aburiţi, din nou cea mai expresivă parte a ei, cum fuseseră în elan sau în vioiciune. Vibraţiile pe care le percepuse din prima seară se schimbaseră în ardere pâlpâită, pulsaţie înceată şi de fond. Fusese foarte plăcut, şi mişcările ei uşor absente îl atrăseseră, se lăsa învăluit în plasa subţire a golului creat de ea, care-i sublinia lui existenţa şi puterea, o deplinătate ce nici măcar nu avea nevoie să se manifeste şi să cucerească, să se afirme cu tărie, înfrângând rezistenţa. înainta doar încet, ca şi cum s-ar fi absorbit sau ar fi absorbit viaţa din jur, oferită, şi contururile i s-ar fi pierdut estompate, adăugate mereu, mişcătoare lent şi ele. A fost foarte plăcut şi, în acele câteva zeci de minute care au urmat, a simţit o curioasă împlinire, o plinătate de sine neîntâlnită până atunci niciodată. Totul deriva din ştergerea ei voluntară, în faţa lui şi pentru el. Pasiunea şi hotărârea care o aduseseră au fost învinse de mediul creat, şi acum, chiar din el, cu ajutorul fetei, apăreau noi mijloace de atragere, poate, alte situaţii care împingeau lucrurile dincolo de obişnuit. Se absorbea mereu cu plăcere în atmosfera creată de ea în jur, ce depăşea intenţiile lui iniţiale, ca într-un mediu fără pericole, îmbietor, în care poţi să aluneci fără grijă. Stăteau faţă în faţă, despărţiţi de masa îngustă, şi camera părea invadată de mirosuri dulci-amărui, care în mod cert nu existau, deşi erau percepute cu un simţ mai profund ce releva orice comparaţie, toate lucrurile pluteau sub punctul lor de realitate brutală, se desfăşura o lume sorbitoare de subprezenţa, de bănuiala doar a unui fluid ce se ascunde şi transformă mobilele banale dintr-o sordidă cameră mobilată. De afară se auzeau paşi rari de trecători ce se grăbeau pe caldarâmul străzii, de sub geam, însă nimeni nu le dădea nici un fel de atenţie, după cum numai zgomot de fond era şi foşnirea uscată a crengilor mai mult dezgolite ale copacilor şi îndepărtatul hârşâit al unei tingiri în bucătăria proprietăresei. Mediul familiar sau indi-

ferent din casa unde se întâmplase să trăiască în acel an îşi descoperea capacitatea de a trăi topindu-se fără zvârcolire în simţurile lui atrase de prezenţa femeii ce-l îngloba pe nesimţite fără să-l desfiinţeze, ci, din contra, părând că-l face şi mai viu. Fără să ştie, fără să urmărească, ea îl ademenea într-o desfiinţare de sine prin suprafiinţă. Il potenţa, e adevărat, însă condiţionându-1, pregătindu-i un fel de trezire în care s-ar fi simţit fără rost. Se lăsa să alunece, tăcând împreună în camera unde se făcuse aromitor de cald. Altfel ca în prima seară, când i-a plăcut atât de mult în local, de data asta nu-şi mai putea retrage privirile, se uita la ea cu un alt gen de plăcere, şi trupul ei subţire nu i se dezvăluia, nu-l mai simţea de-abia ascuns de îmbrăcăminte, vibrând cu energie. Privirile lui se lăsau atrase într-un alt tip de viziune, care nu i se înfăţişa nici privirilor dinăuntru, nu atunci, ci doar în clipa de faţă, după douăzeci şi mai bine de ani, în biroul lui solemn şi greoi de un confort oficial subliniat, după ce aflase vestea. Acum doar, găndindu-se, dacă asta se poate chema gândire, o seară de toamnă târzie într-o cameră mobilată de undeva din cartierul Călăraşi, spre Delea Nouă, unde stătuse el pe atunci, i se înfăţişa ca o călătorie într-un mediu acvatic, cu liane şi plante moi şi plutitoare, în care mrejele erau subtile senzaţii tactile, alunecări pe pielea înotătorului pierdut şi inconştient. Clipocitul apelor lovindu-se de stânci invizibile, lipsa de rezistenţă a lichidului care se despica la cea mai mică lovitură leneşă a braţului, însă în spate, nevăzut, se închidea la loc, ca şi cum nici n-ar fi fost străbătut vreodată. înşelător supusă, plină de meduze mângâietoare cu voracitatea implicită, dându-i o senzaţie de forţă, lărgind limitele doar să le închidă. La fiecare mişcare, fiecare victorie, rămânea tot atâta apă în faţă şi în spate. Pleoapele devin grele şi apa se învecinează cu somnul, călătorie fără timp, în afund. Ochii sunt inutili, pentru că aici nu mai există despărţirea clară a culorilor, ci numai zgomote joase şi rotunde, atingeri moi, mătăsoase, nici măcar mătăsoase ci alunecânde, fără asprime şi re-

zistenţă. Şi înaintare sau stare pe loc. înaintea privirii dinlăuntru se înlănţuiau doar umbre, combinându-se şi crescând. Bluza subţire şi galbenă şi fusta nu mai închideau forma ovală a corpului, dinăuntru se deschidea doar imaginea ei de umbră. Zgomotul tacâmurilor în farfurie se subţia neîncetat, pe măsura apropierii somnului, care nu-i rupea însă existenţa, ci i-o continua, crescând-o, şi luciditatea în loc să dispară se întărea, nu mai opera împărţiri şi distincţii, nu mai tăia margini, ci se întindea pe întreguri. Afară, în miezul uruitului unor roţi de căruţe greu încărcate cu saci şi al loviturilor copitelor în pavaj, de cai greu încercaţi, obosiţi, trăgând greu, peste măsurile lor, se putea auzi tot clipocit, căderi de picături într-o peşteră. Răbdarea animalelor prin timp se simţea, sau poate altceva. Atunci corpul lui devenise singurul lucru solid, împietrit, un volum dur în masa lichidă, şi ceea ce lusese plăcut, victoria şi despicarea apei ce nu năştea rezistenţa, s-a schimbat într-o piedică şi în singurătate, într-o chinuitoare impresie de a fi altfel, despărţit de totul din jur. Era prea mult el în încăperea aceea, întretăiată doar de ecouri şi dorinţa de înfundare, fără să mai străbată nicăieri, a devenit precumpănitoare. Nu gândită, nici măcar simţită, ci transferându-se în act. Cina s-a terminat sau nu s-a terminat, ci a alunecat şi ea în altceva. Greoi, s-a aplecat în genunchi şi cu degetele de-abia stăpânite, îndemânatice fără voia lui şi fără preştiinţă, a început să-i desfacă şireturile pantofilor care s-au auzit căzând greu pe podea. Apoi i-a scos ciorapii, cu mişcări prelungi, mătasea aluneca pe pulpe. In dreptul degetului mare ciorapul nu era remaiat, ci cusut cu un fir de aţă mai întunecată. In palme a rămas cu piciorul ei mic, subţire, umezit de ploaie şi atunci, numai atunci a realizat cum trebuie să-l fi aşteptat ea ore întregi afară, ascunzându-se de curioşi prin umbra insuficient de grea şi deasă a copacilor, udă, zgribulită de frig, cu teama în suflet că va fi respinsă cu brutalitate, aşa cum ar fi fost foarte posibil, sau acceptată de sus. Cine ştie câte ceasuri, de la lăsarea serii, a întunericului ce ve-

nea deja prea repede, încremenită şi atentă la fiecare pas pe care nici măcar nu avea cum să-l recunoască. Trebuind să respingă orice gând ce i-ar fi putut spune că totul e o prostie, că se aruncă în necunoscut, se oferă unei umilinţe. Ar fi trebuit să o caute el, pentru că atunci şi numai atunci credea cu tărie că el o chemase, vrând sau nevrând. Se simţea vinovat, vinovăţia deriva din milă, din sentimentul slăbiciunii ei greu încercate în ultimele zile, când a silit-o să facă pasul, să caute şi să se înfrângă pentru el. Mai mult ca niciodată, de-abia atunci, chiar existenţa lui i s-a părut o vină, o agresiune împotriva celorlalţi, o realitate contra ei. Faptul că provocase aşteptarea afară, în frig şi umezeală filtrată prin oase, nu era decât un caz particular şi cam prea evident al unei alte vinovăţii, mai adânci, faţă de fiinţa slabă şi diafană dinaintea lui. I-a şters piciorul umed cu batista şi l-a încălzit între palme şi apoi a suflat asupra lui. Sub pielea rece se bănuia căldura vie a întregului ei corp. Cuprins încă de milă şi vinovăţie, nimic precizat, dar determinându-i fiecare mişcare, şi-a ridicat încet şi cu un fel de sfială privirile. Lumina becului urât, fără abajur, de obicei metalică şi rece, se încălzise şi se scurgea grea şi uleioasă pe trupul ei, curios de drept, făcea bălţi pe dosul mâinilor aşezate drepte şi rigide pe genunchi. Excursia în sus a ochilor se vădea plină de surprize, îmbietoarele ape păreau solidificate. Văzut de jos, din poziţia aceea ciudată pe care niciodată n-o mai avuse şi nici măcar nu-şi putuse închipui c-o s-o aibă vreodată, trupul femeii era cu totul altfel, lipsit de slăbiciunea pe care i-o bănuise. Avea un fel de împietrire sau, mult mai bine, o încordare de vargă de oţel în tensiune, mai apropiată de prima lui impresie, dar mult dincolo de ea. Fata aceea avea un volum net, bine delimitat, şi privirea lui, deodată neliniştită, se grăbi mai sus, de-abia oprindu-se cu mult mai puţin de o fracţiune de secundă, atât cât putu recunoaşte ce se întâmplă, pe freamătul mândru al arterelor gâtului. Apoi, sus, se dezvălui faţa. Şi acum era dominată de un zâmbet închis, de-abia schiţat, care se reţinea

pe sine. Dar nu mai era timid, închis în sfială, neîndrăznind să se desfacă, aşa cum îl observase la masă, la începutul mesei, în primele clipe când ieşise din crispare. închiderea lui semăna cu stăpânirea tuturor comenzilor. Nu era nici mândrie şi nici triumf evident, ca să-l revolte, ci o revenire la sine, în legătură cu privirea enigmatică a ochilor ce pentru prima dată nu erau mişcare şi lumină, ci îşi desenau un contur net din linii alungite şi bine închise. Forma, desenul şi nu culoarea îl frapau. Erau aţintiţi în jos, asupra lui, nu cu spaima de a vedea îngenuncheat un bărbat înalt, cu oasele mari capabile să-i suporte masivitatea ulterioară, cu umerii largi şi puternici, ci cu un aer de firească observaţie, ca şi cum s-ar întâmpla exact ceea ce trebuie să se întâmple, ce era dat. Ea nu mai trebuia să facă nimic, şi de aceea braţele, şi bustul, şi bărbia, şi privirea îşi păstrau încremenirea, un moment de repaus şi împlinire. Era învăluit şi atras în această nemişcare, el acum maleabil, ca de ceară, după ce toată mişcarea şi agitaţia ei de suprafaţă căzuseră şi îşi dezvăluia un miez dur, învăluit cu grijă înainte. Femeia, văzută de jos, era din nou alta, nici vioaie, nici timidă, nici pasionată, nici înfricoşată, o tensiune încremenită care luase formă. Intr-un fel îşi era străină chiar sieşi, nu numai faţă de el, depărtată de ceea ce obişnuia să fie. Atât doar că ea era adâncită în starea ei, sau aşa părea. Fusese adus aici, în faţa acestei prezenţe zdrobitoare, printr-un fel de iluzie a inconsistenţei, şi acum nu putea sau nici nu voia să se întoarcă. De aici nu mai exista decât mers înainte, dincolo de chiar prezenţa femeii, până la capăt. Dorinţa îl plonjă ca un val puternic, din nou în necunoscut, prin altă zonă decât aceea de alge mătăsoase, între ei se crease o tensiune nouă şi un fel de luptă surdă şi fără scăpare. Dar, neîndoios, fata din faţa lui exista aşa cum nu existase nimeni, niciodată.

După amintirea aceasta nu mai era decât gol, fapte şi scene, mai multe decât la început, când nu-şi putuse imagina decât gesturi casnice şi uşi de dulapuri masive, deschise, o respiraţie timidă şi prea uşoară în nopţile de in-

somnie. Nu reuşea să facă transferul, să prelungească senzaţia de existenţă. De altfel, se mişca greu, cu un fel de indiferenţă, prin amintirile lui ulterioare, prea serbede. Scena aceea, pe care nu înţelegea cum o putuse uita, îl domina. Se ridică neliniştit de la birou şi începu să păşească peste covorul moale, cu capul plecat, ca atunci când se afla în pragul unor decizii foarte importante. Nu se putea lua nici un fel de hotărâre, era doar surprins că deţinuse în el, atâta vreme, nişte amintiri de a căror importanţă pentru el nu-şi dăduse seama. Timpul scurs, atât de plin totuşi în înfăptuiri, i se părea o pierdere, ca şi cum înţelesul lui ascuns i-ar fi dispărut. Tot timpul acela fusese deţinătorul acestor lucruri foarte importante, însă nici el nu ştia de ce. Semnificaţia celor gândite înainte nu se descoperea pe deplin, se lăsa doar bănuită, pentru că nu putea face nici o asociaţie, n-avea legătură nici cu relaţiile lor de după aceea, statornice şi normale, cu nici un alt fel de relaţii. Şi totuşi erau neliniştitor de importante, într-un fel anume. Se arătau ca nişte descoperiri esenţiale, deşi nu le aflase de nicăieri, ci le-a avut mereu la îndemână. Cum de le putuse ignora? Le deţinuse, i s-au întâmplat. Păşind pe covorul moale, în ritmul inegal al paşilor, cu opriri şi reluări de mers, îşi formulă clar, aproape şoptit: „mi s-au întâmplat", şi în faţa clarităţii cuvintelor, la care se reîntorsese în sfârşit, începu să-şi dea seama. Aşa cum şi le amintise, nu i s-au întâmplat. Erau ale lui, familiare, ieşite din propria lui memorie, dar îi erau în acelaşi timp şi străine, ciudate, crescute cu mult. I s-au întâmplat, le trăise, e adevărat, dar numai atât. Atunci, în seara aceea, când Ştefania venise la el prima dată, s-au întâmplat nişte secvenţe, i-a plăcut şi i-a fost milă de ea, a făcut focul şi i-a dat să mănânce, şi apoi a descălţat-o într-adevăr, pentru că era udă, rebegită. Totul, fiecare fapt era adevărat, fragment cu fragment, şi apoi legătura lor s-a oficializat în scurtă vreme. Dar toate acestea le făcuse doar rapid, răspunzând la semnale, acţionând rapid, acoperind consecinţa şi ecoul unui act cu actul următor, cu fapta care-i

urma. Pe când acum, după douăzeci şi mai bine de ani, nu acţionase, ci gândise, dacă asta înseamnă cumva gândire, fiecare scenă în parte, descompusă. Ion Marina se minuna în faţa propriei lui experienţe gândite, a trăirilor lui neatente care se încărcau cu semnificaţie, după ce erau scoase la iveală din uitare cu nespusă migală, încetineală reclamată de dorinţa de a nu lăsa ceva deoparte, să se piardă. Efortul reconstrucţiei crescuse faptele, trăirea rememorată şi gândită era mult mai importantă. Atunci nimic nu se întâmplase chiar aşa, pentru că toate se scurseseră prea repede, fusese încălecat de timp şi de succesiunea momentelor care cereau fiecare răspuns. Lucrurile s-au întâmplat aşa, şi cu totul altfel în acelaşi timp, şi nu s-au împlinit decât nebăgate în seamă în propria lui memorie. Ar fi putut să se gândească la ele şi înainte. Se opri din mers, dându-şi seama că nu-i chiar aşa. Nu s-ar fi putut gândi dacă Ştefania n-ar sta acum pe patul ei de la spital, fără să ştie ce a aflat, ce i s-a spus lui, dar neîndoios bănuind, dincolo de cunoaştere, cuprinsă de frică, sau de grijă, sau de un sentiment necunoscut, pe care el nu-l putea decât presupune, cu toate că lui i s-a comunicat: „Importantă era doar starea psihică a bolnavei". Pentru prima dată, în cursul acestei zile, şi-o imagină nu cândva în trecut, ci chiar în clipa în care se gândea el, chiar acum. Aşa cum stătea în camera aceea greţos de albă şi ostentativ prietenoasă de la spital. Un sentiment de regret îl învălui. Totuşi, în ciuda sentimentului apropiat, cald, care deriva din faptul că o recunoştea ca pe o fiinţă apropiată, desigur în pericol, dar cine ştie, poate e o salvare (pentru prima dată încerca un soi de nădejde îndepărtată sau de refuz), cu adevărat înţelegea că o cunoaşte mai puţin decât oricând, rămăsese cu un sentiment de taină care n-o privea doar pe ea, ci însăşi relaţia dintre ei, legătura dintre ei, pe el însuşi. în cele câteva ore, atunci, într-o cameră mobilată, la începutul adevărat al legăturii dintre ei, îşi trăise marea lui aventură de dragoste, poate ¡repetabilă, trecuse fără să-şi dea seama de la putere la

slăbiciune şi apoi iar la putere, de la protejare la supunere, de la trezie la un fel de somn. Ea însăşi trecuse prin etape, fusese pasionată, ceruse, apoi a devenit ademenitoare şi supusă, ca să i se descopere. însă totul fusese prea repede, pe nesimţite şi pe negândite, dincolo de conştiinţă, repede înfundat în el. Dacă s-ar fi putut opri o singură clipă, în oricare dintre momente, ca să trăiască intens şi să şi simtă că trăieşte, atunci totul ar fi putut fi altfel, cu totul altfel. Dacă acum, stând în biroul lui, s-ar putea vedea cu adevărat stând aici, atunci ar putea înţelege ceva. Dar fusese prea repede, fusese prea ocupat, şi marea lui experienţă de dragoste trecuse fără să-şi dea seama, şi apoi totul a reintrat în obişnuit, s-au văzut prea des şi prea în grabă, şi după aceea n-a fost decât cotidianul, şi dulapurile acelea cu uşile deschise, şi gesturile de fiecare zi, şi respiraţia domoală din nopţile de insomnie. Dacă ar fi putut privi un singur moment dincolo de consecinţele lui, un singur gest fără cauză şi fără efect, ar fi fost altfel, s-ar fi detaşat, ar fi crescut şi şi-ar fi dezvăluit nebănuitele laturi. Atunci fusese marea experienţă de dragoste, în momentul când şi-a ridicat privirile şi ea devenise un corp atât de dur, de prezent, cu toate laturile luminate. Pentru că nu fusese doar excursia ochilor în sus, şi poziţia rigidă a mâinilor în poală, cu palmele întoarse în jos, odihnindu-se pe genunchi. Nici linia suitoare a gâtului şi pulsaţia puternică a vinelor, nici bărbia ridicată în sus, bine rotunjită, nici desenul ochilor, mai important, mult mai important decât culoarea. Atunci faţa ei nu făcuse lumini şi umbre, ci fusese învăluită toată de ceva care venea din ea însăşi. însă a trebuit să se grăbească, împins de chiar revelaţia lui, şi n-a avut timpul să bage de seamă. Totul a fost prea repede, cu mult prea repede, iar el a fost chiar înglobat în momentul acela, fusese o parte din el, şi l-a pierdut. Aşezat din nou la biroul lui, îon Marina încerca să descopere dacă n-a fost altă clipă, o altă întâmplare din istoria lor comună, în care totul să se fi repetat, sau un moment când numai una dintre etape a trăit cu putere, singură şi nea-

mestecată, negonită din spate de alte gesturi şi nechemată de nimic.

A fost un moment de protecţie, fără îndoială că a fost, atunci când s-a decis fără nici un fel de umbră de îndoială că trebuie să o ia definitiv de acolo, şi relaţia să se înnoade trainică. Se cunoşteau deja bine, s-au mai întâlnit de câteva ori, şi ea a încercat, sau poate chiar în seara aceea a încercat, să-i povestească totul. Chiar în noaptea aceea, spre dimineaţă, când în cameră se făcuse iar puţină răcoare şi umed, şi din colţurile ei neştiute ieşise igrasia latentă a camerei, ca o adiere de muced şi o senzaţie de nesfârşite ploi care s-au adunat acolo. Camera părea într-o casă foarte veche şi lumina scăzuse aşa cum scade spre dimineaţă sau, poate, când eşti prea obosit şi totul se vede în tonuri mai întunecate şi tulburi. Poate că scădea energia, muncitorii de la uzină erau şi ei obosiţi, sau era de vină filamentul becului. Oricum, se lăţeau umbrele în cameră şi el fuma cu o mână sub cap (ţigări Bucegi, dintr-un pachet subţire de zece bucăţi, din hârtie foarte proastă). In pauzele dintre două fumuri mâna cu ţigara aluneca în jos, atârna aproape inertă. Nu îi era rău, era doar obosit, dar nu voia să doarmă, şi nici ea nu dormea, îşi apropiase capul de cotul mâinii lui de sub cap. Se simţea foarte liniştit, fără încrâncenare, şi-l pasiona, sau nu, mai degrabă îl interesa ridicarea lentă a fumului de ţigară (care întuneca şi el plăcut camera) şi aşezarea lui în straturi legate între ele. Se crease o singurătate plăcută, cu ea alături, prezenţa Ştefaniei îl izola de propriile lui gânduri şi griji, şi atunci nu trebuia să-i poarte nici ei de grijă. Stătuse şi ea destinsă, plăcut obosită, până ce a simţit că se încordează, înainte chiar de a se mişca, şi cum apoi se ridică într-un cot şi-l priveşte. O lăsă să se uite la el fără să-i dea atenţie, şi numai mai târziu îşi întoarse leneş capul spre ea, cu un zâmbet pregătit, pe cale să se înfiripe. Faţa ei, spre marea lui surpriză, era teribil de serioasă, aproape gravă, cu ochii aţintiţi asupră-i, lucind întunecat. Se întâmplase desigur ceva, şi el nu voia să se petreacă nimic,

era prea plăcut, cu toată oboseala, şi cu mâna care fusese sub cap a vrut s-o facă să se culce din nou, alături de el, ca înainte. Curios, i-a opus rezistenţă, ar fi trebuit ca s-o facă să se întindă, să folosească o forţă ce ar fi stricat oricum odihna de după aceea. A lăsat-o deci să se uite la el fără să o întrebe nimic, se mai întâmplă aşa cu femeile, apoi le trece. Deşi nu mai era acelaşi lucru, nu existau doar unul lângă celălalt, prezenţa ei îi impunea o atitudine, era prea manifestă, nu doar un fundal pentru propria sa singurătate. Nici privirile lui nu mai rămăseseră indiferente, constatative doar sau afectuoase, ci întrebau, deşi tăceau, dialogul începuse, din ochi, se căutau contacte, se puneau întrebări, ceva devenise o problemă, nu mai era nimic simplu şi natural, aşa cum trebuie să fie. îşi feri el privirile, nu voia să complice lucrurile inutil, însă oricum le simţea pe ale ei aţintite asupra lui, grave, întrebând ceva ce n-avea chef să răspundă. Până la urmă vorbi ea, nu s-a mai stăpânit, spunându-i că nu ştie absolut nimic despre el, „în afară de poveştile tale, atunci, seara, când te-am văzut pentru prima dată. Erau foarte curioase, şi m-am gândit la ele, cu mersul acela prin..." Nu putea s-o lase să spună, n-avea nici un rost, şi atunci a întrerupt-o întinzând în acelaşi timp braţul cu energie, ca s-o culce. „Lasă asta, n-are importanţă, culcă-te." „Nu, poveştile acelea au fost foarte importante, ştiu eu, şi m-am gândit la ele. Nu le-am înţeles..." „Vrei acum să ţi le explic?" „Nu, nu vreau să mi le explici, dar nu ştiu nimic despre tine, absolut nimic, şi istoriile acelea mai mult nu spuneau decât spuneau, de fapt nu lămureau nimic, nu ştiu cum să-ţi spun." I-a astupat gura cu mâna, ca să tacă, şi i-a spus: „taci, taci, lasă asta, mai bine odihneşte-te, dormi mai bine". însă ea a continuat să vorbească, şi cuvintele ei calde le simţea în palmă, chiar aşa cum îi ieşeau din gură, umede de respiraţia ei (în cameră se făcuse destul de frig), şi se auzeau bolborosite, dar prea clare oricum, „nu ştiu cine eşti, da, e adevărat, am aflat ceva când te-am căutat şi te-am găsit". „Bine, dar atunci nu înţeleg ce vrei, ăsta

sunt, uite-mă aici." Aşa se pierdea marea lor poveste de dragoste, cea mai importantă din viaţa lui, marea experienţă. Fata asta nu numai că nu izola momentele între ele, dar nici măcar toată seara aceea de ce a fost şi de ce urma să fie. Voia să le lege şi să-l audă povestind din nou, ca atunci la restaurant, când s-au plăcut atât de mult unul pe celălalt, şi el a lăsat-o, pentru că nu venise cu el sau din cine ştie ce motiv. îi plăcuse foarte mult şi atunci s-a stăpânit, pentru că ştia şi ştie şi acum să se stăpânească, dacă el vrea aşa, nu este la cheremul chemărilor de moment. Fata s-a ridicat în genunchi în pat şi umbra capului ei se profila pe perete, întunecată, cu părul răsfirat. îl privea acum din faţă şi din toate părţile, îl învăluia şi voia neapărat să afle. I-ar fi putut spune unele lucruri, dacă ţinea cu tot dinadinsul, însă mai bine o făcea să renunţe. Atunci ea nu l-a mai întrebat nimic despre el, deşi poate fusese fascinată de povestea aceea cu noroiul şi cu Abadic, soldatul Abadic, pentru că aşa sunt ei, se fascinează de la distanţă, şi în patul acela cald, chiar dacă erau obosiţi (dar o oboseală cu totul diferită de cea de atunci), micile istorii sunt fascinante, întâmplate altora, altcândva. Apoi Ştefania a vrut să-i povestească neapărat despre ea. „Nu mă cunoşti, nu ştii absolut nimic despre mine, chiar mai puţin decât ştiu eu despre tine. De fapt, nici n-am vorbit niciodată nimic." A trebuit să-i spună că nici nu era nevoie, de ce trebuie neapărat să vorbească, să povestească, era foarte bine, fusese foarte bine înainte, şi acum erau pur şi simplu obosiţi. „Altă dată." însă ea voia „ştii, trebuie să-ţi spun, mă umileşte dacă nu te interesează absolut nimic". El a sărutat-o atunci pe gură şi i-a spus că e foarte frumoasă. Era într-adevăr frumoasă, cum stătea aplecată asupra lui, cu ochii lucind pasionaţi, cuprinşi de un fel de fanatism al mărturisirii, al confesiunii totale şi brutale, agitată acum. „Şi asta mă umileşte, lasă-mă, vreau să-ţi spun cine sunt." El a lăsat-o. „Ştiu cine eşti, acum ştiu mai bine decât dacă într-adevăr mi-ai spune ceva, nu-ţi dai seama." (Şi atunci probabil că într-adevăr credea că o descoperise,

mai era sub influenţa momentelor de la începutul nopţii, când a privit-o de jos. Deşi, de fapt, nu-şi dădea destul de bine seama ce important fusese totul, câtă dreptate avea, pentru că s-ar fi oprit, şi s-ar fi gândit, ar fi închis totul în cuvinte ca să nu uite niciodată. Dar, oricum, bănuia.) „Nu, a strigat ea, nici măcar nu te interesează, şi nu m-ai întrebat nimic. Aş fi preferat să mă întrebi, cine fusese înainte, pe cine am iubit, dacă tu eşti într-adevăr primul om pe care-l iubesc cu adevărat." Din nou era cuprinsă de pasiune, de un fel de nebunie, şi voia ca el să fie gelos, retroactiv, s-o cuprindă în tot timpul ei. „Nu te interesează decât seara asta, noaptea asta." A trebuit să-i spună că nu e adevărat, fusese doar prea bine şi nu mai vrea să afle nimic. „Eşti frumoasă, cred că sunt primul bărbat pe care l-ai iubit vreodată." Ea ţinea să-i povestească, să-i spună că a fost „îngrozitor", şi privirea ei intensă, întunecată, o făcea cu adevărat frumoasă, iar devenise altceva, altcineva, numai că el nu-şi dădea seama atunci. Nu dorea să-i povestească nimic, ci să rămână în starea de dinainte. Poate că dorea să-l facă să sufere, să-i evoce un trecut pe care nu-l mai putea modifica, şi voia să-l arunce ca un fel de distanţă între ei, pe care el urma mereu să tindă s-o străbată. Sau n-a fost asta, nimic gândit, o înverşunare de a se face cunoscută ca să fie cuprinsă, complicată, cum poate atunci ea însăşi şi-a închipuit că este. El însă refuza s-o asculte, se încăpăţânase şi nu voia să se piardă ceea ce credea că este simplitatea ceasurilor din noaptea aceea, clare, pe care ea încerca să le complice. Nu se mai putea juca, întărâtând-o să vorbească, şi s-a posomorât, privirea i-a devenit rece, şi el s-a depărtat de lângă ea, ridicându-se, iritat, pregătindu-se de o scurtă dar grea mânie. Se înfuriase fără să ştie de ce pe trecutul ei, pe hotărârea de a-1 implica şi şopti (ca să fie şi mai evident, mult mai mult decât ţipăt): „Nu vreau să aud nimic. Taci, ţi-am spus, nu mă interesează. Nu vreau să ştiu cum a fost, de-abia mă interesează cum va fi". Nu se ştie ce a speriat-o, poate i-a simţit trupul încordat cu toţi muşchii adunându-se sub

piele, crisparea lui atât de obişnuită pe vremea aceea. S-a întâmplat oricum ceva, pentru că a tăcut, privindu-l speriată, micşorându-se în faţa lui. Gura moale îi rămăsese întredeschisă. Atunci a întins un braţ şi a atras-o lângă el din nou, şi ea a acceptat fără împotrivire şi s-a pitulat alături de corpul lui suplu, muşchiulos, fără nici o vorbă, şi din nou a devenit altfel, ascunzându-se în el, pentru ocrotire. Din nou devenise altfel, înfricoşarea ei nu era neplăcută, îl creştea pe el însuşi fără să-l ademenească. Nu mai era pasionată şi nici o capcană, ci supusă, oferindu-i poate atunci faptele din trecutul ei nu ca pe o prezenţă, ci ca o absenţă, renunţând la ele. Nu ştia acum, stând în biroul lui, cu ochii fixaţi în gol, de ce n-o lăsase să vorbească. Dar povestirea i se păruse, nu ştia de ce, un fel de ameninţare şi, fără brutalitate, o înlăturase. Voia s-o accepte fără trecut, fără povestiri complicate, doar aşa cum era atunci şi cum trebuia să se păstreze pentru el de acum înainte, până la sfârşit. Dincolo de cuvinte, ea a înţeles şi i s-a supus, şi a venit aşa. Poate că ar fi fost cu totul altfel dacă s-ar fi mărturisit, cu patima de care era cuprinsă. Ion Marina, după atâţia ani, încercă să-şi imagineze cam ce ar fi putut să-i spună, ce cheie dorea să-i ofere, pentru ce problemă ce devenea reală pentru el de abia acum. Gândurile nu i se puteau organiza în nici un fel de imagine, n-o vedea decât pe ea, atunci, înfricoşată fără motiv, poate îşi închipuia că risca să-l piardă şi atunci venirea ei ar fi fost zadarnică. Se ghemuise şi din nou apărea fragilă, fără consistenţă parcă, şi viaţa ei pâlpâită se fiinţa doar din ce-i dădea ei, ocrotirea lui din acel moment. După aceea n-a mai încercat niciodată să-i povestească nimic, şi el însuşi a uitat că ar fi fost ceva de spus. Nu simţise niciodată nevoia, şi acum îşi aducea aminte doar de bătaia speriată a arterelor ei, care i se transmitea. O clipă se gândi la ideea nebunească de a se duce la spital să-i ceară acum să-i povestească, însă renunţă imediat. Atunci ar fi spus, în momentul în care se deschisese şi pentru amândoi se petrecea un eveniment deosebit, de mari consecinţe. Acum pro-

babil că şi ea uitase, faptele îşi pierduseră semnificaţia. Nu ele brute aveau importanţă, ci un sentiment al lor, atunci, în raport cu ce i se întâmplase, cu noua ei experienţă. Luate izolat, nu puteau să fie cine ştie ce. Trecutul, mediul ei obişnuit, nu avea nimic deosebit, numai atunci i se păruse ei că a devenit foarte interesant. Altfel, nu putea să fie decât o istorie banală ce câştigase provizoriu alte înţelesuri, pierdute în anii care au urmat. Cum fusese se putea eventual deduce.

Când a făcut prima vizită la ea acasă a găsit, în mare, ceea ce aştepta. Camerele joase, încărcate cu fleacuri de tot felul, o formă abundentă a mizeriei, vădită prin faptul că de-a lungul anilor nu se aruncase nimic. Tot ce s-a cumpărat, a costat bani şi efort, era acolo. Nici un lucru nu era părăsit, ceea ce era nou se aşeza alături de lucrurile mai vechi şi rapid se molipsea de un fel de bătrâneţe mohorâtă. O mulţime de podoabe acopereau mobilele, ca şi cum ar fi fost bolnave de ceva ruşinos şi ar fi trebuit acoperite. Căţei de porţelan, păpuşi stricate (poate de pe vremea când Ştefania fusese copil, primite ocazional), multe horbote şi dantele cu motive groteşti, cerbi fără graţie, căprioare bondoace, păsări diforme, lipsite de mişcare. Atunci nu le observase decât în treacăt, acum, după atâţia ani, îl scârbeau. întreaga casă îi părea un schelet hidos, acoperit de toate pânzele şi dantelele şi fleacurile fără semnificaţie, care nu făceau decât să evidenţieze şi mai mult coastele gălbejite, liniile urâte ale mobilelor fără gust. Deşi casa era curată „ca un pahar", dădea senzaţia de praf şi murdărie prin supraaglomerarea cu lucruri inutile, lipsite de funcţionalitate, ridicate ca un zid împotriva unui pericol ce bântuia probabil mereu întreaga familie, o sărăcie mereu ameninţătoare, împotriva căreia se înălţau metereze de obiecte. Femeia aceea mică şi slabă, mohorât îmbrăcată, în cafeniu, cu hainele ţepene pe trup, l-a primit încurcată, temătoare de ceva, făcând gesturile obişnuite ale ospitalităţii, deşi, desigur, el venea în peţit, nu era un musafir de rând. Dar nici nu ştia dacă i se potriveşte ce

învăţase ea despre cum trebuie primiţi asemenea oaspeţi. Şi, pe deasupra, o jenă, femeia părea că mereu se scuză, şi apoi chiar începu să se dezvinovăţească: „Vedeţi, aşa e la noi, cam simplu..." Pe vremea aceea el nu era decât la începutul drumului, într-o lume încă tulbure, era încă sărac, văzuse case de acest fel cu zecile, aproape toate în care mai fusese. Insă femeia aceea mică şi subţire, speriată, închisă în sine şi cu trăsăturile şterse parcă anume ca să nu semene cu nimeni şi cu nimic, se scuza că nu e altfel, că nu poate să-l primească în altă casă, deşi el nu se mira, venea în mediul lui familiar. Poate că aşa s-ar fi scuzat în faţa oricui, prinzând ocazia să-şi arate nemulţumirea faţă de singura lume pe care o cunoştea şi în care trăise îngropată toată viaţa. Mişcările ei erau rapide dar neîndemânatice, deşi le făcuse de atâtea ori, mereu cu groaza de a nu strica ceva, de a nu face o gafă. în casa asta şi Ştefania părea altfel (din nou alta), stânjenită că îl primeşte aici, deşi ştia nu numai că pentru el n-are nici o importanţă, dar, din contra, dacă l-ar fi primit într-un palat ar fi fost un motiv de fugă. însă aspiraţia continuă spre altceva îi făcea pe toţi să nu fie niciodată mulţumiţi nici de starea lor, nici de locuinţa lor, să nu fie, mai ales în prezenţa străinilor, niciodată acasă. Se închipuia cum stătea greoi, cu tălpile bine înfipte în podele, cu spatele aşezat ferm pe spătarul incomod al scaunului, în vreme ce Ştefania tăcea, iar mama ei alerga să aducă ceva, să-i ofere de mâncare şi băutură, ca să nu-şi închipuie nici măcar o singură clipă că n-au, că sunt mai săraci decât sunt. Până ce a fost totul aranjat pe masă, şi atunci şi ea, mama, s-a aşezat cu un fel de timiditate, cu mâinile în poală, şi între continuele invitaţii să mănânce, a început să-l privească pe furiş, să-1 evalueze fără să îndrăznească să-l întrebe ceva. Privită şi ea cu atenţie, se vedea că seamănă foarte mult cu Ştefania, însă cu trăsăturile mult mai palide, mai şterse, mai neformate, ca şi cum oamenii aceştia ar fi făcut un proces invers, şi pe măsură ce îmbătrâneau, în loc să se diferenţieze, să-şi întărească şi îngroaşe trăsăturile, şi le-ar fi sub-

ţiat, devenind din ce în ce mai şterşi, mai neformaţi. In tinereţe îşi trăiau rapid individualitatea şi apoi se topeau înspre nediferenţiat. Pe atunci i se păruse doar o femeie între două vârste, cam prea repede consumată, foarte timidă, pentru care avea o simpatie molcomă, un fel de toleranţă. Conversaţia nu se închega, femeia nu avea ce să-i spună, şi fiecare încercare era repede cenzurată. Poate i-ar fi vorbit de fiică-sa, dar nu îndrăznea în faţa ei, ar fi fugit, dar şi asta ar fi cerut prea mare îndrăzneală. Nici el nu prea avea ce să-i spună, se porni s-o laude cu fraze convenţionale pe Ştefania, şi femeia îl asculta clipind rapid din ochi. Apoi începu să dea din cap, aprobativ, spunând: „da, numai să aibă noroc (era o condiţie, o rugăminte şi o spaimă), numai să aibă noroc. Că noi ne-am chinuit cu ea la şcoală, şi a făcut şi ea ce a putut, acum vezi, e funcţionară. Numai să fie totul bine, şi Doamne fereşte..." Avea o temere mai generală şi se oprise, nu ştia ce să spună, nu voia să-l jignească. „Numai să aibă noroc, şi să fie într-un ceas bun. Să găsească un băiat bun, aşa cum trebuie, că părinţii nu doresc altceva decât fericirea copiilor." Se oprise şi ar fi putut continua aşa, manifestându-şi grijile, şi el o asculta cu bunăvoinţă şi cu un fel de afecţiune, atât pentru ea, cât şi pentru Ştefania, care stătea tăcută pe scaun, privindu-l şi ea cu un fel de spaimă. Aici la ea acasă păstra foarte puţin din fata vioaie, cu trupul subţire, aşa cum o văzuse pentru prima dată. Mişcările ei nu aveau repeziciunea lor caracteristică, se înmuiaseră, şi corpul ei părea (acum privit, după ani) ca de ceară, maleabil şi, într-un fel, resemnat. I se oferea altfel decât până acum, fără plăcere şi fără pasiune, fără tăcuta încrâncenare din seara când venise la el. Atunci el nu era uimit, ci doar asculta tăcut, aşteptând ca femeia mai bătrână să-şi desfăşoare fricile şi rugăminţile. Ştefania se schimba, deşi el n-o cunoştea destul, ca să-şi poată da seama. Mai urma s-o ceară propriu-xis, să transforme toate aluziile cu care era învăluit în certitudini, ca apoi să facă eventual planuri în timp şi mici aranjamente economice. însă înainte de a apuca,

a venit el, tatăl. Scena care a urmat l-a surprins puţin, deşi ştia că asemenea relaţii de familie şi asemenea oameni nu sunt o raritate. De fapt, acum îşi dădea seama, viitorul său socru îşi juca un rol, o anumită piesă inventată de el, pe care o arăta tuturor străinilor şi chiar lui însuşi. Numai că nu se vădeau pauzele între acte, totul părea firesc, sau a părut până în clipa când întreaga montare s-a dat peste cap. La început s-au auzit paşii apăsaţi, pe cimentul din curte (un fel de trotuar ce înconjura casa), atât de apăsaţi şi voit solemni, încât ai fi putut crede că vine un om deosebit de gras, ce abia se poate mişca. Se auzeau rari, îndesaţi, ca şi cum cineva s-ar fi plimbat printr-o cameră, meditativ, mai degrabă printr-o celulă. Deşi nu era nici asta. Totul vroia să evoce importanţa deosebită a celui care umblă. Nimeni nu poate să umble în mod normal aşa, pe stradă, pentru că după câteva sute de metri ar fi căzut de oboseală. Nu era un mers obişnuit, ca să ajungi undeva, ci un semnal, era un mers conştient că este auzit de către alţii, menit să vestească şi să trezească reacţii. Niciodată un om adâncit în gânduri, inconştient că mai sunt oameni în jur, n-ar fi păşit astfel. La fel a fost zgâlţâită clanţa, uşa s-a deschis brusc şi s-au auzit aceiaşi paşi rari în micul antreu, toţi cei din cameră, cele două femei şi el, şi-au aţintit privirile înspre uşă, al cărei mâner s-a aplecat greu şi încet. Mama Ştefaniei s-a ridicat brusc în picioare, cu un gest reflex care-i modificase sau îi accentuase toate trăsăturile. Uşa a fost împinsă larg, spre perete, ca şi cum într-adevăr ar fi trebuit să lase loc să intre un om foarte corpolent sau un valet de mare casă (în fiime, nu în realitate) ar fi urmat să anunţe venirea unui personaj de o deosebită importanţă, încărcat de titluri sonore. N-a apărut în schimb decât un om mai degrabă mic de statură, destul de voinic, e adevărat, cu o privire încruntată, buzele groase, strânse dispreţuitor, şi pieptul falnic repezit înainte, ca la un soldat la paradă. Făcea eforturi vizibile să fie impozant, şi gâtul destul de gros era întors pe jumătate, ca să permită capului să privească

pieziş. Ţinuta asta marţială era însă ridicolă, şi el nu s-a putut abţine să nu zâmbească, reţinut, mai mult interior, îşi aducea aminte absolut cu precizie. Sau, oricum, poate că la început a zâmbit. Ştefania s-a ridicat şi ea în picioare şi părea că vrea să spună ceva. Se încruntase şi ea, în orice caz pe faţă i se vedea un fel de încrâncenare, de încă-păţânată rezistenţă. N-a spus însă nimic şi importantul personaj şi-a scos la început şapca, destul de veche şi uza-tă, pe care a aruncat-o peste una din dantelele ce acope-reau bufetul cam scorojit, apoi şi-a ridicat o sprânceană (ca să se vadă precis că este surprins) şi s-a îndreptat spre Ion Marina, spunând. „Eu sunt Iancu Dumitrescu, func-ţionar", şi i-a întins mâna. El i-a răspuns: „Marina" şi s-a ridicat de pe scaun, încet, duelul deja începuse, ca să îşi arate lungimea puterea, calmul cu care ştia sigur că impresionează. învăţase de pe atunci tactica mişcărilor lente, a întârzierilor voite în gesturi. însă piesa trebuia să continue.

Ceea ce s-a întâmplat a fost în aparenţă foarte simplu. Viitorul său socru a trecut în cealaltă cameră şi destul de tare, ca să poată fi auzit şi de ei (de el şi de Ştefania), a început să ţipe că „n-are nevoie de golani în casă" şi, pe măsură ce se auzeau şoaptele speriate, rugătoare şi indis-tincte ale nevesti-sii, el ţipa tot mai tare, devenea mai violent, ca s-o umilească pe ea, şi pe Ştefania, şi pe viitorul ginere, care trebuia intimidat de la bun început, ca să se scuze poate mereu de acum înainte, să i se pară că de abia este acceptat. Pe faţa Ştefaniei se întărea expresia de încă-păţânare şi de revoltă şi în acelaşi timp evita să-l priveas-că, furia îi era umbrită de ruşine. în mod obişnuit ar fi trebuit să-l înfurie, să-şi simtă corpul cabrat, cu toţi muş-chii strânşi, şi apoi mâna să se îndrepte spre buzunar (gol desigur, atunci, adică fără armă) şi trăsăturile să i se înăs-prească, mai ales datorită unei cute resimţite la rădăcina nasului (pe care n-o văzuse niciodată). Curios, nu se în-tâmplă nici una din aceste reacţii atât de obişnuite pentru el pe atunci. Deşi auzea distinct ce ţipa celălalt dincolo

(de aceea şi ţipa, ca să fie auzit) şi regreta spaima şi rugăminţile ce se strecurau, doar ele, din vocea femeii de alături, el nu se înfurie şi nici măcar nu râse, pur şi simplu toată scena regizată de alături îl lăsa indiferent, atât. De aceea zâmbi cald şi protector spre Ştefania, fără să-i spună ceva, şi calmul lui o uşură pentru o vreme, cel puţin de ruşine, apoi zâmbi şi ea încurcată, cu timiditate, şi-şi întinse mâna spre el, iar el nu-i ieşi în întâmpinare, ci o acceptă pur şi simplu şi i-o strânse încet, fără vreo semnificaţie anume. Era ciudat de luminat şi de senin şi se simţea foarte bine şi foarte detaşat, ca şi cum nu de el s-ar fi vorbit dincolo, nu el ar fi fost cel ce urma să fie impresionat. Se simţise ciudat de sigur pe el şi într-un fel chiar confirmat, şi sentimentul acesta se întindea în el şi-i făcea plăcere, ca şi cum ar fi luminat ceva foarte încurcat şi complicat, ca şi cum ar fi primit un răspuns extrem de simplu la o întrebare copleşitoare. Nu se gândise la nimic, şi acum îşi aduse aminte doar cât de bine s-a simţit, şi calm, şi cum s-a întins pe spătarul incomod (pentru spatele lui lat) al scaunului, şi cum a acceptat atingerea uşoară a mâinii ei care-l bucura, şi ea într-un fel potolit sau, mai bine, se aduna la mulţumirea lui fără motiv şi împotriva obiceiurilor lui înrădăcinate de a răspunde totdeauna, de a nu lăsa nimic nerăzbunat. Toată seara s-a menţinut starea aceea pe care nu încerca să şi-o explice şi când a intrat viitorul lui socru în cameră, convins probabil că-1 va vedea încurcat sau furios, sau spăşit, se pare ta a fost surprins şi n-a mai ştiut ce să spună şi ce să facă. El avea probabil un plan dinainte stabilit, cu inele care se continuau firesc, or, unul din ele nu avusese efect şi de aceea nu ştia acum să continue. El era cel stingherit, într-un loc unde era totdeauna sigur pe sine, şi stinghereala lui s-a transmis în jur, la nevasta lui, ea însăşi încurcată de un fel de libertate în care era plasată, ca să nu vorbim de Ştefania. Ea dinainte se eliberase, atunci când văzuse că el nu e atins de grosolănia provocatoare a tatălui ei. Acum însă ea făcu un pas mai departe spre această eliberare şi

de faţă cu el, înainte de a aştepta un fel de îngăduinţă, aprobare, în sfârşit, acceptarea de către toată lumea a noii situaţii, întinse mâna spre el, spre Ion Marina, cu mai multă hotărâre decât înainte, şi-i apucă mâna, puternic, tandru şi puternic în acelaşi timp. Acolo, pe faţa de masă, sub privirile mirate ale celorlalţi, speriate ale maică-sii şi surprinse şi fascinate ale tatălui. îşi plimbă palma peste dosul aspru al pumnului său, de-a lungul degetelor lui puternice, şi mişcarea nu era o simplă mângâiere, era încărcată de o semnificaţie ce nu putea scăpa nimănui. Avea ceva din atingerea lor de la restaurant, când falsul pictor-cerşetor o desena, şi ca şi atunci părea pierdută la început, cu ochii în altă parte şi cu buzele întredeschise, lăsând să se vadă dinţii ei mărunţi şi ascuţiţi, care i-au plăcut lui aşa de mult încă din prima seară. De fapt, nu se întâmpla cine ştie ce. O fată mângâia cam fără jenă, în faţa părinţilor săi, mâna pretendentului, a logodnicului ei. însă atunci şi acolo totul părea mult mai mult. Ea era prea concentrată, mama ei era speriată la început, apoi, pe nesimţite, pentru prima dată nu mai simţi prezenţa alături de ea a bărbatului ei tiran, de care-i era mereu frică, şi începu şi ea să urmărească doar mişcarea lentă, de translaţie, a mâinii fiicei ei, a femeii, peste mâna mare şi puternic formată, odihnind aproape nepăsătoare pe masă, a bărbatului aceluia tânăr, văzut pentru prima dată. Se îmbujorase (ce curios că-şi aducea aminte acum, după atâţia ani) şi încetul cu încetul, ca şi cum ar fi învins o rezistenţă, i s-au întredeschis şi ei buzele, în acelaşi fel ca şi fiicei ei, cu care de altfel începu să semene mult mai mult decât la începutul serii. Nu-şi mai putea dezlipi privirile de la masă, unde mişcarea aceea lentă, alunecată şi moale devenise poate pentru ea cel mai important eveniment de ani de zile. Tatăl, cu mustaţa lui zbârlită, căpătând un aer demn de milă, privea şi el, la început mirat, apoi ochii i s-au umflat în orbite, copleşit de o furie care nu-l lăsa să facă nimic, îl ţintuia acolo, pe pardoseala propriei lui case, unde era obişnuit să fie stăpânul absolut, temut de toţi,

şi în jurul lui era numai răcoarea lăsată de spaima cu care era înconjurat. Era evident că se apropiau de un moment critic, şi şi-ar fi putut retrage mâna (mângâiată cu mişcări din ce în ce mai moi, mai încete, ca şi cum ar fi fost vizibil compusă din fracţiuni de mişcare întârziate), mulţumindu-se doar cu atât, îndreptând în altă parte atenţia. însă n-o făcu, lăsă ca totul să continue, pentru că se simţea neobişnuit de bine, luminat şi calm, pe el nu-l întărâta mişcarea aceea, mult mai puţin decât acolo, în restaurant, când din cine ştie ce motive a plecat pentru că totul era asociat cu lucruri neplăcute. El singur se simţea, se pare, atunci, bine şi liniştit, şi aştepta să se întâmple ceva, doar cu răbdare şi uşor amuzament. Tot timpul acela nu l-a părăsit însă senzaţia de lumină, de zi blândă şi însorită şi de adâncă împăcare cu sine, fiecare atingere a mâinii Ştefaniei îl deschidea şi mai mult, ca şi cum ar fi căzut un fel de porţi grele şi ferecate şi, într-un fel (acum îşi dădea seama), iar ar fi fost înconjurat de o zi de toamnă calmă, cu largi comunicări până unde de fapt nimeni niciodată nu poate pătrunde cu simţurile, o privire a minţii care se întrupa. El era cu adevărat liber, în vreme ce ceilalţi priveau fascinaţi, iar cele două femei şi-au întredeschis buzele, lăsând să se vadă dinţii lor mici şi ascuţiţi. Scena nu dura decât de vreo două, trei minute, însă i se părea acum, după douăzeci şi ceva de ani, extrem de lungă, pentru că, într-un fel, în interiorul lui, scenele nu se uneau una cu alta, faptele nu erau legate de consecinţele lor, ci se stabilea o altfel de legătură, mai adâncă, nu pe deplin explicabilă, dar pe care o bănuia mult mai importantă. Pe deasupra curgeau faptele, şi gesturile, şi reacţiile lor, ale tuturor celorlalţi, de fapt adevăraţii actori (cărora nu ştia de ce îi venea să le spună martori), şi alături, nu fără legătură cu ei, se întâmplau mutaţiile ciudate în el, starea de calm şi mulţumire de sine, şi linişte, din care n-ar fi putut să-l scoată nimeni şi nimic. Şi nici nu s-a modificat, chiar când inevitabilul scandal a izbucnit. Ieşindu-şi icnit din mânie, tatăl Ştefaniei a izbucnit, aproape bolborosit la

început, ţipând: „Cum îndrăzneşti, cum îndrăzneşti în faţa mea, tu ca şi mă-ta, târfelor", şi s-a prăbuşit aproape asupra ei, cu pumnii ridicaţi. Ştefania s-a ridicat în picioare, a ţâşnit şi ea, dovedind vechi reflexe bine aşezate, mama ei a ţipat ceva indistinct, şi ar fi urmat una din scenele de bătaie domestică, de data asta cu mult mai multă furie. Spaima se răspândise în cameră, feţele celor două femei s-au răvăşit brusc, trecerea era prea mare ca să poată lua o expresie definită. Erau încă sub influenţa stării anterioare, şi speriate în acelaşi timp, şi amestecul se vedea printr-un fel de disociaţie a trăsăturilor, ochii larg deschişi şi înfricoşaţi, şi gura încă lăsând să se vadă dinţii ascuţiţi şi mărunţi. însă pe el nu l-a părăsit calmul şi bunăstarea aceea curioasă. S-a ridicat încet sau aşa i s-a părut lui, şi s-a aşezat între Ştefania şi taică-său, care în furie a încercat mai întâi să-l dea la o parte, apoi a ridicat mâna asupra lui. Doar o clipă a simţit cum îl străbate curentul de mânie şi cum i se usucă gâtlejul şi limba atunci când nu lasă nimic nepedepsit, pe loc, dar totul a trecut neobişnuit de repede, şi a pus mâna lui mare şi grea pe umărul bărbatului mic din faţa lui, şi l-a oprit scurt. Apoi, pe un ton de reproş (pe care nu şi-l cunoştea), i-a spus încet, calm, cu un fel de răbdare nesfârşită şi de dojană plină de milă, aşa cum vorbeşti cu un copil: „De ce nu te porţi ca lumea? Ia spune, de ce nu te porţi ca lumea, ca oamenii?" şi tonul lui într-adevăr l-a oprit, lăsând în locul ţipetelor o mare tăcere încurcată, cu care toţi ceilalţi nu ştiau ce să facă. încăperea, privită de la înălţimea statului în picioare (a lui, bărbat foarte înalt), părea ridicol de mică, strâmtă şi improvizată, privirea lui era radiografică, străbătea prin cotloanele casei, printre crăpăturile zidurilor, prin mizeria şi sărăcia pretenţioasă a „mobilei". Avea, curios, mai degrabă ochi pentru lucrurile derizorii din jur decât pentru oamenii din încăpere, şi absenţa lui a fost probabil resimţită de ceilalţi, miraţi că el nu e implicat în momentul acela de tensiune pentru ei, când nu erau decât un pumn de surprize şi emoţii. Cu acelaşi aer detaşat, continuând

să se uite şi în jur, l-a apucat apoi cu amândouă mâinile de umeri pe tatăl Ştefaniei şi l-a aşezat uşor, de abia împingându-1, pe un scaun din faţa lui, apoi s-a aşezat şi el şi l-a întrebat din nou, calm: „Ce vrei, spune-mi ce vrei? De ce nu te porţi omeneşte, aşa se primesc musafirii?" întrebarea lui era stupidă, şi pentru un moment l-a făcut pe „nea Iancu" să-şi revină şi, fără să ţipe ca la început, a reuşit să spună: „o dezmoştenesc". Atunci întreaga scenă s-a limpezit şi de fapt s-a terminat. El, Ion Marina, a izbucnit în râs, într-un râs teribil, care consuma întreaga tensiune nervoasă. Râdea cu capul aplecat pe spate, şi ideea că ar fi fost dezmoştenit, că cineva poate fi pedepsit aşa (deşi, de fapt, nu renunţa la mare lucru, „zestrea" Ştefaniei era minimă), îl umplea de veselie. Râdea cu hohote, spre nedumerirea tuturor, chiar a Ştefaniei, şi până şi furia lui „dom' Iancu" se topea în faţa propriei mirări. Acum toţi cei din faţa lui într-un fel erau uniţi de mirare, nimănui nu-i mai era frică de altul, se eliberau prin râsul lui nestăpânit şi inexplicabil care umplea casa şi se lovea de pereţii ce se vădeau coşcoviţi (deşi, desigur, nu erau). Iar el se simţea uşor şi detaşat şi nu mai râdea (dacă, de fapt, a râs vreun moment) de fraza, de ameninţarea tatălui, ci de ceva mult mai general, dizolvat în casa în care se afla. Râdea de atitudinea ridicolă a acestui şef mărunt şi orgolios, de pretenţia lui că reprezintă autoritatea sau, poate, chiar de autoritatea însăşi. Ceilalţi nu înţelegeau exact toată veselia aceasta, n-au priceput nici măcar linişte şi calmul lui dinainte, doar Ştefania s-a folosit de ea. Ceea ce pentru el a fost detaşare şi într-un fel doar o manifestare de independenţă, pentru Ştefania a fost o formă de revoltă, iar mama ei era doar fascinată de posibilitatea altei orânduiri a lucrurilor. însă râsul lui îi încurca pe toţi şi nu ştiau ce să facă şi ce să spună. Bătrânul a vrut să fie raţional şi să înţeleagă (ceea ce însemna deja o mare renunţare, începutul sfârşitului) şi l-a întrebat cum are de gând să trăiască, ce vor face „acum la început", însă toate întrebările lui de-abia mai meritau răspuns. Ştefania nici

nu putea să rămână acolo, nici o zi, nici măcar pentru o singură noapte, şi a plecat din casa aceea unde se sfărâmase o ordine. Era un lucru neobişnuit, în afara tipicului din acel mediu, împotriva tuturor convenţiilor şi regulilor, dar nimeni nu s-a mai mirat prea tare, de acum orice era cu putinţă. Doar mama Ştefaniei a plâns făcându-i bagajul, iar dom' Iancu i-a dat la plecare mâna, nemaifiind în stare să protesteze, lăsându-se învins. El, de fapt, n-ar fi luat-o pe Ştefania, ar mai fi putut aştepta încă o săptămână sau două până se vor face formele, însă ea a început să-şi facă un bagaj subţire, în care şi-a pus numai strictul necesar, lăsând totul în urmă. Nimeni n-a mai protestat, şi mişcările ei erau rapide, febrile, mâinile i se mişcau cu neîndemânare printre lucruri, doar faţa îi era încremenită, cu ochii foarte uscaţi şi ficşi, neprivind în nici o parte. Gura însă îi rămăsese întredeschisă, lăsând să se vadă dinţii ei mărunţi şi ascuţiţi. Era la fel ca atunci când l-a aşteptat seara târziu în umbra copacului din faţa porţii lui, era la fel de hotărâtă, gata să treacă peste orice, dominată de dorinţa de a fi împreună cu el. De data asta nesupunerea la convenţii avea un aspect mai concret, revolta se îndrepta precis contra autorităţii tatălui, cea mai adâncă revoltă, dincolo de ţipăt, când nici măcar nu vrei să mai acorzi celui căruia te opui atributul existenţei. Nu l-a întrebat nimic, nu i-a aruncat nimic în faţă, totul a fost fără reproş, doar gesturi şi fapte, plecarea pe un drum fără întoarcere. El, Ion Marina, a acceptat situaţia fără comentarii, simţindu-se teribil de uşurat, din motive pe care nu le înţelegea. El nu fusese supus nici unui fel de opresiuni în casa aceea şi totuşi, parcă el s-ar fi eliberat. A acceptat situaţia fără să întrebe nimic, şi poate a crezut că în seara aceea el fusese principalul actor, cel care vine şi schimbă ceva, răstoarnă totul fără efort, purtându-se doar natural sau aducând o altă atmosferă. Deşi, cine ştie, în casa aceea se ivise deja destrămarea, poate el n-a făcut nimic altceva decât să o grăbească. Atunci nu s-a gândit,

era doar vesel şi a plecat cu Ştefania, şi i-a simţit cu plăcere trupul subţire, cu oasele mici, strângându-se în el, cerându-i protecţie parcă sau, cel puţin, aşa a bănuit. Plecarea de acasă s-a făcut sub pavăza lui, şi el urma să-şi joace şi mai departe acest rol, nu lipsit de mari plăceri. Desigur, totul ai fi fost mai evident dacă ar fi sărit la ea şi n-ar fi lăsat-o să plece, iar el l-ar fi dat la o parte, cu brutalitate, l-ar fi împins cu toţi muşchii lui tineri tensionaţi ca un arc, chiar în clipa în care urmează să-şi arunce săgeata, dacă l-ar fi zdrobit şi dat la o parte şi i-ar fi lăsat acolo, poate pe el răsturnat pe jos, şi apoi i-ar fi spus Ştefaniei să-şi facă bagajul, şi ea, supusă, şi-ar fi strâns lucrurile, şi ar fi vegheat-o şi păzit-o. O, atunci totul ar fi fost altfel, şi meritul lui ar fi fost mai mare şi total. Insă el a împrăştiat întreaga atmosferă râzând, făcând să se scuture sub hohotele lui şerveţelele brodate şi micile obiecte de ghips vopsit, păpuşile şi fleacurile respectabilităţii lor, şi zidurile subţiri ale casei, şi acceptând numai să plece cu ea, aproape obligat să o facă, doar n-o mai putea lăsa aşa. Când a venit aici ştia că o va lua, dar nici nu bănuia cât de repede.

Niciodată n-a aflat totul deodată, cum a fost înainte de a veni el, ce s-a întâmplat ani de zile în casa aceea măruntă şi respectabilă. A auzit câte ceva rând pe rând şi rareori s-au legat două fapte între ele, pentru că nimic nu avea chiar atâta importanţă. Deseori a ascultat istoriile astea distrat, lăsând să treacă pe lângă el, gândindu-se în altă parte. I s-a spus de mai multe ori, şi Ştefania şi, odată, seara, după ce se mutase la ei, chiar bătrâna. însă el era teribil de obosit, într-o perioadă când în general obosea mereu şi începuse să descopere ce bine e să ai explicaţii complete pentru toate faptele, şi cum aceste explicaţii devin apoi cele mai importante, şi faptele nici nu mai contează chiar a' ât de mult, în măsura în care sunt făcute să repete scheme. A ascultat-o povestindu-i, trecând peste vocea ei care sp mea mai mult decât cuvintele, şi peste

neliniştea mâinilor ei şi a ochilor ce priveau drept înainte. Bătrâna îşi cam pierdea uneori şirul, dar el era răbdător pentru că, de fapt, nici nu-l interesa prea mult şi în pauzele glasului ei putea să se gândească la ale lui, nu concentrat, numai în pauze, urmărind un gând dezlânat, plin de planuri, proiecte şi cuvinte de prisos.

Se pare că la început, când s-au luat, totul a fost destul de bine. Dom' Iancu câştiga binişor, era harnic şi priceput, şi au avut copilul, iar el venea deseori acasă să se joace cu Ştefania, care fusese foarte grasă în copilărie. Au vândut pământul, al lui de la ţară şi al ei, şi au făcut ceva economii, şi apoi au început să clădească o casă, cea în care au trăit, şi atunci a fost perioada cea mai bună. El nu era rău, nu bea, venea regulat acasă şi se interesa de toate, avea grijă să nu lipsească nimic, aşa cum se cuvine unui bărbat care are femeie şi copil pe care urmau să-l trimită la şcoală, să aibă „o altă soartă". Important era că aveau casa de făcut, şi atunci serile erau foarte vesele şi plăcute, pline de planuri. El făcea planurile şi ea îl asculta şi îi plăcea, nu avea de ce să se plângă. Aşa ar fi putut să fie multă vreme, până la capăt, dar apoi a intervenit altceva, nu ştie ce. El nu mai era împăcat, venea supărat şi îngândurat şi nu-i spunea nimic, numai că ea a fost totdeauna o femeie tăcută care şi-a văzut de treburile casei şi de grijile care revin femeii, ca bărbatul să nu aibă de ce să se plângă. Nu se mira că e tot mai tăcut, aşa se întâmplă cu oamenii, şi tatăl ei, acolo, la ţară, era tăcut şi nici nu părea că ascultă pe ceilalţi şi nici nu o bagă în seamă pe nevastă-sa, pe mama ei, care a fost, se vorbeşte, înainte de a se trece repede, o mare frumuseţe. Aşa au bărbaţii, spunea ea, planurile lor, în care nu e bine să te amesteci. Chiar dacă sunt nebunii, ele trec, dacă nu vorbeşti despre ele şi nu te gândeşti cum sunt şi de unde vin. De aceea nici ea nu le-a băgat în seamă, ca să le lase să treacă. El era tăcut şi nemulţumit şi ea, oricum, nu avea ce să-i facă şi cum să-l mulţumească, şi în asemenea nebunii nu există sfaturi pe care le poate da cineva. Dar după tăcere (când doar

striga din când în când la ea) şi după întârzieri pe care nu le băga în seamă, că până şi istoriile cu femeile trec la bărbaţi, a venit o altă vreme şi mai grea. El striga la ea: „Eşti o proastă, asta eşti. Nu înţelegi cu ce om ai tu de-a face. Eu n-o să trăiesc toată viaţa în noroiul ăsta şi am să devin cineva. în ţara asta de hoţi pot să fiu şi eu hoţ". Venea cu tot felul de oameni acasă, cărora le dădea să mănânce şi să bea, încolo devenise foarte zgârcit şi socotea fiecare bănuţ, şi a început să poarte el cheile de la cămară şi să facă socotelile. Nu-i mai da nici un ban, parcă era apucat şi toată seara făcea lungi socoteli. Nici pentru fetiţă nu i-a dat bani când a fost bolnavă, parcă era chiar nebun şi a strigat: „Eu nu mă împiedic de asta, să ştii. Dacă are zile de trăit, o să trăiască, şi dacă trebuie să moară, tot n-ai ce-i face". Şi iar a strigat: „Tu nu ştii cine sunt eu, eu sunt cel mai al dracului om care s-a văzut pe faţa pământului, şi dacă tata n-a vrut să vândă pământul şi m-a lăsat doar cu câteva clase de liceu, o să le arăt eu la toţi". Veneau tot felul de oameni, prost îmbrăcaţi, care-l sfătuiau, şi el deschisese prăvălie la Obor şi avea asociaţi pe unul din noii lui prieteni şi mai ales pe femeia lui, nevastă îi era, care râdea gros, şi bărbatul ei râdea subţiratic. Ea fuma ca un şarpe şi-l lovea pe Iancu peste umăr şi spunea: „Mă, bun cap ai tu", şi el atunci se gudura pe lângă ea, şi femeia îi arunca acolo, în casă, fumul în nas, încolăcit ca un şarpe, şi bărbatul ei râdea subţire, iar ea râdea gros şi râdea şi Iancu, să le ţină hangul. Veneau misiţi de cereale şi negustori care umblă în sate să cumpere ieftin şi se închideau cu el în cameră ca să discute. El era mai mult pe drumuri, cu afacerile lui, şi se schimbase chiar la faţă. Se îngrăşase şi vorbea şi râdea mai gros, începuse să semene puţin cu femeia aceea voinică care-i spunea: „Ei, Iancule, ia spune tu, ce fel de om eşti", şi el striga: „Ăl mai al dracului ce s-a văzut", şi se puneau pe râs. Nu se mai putea înţelege nimeni cu el, îl apucase o nebunie mare, şi uneori îi striga şi ei: „Tu, eu nu mă las până nu ajung ca Dragomir Niculescu, cu băcănie pe Calea Victoriei". Până

una, alta, casa era mereu murdară şi ea trebuia să cureţe mereu şi să arunce scrumierele pline de mucuri şi să aerisească, ţinea geamurile deschise ceasuri întregi şi aduna făraşe peste făraşe de gunoi pe care-l lăsau oamenii aceia în urmă. N-avea nici un ajutor, pentru că pe el îl apucase o grijă de bani ce se pierdea numai atunci când veneau musafirii aceia. Erau atât de mulţi că nici măcar nu-i puteai recunoaşte, mereu feţe noi, peste feţe noi, deşi toţi semănau într-un fel, aveau acelaşi fel de pălării trase pe ochi şi cămăşile cu gulerele murdare. Unii îl aşteptau ceasuri întregi să vină, şi ea nu avea ce să le vorbească. Trăia ca într-un vis urât şi nu făcea decât să aştepte să treacă. Poate n-ar fi fost lucru rău cu negustoria asta, dar nu aşa cum o făcea el, cu furia şi nerăbdarea lui şi strigând mereu că el e omul cel mai al dracului. Nu era meserie făcută în linişte şi tihnă, ci un fel de boală care nu-l lăsa să doarmă şi să se odihnească nici o clipă. Cădea numai răpus de oboseală şi atunci horcăia ca şi cum s-ar fi înecat, de nu puteai să crezi că asta înseamnă odihnă. Nu era odihnă ca cineva să zacă şi să horăcăie, şi să se trezească înecat în sudoare şi speriat, şi să aprindă lumina şi, uneori, rar, să-l apuce nebunia cu ea. Dar atunci se simţea că ea nici nu există decât ca un mijloc de-a-i astupa lui visurile şi îi era o silă nespusă de el. Dar nu ştia cum să se apropie de el şi să-l întrebe ce face. El nu-i mărturisea nimic, decât, cel mult, o înjura din când în când şi-i spunea că e o proastă şi nu înţelege ce fel de om grozav e el, cum nu s-a mai văzut, şi cum o să le arate el la toţi. Uneori el, atât de socotit, de fapt zgârcit, venea cu chef şi lăutari sau chema prieteni de-ai lui acasă pentru petrecere, şi rămâneau în urmă teancuri de farfurii slinoase, iar petrecerea lor nu semăna cu a altor oameni. Cea mai aprigă era femeia aceea, nevasta asociatului, care bea şi striga să i se cânte la ureche, şi îmbrăţişa bărbaţii unul după altul, şoptindu-le ceva la ureche şi apoi râdea gros, iar bărbatul ei subţiratic de tot; în acelaşi timp, ca şi cum ar fi fost părtaş la glumele ei neauzite. Ea aducea la masă şi apoi spăla întruna vase

şi curăţa până nu mai putea. Din vremea aceea, la început, nu-şi mai aduce aminte decât ca de un morman de vase şi foarte mult fum şi frig, căci trebuia să lase mereu geamurile deschise. Visul acela urât se îngroşa din ce în ce mai mult şi deasupra a toate era nebunia lui care voia să arate tuturor ceva, cine e el şi ce poate să ajungă. Cămăşile lui, în vremea aceea, aveau un miros năclăit de sudoare, ca şi cum de mai multe ori pe zi l-ar fi trecut într-adevăr apele. Ea slăbise ca o umbră şi, ca să-şi aducă aminte totdeauna de vremea aceea, pentru că ştia că o să treacă, nu se putea altfel, s-a dus să se fotografieze o dată, economisind de la mâncare, şi a ţinut poza ascunsă. Era slabă şi cu faţa numai ochi, mari, deschişi, şi se poate spune că era chiar frumoasă, dar de o frumuseţe cum n-ar fi vrut s-o aibă. Nu era o frumuseţe sănătoasă ci sfrijită şi ciudată, pe care n-o poţi păstra, pentru că te distruge ca o boală, şi de fapt o boală şi este. E un fel de frumuseţe care nu stă în trăsături ci numai în ochii cam înspăimântaţi, din care străbate neliniştea de a nu putea sta nici o clipă locului, un fel de ciudată nepotriveală cu lumea care este altfel decât ar fi trebuit să fie şi se descoperă nouă şi mereu schimbătoare, fără odihnă.
Atunci, la puţină vreme, a început povestea aceea ciudată şi de neuitat, aşa cum era firesc să se întâmple. Dacă ar fi arătat altfel, nimeni n-ar fi băgat-o în seamă. Iancu, în continuă panică după bani, după cea mai măruntă posibilitate de câştig, închiriase două camere mobilate, una din ele unui mic funcţionar vamal şi a doua, mai târziu, unui student în medicină, un băiat înalt, subţire şi foarte retras, care nu-i deranja niciodată. Funcţionarul vamal era mai mult plecat, venea doar să se culce acasă, iar medicinistul stătea şi învăţa singur, când nu era şi el plecat la cursuri sau la spitale, de aceea amândoi erau foarte comozi. Studentul se strecura politicos înspre camera lui, salutând totdeauna, avea o înfăţişare de băiat aşezat şi cuminte care ţine să nu deranjeze niciodată pe nimeni, să treacă neobservat şi să nu fie niciodată subiect de discuţie.

Plătea chiria regulat, chiar înainte, de aceea era agreat de gazdele sale, nu venea niciodată cu nimeni şi în general era o prezenţă ce nu lăsa în urmă nici un fel de zgomote, trântituri, manifestări brutale ale existenţei lui. Stătea de câteva luni deja şi ea de-abia îl băga în seamă. Una din îndatoririle ei era să facă, o dată la două zile, curăţenie şi la el, şi profita de absenţa sa de acasă. Nu se întâlneau decât absolut întâmplător şi atunci el o saluta cu o anumită ceremonie care o făcea să se simtă foarte bine, ca o adevărată doamnă. El se dădea la o parte şi o lăsa să treacă înainte, schiţând un mic gest curtenitor, întinzând mâna în faţă. Corpul i se apleca puţin şi mişcarea era foarte graţioasă şi neobişnuită pentru mediul lor. Undeva, în cele câteva filme văzute sau în cărţile citite la şcoala de gospodărie pe care o urmase, întâlnise asemenea comportamente, dar ele rămăseseră vagi şi încărcate cu o nostalgie a lucrurilor inventate de alţii, a unui alt mod de viaţă foarte îndepărtat. întâlnirile lor întâmplătoare însă readuceau noţiunile de politeţe cu un fel de brutalitate a întrupării lor aievea, deşi păreau atât de blânde. Ea cel puţin le resimţea ca un fel de şocuri plăcute, pentru că de fiecare dată când i se făceau aceste reverenţe discrete simţea cum îi năvăleşte sângele în obraji şi cum fără voia ei începea să zâmbească, prelungind fiecare întâlnire cu câte o fracţiune de secundă în plus. Totul se mişca astfel, în fiecare săptămână se gândea la chiriaşul cel tăcut şi politicos un minut în plus, învăţă să-i deosebească pasul discret şi să se bucure de el. (Nici nu şi-a dat seama că într-adevăr o bucură.) îl deosebea clar de celălalt chiriaş, cu care Iancu mai stătea din când în când de vorbă, politică şi, într-un fel, vag, despre afaceri (Iancu îl sfătuia să se apuce de comerţ, că de aici ies bani, nu din slujbă, şi-l întreba dacă are ceva capital ca să se asocieze). Studentul îl evita total şi, de altfel, ar fi fost greu să şi intri cu el în vorbă. Era doar plăcut pentru ea să ştie că e el în casă, ca un fel de mărturie „că există şi altfel de oameni". Băiatul acela la început asta a şi reprezentat: o probă că poate fi şi altfel,

că în chiar momentul în care ei îi mergea foarte rău, până se va termina coşmarul negoţului nebunesc al bărbatului, altundeva, chiar în aceeaşi clipă, oamenii se întâlnesc, vorbesc nu ştiu ce lucruri plăcute, şi femeile sunt lăsate să treacă în faţă cu începutul unei reverenţe. Era o lume fantastică, străină, e drept, şi nu tocmai de înţeles, asemănătoare unui continuu balet, în care oameni în alte costume îşi zâmbesc mereu şi se iubesc în taină, în care nimic nu este brutal şi direct, ci învăluit şi puţin ireal. Aşa trebuie că a crezut la început. Băiatul acela înalt şi subţire ar fi continuat mult timp să fie o convenţie de irealitate al cărei rost era să se opună realităţii prea brutale care o înconjura. Cu cât era mai ireal, mai greu de dedus din ce ştia, cu atât era mai bine. Ii urmărea numai zgomotele uşoare şi discrete, care la fiecare pas arătau că ţin seama de cei din jur, şi le învăţa din ce în ce mai bine. Altfel, nici nu se gândea la el.

Intr-o zi însă, când intră la el în cameră să facă ordine, a fost surprinsă de vederea unui craniu care stătea pe masă, deasupra unei cărţi. I-a venit să ţipe şi să fugă din cameră, dar n-a fugit, nu se putea desprinde de podele şi nici ochii nu-i puteau părăsi hârca albă, cu dinţii rânjiţi înspre ea şi cu mari goluri întunecate în dreptul ochilor. Undeva, dincolo de frică, îi făcea şi plăcere. Lucruri ce nu se puteau pune în legătură se vădeau a fi unite, politicoasa reverenţă ireală şi subţirimea băiatului aceluia, care-i plăcea aşa de mult, păreau să nu fie străine de craniul acela dezgolit, însemnând direct şi primitiv moartea. De aceea şi frica n-o izgonea pur şi simplu, ci o ţintuia pe loc, ca o descoperire de cea mai mare importanţă. Camera aceea simplă, a ei, la a cărei construcţie asistase şi se făcuse şi cu banii părinţilor ei, i se dezvăluia misterioasă, locul unde locuia omul acela ciudat, legat în nu ştiu ce fel de moarte. Desigur, explicaţia era simplă şi ar fi putut să se gândească, el era student la medicină, învaţă chiar pe morţi şi pe bolnavi, doar ştia asta foarte bine. Dar nu la asta s-a gândit şi, învingându-şi frica, a mai făcut un pas, apoi încă

unul şi a întins mâna să atingă suprafaţa lucioasă a craniului bine lustruit, fost om şi lucru în acelaşi timp, os împietrit şi dincolo de putreziciune, ceea ce rămâne şi e asemeni pietrelor. Omul care deţinea asemenea lucruri la el în cameră, care le adusese şi se ocupa cu ele, era o fiinţă încărcată de mister, deţinătorul unei ştiinţe care mergea dincolo de posibilitatea de vindecare a bolilor, a celor simple şi uşoare, şi dezagreabile pe care le întâlnise ea, dureri de cap şi de burtă, şi de dinţi, şi fierbinţeli. Stătea în faţa craniului, cu mâna întinsă spre el, atât de concentrată sau poate de încurcată, încât nu auzi paşii uşori şi discreţi, de-abia auzi cum se deschide uşa, însă nu se întoarse decât în ultimul moment, când l-a simţit în spatele ei, cu o clipă mai înainte sau chiar în momentul în care el a început să vorbească. Faţa lui de obicei închisă, de-abia surâzătoare doar din politeţe, era acum veselă, zâmbetul i se lăţise şi îl lumina. „La ce vă uitaţi, doamnă, la craniul meu de studiu?" Fără să surâdă în răspuns, cu trăsăturile închise şi grave, cu ochii ei de pe vremea aceea, care-i dominau faţa ciudată şi îngustă din cauza slăbiciunii, i-a răspuns: „da", şi a adăugat, după o scurtă pauză: „Mi-e frică". Nu putea să-i spună despre ciudata legătură stabilită între el, atât de blând şi de politicos şi care-i place aşa de mult (n-ar fi îndrăznit pentru nimic în lume), şi craniul de pe masă şi înţelesul lui. Nici nu ştia ce fel de legătură este, poate totuşi o spaimă comună sau un pericol, nu ştia cu adevărat, dar simţea că este ceva şi nu-1 putea întreba. Sau poate se gândea că el ştie toate lucrurile cele mai ciudate şi mai misterioase. Asta poate a fost, pentru că el a râs uşor, cu veselie, şi a luat craniul în mână şi a început să vorbească, să-i spună multe despre el, şi după ce a obosit pentru întâia dată s-a aşezat la el în cameră, în faţa lui, şi-l asculta. Nu întreba nimic, nici nu avea ce să întrebe, ci asculta cum osul din mâna lui devenea altceva, cum se descompunea în multe părţi, fiecare căpătând un alt nume, şi cum fiecare parte, la rândul ei, devenea foarte bogată în amănunte, în canale şi orificii,

care lasă să plece şi să vină din creier nervi şi vase cu sân-ge. Toate aveau la rândul lor câte un nume frumos, aşa cum nu auzise niciodată. Le repeta numele cu buzele, dar nu putea să ţină minte nici unul, şi nici n-a ţinut minte decât atât, că sunt foarte multe şi foarte frumoase fiecare, iar el, spunându-le zâmbind, era foarte învăţat şi îşi dădea seama că asta nu este decât o foarte mică parte din tot ce ştie. Stătea urmărindu-i degetele plimbându-se peste os şi îi auzea vocea venind de la o mare depărtare, rostind numele acelea ciudate şi străine, şi foarte frumoase, mult mai frumoase decât numele de actriţe de film despre care auzise şi de fluvii îndepărtate despre care citise întâm-plător, când fusese tânără, sau învăţase în treacăt la şcoa-lă. Numele astea erau mai interesante şi mai ciudate decât Anny Ondra şi decât Rio de la Plata şi păreau că vorbesc despre o geografie fabuloasă, cu mari întinderi de nisip, cu nume atrăgătoare, pe care o femeie ca ea nu le aude decât o singură dată în viaţă şi apoi devin imediat, chiar în clipa când sunt auzite, nostalgie şi sentiment de inac-cesibilitate. Dar toate denumirile acestea nu erau depăr-tate, ci chiar în faţa ei, şi chiar în ea însăşi, le deţinea ca fiecare om, oricât de umil. într-un fel, această lecţie im-provizată de anatomie, pe lângă faptul că scădea frica, pentru că nu mai aveau în faţă un craniu, un mort în pro-pria ei casă (dacă nu i-ar fi plăcut aşa de mult studentul, desigur că ar fi protestat că i se aduc acasă morţi), ci un lucru fascinant şi bogat, îi şi apropia. Oricât i se părea ei că e neînsemnată faţă de el, totuşi amândoi aveau în ei întreaga bogăţie de nume şi amănunte şi reliefuri. Dar în aceeaşi vreme o şi îndepărta, pentru că el ştia toate lu-crurile astea pe care ea le avea doar. Oricum, stătea şi-1 asculta fascinată şi se simţea înfricoşător de bine. înfri-coşător pentru că, deşi nu era decât o lecţie improvizată de anatomie, cu totul nevinovată şi neprovocată de nici unul dintre ei, ci doar de o simplă întâmplare, legătura aparent impersonală avea ceva de vinovăţie în plăcerea nespusă ce i-o producea. încă nu simţea asta, dar ar fi vrut

să continue aşa mult, să nu se termine repede şi să fie silită să se întoarcă la mormanele de vase murdare şi la tot gunoiul pe care prezenţa celorlalţi îl lăsa în urmă. Mişcând şi ea degetele pe liniile zimţate ale craniului, simţea că face un lucru foarte curat şi nobil, şi puţin vinovat. Curăţenia nesfârşită, măturile şi vasele murdare şi cârpele de zoaie erau nevinovate, normale, în firea lucrurilor. într-un târziu a plecat, nu se putea sta aşa la nesfârşit, dar gustul învăţăturii i se trezise şi studentul părea că simte şi el plăcere să spună lucrurile acelea, în fond elementare, unei femei căreia i se păreau teribil de savante, iar el însuşi apărea drept un savant adevărat care ştie lucruri fantastice şi greu de bănuit. De atunci au început, la intervale din ce în ce mai regulate, întâlnirile lor, în orele târzii ale după-amiezei, când nu era nimeni acasă, iar ea, sub pretextul curăţeniei, se ducea să afle adevăruri misterioase despre propriul ei corp şi despre corpul lui, la fel organizat. Totul se petrecea pe cărţi şi pe planşe colorate de anatomie, dar nu putea uita că propriile lor trupuri, aşezate la mică apropiere unul de altul, erau la fel, şi atunci când mâinile lor se plimbau pe acele desene colorate, ea nu uita că la fel e şi trupul lui tânăr şi subţire. Nu reţinea nimic, îi plăcea doar să audă nume şi descrieri de muşchi lungi şi subţiri şi puternici, şi despre organe interne şi despre cămăruţele pline cu sânge ale inimii, şi de fagurele plămânului. Venea la lecţie, trăia cu gândul la ea şi noaptea o supăra respiraţia rău mirositoare a lui Iancu, bărbatul ei buhăit de dorinţa, repetată în fiecare seară, „de a le arăta el lor cine e, cel mai a dracu' care s-a văzut" şi de dorinţa de a ajunge să aibă băcănie pe Calea Victoriei ca Dragomir Niculescu. Slăbea şi se apropia de un fel de boală, despre care ştii că va veni, aşa cum ştii că vine bătrâneţea, dacă ai timp s-o apuci. Boala aceasta care o pândea şi venea sigur şi nici măcar încet, putând să o lovească în fiecare clipă, pe care o simţea în ea însăşi crescând, aşa cum se dezvoltase în interior Ştefania, se vădea deja în marile cearcăne albastre care-i luminau ochii strălucind

altfel decât vreodată pot să lumineze ochii femeilor din categoria ei, mai ales de felul ei, tăcute şi retrase, care aşteaptă ca toate lucrurile să treacă, întocmai ca nebuniile care se opresc şi împovărează numai dacă le gândeşti. Răbdarea cu care voia să lase toate zilele să se consume neobservate (şi o zi bună era, atunci când era cu adevărat, de neamintit) o părăsise. în afară de cearcăne, boala care o cuprinsese se vădea prin nerăbdare. Viaţa ei, mereu divizată în cicluri mari şi mici, ale vârstei, ale creşterii copiilor şi dezvolătrii pruncilor, ale anotimpurilor despărţite unele de altele prin alte îndatoriri, ale lunilor şi ale zilelor, şi ale nopţilor, fusese brusc destrămată de sentimentul unor lucruri care trebuie să se întâmple şi sunt nerepetabile, vin o dată şi cu asta, gata, nu te mai întâlneşti cu ele. De aceea aştepta orele de lecţie şi izbucnirea bolii adevărate în toată plinătatea ei, ce nu va întârzia să vină. Ruptă de toate obişnuinţele ei, însemnând acum mult mai puţin, îşi prelungea clipele, ar fi rămas mai mult în pat şi se temea de ziua care venea. Ar fi întârziat în culcuşul ei moale, încălzit de propriul ei trup, înţelegând pentru prima dată că e într-adevăr moale şi cald. Dorea ca timpul să se scurgă mai repede şi credea că aleargă fără de seamăn, şi amândouă sentimentele acestea contradictorii compuneau nerăbdarea ei cea nouă. îndatoririle zilei le făcea ca într-un fel de somn, de altfel în zilele acelea somnul şi visele o dominau, noaptea ca şi ziua, trăind mai mult închisă în ea însăşi, încolăcită în propria ei teamă. Până şi mersul i se modificase, şi acesta era cel de-al treilea semn prevestitor al bolii. Păşea mult mai uşor şi mai tăcut şi se ferea de zgomote, ca şi de toate lucrurile violente, de lumină şi de soare, de orice îi amintea prea mult că există un „în afară". înăuntrul ei era ceea ce domina şi, parcă pentru a-şi face loc şi a îndepărta presiunile exteriorului, iradia o mare căldură, un fel de fierbinţeală pe care ai fi simţit-o dacă ai fi întins mâna. De aceea palmele îi erau mult mai uscate ca de obicei şi pielea aspră şi puţin dureroasă când o atingea. De altfel, orice venea din afară era

aspru şi puţin dureros. Până ce boala s-a declarat atunci când nici nu te aşteptai, deşi veni aşa cum putea fi bănuită. Intr-o asemenea după-amiază întunecoasă, de ploaie, studentul, care începuse şi el să se intereseze neobişnuit de mult de tăcuta lui elevă, o văzu deodată aşa cum arăta, atât de puternic, încât nu putu să nu-i spună. în loc să-i vorbească despre felul în care e organizat atât de complicat corpul omenesc, începu să-i vorbească despre ea, privind-o în faţă, descriindu-i frumuseţea stranie a ochilor ei încercănaţi, adânciţi în orbite de parcă „ar fi vrut să-şi ascundă lumina prea puternică", despre trăsăturile ei subţiate şi despre toată subţirimea ei de pasăre în zbor. Ea 1-a ascultat cu gura întredeschisă, lăsând să se vadă dinţii ei mici şi ascuţiţi, şi nici măcar nu putea spune dacă simte ceva, pentru că aluneca şi mai în afund, cu toate că-l privea cu atenţie şi nu lăsa să-i scape nici un singur cuvânt. Toate erau prinse şi lăsate să se afunde dincolo de zona în care lucrurile au un înţeles clar, ce poate fi spus după aceea. Le înţelegea pe deplin, şi fiecare cuvânt nu era doar înţeles, ci adevărat simptom de boală. De acum se ştergea linia care despărţea înăuntrul de în afară, care de-abia se mai ţinuse chiar în vremea în care boala se pregătea şi creştea.

Ceea ce a urmat nu poate fi descris în nici un caz prin plăcere. Nu era plăcere şi nici durere, ci o senzaţie asemănătoare cu moartea, de aceea nu degeaba a legat ea prezenţa în camera lui de moarte. Ciudat, deşi trăia totul cu atâta intensitate, cum nimic nu se repeta, nimic nu părea că e chiar real. Se făcuse un fel de despărţire între adevărat şi real. Mai degrabă totul era foarte real, dar nu era adevărat, pentru că semăna cu somnul. De data asta, lumea era şi mai periculoasă şi o împingea şi mai mult la fugă. Lumina zilei, zgomotele străzii, ţipetele din casă şi mai ales declaraţiile lui Iancu despre viitorul lui, când va avea băcănie pe Calea Victoriei, deveneau tot mai agresive, mai încărcate de pericole. Desigur, perioada aceea nu era plină de plăcere, nu era nimic plăcut şi uşor, de care să-ţi poţi

aduce aminte. Până şi el devenise altfel. Nu-i mai vorbea nimic, se arăta mult mai tăcut, aşa cum îi era adevărata lui fire şi, în loc să fie o conversaţie plăcută, de ceremonie şi irealitate, îi era şi mai greu să-l cunoască şi să-l înţeleagă. De altfel, ştia că nu poate dura legătura lor, lipsită de viitor, ea putea fi reală, dar nu şi adevărată. Intre ei apăreau deja linii despărţitoare, niciodată legătura nu era de ajuns de strânsă, la înălţimea aşteptărilor ei. înprimul rând, femeia din fotografie, de pe noptierea lui. înainte de-abia o băgase în seamă, nu intra în drepturile ei, dar acum se uita la ea cu atenţie, îi observa ochii vioi, întunecaţi, bărbia cam dură şi părul tăiat scurt, foarte modern. Băgă de seamă cu plăcere că era destul de în vârstă. A aflat că e mama lui şi, curios, în loc să se liniştească, cum era firesc, neliniştea îi era şi mai mare. Orice legătură se poate termina, în afară de asta, şi diferenţa de îmbrăcăminte şi de înfăţişare dintre ea şi femeia din poză o chinuia fără încetare. Nu se putea rupe, era chiar în el, în fiinţa lui şi, lucru curios, începu într-un fel să urască partea aceea din el, fără să spună, bineînţeles. Insă era şi un avantaj în aceste suferinţe. Doar ele, micile gelozii, dintre care aceasta era cea mai puternică, îi dădeau sentimentul cel mai acut al realului şi redesenau uşor şi subţire linia ce desparte visul de realitate şi înăuntrul de în afară, şi atunci dragostea aceasta, cu mici suferinţe, semăna mai puţin cu moartea. într-o zi îşi tăie părul ca să semene cu ea, trecând peste toate opreliştile, peste frica de a atrage atenţia lui Iancu. Se schimbase şi faţa îi era şi mai îngustă, dar sacrificiul coadelor ei de abia fu observat. El, băiatul, trecu grăbit peste asta, spunându-i doar că îi stă bine, „cu mult mai bine" (aşa erau toate colegele lui şi ea făcuse doar gestul natural de a fi încă una din serie). Iancu era ocupat cu cifrele, nu băgă de seamă deloc. în ultima vreme devenise tot mai preocupat, banii nici nu se mai numărau, întinşi slinoşi pe masă, el calcula întruna, ambiţiile sale erau abstracte, făcea calcule îndelungate şi scria întruna cifre fără acoperire, făcea mai mult decât oricând planuri

de viitor, însă într-o atmosferă fără entuziasm, nu mai ţipa ce mare om e el şi cum le va arăta la toţi, ci combina în tăcere, neatent la nimic în jur, mai singur decât înainte. Uneori rămânea cu ochii în gol şi doar buzele i se mişcau întruna, ca şi cum ar fi murmurat o rugăciune. Ciudat, aveai impresia însă că se gândeşte şi rosteşte altceva decât ce vede când se uită în gol. Calculele pe hârtie erau tot mai numeroase, iar zerourile de la sfârşitul cifrelor erau din ce în ce mai multe. Numai banii şi servietele pântecoase cu hârtii de bancă se împuţinaseră. Vasele murdare şi oaspeţii ce nu se ştergeau pe picioare şi lăsau gunoaie după ei, făraşuri întregi, erau şi ei mai puţini.

Ea însă de-abia dacă înregistra schimbările. Erau mai puţine vase de spălat, dar e adevărat, curăţenia nu mai conta aşa de mult, o făcea automat, oricât ar fi fost de lucru. De toate lucrurile din afară de-abia dacă-şi aducea aminte, de câte un zgomot prea tare sau de razele piezişe ale soarelui de toamnă târzie, descoperite mai degrabă cu ani în urmă că au fost. Câteodată, mulţi ani mai târziu, câte o după-amiază de toamnă părea altfel, aerul subţiat şi diafan aducea cu el o senzaţie ciudată, un fior şi o dorinţă de a fugi undeva, departe, oriunde. Pe atunci, toate lucrurile erau însă năclăite în atmosfera de irealitate, se înmuiaseră şi atârnau. Totul era într-un fel moale şi incert. Deschidea uşa şi sub talpa papucului simţea covorul moale, mâna se întindea, prin antreul întunecos, de-a lungul zidurilor fără consistenţă, aluneca înspre cealaltă uşă, a cărei clanţă nu opunea nici o rezistenţă nici ea, paşii sunau altfel pe celălalt covor şi apoi toate lucrurile se învălmăşeau şi mai tare. închisă în ea, nu făcea planuri împreună cu el, nu credea în continuarea relaţiei şi nici în realitatea ei, n-o interesa aproape nimic. Discursurile lui despre anatomie şi despre mecanismele complicate ale corpului uman, cu numele misterioase ale unor oameni care au rămas printr-o parte din trup descrisă de ei, încetaseră aproape cu desăvârşire. Curios, nici el nu mai era atât de prezent, de gândit, nu se mai mira de el, devenise

mult prea aproape, până ce nici nu putea să mai fie distins. Nu mai era un fel de fiinţă venită din altă lume, a mişcărilor graţioase, a politeţii, unde femeilor li se face reverenţa să treacă înainte. Şi nici nu era înfricoşată de lucrurile pe care le povestea el, nu se mai asocia cu nimic. Se învălmăşise cu obiectele prea moi, printre care îşi croia calea fără rezistenţă, ce nu ştiai dacă există aievea sau nu, dacă sunt inventate de ea ca să mai populeze cât de cât casa şi să n-o lase singură sau au rămas acolo ca nişte reziduuri ale unei alte lumi care se înfundase. Aşa poate şi-a imaginat ea lucrurile mai târziu, când încercase mereu, cu succes din ce în ce mai mare, să reducă proporţia de real a acelei perioade. Puţin de tot, uneori când el povestea câte ceva, se simţea stingherită şi-i punea mâna pe gură, cerându-i să tacă. Buzele lui în palmă erau calde şi moi, de adolescent, până aproape să-i producă milă. însă nu-l putea lăsa să vorbească, să devină cineva foarte îndepărtat şi din altă lume, cuvintele care la început au înfiorat-o o supărau pentru că se interpuneau între ei. Totul se desfăşura în tăcere şi în efortul de a face astfel, încât să nu se observe prea mult când este şi când nu este de faţă, să nu se impună prea clar cu prezenţa lui, atunci când îl avea alături. Era un chinuitor proces de încorporare, de transformare într-un obiect interior, imposibil de pierdut. De aceea, după mulţi ani şi-l amintea mai puţin bine decât pe foarte mulţi alţii, persoane întâlnite întâmplător, din lumea de toate zilele. La început îi căutase obiectele, îi cosea, aproape pe ascuns, ciorapii, se ocupa de garderoba lui, dar apoi încetă, nu mai avea nevoie de nimic. Nu putea face acelaşi lucru şi pentru el şi pentru celălalt, nici nu-i mai curăţa încet şi meticulos camera.

Reală era, din când în când, frica. Nu precisă, nu de a nu fi cumva descoperită (de fapt devenise din ce în ce mai imprudentă), ci de ceva nelămurit care se strecura printre obiectele înmuiate şi fără consistenţă din jur, un lucru şi el fără duritate, asemenea, dar ameninţător. De aceea nici-

odată nu era nici plăcut, nici neplăcut, era altfel sau, cel puţin ei, după foarte mulţi ani, i se părea că este aşa.

Toată istoria n-a durat mult, şi destrămarea a venit din mai multe părţi deodată, ca şi cum n-ar fi fost produsă de ceva anume, ci s-ar fi spart brusc, rupându-se în mai multe bucăţi. întâi, nebunia lui Iancu s-a terminat într-o zi, când şi-a dat seama că era complet ruinat, fără câştig şi fără capital, încărcat de datorii pe care urma să le plătească ani în şir. Dintr-o dată totul a devenit clar pentru el, i s-a spus că gata, s-a terminat, şi că, dacă nu se retrage la timp, multe dintre lucrările pe care le făcuse în perioada aceea sub influenţa prietenilor lui, mai ales a perechii asociate, vor fi date la iveală. Ea n-a ştiut niciodată nimic precis, nici ce-a făcut, nici ce-a vrut să facă. A considerat că totul se va termina, fiind o nebunie, şi aşa s-a întâmplat. Dacă voia să facă scandal, atunci va fi rău, se vor deschide procese, a fost de fapt escrocat, dar era din tagmă şi nu putea ţine la şantaj. Atunci toţi au făcut descoperirea că nu sunt din aceeaşi lume, el fusese doar cuprins de disperarea anilor monotoni, când şi-a terminat casa, dar nu era de-al lor, rămăsese în fond un om respectabil. Ei l-au simţit, nu mai avea nici bani şi se apropia de limita peste care n-ar mai fi putut trece, devenind un adevărat asociat, de aceea s-au descotorosit de el cu brutalitate. Şi de-abia atunci, înfrânt, izgonit, umilit fără nici un menajament, şi-a descoperit el propria respectabilitate, însă terfelită, de care nu se putea despărţi, dar nici nu mai avea ce face cu ea. Scena fusese brutală, femeia aceea grasă îi oferise, râzând gros, să-l ia băiat de prăvălie, nu asociat, iar pe nevastă-sa s-o angajeze servitoare, „pentru că observase că ştie să cureţe bine şi să facă de mâncare". Brutalitatea şi cinismul fuseseră cu grijă calculate ca să-i taie orice putinţă de replică, să-l facă ridicol în propriii săi ochi, după ce fusese încurajat să creadă şi să afirme că e formidabil şi că în curând se va desprinde din lumea minusculilor comercianţi de obor ca să ajungă „la o băcănie ca a lui Dragomir Niculescu". Iancu se întorsese înfrânt, efectul fusese atins, şi acum se

gândea nu numai la ridicolul situaţiei, dar şi la cinstea lui, de vreme ce nu-i reuşise escrocheria, din cauza unor oameni mai dotaţi decât el în asemenea afaceri. El devenise, obscur, o victimă a propriei lui cinste, un om onorabil prins între hoţi, şantajat mai târziu. Era şi adevărat, într-o anumită măsură, pentru că era făcut să plutească numai printre găinării, era mai cinstit, adică mai puţin consecvent decât asociaţii săi. Insă îl chinuia sentimentul că totul s-a terminat, că se întoarce acasă, nevoit să-şi afirme înfrângerea şi, chiar dacă ai lui nu-i vor pomeni niciodată de această perioadă, o vor şti, se vor gândi la ea şi el va trebui totdeauna s-o evite cu grijă, s-o nege, să facă să se creadă că nici măcar n-a existat vreodată. Doi ani, sau cam aşa ceva, vor trebui excluşi, viaţa sa va fi împărţită în două, ruptă, şi timpul smuls din scurgere îl va urmări tot timpul, tocmai pentru că va fi mereu vinovat faţă de el, îl va exclude şi-l va resimţi ca durerea chinuitoare a unui membru amputat, care nu poate fi nici masat, nu se poate face nimic, doar prin absenţă, doar ideea de el, misterioasa proiecţie din creier. Nu-şi făcuse nici un fel de rezervă, nu-şi asigurase căi de retragere, prin afişarea unei îndoieli, fie chiar false, despre activitatea sa. Făcuse greşeala să se identifice cu o anumită ipostază, cu o acţiune oarecare, şi desfiinţarea ei devenise propria lui desfiinţare. Chiar credinţa că pierduse fiind cinstit, cu toată relativa justificare, era prea puţin. Nu se putea de fapt gândi la nimic, mergea încet, dorind să evite contactul direct cu casa, chiar dacă nimeni nu urma să-l întrebe sau chiar dacă n-ar fi bănuit pentru o vreme că s-a întâmplat ceva şi de acum gata, va trebui să facă altceva, să se întoarcă la o viaţă lipsită de perspective. Pentru prima dată în viaţa lui, în loc să intre direct şi sigur în propria lui casă, o ocoli, se plimbă pe străzi lăturalnice, drumul său înscria curbe şi ocoluri, era o traiectorie complicată, ca şi cum ar fi trebuit să se descurce printr-un labirint, la capătul căruia nu urma să găsească mare lucru. Şi gândurile îi erau complicate, sinuoase, explicaţiile frânte se întretăiau cu crizele de furie, pe

el şi pe foştii săi asociaţi, apoi recădea într-o stare nelămurită, în care se lăsa dominat doar de sunetul paşilor pe străzile pustii ale mahalalei sau de vederea caselor mici şi urâte, a nesfârşitelor garduri de lemn, ici-colo cu scânduri lipsă, ca să lase loc jigodiilor costelive să se strecoare în curţi de unde adeseori ieşeau schelălăind. Poate de asta era bine că toate casele erau şi ele în prăvălire, lipsite de consistenţă, provizorii, clădite doar pentru o singură viaţă, şi oraşul, spre marginea lui, era populat parcă mai mult de animale, câini şi pisici nehrănite, decât de oameni. Drumul său era din ce în ce mai întortocheat, se apropia de casă şi apoi se îndepărta din nou, se speria de colţurile prea familiare care-l izbeau ca ameninţarea unui pericol. Iar fugea mai departe, fără să îndrăznească însă să plece cu adevărat, în locuri necunoscute. Calea lui era complicată, pentru că se simţea atras de casă şi respins de ea în acelaşi timp, ca şi de cinste şi necinste. Nu era el omul care putea să fugă de disperare, nesuportându-şi înfrângerea, spre alte încercări, să nu se mai întoarcă niciodată sau numai mult mai târziu, încărcat de o aură de mister. N-avea nici măcar în caricatură nimic din îndrăznelile marilor călătorii, ale refuzului total al unui loc ce-ţi aminteşte de un timp. Nu putea de fapt niciodată să trăiască un adevărat început, care să n-aibă nici un fel de legătură cu nimic din trecutul său, să fie expresia mândriei unei clipe. Se învârtea în jurul casei, la două-trei străzi depărtare, dădea ocoluri ca un câine bătut şi în acelaşi timp prea flămând ca să fugă, întorcându-se la blidul de acasă. Disperarea sa se mulţumea să se bucure de aspectul dărăpănat al unor biete case de periferie, de lipsa scândurilor din garduri prea lungi şi înnegrite de ploi, aproape de putrefacţie. La sfârşit se întoarse acasă şi, ca niciodată, se aşeză pe scaun, în mijlocul casei, fără să spună nimic, fără să facă nimic, cu mâinile aşezate suspect de blând pe genunchi. Nu invita la conversaţie, dar în acelaşi timp atitudinea lui pretindea întrebări, nu voia să spună şi nici să

tacă, nu venise să mărturisească, ci să ascundă, dar impunea să fie observat.

Ea şi-a dat seama că s-a întâmplat ceva deosebit de grav, şi asta se petrecea şi s-a petrecut în mod precis în afară, nu putea exista nici un dubiu, şi de aceea era un pericol real, adevărat, o spărtură în ce-şi construise până acum. Se înspăimântase cu adevărat şi-l privea cum stătea pe scaun, în mijlocul casei, în casa lui şi în acelaşi timp musafir, şi-i era frică să nu vorbească, să nu înceapă să povestească, să n-o solicite pe ea. Dacă era cu adevărat în afară, atunci, cel puţin, să rămână aşa până la capăt, ea să nu trebuiască să facă nimic, să nu fie implicată. Mâinile lui urâte, pătrate îi odihneau jalnic pe genunchi şi erau semnul pericolului din afară. Timpul trecea prea încet, pregătea masa cu febrilitate, ca să-i dea să mănânce şi să se culce, să facă gesturile lui obişnuite, atât de obişnuite, încât să poată trece pe lângă ele reflex, fără să le bage în seamă. Să ţipe ca un nebun, că el „e cel mai al dracului", şi să promită că în curând îşi va face băcănie mare, ca a lui Dragomir Niculescu, orice, dar nu să se ofere aşa privirilor ei, subliniind că s-a întâmplat ceva, altceva, că se întâmplă tot felul de lucruri care o solicită. Mâinile lui pătrate, cu degete groase, erau prea vizibile şi lucrurile pe care punea ea mâna deveniseră atât de tari, de rigide, încât o răneau prin simpla atingere. Mirarea era că nu sângera deja, să i se scurgă un lichid roşu-aprins din fiecare suprafaţă de piele cu care atinsese ceva, cuţitul şi pâinea, chiar miezul alb şi puhav al pâinii sau suprafaţa mesei. Farfuriile erau foarte grele şi ameninţau în orice clipă să-i scape din mână şi să se spargă sau nu, şi mai bine, să nu se poată sparge, ci să sune metalic pe pardoseală, ea însăşi nu de lemn, ci de aramă. Un sunet de metal pe metale, ca atunci când cade ancora grea pe puntea de fier a unui vas de război sau când se prăbuşesc obuzele. In camera tăcută, în care el stătea cu mâinile aşezate pe genunchi, era prea mult zgomot, toate lucrurile se ciocneau unele de altele, aşa nu se putea trăi, şi timpul

se târa lent şi şerpuit, făcând bălţi. Nimic nu se grăbea să reintre într-un obişnuit ce putea fi ignorat şi redus la limita incertă dintre înăuntru şi în afară. Când totuşi a fost aproape aşa, l-a văzut în sfârşit aşezat la masă şi făcând, măcar în parte, umbra unor gesturi obişnuite, nu aştepta decât ca totul să se termine mai repede.

S-a strecurat apoi pe nesimţite de lângă el şi a urmat o noapte în care a încercat să readucă lucrurile acolo unde au fost, dar nici trecerea pe coridor n-a fost atât de moale, nici paşii nu s-au înfundat în covor şi zidul a fost mult mai aspru cât timp l-a atins cu mâna. Starea aceea moale şi neprecisă nu se mai putea întoarce cu adevărat, toate senzaţiile erau prea acute şi prea reale, dure şi înfricoşătoare, şi nu s-a mirat când a fost prinsă, descoperită şi târâtă în afară. A acceptat totul în zilele care au urmat şi în lunile şi anii de mai apoi, şi timpul de dinainte era neprecis doar în memorie şi încărcat poate de vină, dar nu se putea şti, pentru că nimeni nu poate fi cu adevărat tras la răspundere pentru ce nu ştii sigur dacă s-a întâmplat sau nu. Studentul a plecat şi de abia şi-a dat seama, oricum rămăsese în vremea aceea neprecisă şi nu el conta cel mai mult, nici nu era sigur că el a fost cel mai important. Toată istoria l-a ajutat foarte mult doar pe Iancu. Timpul pe care ar fi vrut să-l uite, al nebuniei şi înfrângerii lui, era acum vina ei, care l-a înşelat fără ca el să fi fost vinovat. El era cu adevărat cinstit şi toţi au profitat de bunătatea şi cinstea lui, dar de acum va băga de seamă şi aşa ceva nu se va mai repeta. Ii amintea de cele întâmplate în fiecare zi, în fiecare ceas, şi ea trebuia să accepte umilinţa şi dispreţul lui manifestat cu ferocitate, pentru că ea era întreaga perioadă a nebuniei şi insucceselor sale, şi nu-i mai rămânea, pentru anii de acum înainte, decât asta. Viaţa putea să fie iar plină, în fiecare zi se puteau inventa alte amănunte şi mijloace de a o zdrobi, de a-i aminti. El, aici, nu avea nici un fel de vină, era un om cu desăvârşire virtuos şi înşelat de toţi, dar „urma să le arate el că nu-i chiar aşa, nu-i un prost pe care să-l poţi duce de nas". Ea a

suportat totul, an după an, fără revoltă, şi poate i-ar fi lipsit dacă dintr-o dată nici nu s-ar fi vorbit despre ce a fost, despre vina din acea perioadă în care de fapt nu se ştia precis ce s-a întâmplat, în mijlocul unor lucruri moi de care nu-ţi poţi aduce prea bine aminte. Starea nepre-cisă se prelungea, şi ei nu-i mai rămăsese decât să îndure. Până ce a venit el, Ion Marina, ca o răzbunare a fetei, a Ştefaniei, ce fusese implicată, fără să aibă nevoie, în chi-nurile lor de fiecare zi. Ea nu avea, pe atunci, nevoie să fie respectabilă şi şi-a adus logodnicul în faţă, şi apoi i-a mângâiat mâna aşezată pe masă, dând alt înţeles lucru-rilor. Iar el a râs şi cu o singură mişcare a prăbuşit totul şi a plecat cu Ştefania acasă la el.

Ion Marina, stând în biroul său greoi de la minister, îşi dădu seama, într-un sfârşit, că nimic sau aproape nimic din toate lucrurile astea nu erau adevărate. Mama Şte-faniei nu-i povestise nimic, nu fusese niciodată nici un student, ci numai tirania de acasă a unui mic, foarte mic funcţionar, care vroia să arate că nu e sub ierarhie, ci înă-untrul ei. Mai mare este, desigur, şeful său, şi şefii etajaţi unii după alţii, şi mai mici sunt ceilalţi, de acasă. E ade-vărat, fusese o fotografie, pe care a văzut-o cu ani înainte, şi figura mamei Ştefaniei era dominată de ochi, cu o pri-vire stranie, dar de-abia s-a gândit atunci la ei, şi-a spus doar că în tinereţe trebuie să fi fost o femeie frumoasă. Şi a încercat odată să-i povestească ceva, când venise obosit acasă, însă el a ascultat-o neatent, şi de fapt vorbise despre altceva, alte întâmplări, în care nu se pomenea de nici un student, o asemenea întâmplare nu existase. Soacra sa fusese toată viaţa o femeie puţin terorizată, care trăise pentru fiica ei şi de fapt pentru altceva nici nu învăţase să trăiască. Dereticase toată ziua casa, umplând-o cu lu-cruri mărunte care s-au adunat an de an, şi niciodată n-a avut curajul de a renunţa la vreun obiect, îmbătrânise dominată de aceste obiecte devenite un fel de fetişuri ale propriei sale frici. Poate de aici aerul de absenţă pe care-1 avea, mai ales atunci când venise în casa lor, unde erau

alte lucruri ce nu însemnau nimic pentru ea. Fusese de fapt o femeie ştearsă şi destul de banală, şi suferinţa ei casnică nu trebuia exagerată. Ion Marina îşi dădea seama de asta. Ea nici nu se aşteptase la un alt fel de viaţă, era supusă autorităţii bărbatului şi poate ar fi suferit şi în orice caz l-ar fi dispreţuit dacă ar fi fost altfel. Toată istoria cu studentul şi cu dragostea aceea de dincolo de patimă pentru el fusese inventată de Ion Marina pentru sine însuşi, în biroul său, amănunţind lucrurile, exagerând amintirea unei fotografii când, din cine ştie ce motiv, femeia apăruse mai stranie decât era în realitate. Se ridică de la biroul său şi regretă că nu-şi poate închipui că lucrurile s-au întâmplat cu adevărat aşa. Nu era adevărat, desigur, însă s-ar fi putut întâmpla să fi fost aşa, şi atunci ar fi fost mult mai bine, şi gestul lui de rupere a relaţiilor stabilite în casa Ştefaniei ar fi avut o semnificaţie mai bogată, întreaga lor viaţă ar fi fost mai importantă şi chiar a lui însuşi, în consecinţă. Lumea lăuntrică, posibilă, a acelei femei banale, în momentul în care se şterge linia fermă care desparte înăuntrul de în afară, îl atrăgea în mod deosebit, ca şi atmosfera de acolo, când lucrurile devin moi, foarte catifelate şi poţi trece cu uşurinţă printre ele, când dispar într-un fel văzul şi auzul, adică sunt trecute pe un plan secundar şi domină doar tactul şi eventual mirosul subţiat şi el, doar o anexă a pipăitului. Atunci multe dintre lucrurile imposibile pot să-şi găsească un loc de realizare, distincţiile dintre momente şi obiecte se estompează, ruptura dintre înăuntru şi în afară, redusă, înseamnă şi apropierea imposibilului de posibil. Ion Marina, care fusese toată viaţa un om lucid mai presus de orice, şi chiar cu orgoliul lucidităţii sale, principala sa armă de reuşită şi de echilibru cu numeroasele întâmplări neplăcute ce se iveau, regreta acum că ceea ce-şi imaginase, fără să-şi dea seama de ce, nu era adevărat şi se simţea sărăcit de exercitarea facultăţii sale critice. Insă în acelaşi timp ştia că nici povestea, în fond tot banală, pe care şi-o inventase, nu era de ajuns. Mai rămăsese ceva

legat de apropierea dintre înăuntru şi în afară, mai fascinant, la care încă nu se gândise. Ca marşul prin noroi, care nu spunea încă totul, oricât şi-l aducea el aminte, şi nici ronţăitul pesmeţilor pe întreaga linie care străbătea continentul de la o mare la alta. Mai trebuia să fie ceva, şi atunci noaptea, la restaurant, fusese destul de aproape de imaginea unificatoare, şi de aceea a plecat şi i-a lăsat pe ei împreună, fără însă să izbutească. Şi aici mai era ceva, însă provizoriu nu putea renunţa la invenţia lui, până nu va găsi ceva mai bun. Oricum, plăcerea propriilor sale plăsmuiri şi insatisfacţia ce i-o dădeau, şi sentimentul că erau de fapt nişte invenţii, şi el toată viaţa se luptase împotriva lucrurilor care nu erau în mod ferm adevărate, dacă asta a stat în putinţa lui, îi dădeau un nou sentiment de nelinişte, al treilea val în ziua aceea, care copleşea total ceea ce ştia el cu adevărat, că Ştefania e bolnavă de moarte, nu mai putea fi salvată, „acum importantă este doar starea psihică a bolnavei". Trecuse cu destulă uşurinţă peste descoperirea dinainte, că trăise de mult cu Ştefania, fără să bage de seamă marea lui dragoste, toate etapele ei importante. Acum era fascinat de propria sa imaginaţie, cam insuficientă, plină de locuri comune, ca idila mediocră dinainte, şi ar fi dorit să treacă mai departe, să o folosească, deşi îi era în acelaşi timp şi foarte ruşine, ca de fiecare dacă când folosim obiceiuri potrivite numai cu vârsta copilăriei. Neliniştit de starea lui anormală, s-a decis să iasă din birou, să facă altceva, să discute cu oamenii, ca să se elibereze de fascinaţia de a-şi imagina o lume în care nimic nefiind de fapt real, mult mai multe sunt posibile, şi lucrurile sunt moi sau, eventual, tari, aspre sau mătăsoase, aluneci printre ele şi nu ştii de fapt dacă sunt înăuntrul tău sau în afară. De aici nimeni nu poate cu adevărat dispărea, neavând suficientă consistenţă, aşa cum studentul împins în acest univers interior nu putuse cu adevărat dezerta, nu putuse transforma o dragoste, atât de importantă pentru femeia aceea, într-o simplă aventură. A continuat să rămână cam în aceeaşi

formă şi după aceea, şi nu i se putea face nici un fel de reproş. Ion Marina, gândindu-se la această relativă iresponsabilitate a studentului şi la trăinicia dragostei dintre el şi mama Ştefaniei, uită aproape că de fapt istoria era inventată, studentul nu existase niciodată, iar femeia, iubita lui, era atât de departe de adevăratul model, încât era desigur o plăsmuire a lui, în clipa când îşi imaginase un univers posibil, bazat pe predominanţa altor organe de simţ, cu rol mai mare într-o vârstă de care el nici nu-şi mai aducea aminte. Totuşi, jocul acesta era neliniştitor, şi el ieşi rapid din birou, nesuportându-şi propria sa imaginaţie, destul de slabă, insuficientă în orice caz pentru ceea ce voia el. Mersul său era, din cauza oboselii, a stării neobişnuite în care se găsea, cam şovăielnic, nu prea mult, dar destul ca să fie observat de ochiul atent şi intrigat până la exasperare al secretarei. Ea, ridicându-se în picioare, din respect, trebui să-şi alunge ideea cu totul nepotrivită că Ion Marina, înalt funcţionar într-un minister-cheie, s-a închis în biroul său, unde a stat câteva ceasuri fără s-o sune şi aparent fără să lucreze, ca să bea de unul singur până să nu mai poată sta în picioare prea bine. Aşa ceva era absolut imposibil, şi secretara rămase în minte cu o necunoscută, ce se va rezolva pentru ea mult mai târziu.

Interludiu II

ORICAT AŞ DORMI, RAMAN CU OBOSEALA ASTA ŞI-MI VINE să mă culc din nou. Poate pentru că aici nu am ce face, stau toată ziua şi aştept ceva, nici eu nu ştiu ce, şi dacă nu, inventez. Aştept sora şi vizita, medicul şi profesorul care trebuie să vină, şi studentul acela aşa de cumsecade, e ca un copil, el face pe seriosul cel mai mult. In fiecare clipă aştept câte ceva, m-am obişnuit cu aşteptarea, dar parcă ar mai trebui să vină ceva. Oricum, când nu sunt lăsată singură e mult mai bine. Nu ştiu de ce mă ţin în camera asta, izolată, parcă aş avea o boală molipsitoare. Deşi poate e greu şi cu celelalte, în saloane, auzindu-le suferinţele. Insă nici aşa, singură, deşi mă simt mai bine în ultima vreme, mult mai bine, şi în curând trebuie să plec acasă, unde se poate începe totul. Acolo n-am să mă las să dorm toată ziua, ca aici, şi apoi când mă trezesc să încep să aştept câte ceva, un punct de program, pe care nu-l fixez singură. Acasă eu fac ce vreau, de multă vreme, absolut cum îmi orânduiesc eu zilele. Noroc de mine, că n-am greutăţile altora, să muncesc de dimineaţa şi până seara şi să am griji, ce să fac în fiecare zi, cum s-o înnod. Am timp să mă ocup de alte lucruri, mai plăcute, fără grabă, fără să fiu izgonită de grijile mărunte. Pot să am griji mai însemnate, dar nu m-am prea gândit. Am rămas prea multă vreme aceeaşi, nu m-am schimbat, parcă n-ar fi trecut anii. Numai el s-a schimbat puţin şi pe nesimţite, dar e drept că totdeauna a fost mai îndepărtat, chiar de la început. Mai retras şi cu ocupaţiile lui, iar eu o fată destul de simplă, care l-a admirat mult de tot, din prima seară, când mi s-a părut cam ciudat şi altfel. Am avut dreptate, el a fost totdeauna altfel, mai sigur pe el, ştia ce vrea şi ce poate şi ce nu. In ultima vreme, vezi, mă gândesc mai mult la el, dar acasă, avându-l în fiecare zi, aproape că nici nu-l băgăm de seamă, nu mă uitam la el decât în treacăt. Acum mă gândesc la el, şi cred că am avut un mare noroc. Am luat un bărbat deosebit, nu ca alţii, foarte

puternic, şi am fost de fapt toată viaţa foarte fericită. Am avut un bărbat întocmai cum mi-am dorit întotdeauna, de mică. Să fie puternic, să te simţi la adăpost lângă el, să n-ai griji din cauza lui. La adăpost, sigură şi plină de încredere. De aceea poate nu-l aşteptam. Numai acum, în ultimele zile, aici la spital, totdeauna aştept câte ceva, chiar şi mâncarea pe care n-o mănânc, tot o aştept. Parcă mereu ar trebui să se întâmple ceva important. Desigur, să plec acasă, unde sunt atâtea de făcut. Ca toţi să se simtă bine şi să mă bage în seamă, să nu trec nevăzută printre ei, întocmai ca o umbră. Ca să mă poată ţine minte prin ceva, să le rămână câte un lucru fixat pentru totdeauna, să nu fie la fel dacă sunt sau nu. Eu să fiu cea care poate face un anumit lucru, şi nimeni altcineva. Aşa ca el, sunt atâtea de care numai el e în stare. O ştie toată lumea. Oricum, sunt nebună că mă gândesc la asta. Poate pentru că mai sunt aici. Dar nu trebuie să mă gândesc la fleacuri. Mai bine aştept ceva în linişte, până ce vine cineva, poate medicul, sau studentul, sau măcar sora, să-mi spună ceva. Aşteptarea asta mă nelinişteşte, cel mai bine e să dorm, chiar dacă nu sunt obosită.

III

ERA O NOAPTE ÎNCĂRCATĂ DE VISE TULBURI, MAI MULT veghe întretăiată decât somn, Ion Marina, mai obosit decât în ajun, se duse la birou, unde avea mult de lucru, treburi de care răspundea, şi era decis să le rezolve. Cu gândul ăsta de fapt se sculase, totul trebuia rezolvat, şi mişcările sale, moi şi neobişnuite cu o seară înainte, erau acum iar hotărâte, energice, greoaie, doar atât cât trebuie să sublinieze şi importanţa lui, deşi, desigur, el nu urmărea asta. Pe nesimţite, devenind tot mai masiv, se mişca mai greu şi fără să vrea căpătase o anumită solemnitate, ce i se potrivea. Energia lui era stăpânită, de aceea mult mai evidentă, forţa lui se asemăna mai degrabă cu înţelepciunea şi când mergea sau îşi ridica capul său greu, masiv, cu fruntea discret pleşuvită, ţi se părea că a găsit

o soluţie, înainte de a-i pune vreo întrebare. Oricine l-ar fi văzut în dimineaţa aceea şi-ar fi dat seama de puterea şi cumpănirea lui, de marea lui stăpânire de sine, şi ar fi fost reconfortat. Secretara lui l-a privit în prima fracţiune de secundă mai atent, dar apoi şi-a zis în sine: „Slavă Domnului, totul e în regulă, cine ştie ce-a fost ieri", şi i-a răspuns veselă la salut (chiar cu o nuanţă mai veselă decât de obicei, pentru că şi ea era stăpânită şi sobră şi de aceea lucrau foarte bine împreună), ridicându-se în picioare. Astăzi ar fi dorit chiar să lucreze mai mult cu el, să profite de întoarcerea asta la normalitate şi siguranţă. Desigur, nu l-ar fi întrebat pentru nimic în lume ce se întâmplase cu el. De fapt, nici nu ştia că era cineva grav bolnav în familie, relaţiile lor erau impersonale, şi de aceea aveau aerul acela de soliditate şi siguranţă, care o punea la adăpost de orice fel de griji. S-ar fi mirat foarte mult şi ar fi fost de-a dreptul neliniştită, nu numai încurcată, dacă şeful ei s-ar fi apucat să-i facă mărturisiri. Intimitatea lor era mult mai esenţială decât cuprinderea unor griji mărunte, zilnice, sau chiar a unor relaţii umane şi banale, dezordonate cum sunt toate actele noastre cotidiene. Pentru asta avea familie, prieteni, cunoştinţe. Aici era altceva, şi şi-ar fi pierdut puţin şi respectul de sine dacă relaţia s-ar fi trivializat într-un fel. Pentru că orice fapt mărunt şi omenesc ar fi trivializat-o, asta era senzaţia ei, sau mai exact ar fi fost.

Insă astăzi ştia foarte bine că nu va introduce oameni şi nu va aduce hârtiile necesare, întrucât el urma să intre de dimineaţă în consiliu şi nu se va întoarce în birou decât mai târziu, pentru a rezolva treburile curente. De aceea se mulţumi să-i pregătească cele necesare pentru şedinţă, cu aceeaşi discreţie desăvârşită. Ea nu dorea să pară că ştie toate, că l-ar putea tot atât de bine şi înlocui, că ea duce treburile în locul lui. Nu dădea sfaturi de nici un fel şi nici nu prevenea intenţiile şi ordinele lui, chiar dacă le bănuia. Ştia că asta ar putea să-l agaseze, de aceea lăsa să i se spună şi apoi, având totul pregătit şi în ordine, făcea fie-

care operaţie imediat şi cu mare precizie. în felul ei, era o femeie fericită, pentru că având un şef pe care-l admira foarte mult, nu-i pândea slăbiciunile, nu avea nici un fel de veleităţi, nu se considera nedreptăţită că are o muncă totuşi subalternă. Lumea i se părea desăvârşit împărţită, cel puţin cât era la birou, lucru destul de rar pentru o femeie dintr-o generaţie care cunoscuse mari şi radicale schimbări sociale, când s-a părut la un moment dat că oricine poate să devină orice. Contactul cu el o făcuse foarte realistă, înţelegea că nu este chiar aşa, şi fiecare om are un loc al lui. Ea şi-l găsise şi era un om fericit şi modest.

Fără să se gândească o singură clipă la secretară (de altfel, o respecta şi avea micile lui atenţii, n-o aglomera cu munca, o învăţase foarte bine, ştia cât poate să-i ceară şi, bineînţeles, n-o jignea niciodată), Ion Marina se pregăti în grabă pentru consiliu, trecându-şi în revistă problemele (foarte importante, pentru că aşa era natura sarcinilor sale), recapitulându-şi pe scurt soluţiile sau întrebările. Pentru un om foarte atent, s-ar fi relevat o anumită febrilitate cu care mişca totuşi hârtiile, un fel de nerăbdare învinsă înainte de a se manifesta propriu-zis. Nici chiar secretara nu băgă nimic de seamă. Doar el simţea, aici, în birou, un fel de surdă nelinişte cu care se lupta. Ieşi învingător, cel puţin în prima rundă şi, cu mersul său obişnuit şi solid, se îndreptă spre sala mare de consiliu.

Primii paşi aici îi aduseră un val de linişte şi stăpânire de sine. Cunoştea oamenii, cunoştea locurile, ştia exact ce trebuie să facă. Dacă s-ar fi gândit, i s-ar fi putut părea totuşi curios că nu în siguranţa intimă a biroului său se simţea bine, ci aici, în mijlocul celorlalţi, care îl respectau, ştiau exact cine este şi de ce e în stare, într-un cuvânt, se gândeau la el ca la „Ion Marina", un funcţionar important şi foarte capabil. începu să dea mâna cu toţi, după obiceiul său, şi, bineînţeles, nu la întâmplare, şi nu la fel, ci după o anumită ierarhie şi importanţă, după nişte raporturi foarte bine stabilite în mintea lui, deşi nu trebuia să

se gândească la ele niciodată. Erau reflexe, şi orice schimbare devenea rapid reflexă, fără să aibă nevoie de nici un fel de efort. Se mişca plin de o absolută siguranţă în mijlocul relaţiilor sociale complexe, s-ar putea chiar afirma că avea un adevărat instinct al lor. Toate gesturile sale, chiar cele mai neînsemnate, reflectau această preştiinţă a lui. N-o făcea, desigur, cu nici o intenţie. Nu dorea să parvină, să stabilească relaţii utile. De altfel, aici, cu o excepţie sau cel mult două, nu avea cu cine să se pună bine. Ordinea protocolară a salutului, de exemplu, avea o legătură numai cu simţul său de ordine, datorită căruia obţinea şi foarte bune rezultate. Strângerea de mână era binevoitoare sau mai prietenească, uneori ajungea, prin apăsarea discretă a mâinii, până Ia o adevărată recunoaştere a unor vechi şi bine stabilite relaţii ce se învecinau cu prietenia. Toate erau energice, dar nu însemnau, bineînţeles, acelaşi lucru. Erau încurajări, aprecieri, rareori o vagă indiferenţă (omul nu prea avea perspective) sau, din contra, stimă, mergând până la admiraţie. Salutul tuturor era încărcat de respect, de consideraţie şi, uneori, percepea chiar o urmă de linguşire în plecăciunea care întovărăşea o strângere de mână. Insă era obişnuit şi cu asta, pentru că Ion Marina avea înţelepciunea de a lua oamenii aşa cum sunt. Important era să nu se lase pradă unor asemenea intenţii.

Ritualul se termină destul de repede, întovărăşit doar de rare cuvinte, mai mult saluturi, apoi, după ce veni şi „bătrânul", se aşezară la locuri şi începu şedinţa. în primele clipe, după ce se bucură de revenirea stării lui de linişte obişnuită şi ascultă cu atenţie ce se spune, el luă note, scurte însemnări, se gândi la cele ce trebuiesc făcute. Nici nu observa, decât strict reflex şi funcţional, existenţa celorlalţi bărbaţi din jurul mesei, pe care-i cunoştea de fapt atât de bine. Prin încăpere se făceau resimţite numai problemele, chestiunile de rezolvat, cifrele mari rostite cu ton egal, dar fără să-şi piardă prin asta importanţa. Ele includeau soarta unor lucruri şi a unor oameni, a zeci şi sute de oameni care urmau să facă sau să nu facă un anu-

mit lucru. Abstracte, aparent fără efort rostite, îşi păstrau totuşi ceva din încărcătura lor concretă, din importanţa lor. Deşi cei care le rosteau erau de mult obişnuiţi cu ele, mărimea lor nu se putea lipsi de o anumită solemnitate. De aceea, în sala de consiliu, oamenii prezenţi se estompau, treceau puţin pe planul doi, deşi ei hotărau ce să se facă sau să nu se facă, oricum, măcar aveau un cuvânt de spus şi lucrurile numite simbolic, prin cifre foarte mari, ocupau locul ce-l meritau. însă nici ele nu erau chiar lucrurile despre care era vorba, cu toată complexitatea lor, cu nepotrivirile şi greutăţile foarte mari care se includeau, nici oamenii ce lucrau cu adevărat cu ele. Cifrele şi faptele relatate erau mai importante decât oamenii de faţă, dar fiind abstracte realizau un fel de lume convenţională, în care totul era de fapt mai uşor, una se echilibra cu alta, o dificultate sau o neîmplinire nu era nici pentru o clipă singură cu implicaţiile sale absolute şi proprii, nimic nu era ireversibil. Ion Marina era foarte obişnuit însă, de ani, de foarte mulţi ani obişnuit cu aşa ceva. învăţase de mult ce se poate imediat şi ce e inerent mai dificil, reuşise fără mari eforturi să înţeleagă. Era unul dintre acei oameni care datorau multe capacităţii lor senine de a înţelege totul, de a vedea de sus şi de departe, de a nu aştepta niciodată minuni, de a se bucura în tihnă. Rareori avea surprize plăcute sau neplăcute şi se antrenase pentru plăcerile şi satisfacţiile molcome. Nu era nici sceptic, nici relativist, ci doar solid şi raţional. înţelegea aproape totul, cu calm, fără mânie şi, curios, de aici începu totul. Impresiile din ziua trecută, e adevărat, dispăruseră. Lucrurile, mobilierul, oamenii erau din nou familiare, nici nu-şi relevau excese de amănunte, nici nu-şi descopereau latura inexistentă. Totul era exact aşa cum trebuie, adică privit în linişte şi cam în grabă, suficient ca să-ţi dai seama unde te afli, să recunoşti totul. Totuşi, încetul cu încetul, nebănuit la început, gândul despre boala Ştefaniei şi curioasa lui reacţie din ziua precedentă îi reveni. De altfel, era şi normal. Numai că nu se gândi cu tristeţe (deşi era şi asta)

şi nici nu resimţi doar o greutate, o dorinţă de a pleca, de a se retrage, în sfârşit o apăsare neobişnuită. Era mai mult decât atât, sentimentul nu era precis şi aplicat asupra cauzei lui, ci foarte general, plutea şi umbrea întreaga atmosferă, chiar atunci, în camera de consiliu, şi îneca oamenii şi faptele importante care se discutau, cele pomenite indirect în cifre şi rapoarte. Totul devenise mai neclar, năclăit şi nesatisfăcător, şi oamenii din jur, chiar clipa aceea, activitatea sa prezentă şi trecută. Ştefania şi boala ei se manifestau printr-o mare nemulţumire faţă de sine, ca şi cum s-ar releva el însuşi mai puţin sigur şi pur, mai încărcat de o vină ce nu era pe deplin ştiută. El însuşi, nu comparativ cu ea, era undeva meschin, un om mărunt şi strivit, care ar fi putut fi altfel. Apăsarea şi tristeţea erau un fel de remuşcare neprecisă, nu pentru un fapt anume, ci pentru câte ceva din toate, nu pe deplin explicabil, un sentiment de neînţeles, la marginea înţelegerii, foarte aproape, chinuitor de aproape de ea. Numai să întindă mâna, să se gândească foarte exact, cu scrupulozitate sau, mai bine, cu un ultim efort, foarte serios, e adevărat, şi ar fi în preajma unui adevăr mare faţă de care, desigur, el ar putea fi vinovat sau deja se şi simţea. Era ca la început, cu o zi înainte, când Ştefania nu existase destul ca să poată să fie trist din cauza ei, şi alunecase în zone neştiute. Acum, nu Ştefania i se părea prea ştearsă, ci altceva era mai important, legat de ea, ceva foarte complicat. Nu fusese totul chiar cum trebuie, părea că îşi închipuise, deşi nu-şi putea găsi o vină concretă. Doar viaţa lui fusese bine orânduită (chiar dacă recunoştea acum că poate trăise prea în grabă şi trecuse peste multe lucruri importante cu uşurinţă), făcuse totdeauna ceea ce trebuie, după cum crezuse că e mai bine. Totuşi, umbra aceea de nelinişte şi vinovăţie se întindea, devenea din ce în ce mai deasă, mai grea şi mai consistentă, prin ea de-abia dacă mai puteau străbate cele din jur, cuvintele oamenilor îşi pierdeau pe nesimţite sensul lor exact şi căpătau altul ce le străbătea subteran, forând canale şi şanţuri, dovedindu-le şubre-

zimea, dar dintr-un alt punct de vedere decât cel care trebuia, la care se refereau. Atunci privi în jur cu mai multă atenţie, ca să-şi alunge starea aceea generală, prea generală, şi observă oamenii cu adevărat. Bărbaţii din jurul mesei păreau angajaţi într-un fel de joc, un fel de balet pe gheaţă, însă lipsit de graţie, greoi, un alunecuş, în care de-abia se ţineau şi făceau schime ridicole. Nu-i vedea bineînţeles aşa, însă undeva îi credea nefireşti. Puteau fi şi aici şi în altă parte, sentimentul ascuns al insuficienţelor lor, dar şi al unor păcate reale, al rivalităţilor pe care nu le ignora, îi apărea în faţă, dar nici măcar nu era cel mai important. Chinuitor era gândul că poate fi şi altfel, că nu era necesitate ce se întâmplă, tocmai cu ei. Corpuri masive stăteau în jurul mesei şi discutau, se vedeau gurile cum se deschid şi cum ies cuvintele, percepţiile erau din nou, ca şi cu o zi în urmă, foarte acute, dar nu exactitatea domina, faptul că-i vedea acum, ci îi descoperea într-un fel de perspectivă a timpului, cu marile lor goluri şi uşurinţe, şi, mai presus de orice, el făcea parte integrantă dintre ei. Nu avea ce să-şi reproşeze în fond, nu făcuse mari păcate, însă era ceva destul de impur cu el. Era rupt de sine însuşi, de o altă ipostază care ar fi putut, poate, fi şi n-a fost. îşi trecu mâna peste frunte şi îşi simţi corpul cu un fel de silă, ca şi cum s-ar fi aşteptat să fie altfel. Nu era totul, cu sine şi cu oamenii din jur, aşa cum trebuie, absolut pur cum ar fi dorit, şi şedinţa era chinuitor de întâmplătoare. Lipsea ceva acestei clipe, nu ştia ce, şi o resimţea ca pe o vinovăţie personală. în fond, nu vedea decât capetele aplecate peste hârtii, ale unor vechi cunoştinţe, totul era normal, oamenii îşi făceau treaba, rezolvau problemele curente, nu era nimic de reproşat, nu din sala aceasta izvora vina. Şi totuşi ea plana aici, infiltrându-se printre înţelesurile vocilor lor care spuneau lucruri obişnuite, cifre şi hotărâri, se lăţea deasupra sălii, creând o atmosferă complicată, apăsătoare, prin care se observau detalii ale oamenilor, ca şi cum i-ar fi văzut pentru prima dată, sau de-abia acum ar fi observat semnele trecerii timpului, începuturile

sau desăvârşirile de chelie, greutatea imperceptibilă a respiraţiei, cutele din jurul ochilor şi mai ales asemănarea izbitoare dintre înfăţişările lor şi firea pe care le-o cunoştea atât de bine. Insatisfacţia faţă de moment şi vinovăţia obscură din dimineaţa aceea ameninţau să ia forma unei noi crize de luciditate, o nouă dominaţie a percepţiei proaspete a clipei, ieşirea din obişnuinţele la care era perfect adaptat. Ion Marina era deja obosit după o zi de cunoaştere prea exactă şi, obscur, ar fi vrut să se întoarcă la comoditatea automatismelor, la lipsa de griji a lucrurilor prea ştiute, însă în acelaşi timp tristeţea sa explicabilă îl târa mai departe în zone neexplorate, era un drum fascinant de descoperiri ce răsturnau perspectivele, scoteau la iveală mereu alte raporturi şi chiar îl făceau să bănuiască miezul neraportabil al unor lucruri. în sală plutea o vină ce nu venea din activitatea celorlalţi ci din el însuşi, imposibil de evitat. Cel mai rău era să rămână în atmosferă, învăluind totul.

Pe vremuri, cu ani în urmă, se gândi că simţea adeseori existenţa a ceva dincolo de ce putea să spună. Ca atunci când a vorbit în restaurantul acela sordid, unde s-au dus în seara în care a cunoscut-o pe Ştefania, şi în spatele imaginilor şi al marşurilor mai exista ceva nelămurit, mai important decât ce a trăit el vreodată. Mereu, în clipele de încordare, pe vremea când era rupt între două tendinţe contrare, a violenţei gata să izbucnească şi a voinţei de a-i rezista, mai rămânea ceva nespus, ce nu încăpea în cuvinte şi, de fapt, era greu de spus dacă putea fi numit. Stârnea numai reacţii, şi apoi încordarea tuturor muşchilor, prin care aceste reacţii şi furii venite de cine ştie unde erau stăpânite. De aceea era greoi şi închis în sine, şi mult mai singuratic. Rareori se împrietenea cu oamenii vioi, gata să-ţi explice orice, cu mare uşurinţă de înţelegere a lucrurilor, dar toate cuvintele lor frumoase şi strălucite îi lăsau o undă de îndoială, pentru că nimic nu răspundea exact întrebărilor pe care şi le punea şi nici nu îndrăznea să le pună altora. De altfel, nici nu prea avea ce să spună,

întrebarea formulată ar fi cuprins deja răspunsul, dar acesta era numai simţit. Oricum, îi plăcea să întâlnească prieteni care explicau totul cu uşurinţă, să le pândească vorbele, aşteptând o cât de vagă indicaţie că ar şti mai mult decât ei, dispreţuindu-i uşor, în taină, că uneori deşteptăciunea lor e atât de departe de ce ştie el că ar trebui să se spună. Aşa a fost şi cu Dumitru G., la care a ţinut cel mai mult, şi care părea că se apropie mai mult decât alţii de un lucru esenţial, care ar fi putut să cuprindă şi ce era mai important decât toate experienţele sale aspre, decât fiecare dintre ele în parte. Se împrieteniseră şi formau un cuplu ce putea fi văzut mereu împreună, Dumitru G., mic, subţire, vioi, cu ochi scăpărători, şi el, Ion Marina, înalt şi greoi, mult mai tăcut, întunecat într-atât, încât părea mai brunet decât prietenul său cu pielea măslinie. Fiind destul de tineri, făceau plimbări îndelungate seara târziu, pe malul Dâmboviţei, sau pierdeau nopţile prin mici restaurante de cartier. Discuţiile lor sau, mai exact, discursurile amicului şi tăcerile sale aduceau un aer de adolescenţă apropierii lor de maturitate, se opuneau într-un fel experienţelor generaţiei lor care scurtaseră timpii de împlinire, îi plonjaseră în evenimente grave şi de răspundere când încă erau neformaţi. Prietenia lor reprezenta pentru Ion Marina un scurt exerciţiu cu vorbele solid legate unele cu altele, înfăşurate în argumente bine puse cap la cap, cu ideile ce depăşeau imediatul, şi chiar acest exerciţiu îl întărea, pentru că epoci întregi din viaţa lui scăpaseră fără cuvânt şi erau deosebit de greoaie.

Apoi, împreună, începuseră să aparţină. Duritatea lui şi violenţa mereu stăpânită găsise un mijloc de exprimare şi căpătase o formă, ca şi stăpânirea de sine ce nu trebuia să derive din motive obscure, ci însemna disciplină, avea un rost şi se înscria într-un adevăr, nu mai aveau nici una, nici cealaltă caracterul acela de întâmplător, putând să fie şi să nu fie. El, Ion Marina, a fost totdeauna un luptător, un soldat, şi se simţea bine într-o armată care-i dădea sens. Nu mai era lăsat pe seama lui însuşi, cu problemele

complicate şi obscure cărora nici măcar nu le putea da un nume. Totul era insuficient, dar acţionând cu vigoare, în funcţie de nişte lucruri clare şi explicabile, se stabilea în el un tip de ordine şi o linişte activă şi bine proporţionată. Dar mai ales voinţa de a se stăpâni, care era mult mai grea altfel, îşi găsea o justificare. E adevărat că nu ştia tot adevărul, dar cineva dintre ai lui îl ştia, şi el nu era misterios, ocult, faptul că nu-l ştia el nu era decât o chestiune de timp şi muncă. Şi, de altfel, nu afla amănuntele, tactica, dar strategia-i era perfect cunoscută. Aşa au decurs lucrurile o vreme şi, deşi plină de greutăţi exterioare, n-a fost o vreme proastă pentru el. Până în clipa pe care şi-o aducea aminte acum, când tristeţea lui explicabilă îmbrăca forma unei vinovăţii generale şi mai puţin explicabile, cel puţin la prima vedere. Ştia că va fi judecat Dumitru G. (pe care-l vedea în ultima vreme mai rar, pentru că amândoi erau foarte ocupaţi), acuzat de a se fi exprimat împotriva disciplinei. Pentru Ion Marina disciplina avea o importanţă nu teoretică, învăţată, nu era ceva impus, ci tocmai sprijinul din afară pentru voinţa de a-şi reţine o violenţă ce-l depăşea şi i se părea că e străină, un ordin. Regreta că vechiul său prieten greşise, nu vroia să-l apere, ci să afle exact, aştepta impasibil (deşi masca lui calmă nu se fixase încă definitiv pe figură) ca adevărul să iasă la iveală. Nimeni nu-l obligase pe Dumitru G. să li se alăture, trebuia să aibă nervii tari, să ştie să aparţină, treaba grea şi complicată cerând eforturi. Era în sală când au început să-l acuze şi se pregătise chiar să vorbească, să pună întrebări, să judece şi să ceară să fie pedepsit, dacă se va dovedi vinovat. Ion Marina se socotea un soldat, şi o armată are recompense şi pedepse, el ştia, şi-i plăcea să se gândească adeseori că aparţine unui corp de elită, care nu poate rămâne astfel decât dacă îşi păstrează un anumit tip de puritate, şi ai cărui membri trec în fiecare zi, prin fiecare act, printr-un fel de probă, alegându-se cei care sunt buni. Numai aşa se poate păstra neîntinat adevărul, pe care ei îl deţin. De aceea, pe atunci, Ion Marina nu

înţelegea ce înseamnă toleranţa faţă de prieteni. Şi nici faţă de duşmani. Aştepta deci să fie judecat cu toată severitatea prietenul său strălucit, cu care trăise un fel de scurtă adolescenţă târzie, închinată ideilor generale. Şi la început aşa a fost. Apoi, însă, a fost copleşit de sentimentul acela de singurătate, pe care-l ştia atât de bine, când toţi muşchii se încordează pentru că nervii au ajuns la capăt şi trebuie să-ţi opreşti cu orice chip violenţa, fără să ştii prea bine de ce. Atunci însă, în sală, într-o sală ca aceasta, doar ceva mai mare, pe care o privea de la înălţimea mesei ridicate mai sus, unde şedea de drept, pe lângă încordarea muşchilor, ca să se stăpânească, mai era şi sudoarea aceea simţită cum izvorăşte din porii dilataţi ai pielii, formând broboane, ameninţând să se scurgă şi să-i năclăiască faţa, să-i astupe vederea lui clară, expresie organică a unei neputinţe neresimţite niciodată înainte. Pentru că altădată, demult, în cele mai grele momente, era lăsat doar pe seama lui, să se descurce în faţa unor situaţii complicate care-1 puneau la încercare, era în afară de explicaţii sau le căuta mai târziu, niciodată nu pierdea ceva. Acum, trebuia din nou să se descurce singur. La început, când acuzaţiile au devenit foarte grave, nu mai era o chestiune de indisciplină ci de trădare, asociaţie cu indivizi dubioşi, ură manifestată constant şi masca doar a unui ataşament, ca să poată lovi cu înfrigurare, toţi vorbitorii care se sculau şi aduceau noi amănunte, cu uşurinţă, fiecare părea că ştie foarte mult, că a ştiut de totdeauna câte ceva şi a păstrat o rezervă confirmată mai târziu, Ion Marina îşi apărea lui însuşi drept un neputincios. Niciodată n-ar fi crezut asta despre fostul său prieten. Pe măsură ce se scurgea timpul, foarte lung şi încărcat de semnificaţii, al adunării, imaginea lui Dumitru G. se făcea tot mai întunecată, ieşeau la iveală noi acuzaţii, dintre cele mai grave, şi el nu înţelegea cum de n-a simţit niciodată că aşa ceva e posibil. Devenise un individ slab şi uşor de înşelat, un copil care nu reuşea să vadă nimic din ce fusese evident pentru atâţia, în clipele acelea, singur în faţa ştiinţei tuturor, trecea prin-

tr-o mare lecţie de umilinţă, el era redus la o naivitate ce putea oricând deveni periculoasă. Şi totuşi, ce se spunea avea şi un aer incredibil. Prea multe dintre cele spuse păreau exagerate. Dumitru G. avea prea multe păcate, în viaţa publică şi în cea privată se dovedea prea meschin şi prea fără scrupule, şiret şi în aceeaşi vreme teribil de naiv, angajat într-o luptă pe viaţă şi pe moarte, şi mereu mărturisindu-se fără prudenţă primului venit, dezvăluindu-şi intenţiile, exprimându-şi ura cu vorbele unui debil mintal şi apoi punând la cale scheme foarte complicate de subversiune, cu o inteligenţă aproape diabolică. Figura sa unifica josnicia şi prostia schematică, alături de şiretenie şi inteligenţă neobişnuită, stăpânire de sine şi lamentabile indiscreţii. Şi mai era ceva, resimţit obscur de umilitul Ion Marina, năclăit sus la prezidiu de propria lui sudoare ce nu înceta să se scurgă. Oricare dintre acuzaţiile care se rosteau ar fi fost suficiente pentru cea mai aspră condamnare, însă se adunau mereu, până la punctul de a fi greu de crezut. Ca şi cum cineva ar fi simţit că nu e de ajuns, că mai trebuie să fie spus ceva, pentru că nu e convingător, şi ar fi vrut din toată inima să convingă. Era un sentiment al neputinţei de a dovedi, care cerea excesul de dovezi, o argumentare fără capăt, mereu deschisă, mereu cerând altceva. Ca şi cum cei care acuzau ar fi trebuit să afirme totul în faţa unui judecător ascuns undeva, poate în ei înşişi, care dădea din cap, mereu nesatisfăcut, spunând „Nu, nu!" şi atunci ar fi adus alte argumente, cerând alte explicaţii în personalitatea celui acuzat, ce ar fi complicat şi mai mult lucrurile şi le-ar fi deschis şi mai mult capătul, de unde necesitatea unor noi adaosuri. Calea părea fără sfârşit, avea o foame de amănunte, de noi fapte de sprijin, ca şi cum mereu s-ar fi menţinut într-o zonă prea abstractă şi neconvingătoare. Mereu alte amănunte şi fapte şi, în sfârşit, alte nume şi alte persoane, ca să înjghebeze ceva destul de serios şi justificator pentru asemenea acuzaţii grave. Se crease o dinamică specială, mişcându-se în căutare de acoperire de concret. Ion Marina

resimţea obscur lipsa de structură exactă a ceea ce se întâmpla, dar nu putea respinge cu uşurinţă ceea ce defila în faţa lui. Dinamica aceasta îi fascina pe toţi la început şi tot mai mulţi participau la acest joc, amintindu-şi de conversaţii nesemnificative care acum căpătau un alt înţeles, grav. Numai Ion Marina nu era fascinat. Pentru el lucrurile erau mult mai grave şi se simţea stăpânit de aceeaşi singurătate, ca atunci când trebuia să se reţină, în faţa unor lucruri şi întâmplări ce nu-şi găseau explicaţia imediată şi nici mai depărtată, ci-i năşteau numai reacţii violente şi neputincioase. încerca să distingă ceva pe faţa lui Dumitru G., mai mărunt decât era de obicei, aşezat la locul său, cu o figură ciudată. I se părea că obrajii s-au lipit de oasele ieşite mult în relief, poate din cauza palorii aceleia neobişnuite din mijlocul căreia izbucneau ochii foarte întunecaţi, desenaţi ca două puncte de relief. Nu se putea înţelege nimic din figura lui, cel mult se vedea uluiala de a auzi lucruri cu totul neştiute, care i se atribuiau. Ce era înăuntru, cât era adevărat şi cât se exagera, din ce cauză pornjse morişca acestor acuzaţii fără sfârşit, nu se putea şti. De fapt, Ion Marina avea în faţa lui o mască şi nici nu mai avea motive temeinice să se încreadă în simţul său de observaţie şi în perspicacitatea sa. Dacă numai zece la sută din cele câte se spuneau ar fi fost adevărate, atunci fusese mai mult decât un naiv, un simplu copil politic, un inept incapabil să se descurce în cele mai elementare lucruri. Nu mai avea rost să pătrundă dincolo de mască, umilirea sa era mult prea mare, avea toate motivele să nu se încreadă într-o judecată atât de fragilă. Adevărul nu mai putea veni de la el, nu avea mijloace să-l afle, nici măcar să-l atingă, era un neputincios ce trebuia să aştepte lămuririle din altă parte. Sala îi devenise străină, nu putea înţelege ce se întâmplă şi aproape că nici nu mai avea pretenţia. Copleşit, ar fi acceptat oricând, orice, nu mai avea de ales. Din cel care fusese nu mai rămăsese decât vechea mânie împotriva a ceva nu pe deplin înţeles, în clipa aceea incapabilă să-şi găsească fie chiar şi un pretext,

un obiect sau o fiinţă din afară, vinovată simbolic de ce se întâmplă, ştiind că dezechilibrul era mult mai adânc şi de neatins. Nu-i rămăseseră decât singurătatea şi neputinţa, şi o atenţie ciudată, fără aviditate, un fel de curiozitate pentru propria sa distrugere. Neîndoios, fără să-şi dea seama, atunci şi acolo se judeca şi propriul său proces, însă era lipsit de posibilitatea solidarităţii cu celălalt. într-un fel, fiecare, ei doi şi poate şi alţii, erau judecaţi, separat, într-o desăvârşită singurătate, fără să poată comunica unul cu celălalt. Pentru că nu individualitatea lor era incriminată, ci altceva, mai adânc, generalitatea lor, lucruri care făceau ca toţi oamenii să se asemene. Era ars în efigie şi cei simbolizaţi stăteau depărtaţi de simbol. Aşa ar fi decurs lucrurile până la sfârşit. însă dinamica specială a acuzaţiilor avea nevoie, căuta o structură unitară care să explice faptele lui Dumitru G., ele nu puteau rămâne disparate şi inexplicabile, inventate sau reale, ele recreau o structură de obiect viu, chiar paralel cu fiinţa lui, bine articulat, ca un obiect artistic. Acum se căuta un miez şi, instinctiv, oamenii s-au îndreptat spre trecutul său. Faptele sale de odinioară au început să fie răstălmăcite, omul era privat de propriul său trecut şi i se oferea altul, confecţionat pentru noua sa imagine socială. Atunci a înţeles şi el şi alţii că nu este aşa, şi unii s-au rupt din vrajă. Un bărbat înalt şi slab, simpatizat de multă lume, a alergat cu o maşină acasă şi a adus un vraf de ziare cu articole ale lui Dumitru G., acuzat că în timpul războiului a făcut propagandă fascistă. Articolele bineînţeles că dovedeau contrariul, şi bărbatul cel înalt a stăruit să le citească, producând o impresie copleşitoare. Atunci au intervenit şi alţii, sorţii păreau că se schimbă, imaginea care fusese construită ameninţa să se dărâme, pentru că aşa porniseră lucrurile, încât sau era totul adevărat, sau nimic. O singură fisură şi imaginea ce nu putea trăi decât prin consecvenţă logică s-ar fi prăbuşit ca o fiinţă fragilă, formată din echilibre complicate. Sala redevenise animată, părerile contradictorii se înfruntau, aproape toţi ieşiseră din letar-

gie. Ion Marina a fost unul dintre puţinii care a rămas tot copleşit. De data asta nu se mai punea la îndoială capacitatea sa de a judeca un om, miopia lui într-un caz, ci imaginea pe care şi-o făcea despre activitatea sa. Nu putea, desigur, admite cu uşurinţă că în acest loc şi în astfel de activităţi bine chibzuite apăreau stihii incontrolabile.
Şi nu putea el, om greoi cu tendinţe spre rădăcini adânci, să-şi schimbe opinii fundamentale pentru o întâmplare, şi într-o jumătate de oră. Undeva rămăsese, şi într-un caz, şi în celălalt, un adevăr mai complicat ce-i scăpa din nou, ca de atâtea ori înainte, o complexitate a lucrurilor ce-1 arătau neputincios. Oricare ar fi fost rezultatul, el era profund neliniştit, şi neliniştea lui, bărbat puternic, luptător prin vocaţie, se manifestajprin încremenire, printr-o ciudată paralizie a gândurilor. Intre cuvintele rămase nerostite se interpuneau vaste spaţii albe (cum numai între două cuvinte sau două fraze se pot interpune, pentru că distanţele reale nu există), iar pumnii strânşi şi muşchii încordaţi îl transformau într-o statuie greu de urnit. Judecata s-a complicat deosebit de mult, nu se ştia ce se va întâmpla, când a intervenit unul din conducătorii şedinţei, care nu vorbise până atunci. Vocea sa era deosebit de calmă, lipsită de patimă, ca şi cum atunci ar fi venit de afară. El apărea neimplicat, glasul însuşi al raţiunii în mijlocul tuturor pasiunilor. Era atât de liber şi detaşat, încât toţi deveniră atenţi, şi Ion Marina a ieşit din amorţeală, bănuind că undeva pe acolo se ascunde adevărul. Ceea ce spunea bărbatul acela solid, cu ochii umbriţi de pleoape grele şi nemişcate, ce filtrau numai o privire senină şi sigură pe sine, nu era deosebit. El a repetat o bună parte dintre acuzaţiile mai plauzibile care s-au făcut, dar ceea ce izbea la el era tonul absolut calm şi hotărât, sentimentul că omul acesta ştie perfect ce spune, şi n-o spune degeaba. Cuvintele banale aveau alte înţelesuri, pentru că important era faptul că le spunea el, şi transmitea de undeva nişte dispoziţii bine gândite. Nu ameninţa, era chiar aproape binevoitor, însă transmitea un mesaj. Altă părere

ar fi avut aerul unei rebeliuni. El critică foarte bonom „sentimentalismul unor tovarăşi, desigur bine intenţionaţi", şi chiar îi apără, insistând asupra relativei lor lipse de vină. „Desigur, nu trebuie să exagerăm rezultatele rele ale unor romantisme, ale unor naivităţi. Naivitatea uneori e folositoare, nu este neapărat rea întotdeauna, deşi, uneori, ea poate aduce prejudicii." Cu cât îi scuza mai insistent şi diminua vina celor care schimbaseră cursul dorit al întrunirii, cu atât aceştia păreau mai ridicoli, mai puţin siguri pe ei. Bărbatul cel calm şi sigur de el pomeni iar în treacăt de Dumitru G., un element „carierist, nu lipsit poate de calităţi, ceea ce produce confuzii, dar în esenţa sa duşmănos". Fiind, în esenţa sa, aşa, faptele sale nu contau chiar atât de mult, şi după puţină vreme el a fost într-adevăr exclus cu o zdrobitoare majoritate de voturi. încercările sale de a se apăra au rămas nefructuoase, şi se pare că şi el îşi pierduse orice încredere în sine, de aceea a vorbit slab şi anemic, aşa cum vorbeşti de nişte lucruri gata săvârşite, aşa cum ai încerca să schimbi un trecut. Ion Marina a rămas profund tulburat, a votat pentru pedepsire, ca majoritatea, nu s-a simţit nici mai convins, nici mai uşurat. Rămăsese doar impresia aceea de umilinţă şi neputinţă, faptul că sunt lucruri esenţiale pe care nu le poate înţelege. Desigur, el ştia foarte bine că sunt multe domenii în care nu se pricepe, nu s-ar fi apucat să ţină un curs de matematici superioare, nici să opereze bolnavi. Atât doar că aceste activităţi îi erau străine, nu era chemat să le facă. în acest caz, necunoscuta îi domina chiar şi propria sa viaţă, trebuia în fiecare moment să acţioneze în funcţie de un lucru ce rămânea mereu în parte ascuns. Şi partea care o cunoştea se dovedea uneori înşelătoare. Totuşi, mai vroia să se gândească, să reflecteze, nu se hotărâse absolut totul. Impresia i-a fost întărită de-abia într-una din zilele următoare. Poate ar mai fi aşteptat şi nu s-ar fi dus să întrebe, dacă nu s-ar mai fi întâmplat ceva.

Fiind un om deosebit de tăcut şi greoi, mai ales în vremea aceea, cei din jurul său n-au băgat de seamă că se

întâmplă ceva cu el. Nici măcar Ştefania, care îl cunoştea mai bine, la început n-a observat nimic. Numai că în una din nopţile următoare a avut o insomnie ce n-a mai putut trece drept un fapt obişnuit. Ba a observat mişcarea lui neliniştită în pat, o anumită tensiune a nopţii, care a atins-o şi pe ea, şi a aprins lumina. Ca de obicei, nu s-a simţit bucuros că are cui să se mărturisească. Niciodată o îndoială nu i se părea rezolvată prin simplul fapt că e spusă altcuiva. Nu-i plăceau mărturisirile, pentru că nu avea încredere că spune exact ce simte, nu se lăsa total pe seama propriilor cuvinte stângace. Mereu rămânea ceva nespus, foarte important, şi atunci mărturisirea nu-şi făcea efectul.

Nici atunci nu s-a grăbit să-i răspundă, să-şi aereze neliniştile, decât după ce ea a insistat, apropiindu-se de el, lipindu-şi de corpul lui trupul ei cald. Respiraţia ei i se infiltra sub bărbie, începuse să-i desfacă încet nasturii pijamalei, insomnia şi neliniştea lui începuseră să se transforme în altceva, în dorinţa ei de apropiere. Aşa a fost aproape totdeauna, ea a resimţit o specială fascinaţie pentru el în momentele grele, când devenea posomorât, închis şi depărtat, aşa cum fusese şi în prima seară. Atunci gura ei rămânea întredeschisă şi i se vedeau dinţii mărunţi şi ascuţiţi, privirea ei îl căuta cu o anumită lăcomie, nu atât pe el, cât însăşi neliniştea şi grija şi confuzia lui, evenimentele grave şi complicate şi deseori brutale care-l bântuiau. Nu momentele de calm şi linişte, de destindere şi veselie (puţin greoaie totuşi) îi apropiau, cât mai ales momentele de tensiune. Şi în noaptea aceea, de insomnie şi confuzie, se apropiase de el, şi încetul cu încetul nici n-ar fi dorit nici un fel de confesiune, ci s-ar fi oferit ca un fel de leac, sau nu era conştientă de nimic şi o fascina pur şi simplu tot ce era mai complicat şi mai întunecat din el. însă în noaptea aceea, poate pentru că a văzut reflectate, pe pereţii slab luminaţi de veioză, umbrele lor gata să se împreune, nu s-a lăsat atras în joc. Capul ei cu părul despletit părea un fel de meduză, şi pe perete apropierea era

mai mare şi mai confuză, nu mai rămânea nici un fel de limită despărţitoare, mai degrabă ea se apropia cu mişcări încete şi sigure ca să-l înglobeze (umbrele lor se confundau) şi braţele ei mult crescute îl înlănţuiau, dar nu rămâneau exterioare, ci îi dominau umbra, se observa pe perete doar imaginea lor rotundă. Respiraţia ei fierbinte, de noapte, îl ardea sub gât, capul ei dispăruse complet în umbra pieptului său şi acesta devenise o pată lată şi cu un contur neregulat, fără nici o formă precisă, o şaradă lăţită de geometrie, care creştea şi scădea, se mişca creând nuanţe mai întunecate sau mai gri. „Ce ai, de ce nu dormi?", întreba ea, dar era din ce în ce mai evident că n-o mai interesa asta, şi atunci se hotărî să nu cedeze, să nu se refugieze, s-o implice nu în povestirea întâmplărilor sale trecute, ci chiar în prezent. îi povesti ce s-a întâmplat, şi neliniştea sa, faptul că nu înţelege, că n-a fost totul în regulă, că se exagerase şi nu ştia precis de ce. Cuvintele îi ieşeau greoi, voit mai încetinite, ca să dea o notă de gravitate acolo unde înţelesurile nu erau suficiente. El ştia că Dumitru G. nu era aşa, că nu putea să fie aşa, el ştia că unele lucruri sunt şi s-au întâmplat altfel şi au fost curios răstălmăcite. După cum nu reuşise să înţeleagă nimic din ciudata dezlănţuire a unora, din plăcerea cu care au luat parte la discuţii, revelând false amintiri acuzatoare, simţind nevoia să adauge mereu, să îngroaşe totul şi să facă povestirile lor mai incredibile, şi atunci alţii interveneau şi adăugau alte amănunte, şi mai incredibile. Ion Marina nu povestea cu uşurinţă, legat, ci lăsând mari pauze între cuvinte, ca şi cum nu le-ar fi găsit. întrebările pe care şi le punea nu erau bine formulate şi clare, se simţea că este foarte departe de răspunsul adevărat şi, de altfel, avea acum un fel special şi greoi de a accentua cuvintele, ca şi cum n-ar fi vorbit cu cineva, ci ar fi gândit singur, cu voce de-abia perceptibilă. „Nu înţeleg, de ce trebuia să se întâmple aşa ceva. Dacă există o vină, şi nu se poate să nu existe, atunci trebuia formulată clar, fără să se ascundă nimic, şi noi să judecăm. Şi nici oamenii aceia nu trebuiau folosiţi, nu

poţi avea încredere în ei, şi mai ales de ce se bucurau, nu era nici un prilej de bucurie. Deşi nu se vedea că se bucură, dar nici nu erau trişti." Vorbi aşa, minute în şir, şi nici nu se uita la Ştefania, care se retrăsese la locul ei şi apoi se ridicase, să şadă cu genunchii la gură, cu bărbia sprijinită în ei, neaşteptat de serioasă şi atentă, concentrată. A început să-l privească apoi, cu un fel de curiozitate, şi la sfârşit l-a întrerupt: „Bine, bine, şi tu ce-ai fi vrut să faci?" întrebarea era directă, practică, şi mai ales era tocmai adevărata întrebare, care lămurea de ce se frământă, tocmai pentru că el nu îndrăznea sau doar evita să şi-o pună. După o clipă de surpriză, însă, răspunsul îi veni clar şi direct, fără nici un fel de complicaţie. „Ar fi trebuit să mă ridic şi să spun ce cred, să întreb ce nu-mi era clar şi, în orice caz, să nu votez. De ce-am votat, adică m-am arătat lămurit, când nu eram, şi am fost gata să iau în felul ăsta o decizie? M-am comportat ca şi cum totul ar fi fost în ordine pentru mine şi, în fond, nu era. Asta a fost, şi ar trebui să îndrept lucrurile." Ştefania îl asculta privindu-l atent, cu ochi vioi, ca niciodată o persoană distinctă de el, ţinându-se la un fel de distanţă ironică. „Ascultă, zise, să admitem că ai fi vorbit în favoarea lui Dumitru, te-ai fi ridicat şi ai fi cerut explicaţii şi te-ai fi împotrivit hotărârii care s-a luat. Ar fi fost foarte bine şi foarte frumos, desigur, dar aş vrea să ştiu, crezi tu că ai fi schimbat ceva?" Şi întrebarea aceasta era foarte simplă, foarte directă şi făcea parte dintre acelea pe care evitase să şi le pună. De data asta însă nu răspunse direct şi simplu, ca întâia dată, ci spuse, fără prea mare convingere totuşi (pentru prima dată de când erau împreună el părea mai nehotărât şi îşi dovedea un fel de slăbiciune): „Poate că totuşi aş fi reuşit să fac ceva. Poate că totuşi da, undeva se judecase grăbit, se săvârşise o greşeală. Desigur că e o greşeală, de vreme ce s-au aruncat învinuiri închipuite". Ştefania îl privea în continuare, cu bărbia sprijinită în pumni şi, dacă ar fi avut timp de ea, Ion Marina ar fi observat ironia din ochii ei, nu pierduţi ca de obicei, nu

încărcaţi de plăcerea de a-l vedea şi de a-l simţi aproape, fără ademenire, ci inteligenţi, vioi, dovedind o luciditate pe care nu i-o ştia. Doar acum, în sala de consiliu, după mulţi ani, privirea ei lucidă îi trecu prin minte, dar ea nu făcea parte exact din programul său de amintiri personale, nici măcar acum, şi o lăsă să-i alunece. Il întrerupse brusc, cu o oarecare brutalitate. „Ştii foarte bine că nu-i aşa. Oricum, hotărârea fusese luată, şi nu acolo ai fi putut-o schimba. întâi, pentru că ai fi fost în minoritate. Apoi, din principiu. Nimeni nu te-ar fi lăsat să dai adunarea peste cap. Desigur că existau motive să se întâmple aşa. Ar fi fost absolut inutil şi ţi-ai fi creat doar greutăţi ţie. De altfel, mi-ai spus chiar că unii dintre cei de faţă au şi făcut ce-ai fi vrut tu să faci, şi tot n-a slujit la nimic, nu? Dacă ai fi vorbit tu ar fi fost absolut acelaşi lucru, tot aia ar fi fost, fii fără nici o grijă. Ştii foarte bine." Faptul că Ştefania spunea mereu „ştii foarte bine", adică îi reamintea lucruri cunoscute, nu-i spunea nimic nou, nu-i lăsa dreptul de a-şi pune întrebări, ca şi cum n-ar fi ştiut niciodată nimic şi acum s-ar fi trezit la un fel de realitate, era foarte supărător. Neplăcută, enervantă era şi noua poziţie a Ştefaniei, cu obrajii complet culcaţi pe genunchi, privindu-1 pieziş. Acum era mai evidentă ironia, şi într-un fel părea că nici nu dă o deosebită atenţie discuţiei, că o acceptă ca un joc sau chiar că îl suspectează de prefăcătorie. „De altfel, tu ţi-ai dat foarte bine seama şi nici n-ai luat cuvântul." „Cum, crezi că mi-a fost frică să vorbesc? Crezi că am acceptat totul din laşitate?" „Cine te acuză de laşitate? Tu spui asta, mie nici prin cap nu-mi trece. Nu e nici o laşitate, dar nu puteai face nimic, absolut nimic, şi tu ştiai asta foarte bine, foarte, foarte bine." „Bine, strigă el, dar nu e adevărat ce s-a spus, şi n-am crezut că e adevărat. Trebuia să mă ridic şi să spun asta." „Ascultă, aş vrea să lămuresc un lucru, pe tine ce te tulbură, spune-mi şi mie? Ce i s-a întâmplat prietenului tău Dumitru sau adevărul celor spuse acolo?" „Nu înţeleg ce mă întrebi. E unul şi acelaşi lucru, nu e o întrebare serioasă." „A, crezi că nu e

serioasă. E foarte serioasă. Nu despre tine şi despre adevărul celor spuse sau nespuse acolo e vorba aici. Nu tu eşti cel important, ci mai degrabă ce i se va întâmpla lui Dumitru, faptul că poate s-a comis o nedreptate. Dacă e o nedreptate, oricum, nu puteai face nimic, pentru că totul fusese hotărât dinainte. E sigur aşa, şi tu ştii foarte bine. Doar tu, care nu eşti chiar un membru de rând, ai pregătit lucruri asemănătoare, tu însuţi, nu-i aşa?" „Nu, acolo şi atunci, de fiecare dată, lucrurile erau clare. Se strecuraseră printre noi din carierism, ca să-şi ascundă păcatele din trecut, chiar dacă nu să uneltească direct. N-ai dreptul să-mi spui mie asta." „Cum adică, n-am dreptul? Bine, cred că tu aveai totdeauna dreptate, nu-ţi spun că n-ai avut. Dar chiar şi atunci, n-ai pregătit şedinţa, n-ai instruit pe cei care urmau să vorbească, nu vedeai clar, de la început, cum se vor desfăşura lucrurile? Veneai aşa, pur şi simplu, şi spuneai ce ai de spus, aduceai probele sau puneai întrebări şi pregăteai totul cu grijă?" Ion Marina nu răspunse, n-avea nimic de răspuns, se uita doar la ochii aşezaţi pieziş ai Ştefaniei, care-şi legăna uşor genunchii, părând şi mai mult că se joacă. Il apucă o mânie surdă, şi nu avea ce să-i răspundă. Şi ea a tăcut o vreme, apoi a spus, ca şi cum tăcerea lui ar fi fost un răspuns. „Vezi? Aşa se face, doar tu ştii foarte bine. Acum doar nu s-a pregătit totul destul de temeinic. Dar nişte motive trebuie că au existat, doar nu era totul degeaba, aşa. Nici Dumitru nu era un om oarecare, hotărârea nu s-a luat de oricine! N-aveai ce să faci, şi asta e esenţialul."

Apoi tăcu şi nici nu se mai uită la el, ci se juca mai departe cu genunchii, ca un copil care se alintă şi, într-adevăr, măruntă, strânsă sub plapumă, părea un copil, foarte amuzat de un nou joc descoperit chiar atunci. Nu părea supărată, nici mirată şi mai ales îi dădea impresia că se amuză chiar de neliniştea lui, ceea ce-l înfuria şi regreta că a început discuţia, nevrând să recunoască faptul evident că, într-un fel, ea a lămurit nişte lucruri, a dat un alt curs întrebărilor lui cam haotice, l-a readus pe pământ în

viaţa de toate zilele, viaţa lor, în fond. Insă aici era lucrul ciudat pentru el. Deşi nu putuse să răspundă, şi se părea că avea ceva dreptate, totuşi simţea că lucrurile sunt mult mai complicate decât îşi închipuise ea. Desigur, Dumitru ar fi avut aceeaşi soartă, se hotărâse dinainte, din motive pe care nu le ştia. E greu de presupus că intervenţia lui ar fi schimbat ceva. Din punctul acesta de vedere (şi trebuia să recunoască, nu se gândise prea mult la cel în cauză, ci la atitudinea sa proprie), ea avea dreptate. Dar mai rămânea ceva mult mai grav, care depăşea cu adevărat soarta unui om şi chiar sentimentul de vină pentru propria sa atitudine, ce nu pornise din laşitate ci din confuzie, ceva deosebit de important care scăpa posibilităţilor sale de formulare. Pe Ştefania tocmai acest lucru n-o interesa, nici nu ştia că există, sau se comporta ca şi cum n-ar fi ştiut. Totul era pentru ea prea lămurit, şi acum se juca legănându-se şi închizându-şi ochii, şi privindu-l pieziş, surâzătoare. Apoi îşi scotea o mână de sub plapumă şi o privea lung, preocupată de ea însăşi şi parcă deosebit de satisfăcută, apoi iar îi arunca lui o privire veselă, foarte bine dispusă. Niciodată, de când erau împreună, nu se comportase astfel, alintându-se, şi faţă de grija şi neliniştea lui purtarea ei era nu numai enervantă, dar de neînţeles. De ce se simţea aşa de bine dispusă, de ce veselia aceasta fără motiv, ca niciodată, de unde copilăria fiecărui gest al ei? Părea chiar că e gata să cânte, să fredoneze o melodie veselă, sprinţară. Legănarea ei în pat semăna cu un joc cu păpuşile, ea fiind propria ei jucărie. Nu era răutăcioasă, nici ironică, nu râdea propriu-zis de el, ci părea doar că reduce din importanţa problemelor sale, că vrea să arate că nu e nimic serios, motiv de nelinişte. In jur e o lume bună şi simplă, în care poţi să te alinţi, după ce i-ai recunoscut foarte bine contururile. Asta e lumea, şi în interiorul ei totul e în regulă. Dar părea că Ştefania nu vroia să afle ce e dincolo de ea. Oricum, se comporta ca o fetiţă, se juca în continuare cu ea însăşi, subliniindu-şi din ce în ce infantilitatea, lipsa de griji. Hai să ne jucăm,

părea că spune, şi să ne închipuim ce vrem noi. Nu mai era atât de femeie, ca de obicei, şi nu mai arăta subjugată de el, dornică să-l simtă aproape, fascinată de puterea lui posomorâtă, de secretele ce i le revela numai pe jumătate, în cursul fugar al unei discuţii. Dispăruse sentimentul greoi al unor fapte din propriul său trecut, pe care le asculta cu nespusă atenţie, nu le provoca niciodată, dar nici nu-l întrerupea, îl lăsa să vorbească, şi atunci, uneori, mâna i se întindea spre el sau se apropia toată, dar nu-i spunea să tacă, ci chiar îi cerea, spune mai departe, îi zicea, apropiindu-se tot mai mult de el. De data asta părea că nu e femeie ci copil, nu voia să audă nimic în plus, îi refuza chiar dorinţa de a se explicita. La început, dacă n-ar fi aprins ea lumina şi n-ar fi provocat discuţia, nu vroia să se mărturisească, nu simţea nevoia, dar acum, după ce au discutat, el era cel ce vroia să vorbească mai departe, până la capăt, cu voce tare, ascultat de ea cu atenţie şi, dacă se poate, înţeles. Nu vroia să discute doar cu voce tare, aşa ca frazele să aibă mai multă logică şi rânduială, ci chiar ar fi dorit să fie înţeles, să o convingă şi să se convingă. Ştefania însă părea din ce în ce mai plonjată în universul ei infantil, în care parcă îl invita şi pe el. Nu în cel al maturităţii, al legăturii lor intime, ci într-unui iresponsabil, aşezat comod în mijlocul lumii lor, ale cărei contururi şi limite ea le ştia cu precizie. Pe el însă, de când în urma discuţiei se lămurise că nu e vorba doar de propria sa atitudine şi nici de soarta unui om, ci de altceva mai serios şi mai general, nu-l interesa să se refugieze în iresponsabilitate. Se ridică iritat din pat şi începu să umble prin cameră, fumând, stingând repede o ţigară şi aprinzându-şi alta, pentru că flacăra repede trecută a chibritului era mai importantă şi îl liniştea mai mult decât fumatul. Mişcările sale rapide, nervoase, paşii săi înfundaţi, grei, umpleau camera de zgomot, înlăturau cu brutalitate pacea şi liniştea statului în pat. Nu suporta nici semiobscuritatea dormitorului luminat de veioză, care făcea să se întindă umbre pe pereţi, şi aprinse toate luminile. Se plimba

cu paşi mari, oprindu-se din când în când, şi apoi pornea din nou, cu şi mai multă vigoare, trântind piciorul pe parchet, evitând covoarele, ca totul să se audă mai bine. Doar cu coada ochiului se uita la Ştefania, aşezată încă în pat. Se preocupa şi de ea, dar şi de lămurirea problemelor esenţiale, mai ales formularea precisă a întrebărilor, şi i se părea că între atitudinea femeii şi această posibilitate de formulare precisă a unor întrebări există o legătură. Voia să o determine şi pe ea să ia o atitudine, să vorbească, să se frământe, avea nevoie mai mult decât înainte, ca niciodată, să nu înfrunte singur ce urma să se întrebe. Pentru prima dată se gândea nu din interiorul sistemului său de gândire, ci oarecum din afară, la el, şi voia ca la aventura asta să participe şi Ştefania, femeia lui, care era gata să-1 întovărăşească doar în lumea amintirilor sale confuze, a aventurilor trecute cu bine. Era dreptul lui, dar nu voia s-o provoace direct, ci s-o atragă. Deocamdată totul era destul de confuz şi el făcea doar zgomot, voind s-o scoată din amorţeala ei. Pentru că acum, după ce s-a mai legănat un timp destul de îndelungat, ea încremenise, ca şi cum ar fi fost cu adevărat amorţită, stătea nemişcată, tot cu genunchii la gură, aşa încât părea închisă în ea însăşi, cu pleoapele strânse, apărându-se poate. El însă nu voia s-o lase şi mergea din ce în ce mai repede şi mai zgomotos, era dreptul său de a o avea alături. Nu va mai putea rezista mult timp, însă avea orgoliul să vină singură, chiar provocând o ceartă (foarte rar se întâmpla între ei vreuna), să nu se mărginească să stea aşa închisă. îi arunca deci din când în când câte o privire, dar ea părea că nu-l observă, că nu-i acordă nici o atenţie, că e pierdută în gânduri. Doar încruntarea ei dovedea că-şi dă seama că se întâmplă ceva în jur. Era copilăroasă cu încrâncenare şi din ce în ce mai mult devenea mai important pentru el s-o angajeze şi pe ea în discuţie, să nu se aventureze singur într-o examinare neprecisă. Se plimba prin cameră şi începu să se gândească la tot ce-i datorează ea, era mult mai bine să

fii furios pe nerecunoştinţa ei, considerând că ea săvârşeşte o greşeală. îşi amintea de pasiunea ei dezlănţuită pentru el, în zilele când s-au mutat în locuinţa lor confortabilă de acum, de plăcerea ei evidentă pentru mobilierul nou şi strălucitor, pentru luminile din pereţi, numeroasele aplice şi lumânări false care dădeau casei un fel de grandoare derivată din vechime, deşi de fapt era destul de nouă, şi fostul proprietar probabil că se simţise vinovat de noutatea ei. Pentru Ştefania însă vechimea sau noutatea n-aveau nici un fel de importanţă, ea explora apartamentul colţ cu colţ, în fiecare zi, şi învăţa să cunoască şi să iubească lucrurile, dulapurile ascunse, îngropate în pereţi, parchetul lucitor pe care nu-l suporta murdar, plafoanele sculptate, din lemn, mult înalte deasupra capetelor lor. El, Ion Marina, nu se simţea nici bine, nici rău în noua lui casă, îi era mai mult sau mai puţin indiferentă, de altfel stătea destul de puţin timp aici. Venea târziu, obosit, şi pleca devreme, şi din mijlocul oboselii sale nu putea ieşi decât energie efectorie, pe o singură linie, a însărcinărilor sale concrete care-i dădeau destul de multă bătaie de cap. N-avea timp să observe ce se întâmplă în jur, să bage de seamă mobilierul, casa sau înălţimea tavanelor. Atât doar că Ştefania nu iubea numai lucrurile, ci îl iubea şi pe el, cu un fel de nouă energie şi dăruire, deşi, dacă ar fi fost atent, dragostea lor avea din nou alte forme. Ştefania nu mai era pierdută în pasiunea ei tăcută din primele zile, nu se închidea plină de tensiune dar şi de încăpăţânare, ca atunci când l-a aşteptat în faţa casei ore întregi în ploaie. Acum pasiunea ei era lipsită de tristeţe şi de încrâncenare, devenise veselă şi deschisă, foarte deschisă, ca atunci când ai un drept, ceea ce era şi firesc de altfel. îi plăcea însă foarte mult, cu ardoare, şi veselia ei dădea uneori impresia unei totale nereţineri, în faţă a nimic, o liberă manifestare a tinereţii ei renăscute. Oasele ei subţiri se înveliseră în carne şi nu mai părea fragilă, tenul i se luminase, ceva din huma întunecată ce-i dădea, e adevărat, înainte, un fel de

farmec, căzuse, şi acum obrazul ei, chiar obosit, dovedea un fel de strălucire robustă, ca şi cum şi-ar fi lepădat o mască. Deşi îmbrăcămintea ei era sobră, chiar severă, aşa cum se cuvenea, păstra totuşi un aer victorios şi festiv. Ştefania fusese pe punctul, atunci, de a-şi câştiga un anumit fel de frumuseţe, nu a trăsăturilor subţiri, a victoriei formei care a reuşit să stăpânească şi să canalizeze imboldurile interne, ci a acestora manifestate liber, explodând şi făcând să se întindă pielea devenită lucioasă. Ea păstra mereu un anumit aer de victorie, mult mai mult decât el, şi această izbândă asupra nu ştiu ce, mult mai mult decât asupra mizeriei şi a vieţii mediocre care fără îndoială ar fi aşteptat-o, o victorie asupra propriilor ei temeri, poate, se manifesta şi în dragostea pentru el, puternică şi veselă, robustă, având mereu ceva de neînfrânare. In perioada aceea, care a durat de altfel destul de mult, Ştefania a fost cel mai evident femeie, învingându-şi multe prejudecăţi. Atunci i-a văzut des corpul întreg, mai bine format, tocmai înainte de a-şi accentua peste măsură rotunjimile. A fost o perioadă de ciudată înflorire, însă el era pe atunci foarte obosit şi nu şi-a dat seama de ea decât cu totul în treacăt, fără să vrea sau să poată să se oprească o clipă, să se gândească la modificarea dragostei Ştefaniei pentru el, o dragoste posesivă, dar şi plină de recunoştinţă, când ea i se apleca în faţă, dar încerca să-l şi stăpânească. Descoperirea obiectelor din jur şi descoperirea forţelor şi latenţelor propriului ei corp, şi a lui într-o altă lumină, se amestecaseră în acea perioadă în care ea a fost poate mai mult decât oricând şi ea însăşi, dar şi femeie în genere. De-abia atunci, plimbându-se prin camerele inundate în fumul nesfârşitelor lui ţigări, Ion Marina percepea, însă fără plăcere, transformările îmbucurătoare ale ei. Ştefania nu vroia să renunţe la legănatul ei încrâncenat, şi era mult mai uşor s-o condamne decât să facă orice altceva. Atunci a văzut pentru prima dată camerele încărcate de lucruri şi mobile şi vase frumoase, colorate, cu care se înconjurase Ştefania şi, fără să facă nici un fel de legătură logică, şi-a

trecut furia împotriva lor, văzându-le ca pe nişte ciudate baraje între el şi nu ştia prea bine cine sau ce. De data asta era din nou singur, cu propria lui violenţă, şi nu mai avea chef sau justificare să se reţină, prin cunoscuta încordare a tuturor muşchilor, când încremenea stăpânindu-se bărbăteşte. Se lăsă în voia plăcută a mâniei, permiţându-şi să asculte doar câteva clipe zvâcnirea arterelor din urechi, ca nişte ciocane, să simtă suflarea pieptului transmiţându-se mâinilor, şi apoi izbucni. Rapid, cu mişcări precise, încât cineva ar fi putut crede că se antrenase îndelung şi acţiona în virtutea unor reflexe bine determinate şi fixate, apucă un vas (mare, albastru, fără nici un fel de rost decât propria lui formă opulentă, pântecoasă şi totuşi elegantă, mai ales prin culoarea nedecisă, albastru şi încă ceva, nu pe deplin manifestat, pândind doar şi subliniind tonurile fundamentale mereu ameninţate), apoi alt vas, mai gracil şi mai franc colorat, şi le aruncă plin de furie pe parchet. Apoi, încurajat de zgomot (se găsea foarte singur în mijlocul lui), apucă alte obiecte, apoi altele, şi le transformă în ţăndări. In loc să-l potolească, spargerea acestor obiecte futile îl întărâta, intra într-un fel de joc fără capăt. Nu numai că rămânea pe mai departe furios, dar în acelaşi timp i se părea că nimeni şi nimic nu-l va putea domoli. Nu exista obiect destul de mare, destul de plin, destul de simbolic pentru el, atunci, şi ar fi putut continua aşa fără să obosească, până ce ar fi terminat tot ce se putea sparge în jur, şi încă i se părea că i-ar mai fi rămas energie suficientă. Mai târziu s-a mirat şi el câte obiecte erau demne de spart, din punctul său de vedere, în casa lui, şi cât de bine le ştia pe fiecare, cum le înregistrase. întrebat, n-ar fi putut răspunde unde sunt şi nici nu ştia cât de mult îl deranjează, dar atunci îşi aminti tot şi fiecare grimasă dinainte, cea mai măruntă neplăcere trecătoare, atunci când le văzuse pentru prima dată, apăruse potenţată şi clară. Simţea că aşteptase de mult să se debaraseze de tot excesul de obiecte în mijlocul cărora trăise aparent absent. Ştefania se pasionase mai ales de vase, îşi făcuse pe ne-

simţite o adevărată colecţie, e adevărat, cam amestecată. Vasele colorate şi covoarele moi, care acopereau pretutindeni parchetul, făceau apartamentul lor strălucitor, o îmbinare destul de violentă de nuanţe şi vechimi. Porţelanurile, mai viu colorate, covoarele, mai şterse şi mai discrete.

La sfârşit, Ion Marina îşi privi opera. Pretutindeni zăceau cioburi de diferite mărimi, unele păstrând urma şi rotunjimea specifică a fiecărui vas, altele fiind cu adevărat doar materie, un fel de moloz strălucitor. Sparte, apăreau şi mai multe, acopereau pardoseala, formau un fel de supracovor de grosime diferită. Casa părea murdară şi părăsită, supraîncărcată cu rămăşiţele ridicole ale unor false splendori pe care simţea că le urâse cu deosebită încrâncenare, fără ca măcar să-şi dea seama. Acum nu mai rămăsese nimic decât gunoiul, respingător în chiar abundenţa lui. Nu-i păru rău nici măcar o clipă, îşi contemplă chiar cu o sporită plăcere roadele mâniei sale, care prin mulţimea lor îl satisfăceau mai tare decât manifestarea ei, violenţa cu care le zdrobise de parchet. împinse chiar, cu un fel de deliciu amestecat cu o anume curiozitate copilărească, un ciob mai mare, cu vârful piciorului, şi apoi îl zdrobi fără furie, cu sistemă, până ce se transformă într-un praf de altă culoare, mai sură, decât avusese iniţial porţelanul. De altfel, majoritatea culorilor se unificaseră, domina albul şi griul, încrustat ici-colo de câte o pată mai vie, dar fără putere în mijlocul amestecului. Fără forme, vasele se arătau foarte urâte, mai urâte decât pământul, cu adevărat gunoi. Lui Ion Marina nu-i părea rău şi nu simţi nici un fel de regret şi nici o compătimire nici atunci când se uită la Ştefania. Ea nu făcuse nici un fel de mişcare tot timpul cât el spărsese vase, nu scosese nici un sunet perceptibil şi rămăsese tăcută, şi acum, când el o privi în faţă, cu satisfacţie şi fără urmă de milă sau de părere de rău. Atât doar că semăna foarte mult cu cea care fusese mai înainte, când nu se manifesta zgomotos şi dornică de viaţă. Ochii îi căpătaseră iar vechea fixitate din prima seară când o

întâlnise şi-i vorbise despre lucrurile acelea uitate, despre marşul prin noroi, şi mai apoi, când venise la el, fără să-şi ia nici un fel de măsură de precauţie, nici o minciună de retragere posibilă. Şi ca în prima seară, gura îi rămăsese întredeschisă, dezvăluind dinţii ei mici şi ascuţiţi, de rozătoare. Nu spunea nici un cuvânt, se uita numai la el, nici măcar speriată ci închisă în sine, în spatele unei alte măşti, poate a vechii sale înfăţişări împietrite. Ion Marina însă nu se lăsă impresionat de transformare, de această aparentă regresiune, şi-i spuse doar sec, apăsând pe fiecare sunet distinct pronunţat, să termine cu toate lucrurile inutile, să înceteze „să se îmburghezească şi să se descompună", să nu mai adune atâtea lucruri. Ştefania nu i-a răspuns şi n-a mai discutat niciodată cu el despre cele întâmplate în noaptea aceea. De acum înainte urma să-i respecte insomniile, n-a încercat niciodată să-l tulbure în nopţile de grijă care au urmat. Răcorit, obosit de criza lui de furie, Ion Marina s-a culcat şi a reuşit să adoarmă nu după multă vreme. A doua zi a trecut nepăsător, fără să se gândească, peste cioburi. Se trezise hotărât să rezolve totul, şi ştia şi cum. Chiar în cursul dimineţii, fără să se pregătească, fără să-şi formuleze exact întrebările, se duse la cel care hotărâse cu adevărat mersul şedinţei. De acolo pornise totul, de acolo trebuia să şi afle adevărul. Până nu va afla totul, era absolut inutil să se gândească singur. înfăţişarea sa trebuie că avea ceva special, de vreme ce a fost primit imediat. Aparent nu-şi modificase mersul, nici ţinuta sobră şi stăpânită, mai ales stăpânirea de sine care l-a caracterizat totdeauna, impresia că se întâmplă ceva în spatele calmului său, dar poţi să fii fără nici o grijă, pentru că nimic nu va răbufni să te pună în pericol. Simpatia şi multă din încrederea de care se bucura veneau tocmai de aici, nu din absenţa unor probleme grave şi tulburătoare, ci din putinţa omului de a le domina. Atunci multe dintre temerile ascunse pe care fiecare le poate avea şi nu şi le mărturiseşte niciodată, ce reprezintă un fel de fundal al micilor griji de fiecare zi, se linişteau, şi acolo unde apărea

Ion Marina se iveau nişte zâmbete de vagă recunoştinţă. O secretară s-a strecurat pe o uşă capitonată şi s-a întors repede înapoi. Fusese imediat primit, fără să trebuiască să insiste sau să spună motivul pentru care solicita întrevederea. Ceva se transmisese de la el la ceilalţi, n-a fost nevoie de nici un fel de explicaţii, din partea nimănui. Cel care trebuia să-l primească era gata pregătit pentru ceva mai neobişnuit şi-l aştepta în picioare, în mijlocul cabinetului său mare şi mobilat cu fast oficial. Era un bărbat de statură mijlocie, masiv, cu o faţă cărnoasă, pe care pielea stătea bine întinsă şi grăsoasă. Ai fi spus că e un bărbat matur foarte sănătos, dacă nu s-ar fi văzut stigmatele statului timp îndelungat în încăperi cu aer închis, ale lipsei aproape totale de mişcare şi ale abuzului de cafea şi de tutun. Şi totuşi, în ciuda aparenţei sale foarte comune pentru categoria din care făcea parte, ceva rămânea îngrijorător de particular, ce nu putea fi întâlnit la nimeni din jur. Era chiar ciudat cum un singur amănunt de fizionomie, o mică şi neînsemnată parte a feţei, putea să capete o asemenea importanţă, să înfrângă orice impresie care ţi-ar putea-o face masa corpului, înălţimea trupului, tot ce spunea sau făcea sau ar fi vrut să arate el anume. Toate celelalte trăsături se ştergeau sau, şi mai mult, erau adunate şi configurate, se supuneau şi deveneau un fel de amănunte adjuvante ale unor mari pleoape lăsate să cadă leneş, până aproape la punctul de întâlnire cu pleoapa de jos, şi ea umflată şi împăstată. Părea că stătea aproape cu ochii închişi, dar prin umflătura grasă se strecura o privire neobosită, grea, nu tăioasă, în care ai fi putut să bănuieşti că toate lucrurile se micşorează, se supun unui proces de turtire sistematică şi de subţiere. Lumea prin asemenea ochi nu putea să apară la mărimea ei naturală, se plasa mereu la un fel de distanţă, dintre toate legile cea mai importantă era perspectiva distanţelor mari. Imaginile ţi-ai fi putut închipui că se plimbă ca nişte gângănii pe suprafaţa sferoidală a celor două mari pleoape despicate de fanta oţelie a ochilor unde se prăbuşeau una după alta, ca

să nu mai iasă niciodată. Din cauza acestor rotunjimi grele şi grase, faţa lui se asemăna cu a unei mari pisici somnoroase, bine hrănite, care nu vânează din foame sau din datorie, ci din vechi deprinderi devenite lux. Poate că aspectul neobişnuit al înfăţişării sale deriva tocmai din această contradicţie implicită, pânda şi atenţia veşnic trează, asociate cu somnolenţa şi calmul desăvârşit, ironic şi puţin bonom. Părea că două momente deosebite ale vieţii lui au fuzionat fără să se acopere, viaţa lui se compunea din două emisfere, aşezate una lângă alta pe faţa sa bine întinsă. De aici, impresia se generaliza asupra întregului trup, a mâinii grase şi moi pe care i-a întins-o lui Ion Marina. Acesta era prea preocupat de subiectul discuţiei pe care vroia s-o înceapă ca să observe poziţia lui neobişnuită în mijlocul camerei, iar înfăţişarea lui nu avea nici un fel de importanţă pentru el şi de-abia dacă o observase vreodată. De altfel, de-abia se cunoşteau, nu lucrau în acelaşi sector şi, deşi exista între ei o deosebire ierarhică, Ion Marina păstra faţă de el libertatea care derivă dintr-o interferenţă relativă. In plus, Ion Marina era foarte considerat de către multă lume, şi bineînţeles de şeful său, şi el important pe scara ierarhică, de a cărui opinie nu se putea să nu se ţină seama. De altfel, Valeriu Trotuşeanu (aşa-l chema) era în general un om politicos, cu un comportament îngrijit şi atent faţă de mulţi alţii şi bonomia lui reuşea adeseori să se transforme într-o afabilă solicitudine calmă, nu rareori colorată de o undă bine zăgăzuită de ironie. Gestul cu care l-a invitat să se aşeze într-un fotoliu era într-adevăr foarte politicos şi amabil şi, fără să-i pună nici o întrebare, l-a aşteptat cu răbdare, să-şi explice vizita. S-ar fi părut, de asemenea, că ar fi fost gata să aştepte cât de mult până ce vizitatorul va începe să vorbească, ca şi cum n-ar fi putut avea nici o altă treabă mai importantă. Primirea aceasta calmă şi aproape caldă, îmbietoare la repaus şi conversaţie tihnită, l-a descumpănit pentru o clipă pe Ion Marina. Era încă destul de tânăr ca să nu-şi dea seama perfect de bine că o stare particulară

de nelinişte a sa nu e obligatorie pentru ceilalţi, chiar dacă şi ei au legătură cu ea. în faţă avea, desigur, un mare spaţiu de răbdare, gata să-l asculte oricât, care, totuşi, nu-1 îndemna spre confesiune. Pentru o fracţiune de secundă chiar regretă că a venit aici, însă sentimentul acesta îl ruşină şi, din această ruşine, găsi suficientă forţă să-şi înfrângă tulburarea şi să înceapă, deşi, trebuie repetat, nu se pregătise anume să pună întrebările, nu şi le formulase în nici un fel. în faţa omului acestuia calm şi răbdător venise dintr-un fel de impuls greu de explicat şi mai ales contrar obiceiurilor sale de om bine chibzuit. îi explică totuşi că el e un vechi prieten al lui Dumitru G. şi, cu răbdare (moştenită parcă de la celălalt), îi explică natura relaţiilor dintre ei, de când îl cunoştea, ce lucruri anume discutase şi ce reprezentase această nouă adolescenţă, târzie dar cea adevărată, pentru el. în consecinţă, pretindea că-l cunoscuse destul de bine şi fusese extrem de mirat de faptele neverosimile de care fusese învinuit. Pe faţa lui Trotuşeanu pleoapele rămâneau la fel de grele şi nemişcate, doar răbdarea şi bunăvoinţa lui erau modificate. Deci, continuă el, îi venea greu să creadă că totul era chiar adevărat, pentru că în acest caz el personal s-ar suspecta că n-ar fi în stare să deosebească binele de rău şi înseamnă că nu prea cunoaşte oamenii. De aceea venise, ca să-l roage să-i spună care este adevărul, pentru că simte nevoia să se verifice şi nu poate suporta gândul că s-ar fi putut face o nedreptate. între imaginea pe care o avea el despre Dumitru G. şi cea care reieşise la şedinţă era o deosebire prea mare şi greu de împăcat. De aceea îi venea mai uşor să creadă că se întâmplase ceva. Aici se ascunde ceva, şi el venise să afle care este adevărul. Şi adăugă, într-un fel spre surprinderea sa, „vreau să ştiu nu adevărul, ci adevărul adevărat". în acest punct se opri să vorbească, tăcu, dar în loc să se simtă înfrigurat sau neliniştit, simţi o mare, o foarte mare uşurare şi stare de calm. Trebuia într-adevăr să afle adevărul adevărat, cu orice preţ, şi venise aici să-l obţină. Din nou fu rigid, cu muşchii încordaţi

şi bine stăpâniţi, cu forţa ce presa dinăuntru (dacă într-adevăr venea dinăuntru) ţinută în frâu aşa cum se cuvine. Era de neclintit şi aştepta să i se vorbească. Mâinile i se odihneau pe genunchi nemişcate şi ochii care în timpul povestirii au alergat de colo până colo, în goană după forma ideală a amintirilor şi neliniştilor pe care le povestea, s-au oprit grei asupra bărbatului răbdător din faţa lui. îl privea drept în faţă şi aştepta răspunsul, fără nici un fel de şovăire, parcă n-ar fi vrut să-i acorde nici o posibilitate de evitare a discuţiei ce trebuia să fie absolut esenţială. Deşi Trotuşeanu ar fi putut s-o evite. în clipă în care a auzit expresia aceea, „adevărul adevărat", ochii săi ascunşi între pleoape au scăpărat metalic, uriaşul motan îşi zărise prada. Dacă vroia, la sfârşit, ar fi putut să chestioneze legitimitatea întrebărilor sau, şi mai grav, s-ar fi mirat că încăpuseră dubii sau, cel mai benign, ar fi putut, simplu, doar să confirme ce se afirmase despre Dumitru G. şi apoi să se ridice şi să considere întrevederea terminată. Sau ar fi putut să se supere şi, pe vremea aceea, fără prea mare efort, ar fi putut face totul ca să schimbe cursul vieţii lui Ion Marina şi să-i pregătească în cel mai bun caz o sancţiune drastică, dacă nu şi mai mult. în faţa lui se deschideau o mie de posibilităţi mai obişnuite decât cea pe care a ales-o, dar, nu se ştie de ce, a pornit pe cea mai complicată cale. Nici o singură clipă nu s-a folosit de superioritatea sa ierarhică şi şi-a ieşit şi el din toate obişnuinţele. Nici măcar n-a fost distant-binevoitor şi bonom-ironic, aşa cum fusese la început. S-a întâmplat probabil ceva cu el, s-au modificat nişte raporturi, cumva complicatele angrenaje în care erau incluşi amândoi s-au topit, tot păienjenişul de relaţii n-a mai avut importanţă. Această transformare, hotărât, nu poate fi pusă pe seama raporturilor foarte strânse şi a preţuirii de care se bucura Ion Marina în ochii şefului sectorului unde lucra el, un om foarte puternic şi influent. Nu este sigur că în asemenea condiţii, de altfel, l-ar fi apărat. Oricum, discuţia a fost deosebită, singulară în cariera amândurora, şi pentru o

clipă, pentru jumătate de oră, s-a topit şi locul unde discutau, şi timpul, şi chiar identitatea lor concretă, relaţiile dintre ei atât de complicate, în care interveneau atâţia factori. Nu mai erau decât doi bărbaţi, aproape fără nume, stând faţă în faţă şi discutând o problemă foarte importantă, într-un fel chiar mai importantă decât cauza imediată care o provocase. De fapt, nici nu era o discuţie ci o înfruntare, şi de aceea importanţa ei crescuse în aceeaşi măsură şi pentru Trotuşeanu, ca şi pentru Marina. De aceea ieşise din rezervă şi din pielea marii pisici în care se ascundea şi devenise cu totul altul, de vreme ce acceptase să se avânte pe terenul acesta alunecos şi impropriu, înfăţişarea lui bonomă avea valoare numai atunci când călătorea pe domenii sigure, când se putea uşor ajuta de putere, de influenţă, de întreaga lui existenţă socială din acele clipe. însă în înfruntarea în care intrase de bunăvoie, nu mai avea ce face cu această înfăţişare şi revenise la o imagine de-a lui din tinereţe, când figura sa fusese dominată de nişte mari ochi albaştri, oţelii, luminând o faţă de ascet al comentariului dus până la capăt. Nu se poate şti de ce a acceptat această revenire la o înfăţişare şi o epocă de mult trecută, bine acoperită în el însuşi, cum de a ales să treacă peste nişte experienţe care l-au marcat ulterior şi l-au făcut să fie ceea ce devenise. Poate că energia lui Ion Marina, bine încorsetată în chingile voinţei sale, dar care ieşea la iveală, i-a chemat vechile sale energii. Sau poate, din nou, aşa cum se întâmplă uneori, trebuia să se înfrângă şi el, să-şi dovedească încă o dată că este cel de acum şi nu cel care a fost, contemplându-se fără să se ascundă. Se ridică în picioare şi făcu o serie de paşi surprinzători de elastici prin camera mare, ca şi cum ar fi dispărut subit întreaga masivitate a trupului şi într-adevăr ar fi fost tânăr. Şi-a aprins o ţigară, stând în picioare, şi n-a fumat calm, pufăit, ca de obicei. Primele fumuri au fost aspirate cu o deosebită lăcomie, umflându-şi nările şi trăgând adânc şi pasionat în piept, cu nesaţ, aşa cum nu fumează decât adolescenţii sau fumătorii pasionaţi, multă

vreme privaţi de tutun. Până şi vocea nu-i mai era moale şi politicoasă, ci încălzită şi surescitată. La început tonul şi ceea ce spunea aveau legătură, se potriveau, apoi din nou au început să se depărteze, până ce deosebirea a ajuns ciudată. Ion Marina l-a ascultat nemişcat, cu mâinile sprijinite pe genunchi, în aceeaşi încordare tăcută. în faţa lui, cu noua lui voce, mai subţire dar tăioasă, Valeriu Trotuşeanu i-a explicat sec, fără nici un ocol, că ce se spusese despre Dumitru G. nu fusese adevărat. „Nimic din cele ce s-au spus n-a fost adevărat. Mai mult chiar, chiar dacă au fost câteva lucruri cam aşa, au fost astfel exagerate şi interpretate, încât desigur că nici măcar nu semănau cu adevărul. Totul a fost fals şi inventat. De mine inventat, cu grijă, dinainte. Fiecare a vorbit bine instruit. înţelegi?, acesta este adevărul. Nimic n-a fost adevărat, totul a fost scornit." S-a oprit şi s-a uitat, cu un fel de specială duritate, la Ion Marina. Pe faţa acestuia nu se mişcase nici un singur muşchi. Aştepta. Pentru că, de altfel, era evident că totul nu se putea termina aici. Mai urma să vină ceva şi avea răbdare, de data asta el. Se uita doar la Trotuşeanu, poate fascinat de schimbarea lui de înfăţişare. însă aştepta, nu se mişca, nu spuse absolut nimic. El întrebase doar precis, îşi formulase pretenţiile. Mai trăgând încă un fum lung şi lacom, Trotuşeanu continuă: „Da, acesta este adevărul. Dumitru G. nu era şi nu este vinovat de faptele de care a fost învinuit. Acesta este adevărul. Dar dumneata nu m-ai întrebat care este adevărul, ci, cum spuneai, adevărul adevărat. Şi adevărul adevărat e cu totul altul. Tot ce s-a întâmplat a fost bine şi necesar. Acesta e adevărul adevărat. Poate nu ţi-aş fi răspuns dacă nu foloseai cuvintele astea. Vreau să te fac să înţelegi. Nu numai că nu era adevărat ce s-a spus, dar Dumitru G. ar fi în stare de multe lucruri nu numai bune, dar poate şi eroice. Nu m-aş mira, dacă ar fi cazul, să-l văd alături de mine, în stradă, trăgând cu puşca în aceiaşi duşmani. Ei bine, chiar şi atunci, în faţa oricui, în faţa propriei mele conştiinţe, aş spune: bine s-a făcut, aşa era necesar, aşa trebuia să se

procedeze. Nu numai pentru că manifestă o tendinţă spre lipsa de disciplină, care ar putea avea efecte asupra altora, efecte cu atât mai grave cu cât el e sincer, avântat şi capabil, capabil chiar de fapte eroice. Pentru asta a fost ales. însă există nişte motive în plus, pe care nu ţi le pot spune, motive bine gândite, care ne depăşesc pe amândoi. Ăsta e adevărul adevărat, există undeva nişte raţiuni superioare, bine cântărite. Răul trebuia smuls de la rădăcină, poate trebuia dat un exemplu. înţelegi?"

Valeriu Trotuşeanu vorbise pătimaş, aşa cum fuma, plimbându-se agitat prin cameră, oprindu-se din când în când să-l privească în faţă pe Ion Marina, care-l fixa cu aceeaşi atenţie gravă. Nu se mişca, nu părea atins de argumente, şi Trotuşeanu îl privi fugar, cu colţul ochilor, ca şi cum în capul său s-ar fi născut o gravă bănuială. Se pare că totuşi nu renunţă cu totul la o impresie mai veche, aşa că se aşeză brusc în fotoliu, drept în faţa lui Marina, şi cu o neaşteptată căldură pentru el, marcând intrarea în a treia fază de o deosebită amiciţie şi legătură omenească, de care puţini l-ar fi crezut în stare, îi puse o mână pe genunchi. Mâna lui grasă şi albă şedea lângă marile palme uscate ale lui Ion Marina, cu degetele tensionate, făcând un ciudat contrast.

Oricine ar fi privit din afară scena şi-ar fi dat seama că de-abia acum se întâmplă lucrul cel mai important. Valeriu Trotuşeanu se dezvelise atât de neaşteptat, se depărtase atât de mult de masca ce o purta în fiecare zi, de fapt nu mască ci adevărata sa natură prezentă, încât la sfârşitul acestei ciudate convorbiri cei doi nu se puteau despărţi la fel cum se întâlniseră. Ion Marina urma să devină ori prieten şi aliat absolut al lui, ori un duşman de moarte, care nu se putea aştepta la nimic bun. Ceea ce fusese odată nu se mai putea repeta. Prietenia şi stăruinţa care i se arătau, căldura omenească profundă, invitaţia la gândurile cele mai intime şi mai bine ascunse, călătoria într-un trecut nedefinit cuprindeau în sine o mare ameninţare, constituiau un fel de apel absolut în care nu mai încăpeau umbre.

Ion Marina urma să afle multe lucruri care nu se spuneau decât rar şi anumitor oameni, deschizându-se posibilităţi de riscuri pe care nimeni nu le acceptă. Călătoria în trecutul lui Trotuşeanu se asemăna într-un fel, prin sinceritate, cu marile probe eleusine. Epoptul afla lucruri neobişnuite şi i se deschidea o cale unde se putea merge numai înainte, de unde nu era posibilă decât calea până la capăt, cu oricâte greutăţi, sau dispariţia. încrederea nu însemna deschiderea favorurilor, ci o împovărătoare răspundere. Atunci a aflat el o istorie încâlcită şi ciudată, pe care Trotuşeanu n-o putea povesti cu înfăţişarea sa obişnuită şi bonomă. Ca să ajungă la ea şi să o comunice trebuia să se întoarcă în timp, să devină tânăr şi entuziast, şi îndoit grav, trebuia să facă lunga cale întoarsă spre întrebările pe care oamenii nu şi le pun de obicei decât la tinereţe. Ion Marina trebuia să-l înţeleagă necondiţionat, fiindcă adevărurile astea şi întrebările de care erau legate nu existau decât prin comunicare. El auzi o istorie încâlcită, despre nişte tineri (pe vremea când el era doar copil şi departe de toate aceste frământări), care au trecut împreună prin pericole, legaţi printr-o nedestructibilă, aşa părea, prietenie. S-a insistat foarte mult cum au trecut un râu şi cum au şuierat gloanţele deasupra valurilor repezi ale apei, cum s-au strecurat printre stânci şi cum au ajuns, atunci, în toiul nopţii. Şi marea bucurie care-i anima, îi învăluia, când au atins pământul acela. A insistat neobişnuit de mult pe senzaţia solidă a pământului sub tălpi, mult mai pământ decât au simţit ei vreodată, şi pe răceala şi pericolul apei. Şi apoi pe nespusa bucurie care-i cuprindea şi-i făcea să nu bage în seamă nici frigul, nici hainele ude, nici oboseala lor. Dar nu puteau să doarmă. Trotuşeanu a tăcut şi a reînceput să se plimbe. Apoi s-a întors brusc, strigând, râzând: „Dumitru G., Dumitru G., ce Dumitru G.? Nu ştii cum era omul acela. înalt şi subţire, părea fragil, oricând răsturnat de o simplă adiere. Dar nu mai părea fragil. Corpul lui era mai tare decât oţelul, călit de mintea lui deosebită, care cuprindea în aceeaşi clipă o mie de

gânduri dintre cele mai depărtate, ce numai în creierul lui reuşeau să se lege trainic, de nedespărţit. Să-l fi auzit vorbind, să vezi cum pentru el nu existau limite ale înţelegerii, sau aşa ţi se părea. Ce minte, ce minte, cum n-am mai văzut şi nici n-am să mai văd. Şi ce orgoliu, dintre cele care pierd, pentru că orgoliul l-a pierdut. Nu era totuşi decât un singur om, un singur om, aţâţe Şi în mintea sa uriaşă nu încăpea decât adevărul său, mic şi neînsemnat, şi asta trebuia să-l piardă. Pentru că mereu privea lucrurile de la rădăcină, şi nimic nu era stabil la el, totul putea fi mereu legat şi dezlegat. De aceea poate a greşit, trebuie că a greşit sau oricând ar fi putut să greşească, şi orgoliul său era prea mare ca să recunoască. Inteligenţa sa avea o limită în chiar puterea ei". Apoi istoria a continuat din ce în ce mai agitată şi a reieşit că, atunci când a trebuit, Valeriu Trotuşeanu a spus ce i se spusese să spună. Privirile întunecate ale bărbatului aceluia tânăr îl ţineau în spate, le simţea grele, şi a trebuit să se lupte cu ele, fără să le vadă, pentru că n-a îndrăznit. Ştia ce urma să se întâmple, ştia că lucrurile nu erau aşa, că nu venise acolo ca să distrugă, ci plin de bucurie. Apoi a urmat o descriere amănunţită a unor lucruri pe care nu le-a văzut, dar şi le-a închipuit, şi de aceea avea detalii dintre cele mai ciudate. Mirosul muced şi paşii pe coridor, şi deschiderea uşii şi detunătura. „Pentru că el îşi închipuia că ştie. Dar ce poate şti o singură minte, una singură? Nimic. Spune dumneata, spune, ai încredere că singur ştii ce e bine şi ce e rău, ştii ce trebuie şi ce nu? Adevărul adevărat, mă întrebi, şi mă faci să râd. Mă faci să râd în hohote, cum n-am mai râs de mult. Acest adevăr e deasupra, mult deasupra, e legea şi necesitatea şi nu bietele noastre păreri şi îndoieli. Dacă mereu ne-am întreba, te întreb eu, unde am ajunge? Acesta e adevărul adevărat. Nu micul, ridicolul adevăr individual, pe care poţi să-l cuprinzi dumneata, din ce ştii dumneata şi ţi-e îngăduit să afli." Aici s-a oprit din nou, pentru a nu ştiu câta oară, şi din nou şi-a aşezat mâna pe umărul lui Ion Marina, o mână neobişnuit de grea şi apă-

sătoare, ce părea că nu are nici un fel de legătură cu forma ei albă şi pufoasă, grăsulie. „Ascultă, am să-ţi mai spun ceva. Lucrul cel mai greu nu este să-ţi dai viaţa. Asta nu e cine ştie ce greu, atunci când intervine nevoia, pentru că după aceea nu mai este nimic, iar în momentul acela necesitatea, sau convingerea, sau entuziasmul pot face fericit cel mai mare pas, care te aşteaptă oricum. Tot trebuie să mori, şi te cuprinde frica; ce neghiob se poate întâmpla asta, ce idiot, stând în pat şi tremurând de spaimă, fără să ai nici curajul de a adormi măcar, de a închide ochii cu o clipă înainte. Cel mai greu lucru nu e să renunţi la ce oricum vei pierde, mai urât şi mai ridicol, ci cu totul altceva. Să-ţi supui micile tale adevăruri neînsemnate şi limitate, unui alt adevăr, adevărului adevărat, cum spui dumneata, care te depăşeşte. Nu pentru că nu l-ai putea înţelege, nu, să nu-ţi închipui asta. Dar el uneori e prea tare ca să-l poţi suporta singur, şi de aceea ai nevoie de multă disciplină ca să-l accepţi. Adevărul adevărat este tărie şi disciplină, ai înţeles acum?"

Ion Marina de mult, din timpul povestirii, nu-l mai urmărea întocmai, în cuvintele lui şi în imaginile cam neclare pe care i le evoca, ci într-un spirit mai adânc al celor spuse. Nimic nu era foarte precis, ce auzea avea legătură poate cu marşuri prin noroi şi cu furia care întindea mâna spre pistolul de la şold, o serie de amintiri tulburi şi personale, aşa cum foarte personale erau şi cele spuse de Valeriu Trotuşeanu. Şi dincolo de aceste amintiri, cu atât mai periculoase cu cât erau foarte nelămurite, mai era ceva, cu adevărat de neînţeles, în orice caz el singur nu era în stare să le priceapă. Se lăsa antrenat de ritmul agitat al povestirii, se afunda în substanţa ei şi fără să-şi dea seama aproba, fără să-şi folosească spiritul critic, tot ce i se spunea, printr-o comunicare de dincolo de cuvinte. Dacă Trotuşeanu ar fi fost atent şi-ar fi dat seama de mult că ceea ce spunea îşi făcuse deja efectul, însă nu se putea opri. în parte reuşise tocmai pentru că la un moment dat îşi părăsise interlocutorul angajat în propriile sale imagini

care-l fascinau în primul rând pe el, poate din cauză că şi le reamintea atât de rar. Cu cât amintirile sale încâlcite, pline de rezerve, adevăruri spuse doar în parte care se întregeau automat, dincolo de ştirea lui, prin ton, se îndepărtau de înţelegerea imediată şi clară a lui Ion Marina, cu atât el le credea şi le amesteca împreună cu propriile sale imagini neclare despre fapte care s-au întâmplat şi nu reuşise să le înţeleagă pe deplin. Povestirea fusese destul de lungă, dar la sfârşit, când auzi glasul celuilalt, spunându-i „acum m-ai înţeles?", el răspunse fără şovăire DA, şi Trotuşeanu îl crezu şi făcu nu după mult timp efortul să se întoarcă în vechea şi cunoscuta înfăţişare de mare pisică bonomă. După ce s-au despărţit, niciodată, de câte ori s-au mai văzut, întâmplător, nici prin cel mai neînsemnat gest nu s-au făcut că-şi aduc aminte, fie chiar vag, de acea conversaţie neobişnuită.

Ion Marina a acumulat cele aflate atunci încetul cu încetul, nu repetându-le, ci mai degrabă încorporându-le printr-o uitare de tip special. Oricum, înţelesese un anumit aspect al lucrurilor, cât erau toate de complicate şi cât de puţine ştia el, şi după aceea a înţeles mult mai multe. Se poate spune că a devenit un fel de profesionist al înţelegerii totale. Se forţă, şi reuşi deplin, să-şi aducă din ce în ce mai puţin aminte de lucrurile care l-au tulburat odată, gândurile lui se înşiruiau limpede, ca înconjurat mereu de adevăruri. Astfel, reuşise să-şi făurească un echilibru stabil, bazat pe calm şi certitudine, şi de pe această poziţie avu o serie de succese personale şi participă la altele care-1 depăşeau. Se poate spune că a avut o viaţă plină de satisfacţii, lipsită de mari zguduiri. De acum înainte domni ordinea cea mai deplină în mintea lui şi siguranţa sa se transmise şi altora, de aceea era un bun conducător de instituţie, unul din şefii unui departament complicat. Calmul a trecut şi asupra vieţii particulare. Acasă conducea totul, dând soluţii sigure şi simple. Nu se mai angajă în discuţii inutile cu Ştefania, ca în noaptea când avusese loc criza lui de furie, ultima din viaţă. Dar cum fusese întot-

deauna un om tăcut, chiar şi înainte, de fapt nu s-a produs o schimbare prea bruscă. Atât doar că a cenzurat modul cum Ştefania îşi organiza casa, luptându-se tăcut şi calm cu excesul, cu împopoţonarea lipsită de gust, cu furiile achizitive. în această privinţă era sever cu blândeţe. E adevărat că Ştefania devenise cam nervoasă la început, însă nu-şi permise să bage de seamă, până ce ea se resemnă şi-i trecu. Singurul său motiv de nemulţumire, nu prea mare, venea din faptul că ea se îngrăşa. Se pare că mânca foarte mult, nu numai la masă, dar chiar şi pe ascuns, transformându-şi plăcerea în viciu. Mânca bomboane grase de ciocolată, care-i murdăreau adesea degetele. Graba şi furişul acestei plăceri erau ciudate, întrucât, bineînţeles, nimeni n-o oprea, chiar dacă dovedea puţină lăcomie. De fapt, numai rezervele ei, ascunse, de cutii cu caramele şi prăjituri făceau ca să pară într-adevăi lacomă, încolo nimeni nu avea ce să reproşeze altuia. Viaţa sa era un model, şi cea publică, şi cea privată, şi îl încerca uneori un fel de satisfacţie atunci când auzea de crizele de ambiţie ale unor neveste de colegi, care-şi mânau soţii spre acte ce nu aduceau decât succese momentane. După aceea greşeau prin exces şi lucrurile se întorceau împotriva lor. El, Ion Marina, era totdeauna ponderat, şi chiar progresul său social a fost nespectaculos dar sigur. El nu-i dădea cine ştie câtă importanţă, pentru că nu era un arivist. Insă adesea unii greşeau, făceau prea mult sau prea puţin, şi se creau locuri libere. Era adeseori ales tocmai pentru că lumea se plictisea de iniţiativele gălăgioase şi nepotrivite ale unor oameni care fie înţelegeau pe dos, fie vroiau să se remarce cu tot dinadinsul. El îşi făcea corect datoria, fără să precupeţească eforturile. Avea o deosebită putere de muncă, foarte constantă. Se poate spune că disciplina, care-l caracteriza întru totul, era forma sa de adevăr şi morală, şi ea nu-i adusese decât satisfacţii.

De aceea sentimentul de vinovăţie care-l străbătea în ziua aceea, în timpul şedinţei consiliului instituţiei, nu-şi găsea un reazem precis, care poate l-ar fi eliberat. Rămâ-

nea o stare vagă, şi cele povestite înainte îi treceau rapid prin minte, fără să se poată acuza de ceva anume. Văzu rapid scena când spărgea vasele ce se acumulaseră în casă, apoi deschizându-se o uşă capitonată şi, fără să o recunoască în detalii, ştia că ducea spre un anumit cabinet, în sfârşit îşi aminti de figura palidă, încercănată a lui Dumitru G., luminată de becurile electrice obosite ale unei nopţi târzii, când în sală se fumase excesiv de mult şi atmosfera devenise înecăcioasă. Se concentră asupra lui şi-şi aminti că aflase, după un număr de ani, că situaţia lui Dumitru G. se îmbunătăţise. Atunci nu se bucurase deosebit, dar acum, după câţiva ani, resimţi vechea ştire spusă de cineva odată, întâmplător, ca o mare uşurare. însă nu de asta era vorba. Totul se concretizase într-o imagine care nu era de fapt o amintire, ci mai degrabă o preamintire. Semăna cu acele false imagini despre noi înşine din prima copilărie, când ne asumăm povestiri ale părinţilor şi credem că noi ne aducem aminte de câte o scenă ce de fapt s-a născut din relatări repetate, la o vârstă când imaginaţia şi realitatea se cam amestecă.

în faţa lui, pentru că el era acel copil, stătea o fereastră închisă, într-o după-amiază cu ploaie. Cerul mai era închis şi noros, foarte trist, şi crengile salcâmilor atârnau ude, îngreunate de apă, cocoşate sub ploaia care tocmai trecuse. De aceea copacii păreau straniu de chinuiţi, ca şi cum s-ar fi văzut efortul structurilor lor de a ţine greutatea suplimentară. Fiecare fibră era întinsă până la maximum, până se încovoia, peţiolul subţire al frunzelor se răsucea sub povară şi lăsa să se scurgă din când în când câte o picătură ce se rostogolea continuând ploaia. Imaginea nu făcea parte chiar din amintiri, tocmai prin caracterul excesiv al acestei îngreunări umede. Crengile plouate păreau mai degrabă încovoiate de zăpadă, numai ea se putea acumula aşa, încât să fie atât de multă şi împovărătoare. însă nu era zăpadă ci ploaie, salcâmii mai erau încă verzi, deşi cu frunzişul palid şi rar. Scoarţa lor zgrunţuroasă era îmbibată şi ea de umezeală. însă copacii erau numai un ele-

ment de decor, şi nu cel mai important. în mijlocul străzii provinciale (pe care nu şi-o amintea precis, plecase de mult din orăşelul în care se născuse), apa se adunase dintre pietrele de pavaj într-un mare jgheab care curgea în pantă în mijloc. Se formase, după ploaia rapidă şi abundentă, un fel de râu gros, tulbure, gălbui, prin mijlocul căruia pluteau frunzele rupte ale salcâmilor, care n-au mai rezistat la greutate, hârtii şi alte gunoaie fără formă precisă, ce nu ştiai de fapt ce sunt anume. Moloz de la casele cam dărăpănate sau aglomeraţii întâmplătoare de materiale care în mod obişnuit nu se adunau niciodată şi aveau forma bizară a lipsei de unitate. Ploaia tocmai încetase şi în stradă au năvălit nişte copii mai mari, care au început să-şi construiască din hârtie de ziar vaporaşe caraghioase şi ţuguiate, pe care le puneau să plutească prin râul galben al străzii, care le mâna repede, iar ei fugeau pe margine, ţipând şi plescăind cu picioarele desculţe prin apă, oprindu-le şi încărcându-le cu frunze şi bucăţi de lemn, ca să plutească mai calm, aproape maiestuos, ca nişte pacheboturi transportând materiale dincolo de mări. In faţă era geamul, prin care se vedeau toate astea, şi el se aburea de respiraţie, trebuia mereu şters cu mâna, ca să aibă imaginea mai clară. însă cu cât ar fi dorit mai mult să vadă bine şi-şi apropia faţa de geam, cu atât abureala era mai deasă şi imaginea se făcea mai neclară. Ar fi dorit foarte mult să fie în mijlocul băltoacei reci şi repezi din mijlocul drumului, nu se putea, nu putea decât să se uite pe fereastra care se aburea mereu pe măsura dorinţei lui. Se simţea teribil de singur şi izolat în camera aceea în care se părea că nu mai era nimeni, unde era închis. Şi nici măcar nu putea deschide geamul. Afară se întâmplau tot felul de lucruri minunate de care era despărţit. Dorinţa se transforma în senzaţia apei blânde de ploaie, resimţită până în vârful degetelor de la mână, ca şi cum ar fi pus corăbiile de ziar în mişcare, avântându-le să plutească, aşa cum făceau ceilalţi, care erau liberi să se joace şi să ţipe în mijlocul drumului şi să se bălăcească nestingheriţi în

apa groasă şi lutoasă, mângâioasă datorită pământului înmuiat cărat la vale, mutat din locul său dintre pietre. El era despărţit de plăcerile lor gălăgioase şi resimţea din ce în ce mai mult închiderea lui acolo, în camera ce nu se reconstituía în imaginaţie, nu semăna a nimic, nu avea pereţi şi mobilă, se putea întinde oricât în spate, fără formă precisă şi fără putinţă de ieşire. Dar de strada veselă cu apă şi vapoare de hârtie era despărţit prin geamul aburit, dincolo de care nu se putea trece, şi rămânea numai să-şi închipuie cum era afară, cât de bine era. Nu-şi amintea de fapt precis când s-a întâmplat scena aceea şi nici nu se identifica exact cu cel închis şi cu dorinţele lui. Nu era el, ar fi fost absurd, ci resimţea doar dorinţa lui de a ieşi afară, de a se bălăci în apa mâloasă. Nimeni nu putea fi învinuit de cele întâmplate, nu exista o ieşire, o altă soluţie de a scăpa, toată scena era redusă doar la senzaţia geamului, unidimensionată, aşa cum nu se poate întâmpla niciodată în realitate. Toată falsa amintire se întindea pe o singură linie, pe o singură dorinţă. Cineva era acolo, nu chiar el, cineva îl pusese în cameră, nu se ştie cine, camera însăşi nu semăna cu nimic, nu avea forme concrete, ci numai un geam despărţitor. Dorinţa absurdă de a ieşi afară, adică, mai exact, ca cel ce era înăuntru să iasă afară, se întărea în fiecare clipă. Geamul se aburea pe măsură ce creştea dorinţa, trebuia să-l şteargă tot mai des. Insă în imaginaţie nu se putea şterge niciodată bine, nici pentru o singură clipă, rămânea mereu ceţos şi neplăcut de rece, făcea gestul în minte, fără nici un rezultat. De fapt, pentru câteva clipe se lupta şi reacţiona faţă de o stare care fusese şi îngheţase aşa, un geam aburit şi despărţitor, un zid de sticlă dincolo de care se întâmpla ceva, o singură acţiune fără desfăşurare. In asta consta greutatea şi neliniştea până la suferinţă. Numai el acţiona, numai el se imagina în timp, pe când suportul, motivul, imaginea aceea redusă la un singur lucru, fără bogăţie de amănunte care sunt tot atâtea posibilităţi de soluţie, rămânea mereu aceeaşi, încremenită, dincolo de timp. S-ar putea asemui asta cu

dorinţa de a modifica o fotografie de demult care prinsese un singur instantaneu, bineînţeles, nu era nici măcar un film paralel cu intenţiile lui. Aici, sentimentul de neputinţă era mai important decât acea imagine trunchiată şi insuficientă. Situaţia devenise de netolerat, nu mai era doar un simplu chin mental, o amintire neprecizată ce zăcea dincolo de orice asociaţie. I se transmisese lui, în sala mare de consiliu, în care ceilalţi îşi vedeau netulburaţi de treabă, rosteau cifre, cineva vorbea şi alţii îşi notau diverse lucruri, din când în când câte unul întrerupea pe vorbitor. Dar dorinţa absurdă de a face ca acel cineva care fusese închis în cameră într-o zi de ploaie, cândva demult sau poate niciodată, să se elibereze, îl oprima fizic, îi strângea gâtlejul într-un spasm de neputinţă. O simţea ca o greutate la înghiţit, ca o povară în respiraţie, nu mai rămăsese decât aburul acela, care din imaginaţie se răsfrângea asupra momentului prezent şi-l făcea să distingă foarte greu ce se întâmpla în jur. Acum falsa amintire îi împăienjenea ochii, se mutase în realitate, stabilind un fel de legătură între starea vagă dintr-un trecut doar probabil şi nedefinit şi sala aceea de consiliu, în care ştia precis că se află. Limita despărţitoare dintre cele două situaţii atât de îndepărtate se subţia din ce în ce mai mult, până la apariţia nesiguranţei că una este diferită de cealaltă. Prezentul era cel ce pierdea în acest caz, el se estompa mai mult, nu mai avea acea siguranţă liniştitoare chiar în clipele grele pe care le doreşti să treacă. Se dezlipea de ceva, nu ştia de ce, şi nici măcar nu se întreba, doar simţea îndepărtarea de un fel de suport de siguranţă, ce dă fiecărui moment în care ne aflăm o neasemuită adâncime şi bogăţie, sentimentul că dincolo de noi mai este ceva care se continuă, că faci parte dintr-un loc fără capăt, integrat într-un alt loc, aşa cum încăperea face parte din clădire şi, mai departe, din oraş, şi încă mai departe din altceva, şi în centrul tuturor acestor locuri şi lucruri eşti tu, parte integrantă, nu izolată şi plutind în nimic. Imaginea solidă, impresia de suport al fiecăreia din clipele trecute ale lui

Ion Marina în care el s-a întâmplat să trăiască, se ştergea, devenea nesigură, ca şi cum ar fi alunecat pe o singură dimensiune, plasat nu într-un loc, ci într-un gând. Sala devenise fantomatică, neverosimilă, nu era nici măcar un vis. Pentru că şi un vis îţi dă sentimentul de bogăţie mai mare decât tine, de mărime şi de împlântare într-un fel de soclu solid. Lipsa de claritate a imaginilor din jur nu complica lucrurile creând contururi cu interpretări multiple, ce puteau fi luate mereu drept altceva. Dimpotrivă, le simplifica printr-un fel de schematizare şi subţirime. Era chiar mai neplăcut, deşi, pe undeva, înrudit cu sentimentul acela de atomizare avut cu o zi înainte la spital, mai greu de definit altfel, în măsura în care nu descompunea ceva ce se adunase sau fusese, ci lăsa o gravă bănuială peste orice. Faţa i se acoperea de sudoare, şi a întins mâna să apuce batista din buzunar, cu teama, neformulată, că ar putea să nu găsească nimic acolo. Batista exista şi o apucă aşa cum nu prinsese vreodată un lucru, cu disperare, dar fără să fie uşurat, şi începu să-şi şteargă faţa de broboanele lipicioase ce i se prelingeau pe piele, apoi şi-o trecu peste ochi, să alunge ceaţa, îşi presă globii parcă vag dureroşi, îşi tamponă cu grijă şi răbdare fruntea. Poate că sala de consiliu şi oamenii de acolo, pe care-i ştia atât de bine, se vedeau mai clar. Nu mai era propriu-zis ceaţă, însă ceea ce persista era impresia aceea de desprindere de un bloc solid al momentului în care se afla. Ce se întâmpla acum putea la fel de bine să fie o simplă amintire. Acum sau altădată era totuna şi, ce era chiar mai curios, poate că fusese mereu aşa. însă nu se obişnuise sau, mai exact, acum ieşea dintr-o obişnuinţă pe care o realiza ca o lipsă a ceva. Deşi era absurd. Ca toţi oamenii, Ion Marina ştia foarte bine când e treaz şi când nu este, ştia să deosebească momentul prezent de amintire sau de un proiect, avea sentimentul acela adânc şi inutil de mărturisit că e împlântat în real, că se află undeva, că i se întâmplă ceva, în sfârşit, că participă. Şi totuşi nu fusese chiar aşa, nu mai avea certitudinea că i se întâmplaseră chiar lui atâtea şi

atâtea lucruri, de care se bucurase sau care îl înfuriaseră (trist fusese de foarte puţine ori de fapt, pentru că el era stenic). Avea nostalgia mai degrabă să i se fi întâmplat, să simtă cu adevărat şi să se încredinţeze de lucrurile mai vaste, mai adânci, mai ales cu mult mai bogate decât ce se vede imediat împrejur. Dorinţa chinuitoare şi ciudată pentru ceva foarte complicat şi nu tocmai cu nume, care să-i căptuşească întâmplările, faţă de care se simţea obscur vinovat, ca şi cum ar fi fugit până acum de asta. Oricât de neobişnuit era tot ce simţea, şi fără rost pentru un om cu picioarele bine înfipte în pământ, cum era el, totuşi, nu mai rezistă senzaţiei de schemă şi desen de copil pe care i-o provoca sala şi, fără să dea nici un fel de explicaţie, se ridică de la locul său şi se îndreptă spre uşă. Cum nu fusese niciodată bolnav, în amintirea celor prezenţi, gestul său a produs mai mult decât nedumerire. Nimeni nu înţelegea ce se întâmplase, mai ales că nici măcar nu spusese ceva formal, o simplă scuză politicoasă. Ieşise precipitat, altfel decât un om căruia subit îi vine rău şi de aceea pentru o secundă sau două lucrările s-au întrerupt şi vecinii şi-au şoptit ceva unul altuia, până ce preşedintele adunării, cu un ton tăios şi hotărât, a reprins atenţia tuturor şi consiliul a continuat nestingherit cu lucrările zilnice, nu lipsite de importanţă.

Ion Marina ieşi din sală, pe coridor (şi, îmbucurător, coridorul era gol), apoi coborî grăbit scările şi ieşi afară, pe stradă. Simţea o nestăpânită dorinţă de a umbla, de a se deplasa mereu pe drumurile ce-i stăteau întinse înainte, de a încerca plăcerea trecerii dintr-un loc în altul, dintr-un peisaj în altul, cu alte case şi alţi oameni ce treceau grăbiţi pe stradă. Insă neliniştea îl întovărăşea mereu, şi mai ales o dorinţă foarte ciudată de a străpunge limitele care-l înconjurau. Nimic nu era satisfăcător, pentru că pierduse nu ştia nici el ce şi trebuia să gândească ceva ce aparent avusese automat, de la sine, înainte. Dar nici un fel de meditaţie asupra acelui lucru pierdut nu-l înlocuia, ci, din contra, parcă îl îndepărta şi mai mult. Ceea ce îi lipsea era

un sentiment adânc ce de-abia avea nevoie de nume, pe care nu şi-l putea reprezenta ca avut în trecut, nu putea fi decât în prezent. De altfel, renunţă repede să se gândească la el şi să încerce să şi-l reconstituie apelând la memorie. Ii lipsea, deşi avea sentimentul paradoxal că l-a pierdut demult, şi lipsa i se vădea printr-un fel de teroare şi nelinişte, pe care la început o umplea mergând repede, ieşind în stradă, căutând un loc al mersului cât mai nestingherit, departe de orice îmbulzeală. Vroia să se plimbe într-un mare spaţiu larg şi liber, în care pasul se organizează după propria lui voinţă sau capriciu sau după un ritm interior ce trebuia găsit cu orice preţ şi vărsat în realitate prin mişcările lui. încetul cu încetul, din paşi şi deplasare, de-abia uitându-se la ce se vedea în jur, se deschise un drum larg şi mult mai liber în care lucrurile îşi câştigau un fel de perspectivă şi distanţă, chiar dacă nu cea obişnuită. Undeva, mai adânc, rămăsese senzaţia ciudată de spaimă şi nelinişte, care-i pulsa ca un fel de arteră imaginară în gât, nu atât în gât, cât într-un fel de imagine ascunsă a propriului său trup cu planuri suprapuse ce formau unghiuri şi adâncimi umbrite. Nu spaţiul din afară, prin care se deplasa în viteză, îi reda un fel de încredere că iese din desen, ci altceva, ce descoperea în timpul mersului derivat din ritm şi din pulsaţia aceea adâncă ce umplea totul şi modifica imaginile banale ale unei străzi liniştite şi pustii, adumbrită de copaci aliniaţi regulat de-a lungul patului artificial al unui mic râu murdar de uleiuri. Legătura dintre peisaj şi lumea plină în care se mişca era din ce în ce mai subţire, liniile se transformau mai degrabă în modulaţii, ca un fals simbol scriptic al unei melodii pe un portativ. In locul peisajului din ce în ce mai important era mersul lui cam săltăreţ, neobişnuit, bizar pentru statura sa dreaptă şi impunătoare. Nimeni, nici unul dintre rarii trecători pe care-i întâlnea, nu şi-ar fi putut închipui că paşii omului bine îmbrăcat cu care se încrucişau au o importanţă atât de mare, că sunt în stare să-i dea senzaţii ciudate, asemănătoare unei beţii, din care totuşi se deose-

beau pentru că nu erau întovărăşite de ameţeală, de apăsarea tulbure a alcoolului. încetul cu încetul, golul schematic al desenului în care i se părea că trăieşte se umplea de un fel de lume sonoră în care elementele muzicale îi apăreau spaţial, ca linii şi peisaj, obiecte familiare, foarte familiare, de care însă nu ştiuse niciodată înainte că există, mereu la îndemână, dar niciodată clare, pentru că nu se folosise de ele, fiind inutilizabile. Aici era faptul cel mai atractiv, totul era atât de cunoscut şi în acelaşi timp lua forme noi şi atrăgătoare, ca şi cum ar fi făcut o călătorie prin ţări pe care le visase demult, dar nu le văzuse niciodată. Era din ce în ce mai plăcut, şi zbaterea arterei imaginare din afundul gândit al gâtului se domolea sau, mai degrabă, se topea în noul peisaj prin care mergea şi năştea întâmplările al căror erou principal era sau, poate mai exact, fusese, pentru că nu se putea face o deosebire prea netă între timpurile şi modurile verbelor. Faptele s-au întâmplat sau se întâmplaseră deja demult, doar că nu-şi dăduse destul de bine seama. Nu era de fapt exclus că se întâmplă chiar atunci cu el. Nu se putea şti exact dacă era vorba de amintiri sau de planuri, sau de o realitate prezentă şi atotcuprinzătoare. Schema se umplea treptat, nu mai trăia într-un desen gol, într-o singură dimensiune, nu se plimba pe o planşă, însă acel nou conţinut încurajator încetul cu încetul schimba până şi contururile schemei, o transforma în cu totul altceva, făcând-o să explodeze.

Erau într-adevăr mai multe planuri decât îşi închipuise. înainte de toate, se vedea un fel de imagine ca de oraş medieval, la marginea căruia ajunsese fără să intre în el. Il privea de sus, de pe o buză de deal, şi de fapt numai de aici începea adevărata călătorie şi întâmplările din ea. Până atunci nu fusese decât mers şi imprecizuine, dar din acel moment, când a ajuns fără mare efort pe creasta înălţimii, brusc s-a produs adevărata schimbare, revelaţia unui loc căutat şi găsit. Ar fi putut exclama ca exploratorii din vechime, când ajungeau pe malul unui ocean necunoscut şi pe înălţimea de unde se desfăşura noua apă înfigeau

drapelul suveranului lor, punând stăpânire pe întinderi. Ca Vasco Nunez de Balboa, găsind Oceanul Pacific, apă încă fără nume, dar de mult sperată. însă el nu avea nici un fel de drapel de înfipt şi nici nu simţea nevoia să comunice cuiva descoperirea. De pe creasta dealului se uita doar în vale la îngrămădirea de case ţuguiate, cu acoperişuri multicolore şi smălţate, în care predomina un fel de roşu-carmin ce se răsfrângea şi asupra aerului din jur, închidea atmosfera cu reflexe într-un nesfârşit degradeu de roşu, până la văpaia roz de deasupra, dinspre înălţime, însă pretutindeni, în marea întindere de roşu şi întunecat, se făceau pete de diferite culori, albastre neverosimil şi verzi-închise, dar şi din loc în loc câte un cerc violet, contrastant, implicând adâncime, despre care nu ştiai dacă reprezintă o stradă sau era tot acoperiş, mai vechi şi mai ros de ploi. De altfel, nu culorile erau importante, oricât ar fi fost de atrăgătoare şi ar fi furat la început ochii. Ceea ce se impunea până la sfârşit erau formele ciudate ale acelor acoperişuri, amestecul de geometrie care excludea de fapt geometria cunoscută, cuminte şi uşor de descompus în figuri date o dată pentru totdeauna. Aici se deschide o altfel de geometrie în spaţiu, foarte complicată, cu adâncimi şi suprafeţe, cu unghiuri neaşteptate. Un acoperiş era sub alt acoperiş, uneori atât de aproape, încât se părea că se suprapun, deşi ai fi jurat că sunt două planuri distincte. Era un haos ameţitor de clădiri înfipte unele în altele, adunate cum numai casele medievale reuşesc să fie, făcând să se bănuiască o puzderie de străduţe înguste şi întortocheate, strecurate la umbra clădirilor ca să ocupe cât mai puţin loc. Toate aceste case păreau mai degrabă că au numai atâta distanţă între ele ca să se frece unele de altele şi ai fi putut auzi zgomotul pereţilor coloraţi în galben-ocru care scârţâiau din cauza lipsei de loc şi a unei necontenite pulsaţii a unui balans care modifica distanţele dintre stradele. Scările lor, desigur de lemn, erau roase de această mişcare ce le apropia şi le depărta, le ciocnea fără violenţă, dar şi fără repaus, ca şi cum dintr-o dată nevă-

zuta mişcare browniană a tuturor moleculelor s-ar fi transmis şi structurilor mai mari şi ar fi devenit vizibilă. Insă nu s-ar fi putut afirma că toate aceste clădiri şi acoperişuri strâns unite ar fi fost fragile, ci, tocmai dimpotrivă, rămâneau foarte solide, din material abundent şi solid, aşa cum se construia în vechime, când fiecare locuinţă urma să fie sălaşul unui mare număr de generaţii ce nu-şi schimbau decât nesimţit sau deloc viaţa, supuse rigorilor aceleiaşi bresle din care făceau parte din tată în fiu. Ele pulsau şi se atingeau cu toată masivitatea şi bătrâneţea lor venerabilă care nu le slăbise, ci, din contra, ca marile cochilii de scoici preistorice, se întăreau prin depuneri succesive, de-a lungul unor epoci lungi şi constante, de calcar şi nisip acumulat prin rostogolirea pe fundul mărilor primordiale. Ca şi cum în acel oraş ciudat timpul n-ar fi fost un factor de distrugere, ci numai de acumulare neîntreruptă, de creştere. Poate că la început a fost mai mult spaţiu, dar de-a lungul acestui timp special, ce se putea numi doar ev (acesta îi era desigur singurul nume, nu se putea împărţi altfel, prin mici unităţi efemere şi ridicole din acea cauză, era prea masiv şi prea bloc), au crescut fără să se roadă până la sufocare, apoi clădirile au încălecat unele peste altele, dar neputându-se pe deplin alipi, ca să facă un bloc încremenit măcar într-o singură direcţie şi capabil să-şi direcţioneze într-un sens proliferarea, au început să se încolăcească unele în jurul altora, să facă întortocheate spirale, să se înghesuie aşa cum se întâmplă cu măruntaiele embrionului care din lipsă de spaţiu îmbracă forme ciudate. Doar că aici proliferarea era şi mai complicată, scăpa aproape cu desăvârşire oricărei explicaţii ce nu se putea cuprinde într-un timp suficient de lung, nu-şi putea permite să facă salturi peste stadii, pentru că stadii nici măcar nu existau. Nu era nici un fel de limită despărţitoare a creşterii, nu exista „de aici şi până aici". Din cauză că nimic nu se pierdea, totul era continuu şi mereu complicat, zidurile şi acoperişurile se încolăceau doar şi făceau nesfârşite volute insensibile. De aceea o casă era

deasupra şi dedesubtul altei case, un acoperiş domina şi era dominat de alt acoperiş, se găsea la stânga şi la dreapta lui, deşi, de fapt, bunele orientări în spaţiu, dreapta şi stânga, nordul şi sudul nici nu prea existau. Soarele, dacă ar fi fost vreodată să răsară peste haosul acesta de clădiri, s-ar fi ivit dintr-o dată în mai multe puncte ale aceluiaşi obiect devenit prea complicat ca să ofere puncte de orientare. De aceea era atât de greu să te descurci aici, practic imposibil, dacă te încăpăţânai să-ţi păstrezi aceleaşi repere şi referinţe ca în lumea schematică şi obişnuită din care se întâmpla să soseşti într-o dimineaţă neliniştită de vară, când ai pornit să te plimbi pe malul unei ape uleioase şi meschine. Şi totul se datora, se putea oarecum explica prin această creştere continuă şi răbdătoare, de care nimic nu era scutit. Dacă Ion Marina ar fi ştiut de această istorie ciudată, ar fi avut timp să afle de ea şi să se gândească la ea, ar fi putut spune că se găsea într-un loc unde domina un fel de Sybilă din Cumae inversată, care ar fi avut nu numai nemurirea asigurată, fără tinereţe, dar nici nu s-ar fi ratatinat şi nu s-ar fi micşorat ca să intre într-o sticlă, ci ar fi câştigat posibilităţi embrionare de proliferare. Din cauza încolăcirilor şi a întortocherilor, străzile oraşului, să-i spunem medieval (dar numele e doar o pură convenţie), nu şerpuiau propriu-zis la umbra clădirilor, ci se ridicaseră la înălţimi, erau încovoiate şi treceau uneori peste acoperişuri, ca apoi din nou să se prăvălească în vale, mânate de imboldurile acestei creşteri fără sfârşit. Din cauza încurcăturii şi a amestecului, s-ar putea spune în puţine cuvinte că în acel loc, ce se vedea de pe buza dealului, timpul continuu şi fără moarte, fără să poarte cu sine distrugerea şi roaderea, crescuse în aşa măsură, încât înlocuise spaţiul, marile intervale de respiraţie ale lucrurilor, îl izgonise până ce îl transformase într-o caricatură ce nu păstra decât prea puţin, mai nimic din vechea lui formă. Dar nu numai volumele stâlcite şi siluite au crescut peste măsură, ci şi culorile. De aceea se vedeau atât de distincte şi de amestecate, mari pete de forme ciudate şi

intricate, verdele unor ziduri alături de cenuşiu şi de nuanţele de roşu, foarte variate şi predominante, şi din loc în loc violetul neverosimil, probabil al unor foste statui din localurile publice, care-şi lăţiseră culoarea. Multe nuanţe, de altfel, apăruseră şi dintr-o creştere autonomă a culorilor, separată de a lucrurilor. N-au fost capabile nici să se amestece, nici să se suprapună exact, nu era de fapt vorba de o combinaţie. însă crescuseră şi se suprapuseră, dar culoarea dedesubt se vedea prin transparenţa celei de deasupra şi de aici venea atâta bogăţie neobişnuită, de lumină strecurată prin minerale sau, şi mai bine, prin vitralii, prin rânduri de geamuri colorate şi suprapuse. La fel s-au dezvoltat şi s-au depus şi alte elemente, cercurile şi fostele pătrate, însă prin încolăcire totul a devenit şaradă complicată, de-abia suportabilă. Ici-colo se vedea, dacă priveai cu mult mai mare atenţie, capul imens şi grotesc al unei statui, şi gâtul ei. însă din cauză că nu se puteau contopi şi nici distruge, timpul în care erau plasate era cumva individual, al fiecăreia, şi vechile proporţii fuseseră schimbate. La statui se vedea cel mai bine că de fapt se ajunsese la un fel de cancer al clădirilor şi formelor acestui oraş ce se prăvălea la picioarele muntelui de pe care îl privea Ion Marina, ajuns aici compunându-şi un peisaj din ritmul intern al mersului său sau, poate şi mai profund, al pulsaţiei continue a măruntaielor sale de care nu era conştient decât în felul acesta.

Stătea deasupra şi privea acest curios peisaj, prea bogat şi fără de distrugere, şi sclipirea culorilor şi a formelor sale îl atrăgea. De fapt, ar fi trebuit să se sperie, evident, însă pe el nu-l speria ce vedea, ci, tocmai dimpotrivă, îl cuprinsese o nespusă bucurie, aşa cum nu-şi amintea să mai fi cunoscut vreodată. Vederea de jos îl încânta, ca şi cum ar fi avut o misiune de îndeplinit şi ar fi fost în sfârşit în stare să o ducă la îndeplinire. Nu mai avea cunoscutul său calm şi indiferenţa solemnă a ultimilor ani, şi mai ales nu simţea furia aceea tăcută, interioară, care nu se transmitea gestului şi expresiei, ci rămânea cantonată în el, strânsă

de încordarea muşchilor ce se scurtau cu energie şi reţineau totul într-o tăcută menghină de oţel. Aici, dimpotrivă, se simţea liber, pentru că, în sfârşit, mai presus de orice, el, Ion Marina sau, şi mai simplu, doar el era BIRUITORUL - cel ce venise să descurce lucrurile. Plin de încredere în sine, începu, în ritmul mersului său, ceva mai repede şi mai ciudat, să scoboare în vale. De fapt, se poate spune că aproape se lansă ca într-o prăpastie, însă fără nici o umbră de teamă. Deşi locul era întortocheat, strâns şi strâmt, frica era un sentiment atât de necunoscut, că nici măcar nu şi-ar fi putut reprezenta, cum nu-ţi poţi reprezenta emoţiile unor specii dispărute în alte ere geologice. El era cel menit să aducă ordinea. De altfel, pe măsură ce se apropia foarte rapid, simţea că-i creşte statura. Noua lui înălţime îi dădea nu numai încredere în sine, dar şi un sentiment de neasemuită bucurie, ca atunci când te întâlneşti cu cineva pe care l-ai dorit de foarte multă vreme şi l-ai cunoscut foarte bine. Creşterea sa semăna cu un fel de adevăr evident pe care l-ai regăsit în sfârşit, şi de aceea se simţea atât de bine şi cobora în oraşul crescut fără măsură, cu clădiri întortocheate şi încălecate, unde el trebuia să aducă ordinea. Nu s-ar fi gândit că ştie atât de bine locurile, ca şi cum ar fi trăit printre ele de mult timp, ca un cetăţean şi locuitor al cetăţii, care cunoaşte fiecare colţ, nu numai cu ochiul dar şi cu pasul, cu asprimea sau moliciunea caldarâmului. Aici, în acest loc, la al treilea pas după ce ai cotit, e un hop, sau caldarâmul s-a umflat şi piciorul nu merge lin şi pe teren ferm. Diversele colţuri au diverse mirosuri, greu de definit, strecurate în nări insidios, de-a lungul anilor. Totul era foarte cunoscut, familiar, până şi ciudaţii locuitori, supuşi şi ei aceleiaşi soarte de continuă creştere fără eroziune. Celulele lor se înmulţeau, dar nu mureau, trecutul lor se aşeza în straturi ca mărturiile erelor geologice, însă nu era redus şi rezumat, păstrat numai în trăsăturile esenţiale, bine polizat de vânturi, ploi, geruri şi gheţari, ci rămăsese întreg. Aici ontogenia nu rezuma filogenia, ci o repeta întocmai, de aceea

locuitorii erau în acelaşi timp şi peşte şi batracian, şi reptilă şi biet mamifer teromorf de la începuturi, şi copilul care a fost şi mai înainte, toţi strămoşii lui aşezaţi unul peste altul, înghesuiţi, crescuţi şi încolăciţi în jurul lor, şi în acelaşi timp erau şi ei înşişi, tinereţea şi urma tuturor faptelor mature ce nu se ştergea. Şi ei erau supuşi destinului cetăţii cu adevărat fără moarte, cu tot trecutul prezent şi cu viitorul în continuă adăugare. Era cetatea fără moarte, desigur, nimic nu dispărea şi nu se ratatina, nimic nu era izbăvit, ci continua. Printre aceste fiinţe ciudate începuse să circule el, Ion Marina, mai înalt şi mai adevărat decât înainte, fără frică şi cuprins de bucurie, deşi nimic n-ar fi trebuit să-l bucure. Nu putea stabili nici o comunicaţie cu cei de aici, pentru că, deşi ei vorbeau şi-1 înconjurau, nu se putea înţelege ce spun. Toate fiinţele din care erau compuse prin adăugire ţipau deodată, peştii căscau gura şi se auzea şi ţipătul ciudat al mamiferelor-strămoşi, şi orăcăituri îngemănate cu puternice voci tinereşti pline de bucurie. Nu-i putea înţelege, deşi pe mulţi, pe foarte mulţi îi cunoştea, direct sau indirect. Alături de el, crescut dintr-un fel de peşte-ferăstrău care încerca să-şi devore marele batracian-fiu, se mişca Abadic, pe care-1 cunoştea atât de bine, mergând în noroi, încurcând pe alţii cu bastonul său noduros şi incomod şi trăgând în acelaşi timp cu puşca şi culegând la o maşină tipografică primitivă, de prin anii '20, un fel de manifest incendiar. Acesta era desigur Abadic, bătrân şi greţos, şi tânăr plin de energie care părea în acelaşi timp că murmură versuri, deşi era atât de epuizat de marş, de oboseala drumului şi striga: „Să nu faci una ca asta, să nu cumva să faci aşa ceva", şi fugea prin noroiul brun şi lipicios prin care era sortit să meargă fără sfârşit, fără să aibă putinţa să privească nici măcar scoarţa udă a copacilor pădurii pe lângă care trecea. Şi el încerca să spună ceva, mai puternic, prin vacarmul vocilor care-l compuneau, deşi era vădit încurcat de lăcomia peştelui-strămoş ce nu se lăsa şi tindea să devoreze broasca nemuritoare crescută din el. Sfâşierea era fără

capăt şi-l încurca pe Abadic, silit mai degrabă să bâlbâie tare decât să vorbească. Şi bastonul acela noduros, cu capătul încleiat de noroi, în care se împleticeau toate picioarele acelea de fiinţe obosite şi încolăcite şi ele. Trecu pe lângă ei, pentru că era atras de un personaj ce-şi îmbrăţişa prietenul, un bărbat tânăr cu o imensă frunte boltită şi ochi adânci, încrezător şi disperat, pe care în acelaşi timp îl înjunghia fără ură. Ion Marina se strecura printre fiinţele acelea compuse, mult mai complicate decât zidurile văzute de sus, crescute unele peste altele. Curios, nu-i era frică, nici silă de tot ce vedea, pentru că el era cel ce trebuia să aducă ordinea. Doar în treacăt privi spre firma luminoasă, singurul lucru ce părea neschimbat şi clipea cu calm, deasupra clădirilor, a celei mai înalte clădiri unde probabil că se aflau notabilităţile, primarul şi consilierii săi bătrâni şi înţelepţi, care pe el, de altfel, nu-l interesau prea mult. Şi-i imagină doar în sala de consiliu, neputincioşi în faţa creşterii generalizate a locurilor şi cetăţenilor, poate mânaţi şi ei de lăcomia straturilor care-i compuneau. Citi firma triumfătoare, cu litere stabile şi pulsaţie egală, de aceeaşi culoare: NIMIC NU SE PIERDE, TOTUL SE ADAUGĂ. îi aducea aminte de un vechi text, pe un manual îngălbenit. Enunţul era scris cu litere mari, negre, chiar dedesubtul unui portret al unui om cu perucă elegantă. Manualul avea certitudinea că se găseşte pe undeva pe aici, ar ajunge doar să-l caute, şi chiar se simţi îndemnat s-o facă, dar renunţă. El nu venise în acest oraş să găsească manuale vechi de fizică sau de chimie, şi nici să regăsească banca cioplită cu briceagul unde precis că se află manualul, ci să aducă ordinea. De aceea nici nu-1 interesa firma aceea luminoasă, deşi era cel mai liniştitor lucru, prin constanţa ei blândă, pentru un om care n-ar fi avut statura lui triumfătoare. însă pentru Ion Marina ea n-avea nici un fel de importanţă, şi-şi mută ochii de la ea nu fără un zâmbet de superioritate. Nu ştia ce trebuie să facă anume, deşi era convins că are ceva de îndeplinit, dar, fiind sigur că nu poate şi nu are cum să se încurce,

îşi urmă plimbarea nepăsătoare peste străzile crescute, înfigându-şi mâinile în buzunarele mantiei largi, protectoare, în care se trezise îmbrăcat fără veste. Nu mai avea hainele lui din oraş, era cu totul altfel îmbrăcat, şi fruntea îi era încinsă de un coif ce venise nu se ştie de unde. Insă pe el nu-l tulbura lipsa vechilor lui haine largi şi comode, aşa cum şi le comanda în ultima vreme, totdeauna la acelaşi croitor ce-i cunoştea trupul mai bine decât viitorul său autopsier. Se putea merge foarte bine şi în îmbrăcămintea aceasta nouă şi neobişnuită, cam strânsă pe corp ca o uniformă de husar şi prea solemnă pentru el. Atâta vreme însă cât mantaua în care era îmbrăcat avea buzunare largi Işi comode, să-şi odihnească mâinile, era foarte bine, şi-i îngăduia să se mişte cu un aer nonşalant prin sau peste străzile oraşului, ca un turist ce scăpase în sfârşit de griji. Deşi, de fapt, el ştia foarte bine că nu era un simplu turist într-un oraş de vacanţă, ci un om cu o misiune precisă. Totuşi, poate pentru că se simţea atât de bine şi liber de orice efort, până îi va veni timpul se gândi că nu strică să se plimbe, să viziteze unele locuri ce atrag de obicei turiştii. Orice oraş are monumente, dacă nu în altă parte măcar în cimitirul vechi, unde vechile morminte, chiar dacă sunt urâte şi cu inscripţiile şterse de ploi, cele mai bogate chiar jefuite de profanatori, tot mai păstrează sau îşi adaugă un farmec special, ca o călătorie printre paginile unei cărţi de istorie. Mai interesantă încă decât un tratat sau o scriere veche, unde sunt păstrate doar urmele oamenilor iluştri ce pot fi găsiţi la tot pasul chiar în propriile noastre amintiri. Intr-un cimitir vechi se găsesc vestigiile lucrurilor şi oamenilor nu numai vrednici, dar şi nevrednici de a fi ţinuţi minte, toate de-a valma şi neselecţionate, aşa cum au fost. De aceea, orice oraş, cu condiţia să nu fie prea tânăr, e oricum un monument istoric, dacă nu s-a clădit ceva peste vechiul cimitir. Undeva la margine trebuie să-l găsească şi, pentru că locurile de aici îi erau mereu vag familiare, fără îndoială că-l va găsi. Poate va întreba pe unul dintre locuitorii de aici, până la urmă nu se

poate să nu se facă înţeles. Doar pe cei mai mulţi ştie cum să-i ia, doar îi cunoaşte foarte bine, din diferite ocazii. Trece pe lângă ei nepăsător şi-i priveşte de deasupra, pentru că el are o misiune bine precizată, ce trebuie neapărat îndeplinită, şi se va îndeplini oricum. Se întrebă totuşi tare, ca să evite să stabilească legături prea strânse cu vechile lui cunoştinţe, „unde-o fi totuşi cimitirul?" în clipa când îşi auzi vocea (cea lăuntrică şi gravă, importantă), fără să vrea, se uită la uriaşa firmă luminoasă de deasupra presupusei primării a oraşului, de unde se emiteau principiile ce nu se schimbă. Fusese o credinţă greşită, pentru că acum citea altceva, un răspuns la propria lui întrebare. Cu litere de data asta vineţii, se putea vedea clar, dominând oraşul, sclipirea veselă a cuvintelor: „LA NOI NU EXISTĂ CIMITIR - NOI TRĂIM PLENAR". De data asta totul era cât se poate de clar. Un oraş, chiar o localitate mai mică, nu poate trăi fără cimitir, asta e sigur. Desigur, aici nu se murea, îşi dădea foarte bine seama, însă misiunea lui era să facă oraşul mai adevărat, adică desăvârşit, nu numai cu o casă de naşteri, dar şi cu un cimitir. Altfel nu era decât o caricatură de oraş, bineînţeles, şi de aici decurgeau toate aceste complicaţii. Misiunea lui era clară, el venise să împlinească oraşul şi în primul rând să facă un cimitir. Să-i găsească un loc convenabil (asta era foarte important), şi apoi urma construcţia propriu-zisă. Bucuria lui crescu şi mai mult şi, pe măsură ce se mişca tot mai decis (doar el era biruitorul, asta se ştia foarte bine), totul se lămurea. Mişcarea lui sigură, pe deasupra lucrurilor şi fiinţelor care-l înconjurau, avea rezultate miraculoase. El nu călca pe străzi, deja atât de complicate şi de crescute peste case, încât, chiar fără înghesuiala de nedescris a lor (fiinţele care o populau erau atât de mari şi cărau atâtea boarfe după ele, de care nu se puteau despărţi), pur şi simplu n-ar fi avut loc. Dacă ar fi stat chiar să se strecoare printre lucrurile în plină creştere, să ocolească toate fiinţele acelea ce-şi cărau cu ele mediile lor succesive, ar fi riscat nu numai să nu-şi înde-

plinească misiunea şi să se încurce într-un fel de slalom fără sfârşit, dar chiar să fie zdrobit, prins într-un colţ, încurcat în lianele pe care le purta fiecare dintre fiinţele acelea, hotărât, de origine acvatică. El însă era biruitorul, şi nu se încurca să descurce hăţişurile în care ar fi putut fi prins, ci trecea pe deasupra, nu pe străzi, ci peste străzi şi fiinţe şi case mereu în creştere, victorios, păşind peste acoperişuri, cu mâinile înfipte nepăsător în buzunarele mantalei sale largi şi aparent de împrumut, ce-l învestea însă cu adevăratele sale prerogative. în felul acesta însă îşi şi îndeplinea misiunea. Trecând deasupra, călcând plin de curaj peste toate târâtoarele (aşa se vedeau de la înălţimea lui), reuşea să croiască drumuri adevărate, nu străzi umflate de ele însele. Bucuria sa creştea tot mai puternică şi surpriza şi încântarea sa atinseră apogeul atunci când observă, privind în urmă, prima CALE, o largă perspectivă făcută de umerii lui, ce se lăţise şi mai mult (sau el era atât de mare fără să-şi dea seama). Era un drum lung şi adevărat, şi în acest oraş al timpului care creştea, el mişcându-se doar cu îndrăzneală şi încredere în sine, adusese perspectiva, spaţiul. Se observa acum destul de clar depărtarea drumului parcurs (la început se părea că se învârte, într-un fel, chiar pe loc, toate clădirile şi fiinţele fiind penetrante şi echidistante). Depărtarea avea o culoare albastră şi se termina printr-un fel de boltă elegantă, asemănătoare cu o poartă, arcul triumfal al intrării sale în oraş. Linia arcuită, neîncurcată de altceva, simplă şi clară şi elegantă, îi făcu o plăcere imensă, şi-şi continuă drumul, urmărindu-şi din când în când traiectoria. Pe unde fusese el era ordinea şi spaţiul, şi lărgimea, şi fiinţele atinse de ea se modificau şi ele. Ar fi putut să le deseneze acum, şi se terminaseră multe dintre luptele interioare care-i sfâşiau. Abadic, văzut acum, nu copleşitor ci de la o oarecare distanţă, era un biet tipograf bătrân, demobilizat, probabil chiar pensionar, cu toate semnele unui om aşezat, cu grijile lui mărunte. Probabil că s-ar fi dus grăbit, la o anumită

oră de după-amiază, să nu piardă ziarul ce venea regulat la tutungeria din colţ. Era o veche cunoştinţă cumsecade, ce nu se vedea tocmai clar (din cauza depărtării create acum), dar de care nu se putea să nu te bucuri atunci când îl vezi după foarte mulţi ani. Era foarte bucuros şi continua să meargă fără grijă, născând depărtări şi perspective, reducând clădirile la înfăţişări mai tolerabile, chiar dacă marea tăcere a oraşului se umplea de sunetul scârţâit al frecării vechilor clădiri de mai vechile clădiri. Desigur, atmosfera nu era cu totul limpede, pentru că această frecare rapidă năştea foarte mult praf şi moloz ce decolora multe clădiri, întuneca culorile. Unele case nici nu mai puteau fi recunoscute. Insă, oricum, era mult mai bine, şi mai ales se puteau crea distanţe, nu totul era deasupra şi sufocant. Dacă ar fi trebuit să facă drumul înapoi, poate n-ar mai fi ajuns niciodată la punctul de pornire sau ar fi fost, în orice caz, foarte, foarte greu. Era şi de mirare cum de reuşise să parcurgă într-un timp atât de scurt o asemenea distanţă. Intrarea sa nici nu se mai vedea decât ca o imagine de poartă triumfală pierdută în ceaţă. însă el era biruitorul, asta era desigur, şi nu-i păsa de nimic. El trebuia să-şi îndeplinească o misiune, atâta tot, şi o făcea cu un neaşteptat succes. Punea ordine şi, desigur, mai crea şi molozul şi praful acela, dar altfel nu se putea şi nimeni nu i-ar fi putut-o pretinde. Era foarte satisfăcut, şi mereu bucuros, şi privea din când în când în urmă să-şi vadă roadele şi să se bucure şi mai mult. Lucrurile şi fiinţele (acum foarte clar nişte vechi cunoştinţe) erau la o mare distanţă şi pe unii nici nu-i mai putea distinge cum trebuie, le vedea doar silueta şi ştia precis cine sunt. Mai încolo nici nu-i mai recunoştea sau, pur şi simplu, nu se mai vedeau. Bucuria sa era tot mai mare, oraşul semăna cu un oraş ca lumea, privit înapoi, nici mai urât, nici mai frumos ca multe altele, cam pestriţ (se vedea că era o aşezare peste care dominaseră multe stiluri, mulţi arhitecţi la modă sau şefi, şi foarte multe consilii municipale). însă

clădirile cu adevărat urâte se transformaseră în moloz şi praf, şi acum pluteau pretutindeni, pentru că vântul, care reuşea acum să se strecoare prin perspectiva largă creată de el, nu reuşea să transporte totul. înainte de a fi spulberate, se aşezau pe rămăşiţele cuminţi ale clădirilor rămase şi, într-o anumită măsură, chiar pe larga lui manta ce se decolorase peste măsură, şi purta acum foarte mult var sfărâmicios şi cam murdar. Din fericire, unele lucruri se ascunseseră în altele, aşa că nu totul se transformase chiar în praf şi moloz, să înăbuşe atmosfera. Era totuşi greu de respirat şi, după ce-şi croise câteva drumuri (ca să nu rămână perspectiva lineară), se simţea obosit. Nu de mers, ci de cantitatea mare de praf care se încărcase pe manta, pe coiful cu care îşi apăra .capul (era evident acum că nu fusese o simplă podoabă, ci, într-adevăr, o pavăză), îşi dorea hainele comode, de oraş, largi şi din stofă moale şi de bună calitate, în locul tuturor zalelor acelora şi al îmbrăcăminţii nu numai puţin ridicole, dar murdare şi peste măsură de încărcate. De-abia se mai putea mişca, corpul i se îngreunase el însuşi peste măsură, picioarele îi erau de plumb şi, dacă s-ar fi gândit acum că el e BIRUITORUL, ca la început, ar fi fost mai întâi un victorios „â la Pirus", iar apoi cuvântul putea fi luat şi ca o foarte amară ironie, din ce în ce mai amară, până la grotesc. Devenise o glumă proastă, foarte proastă, ca şi cum ai spune unui olog din naştere „dumneavoastră, desigur, sunteţi campion de sprint, nu-i aşa, fugiţi foarte repede". Se încărcase peste măsură şi nici nu mai putea respira, nu numai din cauza atmosferei, dar şi a coşului pieptului ce nu se mai mişca în voie. Praful l-ar fi acoperit pur şi simplu, mersi de asemenea victorie. Putea fi luat de la distanţă (căci acum erau distanţe) drept o movilă mişcătoare a unei căpetenii barbare moarte pe câmpul de luptă, peste care toţi oştenii unei mari armate au vărsat coifurile pline de praf şi ţărână, ca să rămână drept veşnică aducere-aminte că pe aici a alergat o cavalerie nomadă, sortită să nu-şi dureze niciodată oraş, ci să-şi risipească numai ose-

mintele. însă el nu era mort şi îngropat (ultimii trebuiau să arunce de la înălţimea calului, mult în sus), ci târa după el toată cantitatea de praf şi moloz. Din cauza presiunii, a straturilor suprapuse, praful cel mai vechi, de pe vremea când numele de biruitorul nu era o batjocură, îi intrase în piele, şi mai adânc, în carne, până în măduva oaselor, devenise într-un fel el însuşi nu purtător, ci chiar propria lui victorie întoarsă împotrivă-i. Era chinuitor, mai mult decât atât, şi trebuia să meargă înainte. Unde e cimitirul, se întreba, doar el într-acolo pornise, dar îi era silă, de fapt, să-l şi găsească şi, deşi era atât de greu, de insuportabil de greu, n-ar fi vrut să moară acum, cu toată încărcătura de pe el, care-i devenise propria sa fiinţă, mai ales asta nu. Ar trebui să se cureţe într-un fel, să moară el însuşi, cel care a intrat în oraşul acesta blestemat, pe care 1-a salvat cu preţul nu al vieţii lui (asta ar fi fost uşor şi foarte bine), ci al propriei sale fiinţe, devenită de nerecunoscut. Acum se târa ca un imens gorgan, din pură inerţie, sau ca una din acele reptile uriaşe acoperite de plăci, imaginate în planşele de paleontologie. Nici nu putea ţipa, pentru că victoriile sale îi intraseră în gură. încercase odată, dar ar fi avut motive de căinţă, pentru că praful şi molozul îi intrase în gură şi mai adânc, şi se umplea şi pe dinăuntru de fostele lui bucurii transformate în pulbere. Printr-un fel de ambrazură ce-i servea acum de ochi, privi în jur şi departe. Era splendid, într-adevăr. Un mare oraş, cu largi perspective, cu clădiri de bun-gust, se înălţa în toate părţile, monumental, şi acoperişurile erau numai deasupra, după cum, de altfel, cele mai multe lucruri erau exact aşa cum trebuie. însă el se încărcase de întreaga povară a fostului burg şi acum nici nu se mai putea mişca decât târâş, foarte încet, milimetru după milimetru, de chin. Aşa, după o vreme, lăsă în urmă întreaga cetate unde soarele apunea cuminte, cum trebuie, la apusul clădirilor, colorându-le într-un auriu-roşcat, şi se trezi în câmpie, aproape strivit, nerecunoscându-se decât ca un fel de regret a ceea ce a fost altădată, cândva, într-un fel de trecut

nedeterminat. în faţa lui nu se deschidea decât o singură perspectivă neclară, să scape de greutatea propriului său trup transformat, să se elibereze şi să ajungă la uşurinţa dintâi. Trebuia să se dezbare, dar nu era prea uşor, pentru că molozul dărâmăturilor devenise el însuşi, şi această ruptură nu era lucru simplu. Avea, desigur, nevoie de martiriu, pentru ceva, ca să poată dăinui rupându-se de corpul său greoi şi prăfos, de cimentul şi piatra ce redeveneau din pulbere, stâncă în el însuşi, încurcându-şi vârstele şi originile. Martiriul era singura soluţie, şi în câmpul acela dezolant rămânea să găsească o cauză.

Se târa încet pe câmpie, împovărat de victoriile sale care deveniseră parte din el însuşi, în luptă cu sine. O uriaşă broască-ţestoasă preistorică, cu nostalgia unui sacrificiu care să-l readucă la starea de la început, când mare şi puternic, tăindu-şi drum peste străzile fără spaţiu ale oraşului dominat de creştere, era biruitorul şi nimic altceva. Acum, turtit şi pietrificat de biruinţe, era mult mai mic, în ciuda balastului din spate care se transformase în el. Probabil că iar peştii devorează batracienii şi prietenii-duşmani se îmbrăţişează şi se înjunghie şi, ca să nu izbucnească în afară, îi reţinea cu forţa de piatră a victoriilor sale, ca o platoşă şi a înţelepciunii acumulate. Din nou se găsea în faţa unei vechi senzaţii cunoscute, aceea de furie venind din interior şi de contrafurie, la fel de mare, care o echilibrează şi o reţine. Ştia foarte bine asta, şi de multă vreme, şi se târa pe câmpie. Din cauza lentorii împovărate, privind din afară, mersul său nu era lipsit de anumită demnitate.

Rar, apăsat, pe măsură ce trecea timpul şi greutatea devenea mai insuportabilă, paşii se apropiau de limita când mersul devine târâş, nu pe burtă, ci călcat, un târâş în două picioare, greoi şi penibil, mai penibil încă decât dacă ar fi fost franc, pe o bază de susţinere mai mare. Umerii erau încovoiaţi şi aduşi în faţă, genunchii îşi pierduseră din mândra rigiditate, fără să fie însă flexibili. Mai degrabă părea că oasele piciorului au intrat unele în altele,

ca şi alte oase, mădularele ar avea o tendinţă de fuziune dizgraţioasă. Demnitatea se pierdea din ce în ce mai mult şi, dacă ar fi trecut pe acolo cineva, poate s-ar fi oferit să dea ajutor omului îmbătrânit care se târa penibil de-a lungul cheiului murdar, cu pavaj spart, pătat de zeama primelor fructe ale verii. Din nou se crease o concordanţă între pulsaţia venelor şi a arterelor corpului şi mers, respiraţie, starea aceea de opresiune, din cauza unor victorii ce-şi schimbaseră de acum semnul triumfal. Ion Marina devenise din nou propriul său mers, trupul fuziona într-o stare de spirit, nu mai era simţit ca o realitate separată, câmpia dezolantă prin care călătorise ajunsese nu un peisaj exterior ci tristeţe şi apăsare lăuntrică, înfiptă în mişcarea lentă a celulelor corpului, în pulsaţia batraciană a inimii, care devenea mai departe mers, contracţie trudnică a muşchilor. Ceea ce văzuse sau simţise înainte, şi călătoria sa prin ţinuturi ce numai vag îi erau cunoscute, deşi atât de familiare, se comprima, se întorcea la el. Nu se mai gândea la nimic, nu-şi mai imagina nimic, cuminţile senzaţii şi gânduri separate se adunaseră, se absorbeau în ele ca să încapă, deveneau un punct de materie în care era iriclus el, trup şi suflet, un punct de o densitate insuportabilă, din ce în ce mai apăsător pe măsură ce era mai mic, mai redus şi mai nediferenţiat. Dacă s-ar fi putut împotrivi, ar fi căutat măcar o singură imagine, oricare, dar să fie separată, să dedubleze starea sa de spirit, să o poată privi de la distanţă. Unitatea era însă desăvârşită şi voinţa de a se împotrivi se pierdea undeva acolo şi nu putea fi deosebită, nu se putea folosi de ea. Peisaj real şi peisaj interior, şi trup, şi amintiri, şi deprinderi s-au unit fără nici o linie de despărţire, şi dacă ar fi avut planuri de viitor ar fi participat şi ele undeva intim, unite cu amintirile cele mai îndepărtate, nimic altceva decât tot stare de spirit, o singură tristeţe uniformă şi copleşitoare. îi era teribil de greu de el însuşi, dacă el era ceea ce simţea, şi nu mai putea suporta, orice pas înainte era prea greu şi se opri, încremenit, pe malul apei pe care n-o mai vedea.

Atunci a izbucnit ea, Ştefania. Ca şi cum întreaga stare de tristeţe şi opresiune n-ar fi crăpat şi din însuşi miezul ei, ascunsă acolo şi intim legată de ea, ar fi ieşit la iveală într-o ipostază neîntâlnită până acum niciodată. Nu era nici ca în prima seară, femeie tânără şi slabă, îmbrăcată într-un culi, nici cea care a devenit, ştearsă, ascunzându-se să mănânce pe furiş cutii întregi de ciocolată, nici măcar aşa cum păruse că o văzuse cel mai bine, de jos, învăluită într-un mister erotic. Le subsuma pe toate, şi încă alte ipostaze, pe care nu le întâlnise, şi avea o legătură intimă cu toate experienţele lui din sânul cărora, de altfel, se şi ivise. Orice definiţie cădea alături, negativă, dacă Ion Marina atunci ar fi stat să caute o definiţie, să o circumscrie. Dar nu era nevoie, ea nu îi apărea încet, umplând un contur cu ezitări, ci brusc, afirmaţie pură, bucurie sau gând mai degrabă, compactă, densă ca însăşi starea dinainte, cu sensul schimbat. Nu era imagine suavă ci doar PREZENŢĂ, atât, certitudine că ea există, profund implicată în tot ce i s-a întâmplat, chiar înainte de a o cunoaşte. Statuară într-un fel, şi avu impresia că se aseamănă cu o femeie care trebuie să te aştepte undeva, pe peronul unei gări pustii, şi nu ştii dacă va veni sau nu, au rămas două staţii, şi apoi încă o singură staţie, o scurtă distanţă, doar de câteva minute, şi atunci îndoielile sunt cele mai puternice şi chinuitoare, şi nici măcar nu poţi să ţi-o reprezinţi, când trenul intră pe peronul foarte lung şi pustiu, şi te apleci pe fereastră, şi încă înainte de a se fi oprit trenul, după o ultimă curbură, o zăreşti, dreaptă, cu ochii întorşi înspre tine, de o deplină certitudine, şi atunci îndoielile de dinainte se şterg pur şi simplu, sfărâmându-se, dovedindu-se absolut absurde, fără nici un suport în realitate, simplă proiecţie a fricilor tale devenite dintr-o dată condamnabile. Brusc o zăreşti îndreptată cu faţa spre tine şi nu-i percepi amănuntele, modul cum e îmbrăcată (toate vin mai târziu), nici nu poartă marca zilei sau a anotimpului, sau a stării de spirit de atunci, nu aparţine momentului şi locului, nu e de fapt pe peron, aşteptându-te, ci există,

îţi dai seama că este, şi îndoielile ţi se par ridicole. Nu-i observi decât prezenţa topind orice altă caracteristică, o percepţie globală şi puternică, izbitoare, în contrast cu tot ce ai gândit şi te-ai temut înainte, deşi intim legat. Atunci îţi dai seama nu numai că este acolo, dar că şi trebuie să fie, că aceasta este singura posibilitate firească. Existenţa ei nu mai pare condiţionată de nimic, nu e rezultatul unui şir de întâmplări sau motive, ci este necesară şi plină. Deşi, dacă n-ai fi dorit cu toată tăria, şi n-ai fi crezut, şi nu te-ai fi îndoit în acelaşi timp, dacă n-ar fi fost posibilitatea să fie şi să nu fie atunci, desigur că n-ai fi resimţit această prezenţă şi afirmaţie, aşa, cu aceeaşi intensitate. Există un moment foarte scurt, dintre percepţia plină şi bucurie, o fracţiune de secundă poate, insuportabilă ca intensitate, când cineva sau ceva iese din contingent şi din caracteristici. Dar ca să ajungi aici e nevoie în prealabil de un şir foarte lung de întâmplări, de credinţe şi îndoieli, care se şterg pentru o clipă şi lasă loc numai acestei senzaţii. Ştefania, care nu era de faţă, îi dădea lui Ion Marina o asemenea senzaţie de deplină existenţă, care ştergea ultimele sale ceasuri şi chiar timpul de dinainte. După această convingere ce scăpa definirii şi nici n-o cerea, a venit bucuria aceea acută şi în fond inconştientă, pe care n-a mai putut-o suporta şi şi-a întors ochii de la ea, sau, mai exact, după multă vreme a privit într-adevăr în jur.

Mersese automat, fără să vadă pe unde trece şi acum era împins în afară de bucuria momentului dinainte. Peisajul care se deschidea în faţă era singura dovadă că a parcurs o distanţă destul de mare. Ajunsese la capătul oraşului şi priveliştea era un amestec de ţară şi mahala, punctat în depărtare de siluetele unor blocuri nou construite. Era mai degrabă urât, cu case pitice în jur, printre care şerpuiau nişte uliţe destul de prăfoase, cu salcâmi urduroşi acoperiţi şi ei de praf. în faţă, tipic pentru capătul Bucureştilor, se afla o mare groapă, urmă a unei vechi fabrici de cărămidă, cu pereţi galbeni abrupţi şi neregulaţi, semănând mai degrabă cu o ruptură a pământului decât

cu ceva făcut de om. Pe şosea grăbeau camioane încărcate, iar mai departe se deschidea câmpia, destul de roasă şi ea, întretăiată la orizont de nişte movile ciudate de pământ. Ziua era absolut obişnuită, de început de vară, începând să-şi adune praful ce va domni o bună bucată de vreme. Undeva în spate se auzea zgomotul de la un stăvilar, iar în faţă râul era la începutul orăşenizării, pregătindu-se să intre în patul de beton.

Pentru Ion Marina însă, ceea ce vedea avea un farmec deosebit, un caracter de surpriză, ca şi cum pentru prima dată ar fi reuşit să se uite împrejur, cu privirea proaspătă, câştigată după o lungă absenţă. Toate amănuntele erau percepute exact, în solide raporturi între ele. Ochii nu i se mişcau de la detaliu la alt detaliu, cinematografic, luminând aici un copac, dincolo, şi după aceea, o meandră a râului, mai departe iarba câmpiei, mai târziu linia crestată a orizontului. Ce vedea nu se aduna încetul cu încetul, ci era văzut dintr-o dată, întreaga întindere, şi lucrurile erau solid îmbucate unele în altele, vii, dar fără contururi despărţitoare, într-o plăcută continuitate, temeinică, ce deschidea o perspectivă şi dincolo de ce se putea vedea. Dincolo de limita privirii avea încredinţarea că totul se prelungeşte neîntrerupt, din întindere în ondulaţie, până la ridicăturile mai mari şi, mai departe, spre şerpuirea dealurilor şi spre înălţarea munţilor. Peisajul nu stătea nemişcat, ci alerga de la o formă la alta, se prelungea la infinit, iar dintr-o parte scobora spre Dunăre şi mai departe spre mare, nu o mare oarecare, denumită geografic, ci poate spre o apă primordială, brâul care înconjura pământul în concepţia strămoşilor noştri necălătoriţi. Toate obiectele fugeau înspre margine şi se adunau spre centru, într-o continuă comunicare, pământul avea unitatea apei, relativa independenţă şi unire a valurilor vibra cald şi continuu. In legătura aceasta în care toate aveau înţeles şi unitate, luminate unele de către altele, până şi groapa roasă, dezvelindu-şi pământul galben şi murdar, avea un înţeles special, pe care nu-l ascundea, ci-l dezvelea, nu

dincolo de ea, ci prin ea, în legătură cu celelalte. Copacii urâţi, cu frunzele prăfuite, aveau îndreptăţirea lor, făceau parte din întinderea continuă şi se dezvăluiau ca adânc necesari, îmbrăcând un fel de grandoare fără trufie. Ion Marina nu era despărţit de ceea ce vedea, nu era martorul lui, stând faţă în faţă cu el, ci se simţea parte integrantă şi de aceea îl vedea cumva dinăuntru, adâncit în peisaj, în mişcarea sa spre orizont care-l împingea şi pe el până mai departe, până la înţelegerea aceea ce se întâmplă dincolo de limitele privirii. Şi el, şi ce i se întâmplase, nu numai trupul lui, ci întreaga lui experienţă, atâtea fapte fără înţeles separat, participau la vibraţia aceea lentă şi continuă, la un ritm ce se dezvelea şi transforma lucrurile, luminându-le de înţelesul unui rost. Nu era un scop ascuns şi misterios, închis în spatele lucrurilor-umbră, dincolo de el însuşi, ci, din contra, ceva foarte simplu, foarte la îndemână, de o deosebită limpezime, sub linia cuvântului, tot atât de simplu ca şi însăşi groapa aceea galbenă cu marginile roase ce era, în parte, prin vibraţia ei, parte neîndoioasă a acelui înţeles. Copacul cel mai apropiat exista, şi apele tulburi ce veneau înspre oraş, şi un cârd de raţe albe şi gălăgioase ce pluteau cufundându-şi capetele în râu, ce nu puteau sparge liniştea, ci o întregeau, întocmai ca duduitul motorului unui camion ce venea pe şosea într-o aură de reflectare a metalului său în luciul şoselei. Era teribil de simplu şi de transparent, atât de simplu şi la îndemână, încât rămânea puţin dincolo de înţelesurile obişnuite. Semăna cumva cu o imagine din copilărie, undeva într-o grădină cu pomi de un verde lucios, îmbăiaţi de lumină. O albină îl muşcase de umăr (avea trupul acoperit doar de nişte pantalonaşi de joc, „spielhosen"), şi-l durea, locul se umflase, dar o femeie într-un capot verde, de care era adânc legat, a ucis albina cu un vârf de baston, şi acum ea zăcea strivită în iarba tunsă mărunt, proaspăt cosită, şi undeva totul se restabilise, nu-l mai durea atât de tare, şi se uita plin de curiozitate la măruntul cadavru al insectei. Liniştirea era mai

mare decât durerea şi totul era în cea mai deplină ordine, de vreme ce se simţea apărat. Se simţea chiar mai bine decât înainte, şi capotul se mişca prin aer deasupra lui, tot atât de verde şi lucios ca şi celelalte lucruri, şi el îi simţea unduirea, îl ştia că e acolo şi asculta nişte cuvinte cu înţelesul pierdut de mult. Era foarte simplu şi clar, nu mai rămânea nici o întrebare, iar albina zăcea nemişcată în iarbă, după ce i-a produs durerea aceea ascuţită, pe care n-o mai simţea decât foarte puţin şi suportabil. Mai interesantă era insecta aceea nemişcată şi prezenţa capotului verde. Desigur, aceasta e cea mai veche amintire a lui, ştia foarte bine asta, îi mai venise odată în minte, cu ani în urmă, în nu mai ştia ce împrejurare. Dar acum această amintire străveche se vărsa în ceea ce vedea, nu mai era doar o urmă din memorie, cam vagă şi inexplicabilă, ci se petrecea în parte chiar aici, în acest loc de la capătul oraşului. Avea o legătură foarte simplă cu ce-l înconjura, sau chiar simplitatea şi transparenţa le unea. Amănuntele obiectelor rămâneau la locul lor, inundate în aceeaşi vibraţie, păstrându-şi acelaşi rost simplu, de a fi, de a se împlini mereu unele pe altele, ajutându-se. Un alt camion apăru la cotul şoselei, mic ca o jucărie, mişcându-se repede. Exista aici o legătură, ca între el, odinioară, şi mişcarea protectoare de deasupra lui a capotului verde. Mişcarea maşinii pe asfalt, până ce se apropia şi căpăta şoseaua un luciu, era bine venită, creşterea ei îl umplea de curiozitate, deşi aici nimic nu era chiar surprinzător. Noul element venea cu o nouă împlinire, cu toate că totul fusese întreg de la bun început. Camionul avea o umflătură caraghioasă în spate, ca o cocoaşă, o ridicătură de pământ pe care o transporta undeva, înspre oraş. Reflectarea lui pe asfalt se încrucişă cu aceea a unei maşini ce venea din direcţia contrară şi întâlnirea avea o anumită veselie ce nu-i scăpă, ci-i accentua buna dispoziţie, făcându-l să râdă. In momentul încrucişării între cele două maşini, lumina se umbri foarte plăcut, o pată întunecată ce părea tocmai chemată să existe. Toate aceste mici întâmplări hazlii şi foarte bine venite

aveau o legătură între ele, ca şi zgomotul îndepărtat al unui ferăstrău, şi, deşi nu se vedea locul unde se tăiau lemne, observă foarte lămurit rumeguşul roşu ce se prelingea din tăietură şi se aduna într-o grămăjoară subţire lângă picioarele bărbatului ce mişca energic braţul, cu mâneca suflecată a unei cămăşi albastre, puţin pătate de sudoare. Era o legătură între el şi toate astea, şi totul era foarte simplu, asemuindu-se cu verdele translucid din grădina aceea cu capotul, unde fusese ucisă o albină. Era foarte plăcut, mai degrabă plin de bucurie, şi dedesubtul acestei întâmplări ştia obscur că se găseşte somnul, o lentă alunecare fără nici un fel de grijă, într-o zonă unde toate se adună şi mai mult.

Se simţi chiar puţin îngreunat, gata să se afunde, şi în trecere, înainte de a închide ochii, se gândi că Ştefania îi este tot atât de necesar-prezentă ca şi toate lucrurile astea, nu trecuse de la descoperirea ei, ca pe peronul pustiu al unei gări, decât foarte puţin timp, doar câteva minute, nici n-ar fi apucat să se contureze şi să-şi dezvăluie dincolo de existenţă rochia şi faţa întreagă, distinctă de trup, un trup format din părţi desigur, armonios legate, însă părţi. Trebuia să fie la fel, existentă, legată de grijile, speranţele şi dorinţele, şi temerile lui cam ridicole, desfiinţate dintr-o dată, purtând nişte momente plăcute şi altele neplăcute, şi nişte vechi şi obscure dorinţe de-ale lui de totdeauna, care se contopeau acum dintr-o dată, în această prezenţă deplină şi strălucitoare, care-l aştepta. încredinţarea era aceeaşi, desigur, şi ea şi exista undeva, putea fi găsită.

„Acum, cel mai important lucru este starea psihică a bolnavei." Atât, starea psihică, nu mai era nimic de făcut, şi medicul care-şi întinsese braţul ca să-i dea un sprijin uman, să-l îmbărbăteze, şi coridorul acela lung, cu dale alternânde de mozaic, albe şi albastre, şi în faţa unei uşi un cărucior pentru bolnavii care nu mai pot umbla. „Acum, cel mai important lucru e starea psihică a bolnavei."

Fu cuprins de panică, pentru că impresia aceea de existenţă a Ştefaniei continua să existe, mai acută încă, cel

mai acut sentiment pe care-l avusese vreodată, mai plin şi mai statuar decât înainte, însă era ameninţată de moarte nu în mintea lui, aşa cum s-a şters încetul cu încetul de-a lungul anilor, ci, brusc şi efectiv, nu va mai fi. în lumea aceasta concretă în care lucrurile şi oamenii existau, erau efectiv, se poate întâmpla ceva ce nu-şi găsea nici un fel de rost, o spărtură brutală şi de neînţeles. Deşi lucrurile astea, fiind, fiind cu adevărat, erau teribil de simple şi de clare, sentimentul acesta nu-l părăsise şi undeva se mai auzea zgomotul ferăstrăului care lăsa să se prelingă o şuviţă de rumeguş roşcat (lemn de fag) şi un alt camion venea grăbit şi vesel pe şosea, întovărăşit de lumina reflectată pe asfalt. Toate lucrurile erau absolut la locul lor, la fel de bine înfipte şi necesare unele altora, împlinindu-se şi continuându-se până dincolo de limitele vederii. Sentimentul se păstrase, era aici, şi tocmai de aceea era cuprins de panică. De fapt nu aruncase decât o privire fugară împrejur, ca o încercare de a găsi un punct de reazem, însă ştia că nu era aici, dimpotrivă, ordinea simplă din jur nu făcu decât să-l sperie şi mai mult. „Acum, importantă e starea psihică a bolnavei" se dezvăluia complet, pentru că însemna că nu se poate face nimic, şi panica faţă de evenimentul acela de neînţeles îl împingea să facă ceva, să acţioneze într-un fel oarecare, să caute cu înfrigurare o ultimă şansă. Trebuia găsită, undeva trebuia găsită pentru că există, aşa cum există atâtea lucruri în jur şi Ştefania însăşi. Trebuia neapărat să facă ceva, îi veneau în minte o mulţime de idei ce se topeau înainte de a se naşte, rămânea mereu sub un prag. Ion Marina nu găsea soluţii, dar se simţea în stare de disponibilitate a soluţiilor, deschis pentru ele, sau, mai bine, exista soluţia, soluţia generală care nu apucase să se întrupeze într-un remediu oarecare. Insă nu mai putea sta aici pentru nici un motiv, nu mai avea ce să caute la distanţă, ca să-şi imagineze, oricât de concret şi deplin, existenţa cuiva. In el se trezise omul de acţiune, mai mult decât vreodată, şi opri camionul ce nu mai era o jucărie în depărtare, ci un obiect ru-

lant şi prăfuit care urma să-l conducă undeva, acolo unde avea el nevoie. înfăţişarea bărbatului impozant, bine îmbrăcat, probabil că l-a impresionat pe şofer, care stopă fără nici o discuţie, şi Ion Marina se urcă, fără să-l întrebe unde merge, comandându-i cu o autoritate ce nu deriva doar din conştiinţa importanţei sale sociale, nu mai avea calmul ei sigur, ci un subtext mai febril: „Du-mă spre centru!" Şoferul, un băiat foarte tânăr, îi explică aproape cu jenă, ca şi cum ar fi avut obligaţia să-l servească: „Nu merg decât până la podul Cotroceni". Ion Marina aprobă din cap şi maşina porni, hurducăind şi împroşcând cu praf, parcă mai repede decât înainte, deşi pentru Ion Marina chinuitor de încet. El rămăsese cufundat într-o stare contradictorie ce-l încurca, nu-i găsea nici un fel de soluţie. Pe de o parte, se uita la înşiruirea formelor obiectelor întâlnite în cale, ce-şi păstrau un aer de prezenţă acută şi legătură intimă şi bine articulată, pe de altă parte, rămânea neînţelegerea a ceva care urma să se întâmple, care nu putea avea loc decât într-o asemenea lume de lucruri pline şi adevărate, deşi nu avea nici un sens în ea. Dar asta rămăsese o nedumerire din ce în ce împinsă spre adâncuri, transformându-se într-o impresie. în faţă, ocupându-i tot mai mult câmpul minţii, înaintând ca un val, era căutarea înfrigurată a unor soluţii practice pentru ce avea de făcut de acum înainte. Planurile erau abstracte, gândea rapid la figuri palide de oameni care-i puteau veni într-un fel în ajutor, se formulau nume de medici vestiţi la care putea apela. Importantă era capacitatea lor recunoscută, nu cum arătau, ce făceau sau cât erau de prezenţi sau absenţi. Asta nu avea importanţă, Ion Marina călătorea spre centru, un bărbat impozant şi foarte bine îmbrăcat, în cabina unui camion cărând ciment pentru o nouă fabrică, plănuind, înşirând acţiuni unele după altele, cu febrilitate.

în zilele care au urmat, Ion Marina a trebuit să înveţe să facă o serie de activităţi foarte simple, care l-au îndepărtat de gândurile sale din ceasurile povestite mai îna-

inte. Nu-i mai rămâneau decât ca un îndemn calm spre un plus de solicitudine. A reuşit să ştie să facă mai bine un ceai, să ridice o pernă, să întindă un cearşaf şi, mai ales, să nu-şi piardă nici o singură clipă răbdarea, nici ziua şi, ceea ce era mai greu, nici noaptea. Fiinţa Ştefaniei era prezentă pentru prima dată nu ca o dorinţă şi nici măcar ca o grijă, sfârşitul era sigur şi apropiat, plutea prin casă. După aceea au urmat ritualurile.

La sfârşit, Ion Marina se gândi că lui de moartea sa, de propria lui moarte, nu-i era deosebit de frică, şi nu pentru că şi-o închipuia totuşi îndepărtată, ci doar de faptul de a nu-şi trăi viaţa aşa cum trebuie. într-adevăr un ftipt, pentru că depindea de el.

Tabel cronologic

1933 La 12 iulie se naşte, în Sighetul Marmaţiei, Alexandru Ivasiuc Mama sa, Ana, se trăgea dintr-o veche familie maramureşeană. Tatăl scriitorului, Leon Ivasiuc, profesor geolog, este originar din Bucovina.

1940 Urmează clasele primare la Bucureşti, la o şcoală de pe strada Mântuleasa.

1945-1951 Urmează un an la Liceul „Matei Basarab" din Bucureşti. Se întoarce la Sighet, unde frecventează cursurile Liceului „Dragoş-Vodă".

1951-1956 Studii neterminate de medicină şi filozofie.

1956 în semn de solidaritate cu Revoluţia Maghiară, înăbuşită în sânge de trupele sovietice, organizează un miting studenţesc, împreună cu câţiva colegi de la medicină, motiv pentru care este arestat şi condamnat Ia 5 ani de închisoare. Execută detenţia la Jilava, Gherla, Uranus şi în lagărele de muncă forţată de la Periprava, Stoeneşti, Salcia. După executarea sentinţei, are domiciliu obligatoriu în Bărăgan, la Rubla-Călmăţui, unde se împrieteneşte, printre alţii, cu N. Carandino şi Corneliu Coposu. întors la Bucureşti, se angajează ca operator-chimist la „Sintofarm".
1963-1968 Este funcţionar la Ambasada S.U.A.

1964 în Gazeta literară din 9 iulie, publică prima schiţă, intitulată Timbrul. în aceeaşi revistă, va publica în continuare alte două proze scurte şi un eseu (Inocenţă şi vinovăţie în proza americană). In Viaţa românească, publică un eseu dedicat lui Faulkner.

1967 Debutează ca romancier cu Vestibul, la Editura pentru Literatură. Volumul obţine premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor.

1968 Apare romanul Interval, pentru care va primi premiul de proză al revistei România literară.

împreună cu soţia sa, ziarista Tita Chiper-Ivasiuc, participă, cu o bursă Ford, la International Writing Program, organizat de Universitatea Statului Iowa, în Iowa-City (unde sunt prezenţi scriitori din 20 de ţări, alături de organizatorul programului, poetul Paul Engle). în perioada şederii în America, va conferenţia despre literatura română la Universitatea Columbia, la Berkeley şi la Oxford.

1969 Apare, la Editura Cartea Românească, romanul Cunoaştere de noapte.

1970 Publică, la Editura Cartea Românească, romanul Păsările.

1972 Apare, la Editura Eminescu, volumul de eseuri Radicalitate şi valoare. în acelaşi an, Editura Dacia îi publică volumul de nuvele Corn de vânătoare.

1973 Apare, la Editura Eminescu, romanul Apa.

1970-1973 Este redactor-şef la Editura Cartea Românească, secretar al Uniunii Scriitorilor şi director al Casei de Filme 1.

1974 Apare, la Editura Eminescu, volumul de eseuri Prodomo.

1975 Publică romanul Iluminări, la Editura Eminescu.

1976 Publică un alt roman, Racul, la Editura Albatros.

1977 în urma cutremurului din 4 martie, se stinge din viaţă sub ruinele blocului „Scala".

Referinţe critice

Cunoaştere de noapte este cartea lui Ivasiuc cel mai armonios construită; neabdicând în nici un punct de la formula sa, scriitorul obţine aproape peste tot o strictă supunere la obiect, fapt salvator, unicul criteriu de supraveghere pentru o inteligenţă artistică înclinată să divagheze frenetic. încă din primele pagini e definită natura dramei, una de ordin moral, implicând deteriorarea subită a unui echilibru sufletesc, construit şi consolidat de-a lungul unei întregi existenţe. Eroul, Ion Marina, este un „înalt funcţionar într-un minister-cheie", factor de răspundere şi diriguire. E un „biruitor" nu numai în sensul poziţiei înalte ocupate pe scara socială, dar şi în acela, mult mai semnificativ, al acordului cu sine însuşi, al armonizării impulsurilor şi tentaţiilor interioare, un individ care dominând se domină, deţine controlul realului, evaluează totul dintr-o perspectivă limpede şi armonios cuprinzătoare. Survine însă şocul dezechilibrant: i se anunţă moartea iminentă a soţiei, lovită de o maladie fără şanse de lecuire.

E o explozie cu efect răvăşitor în toate structurile conştiinţei lui Marina, declanşând retrăirea mentală a întregii existenţe, dar nu atât de rememorare de evenimente, cât de stări morale, un proces care, în intervalul celor câteva zeci de ore, perturbă toate raporturile omului cu realitatea, întreaga fundamentare etică a unui om care-şi stăpânise până atunci atât de energic destinul. (...) Sensul fundamental al scrierii lui Alexandru Ivasiuc ni se dezvăluie astfel cu toată pregnanţa: cunoaşterea la lumina zilei, pe care-şi sprijinise eroul curba existenţei sale de biruitor, va trebui sporită cu acea necesară cunoaştere de noapte, a tainelor, a deplasărilor greu sesizabile şi dificil de prevăzut, a răsucirilor în adâncuri.

(Gabricl Dimisianu, în Româniţi literarii, an II, nr. 9 (21). februarie 1969. reprodus în voi. Prozatori de azi. Bucurcşti, 1970)

*

Cunoaştere de noapte este romanul unei interogaţii. Tentativa lui Ion Marina, personajul central al cărţii, este de a-

şi reconsidera traiectoria parcursă până în momentul-şoc al primirii veştii că soţia sa se află în faţa morţii inevitabile, condamnată fiind de o maladie incurabilă. (...)
Eliberat dintr-o dată, fluxul nestatornic al memoriei reactualizează întâmplări cândva înregistrate fără participare, care se organizează în virtutea unor noi înţelesuri. Formula este izbitor de asemănătoare cu aceea întâlnită în romanele anterioare: asistăm la circumscrierea unei drame morale prin intermediul reconsiderării unui dosar existenţial ce părea clasat. Obligat să-şi refacă biografia, Ion Marina are, brusc, sentimentul că se află în faţa unui tărâm necunoscut! Recapitulare a unei vieţi numai aparent exemplare, romanul lui Al. Ivasiuc este, în fond, o investigaţie asupra determinantelor ce acţionează asupra unui destin supus erorilor. Pentru că această mortificantă „cunoaştere de noapte" care e introspecţia lui Ion Marina scoate în evidenţă tocmai neajunsurile unei optici îngustate, unilateral orientate.

(Mircea Iorgulescu, în Mimat, an XXV. nr. 6647. 27 martie 1969)

Căutarea lui Ion Marina este, în fond, nu o cunoaştere abstractă, nici o re-trăire; dar o creare nesfârşită a unui trecut inexistent ca atare, în evenimentele lui, şi care începe să existe abia la nivelul relaţiilor, gândite de Ion Marina, între evenimente. Trecutul devine, din inform şi dezintegrat, coerent şi inteligibil, doar când devine - în povestirea mentală a lui Ion Marina - prezent. Absorbit de prezent, trecutul capătă brusc un sens. Succesiunea în timp a imaginilor se preface în coexistenţa lor aproape spaţială. Spre sfârşitul romanului, Ion Marina se găseşte transportat într-un oraş misterios unde nimic nu a dispărut, înghiţit de şuvoiul timpului; pe măsură ce s-a întâmplat, totul a rămas, s-a acumulat, s-a sedimentat. Viziunea unui timp care se solidifică pe măsură ce curge într-un prezent enorm este, în roman, fantastică şi tulburătoare, plină de un subtil farmec „geologic". (...) Dar viziunea aceasta arată că Ion Marina s-a smuls de fapt, el, timpului, şi

că îşi poate gândi propria existenţă retrăind-o, ca subiect şi ca obiect în acelaşi moment. „Cunoaşterea" lui nu e abstractă, dar nici nu reprezintă repetarea trecutului în imagini: este o creare a acestui trecut prin luarea lui în stăpânire, prin transformarea propriei vieţi în destin. (...) Roman al unei căutări, al unei încercări de a redescoperi unitatea existenţei,
Cunoaştere de noapte este şi romanul unui roman: tentativa personajului o evocă pe aceea a romancierului. (...) Ion Marina este creatorul propriului trecut, al Ştefaniei, al vieţii şi al morţii ei. El reprezintă înăuntrul ficţiunii pe romancier, al cărui scop constă deopotrivă în a „unifica" lucrurile luându-le în stăpânire. Tema existenţială a eroului şi tema literară, a autorului, fac una, şi ele pot fi lămurite aşa: a cunoaşte, nu divizând realitatea în categoriile gândirii abstracte sau ignorând-o în concretul ei fără sens, ci redându-i unitatea esenţială, împăcând o imagine abstractă şi limitată despre lume cu lumea infinită şi imprevizibilă.

Cunoaştere de noapte este un roman remarcabil prin acuitatea ideilor, ca şi Vestibul sau Interval, dar şi prin nu ştiu ce poezie inefabilă care lipsea acelora, prin puritatea şi echilibrul său desăvârşit.
(Wicoiac Manolcscu, in Contemporanul, nr. 23 (1182), 6 iunie 1969)

CUNOAŞTERE DE NOAPTE

în Cunoaştere de noapte problema e a explica sau, mai bine zis, a descoperi sensul unei existenţe după ce ea a fost trăită odată, în necunoştinţă de sine. Un fapt neobişnuit (apropiata moarte a soţiei) declan- şează la Ion Marina o stare de spirit favorabilă introspecţiei. Prima reacţie e pierderea sentimentului de ordine şi coerenţă, până atunci dominator. înaltul funcţionar trăise într-o lume guvernată de legi şi ierarhii sigure. Prezenţa inevitabilă a morţii răstoarnă însă totul şi individul intră într-un univers incert. Trecutul pare un element mai sigur (el a fost, s-a fixat în fapte, întâmplări memorabile), dar, încercând să le retrăiască, Ion Marina nu dă decât peste

amintiri abstracte, fără legătură între ele. Trecutul nu există, în fapt, ca valoare obiectivă şi personajul vrea să-şi creeze unul posibil. în nisipurile lui mişcătoare caută urme sigure. Dar a prinde semnificaţia actelor disperate e imposibil. Trecutul e invadat de prezent, ceea ce se proiectează sunt neliniştile, obsesiile de acum şi, prins în cercul lor, eroul „atomizează" fără speranţa de a ajunge la o semnificaţie mai generală. Suntem, vrea să sugereze prozatorul, prizonierii condiţiei noastre. A cunoaşte (a retrăi) faptele din trecut înseamnă, în fond, a cunoaşte semnificaţia lor prezentă, imaginea lor subiectivă, problematică. Refugiul într-o viaţă anterioară e un frumos mit romantic. Omul modern şi-a descoperit limitele: prezentul îl terorizează, a evada în alt timp înseamnă, în fapt, a te înscrie în alt cerc al prezentului.

(Eugen Simion. în România literară, an II, nr. 40 (52), 2 octombrie 1969)

*

Dialectica modificărilor subtile ivite în stările de spirit, a unor dezechilibre pe punctul de a se reechilibra pare a fi până în momentul de faţă spectacolul cel mai mult agreat de autorul Cunoaşterii de noapte.

Când acestor stări de acută instabilitate care ispitesc pana dialecticianului nostru li se găsesc şi alte justificări de a fi dincolo de interesul pur experimental pentru funcţionarea mecanismelor, când - cu alte cuvinte - experienţa plonjează în real, descoperind aici nu doar prilejul refacerii unei ecuaţii pe hârtie, ci un petec de dramă omenească, de psihologie mişcată din obişnuinţe, atunci avem... Cunoaştere de noapte, scriere nu fundamental deosebită prin premise de celelalte, dar care a descoperit şi un alt gen de puteri demne de a fi puse la lucru. Dintre acestea aş remarca, pentru antigeometrismul ei, însemnătatea pe care o capătă încă în acest roman închipuirea neînfrânată care naşte monştri, visul cu ochii deschişi ca mijlocitor al modificării, adică, în fond, contribuţia părţii de umbră la desfăşurarea unor procese ce ţin mai ales de lumea conştiinţei.

(Cornel Regman. în Tomis, an IV, nr. II, noiembrie 1969

Prelungire şi semnal al morţii, visul se relevă în spatele aparenţelor solide ale vieţii, numai în momentul unei adânci crize, ca aceea prin care trece Ion Marina, când viaţa se egalizează cu moartea şi realul cu irealul. Smuls automatismelor cotidiene, Ion Marina lunecă inevitabil în această zonă a neutralizării termenilor existenţiali, ajunşi în regimul lor diurn. Cunoaştere „de noapte" este aceea care urmează cunoaşterii diurne a lumii, constituite în volume solide, în obiecte, într-un mineral geometric. Opoziţiei diurn-nocturn îi corespund alte serii antinomice: solid-lichid, formă-informă, organizare-haos, siguranţă-anxietate. Proiectat într-o contemplare suprafirească inumană prin cruzimea rece a demistificării, Marina nu se mai recunoaşte decât în propria-i luciditate, adică în acea forţă care îl împinge înainte oferindu-i salvarea numai prin refuzul iertării. Aventura cunoaşterii este aici înfruntarea spiritului ca materie care l-a înghiţit vremelnic, cu un cotidian sărăcit, prin stereotipare, şi cu o istorie abstractizată prin suspendarea interogării ei exigente, adică umane. Drama lui Ion Marina este drama oricărui erou al lui Al. Ivasiuc.

(Sorin Alexandrcscu, în Argeş, nr. 12 (43). decembrie 1969)

*

Când totul în jurul său se descompune, Marina are nevoia certificării sinelui ca entitate, ca întreg reconstruibil prin recursul la memorie şi imaginar. (...) O sinteză a memoriei şi imaginarului, o nouă ordine, cea a creaţiei lumii şi a femeii aflate la un pas de moarte. Căci, în timp ce expansiunea imaginarului şi a amintirilor urmează la Marina senzaţiei de „fărâmiţare" şi are drept scop reconstrucţia unei structuri sensibile, deschise spre lume, capabile deci să suporte şocul morţii soţiei ca pe ceva personal, multiplicarea monstruoasă a celulei o duce pe Ştefania spre moarte, spre dezintegrarea ireversibilă. Cu o metaforă facilă, dar nu cu totul inoportună aici, s-ar putea spune că soţia moare spre a-şi... naşte soţul.

Maladia ei fatală are, neîndoielnic, rolul de declanşator al unui proces revitalizant pentru Marina.

(Cristian Moraru, în voi. Proza lui Alexandru Ivasiuc, Bucureşti, 1988)

De la o dilemă ontologică, la una socială: între ordine şi anomie. Cunoaştere de noapte (1969) este, într-un anumit sens, un roman proustian, un roman despre „intermitenţele inimii"; aşa cum, pentru eroul din în căutarea timpului pierdut, moartea bunicii rămâne multă vreme o idee abstractă, o idee de care sensibilitatea protagonistului nu ia cunoştinţă decât mult mai târziu, tot astfel, pentru Ion Marina, moartea iminentă a soţiei sale (care suferă de o maladie necruţătoare) rămâne, la rândul ei, o abstracţiune. (...) Personajul trece printr-o lungă şi chinuitoare criză, atunci când îşi dă seama că „nu-şi putea reprezenta moartea soţiei sale".

Acest fenomen al „intermitenţelor inimii" este preluat însă şi transpus de scriitor în propriul său sistem conceptual; se observă totodată tendinţa de a muta discuţia din plan ontologic în plan social. Ion Marina ne este înfăţişat, astfel, în esenţă, ca „un om al datoriei", prin apartenenţa şi supunerea sa absolută la sistem, la anumite mecanisme obiective; ceea ce reiese şi din instructivul dialog pe care îl are cu Valeriu Trotuşeanu. Pentru acesta din urmă, supunerea la marele mecanism social trebuie golită de orice manifestare a subiectivităţii, trebuie să devină un simplu act de disciplină. (...)

Carenţele de sensibilitate ale personajului, incapacitatea lui de a reacţiona afectiv la moartea soţiei se explică, în ultimă analiză, tocmai prin exerciţiul îndelungat pe care el îl face de renunţare la sine, în favoarea sistemului. Bine învăţată, lecţia renunţării la sine nu poate duce - consideră Al. Ivasiuc - decât la dezumanizare.

(Liviu Petrescu, în voi. Studii transilvane. Coduri etice şi estetice ta scriitorii transilvăneni,
Bucureşti. 1997)